

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

ŠIUOLAIKINĖS POLITIKOS STUDIJŲ PROGRAMA

AUŠRA JANUŠKEVIČIŪTĖ

II kurso studentė

***IŠ IDĖJOS AR IŠ IŠSKAIČIAVIMO? NARYSTĖS
PROFESINĖSE SAJUNGOSE ĮPRASMINIMO BŪDAI
ŠIUOLAIKINĖJE LIETUVOJE***

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: dr. Ieva Petronytė – Urbonavičienė

Vilnius, 2023 m.

Magistro darbo vadovo išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data) (v., pavardė) (parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data) (Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „*Iš idėjos ar iš išskaičiavimo?*“ Narystės profesinėse sąjungose įprasminimo būdai šiuolaikinėje Lietuvoje“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Aušra Januškevičiūtė

Vardas, pavardė

(parašas)

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Januškevičiūtė A. Iš idėjos ar iš išskaičiavimo? Narystės profesinėse sąjungose įprasminimo būdai šiuolaikinėje Lietuvoje: Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė I. Petronytė – Urbonavičienė, 2023. 53 p.

Reikšminiai žodžiai: profesinės sąjungos; narystė profesinėse sąjungose; pilietinė visuomenė; posovietinė transformacija; Gegužės 1-osios profesinė sąjunga, Vilniaus viešojo transporto darbuotojų profesinė sąjunga.

Šiame darbe keliamas klausimas, kodėl šiuolaikinėje Lietuvoje darbuotojai jungiasi į profesines sąjungas, nepaisant to, jog dėl institucinių suvaržymų, istorinio konteksto ir nepalankaus viešojo diskurso, profesinės sąjungos Lietuvoje yra laikomos vienomis silpniausių visoje Europos Sąjungoje ir nėra pajėgios apginti savo narių, kaip darbuotojų, interesų. Atsakymo į šį klausimą ieškoma kokybinio tyrimo būdu, atliekant 14 pusiau struktūruotų interviu su „Gegužės 1-osios profesinės sąjungos“ bei „Vilniaus viešojo transporto darbuotojų profesinės sąjungos“ nariais.

Tematinė analizė atskleidė, jog nors siekis ginti darbuotojų interesus ir yra esminis stimulus, skatinantis jungtis prie profesinės sąjungos, tai nėra vienintelė priežastis, daranti narystę prasminga – interviu metu išryškėjo šeši alternatyvūs narystės profesinėje sąjungoje įprasminimo būdai, peržengiantys darbuotojų interesų gynimo ribas. Šis tyrimas įsilieja į diskusiją apie Lietuvos pilietinę visuomenę, jos kokybę bei iškelia idėją apie piliečių įgalinimo per profesines sąjungas naudą.

TURINYS

IVADAS	6
1. TEORINIS PAGRINDAS.....	13
1.1. Profesinių sąjungų samprata.....	13
1.2. Kelio priklausomybė ir posovietinės transformacijos įtaka	16
1.3. Kas motyvuoja jungtis į profesines sąjungas?	19
1.3.1. Icek Ajzen planuojamo elgesio teorija.....	19
1.3.2. Max Weber socialinio veiksmo teorija	20
2. METODOLOGIJA	21
3. EMPIRINĖ DALIS	25
3.1. Tradicinė profesinių sąjungų samprata	25
3.1.1. Prisijungimo motyvai	25
3.1.2. Profesinių sąjungų galios ir asmeninės naudos vertinimas	28
3.2. Netradicinė profesinių sąjungų samprata.....	32
3.2.1. Alternatyvios prisijungimo priežastys.....	32
3.2.2. Narystė profesinėje sąjungoje kaip politinė veikla	34
3.2.3. Narystė profsąjungose kaip (ne tik) kairiųjų pažiūrų žmonių veikla	38
3.2.4. Narystė profesinėje sąjungoje kaip aktyvistinė veikla	40
3.2.5. Narystė profesinėje sąjungoje kaip edukacinė veikla	43
3.2.6. Profesinė sąjunga kaip erdvė burtis bendruomenei.....	45
3.2.7. Profesinė sąjunga kaip emocinės paramos šaltinis.....	46
IŠVADOS.....	48
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	54
SUMMARY	58
PRIEDAI.....	59
1 priedas. Interviu gairės	59
2 priedas. Interviu transkripcijos	61

IVADAS

Profesinės sąjungos – darbuotojų įkurtos ir valdomos organizacijos, ginančios jų interesus, nuo pat jų atsiradimo XIX a. atlieka reikšmingą vaidmenį valstybių politinėje ir ekonominėje raidoje bei yra laikomos viena svarbiausių pilietinės visuomenės dalių. Pilietinę visuomenę suprantant kaip nuo šeimos, valstybės ir ekonomikos atskirą sferą, sudarytą iš nepriklausomų ir savanoriškų piliečių asociacijų, ugdančių pilietiškumo, bendruomeniškumo, politinio aktyvumo vertybes, akivaizdi tampa pilietinės visuomenės, taigi, ir profesinių sąjungų, svarba demokratijos kokybei. Klasikiniuose politikos mokslų darbuose profesinės sąjungos yra vadinamos „demokratijos mokyklomis“, pabrėžiant jų teigiamą poveikį visuomenei ir politikai: Sidney Verba ir kolegų darbuose kalbama apie pilietinių įgūdžių, įgyjamų narystės įvairiose organizacijose ir profesinėse sąjungose svarbą tolesniam politiniam įsitraukimui¹; Robert D. Putnam socialinį kapitalą (socialinių santykių ir tarpusavio ryšių tinklus) mato kaip gero demokratijos funkcionavimo garantą²; o pagal Carole Pateman išsiliejimo (angl. *spillover*) modelį, darbas ir darbo aplinka yra sfera, kurioje įgyjamas supratimas apie savo aplinką, leidžiantis susidaryti politines nuostatas, suvokti savo asmeninį poveikį politikai bei aktyviau į ją įsitraukti³. Su šiomis teorijomis dera ir naujausi tyrimai, nagrinėjantys narystės profesinėse sąjungose santykį su individualia politine elgsena: profsąjungos turi mobilizuojantį efektą, o joms priklausantys asmenys yra labiau linkę ne tik balsuoti, bet ir įsitraukti kitomis, nekonvencinio politinio dalyvavimo formomis, tokiomis kaip protestavimas, peticijų pasirašinėjimas, boikotavimas⁴. Taigi, literatūroje vyrauja sutarimas dėl profesinių sąjungų turimo teigiamo poveikio pilietinei visuomenei bei demokratijos kokybei.

Lietuvoje profesinės sąjungos taip pat yra oficialiai pripažįstamos kaip reikšminga pilietinės visuomenės dalis. Teisė steigti ir burtis į profsąjungas bei streiko būdu ginti savo profesines, ekonomines bei socialines teises ir interesus yra įtvirtinta Konstitucijos 50-ame ir 51-ame straipsniuose. Tačiau šią teisę apribojantys, įgyvendinimo sąlygas ir tvarką nustatantys įstatymai profesinių sąjungų veiklai ne visada yra palankūs. Teisiniai apribojimai veikiantys kartu su sovietinės okupacijos atmintimi ir posovietinės transformacijos metu pasirinkta neoliberalios ekonomikos kryptimi sukuria itin specifišką ir sudėtingą terpę profsąjungoms apsibrėžti savo vaidmenį ir įsitvirtinti kaip veiklioms, stiprioms ir visuomenei naudingoms organizacijoms.

¹ Sidney Verba, Norman H. Nie, Jae-on Kim, *Participation and Political Equality: A Seven-Nation Comparison* (Chicago: University of Chicago Press, 1978), 21.

² Robert D. Putnam et al., *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy* (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1993).

³ Carole Pateman, *Participation and Democratic Theory* (Cambridge: Cambridge University Press, 1970), 46.

⁴ Jasmine Kerrissey, Evan Schofer, „Labor Unions and Political Participation in Comparative Perspective.“ *Social Forces* 97, no. 1 (2018): 427–464.

Lietuvai atgavus nepriklausomybę, profesinių sąjungų padėtis buvo prasta: pagal K. Kasiliauską, Lietuvoje nepriklausomybės atkūrimo pradžioje vyravo didelis profesinių sąjungų pliuralizmas, kuris vedė prie susiskaldymo, tarpusavio konkuravimo ir įtakos mažėjimo⁵. Tačiau profesinių sąjungų silpnėjimą nulėmė ne tik natūraliai susiklosčiusios aplinkybės, tačiau ir politiniai sprendimai, sumenkinę profesinių sąjungų galią politikoje: nors jos ir dalyvauja nacionalinių sprendimų priėmimo kaip Trišalės Tarybos narės, realios įtakos jos turi nedaug⁶. Tradiciškai pagrindinis ir efektyviausias profesinių sąjungų įrankis daryti spaudimą darbdaviui ir kovoti už savo narių teises yra streikavimas. Tačiau streikus reglamentuojantys įstatymai Lietuvoje yra laikomi vienais griežčiausių visoje Europos Sąjungoje⁷: iki leidimo streikuoti gavimo privalo įvykti derybos darbo ginčų komisijoje, taip pat galioja ilgi sprendimų apskundimo teismams terminai, kurie sudaro sąlygas darbdaviams vilkinti streiko pradžią. Be to, Lietuvoje nėra įteisinti palaikomieji arba solidarumo streikai (kai palaikydami kolegas, prie streiko jungiasi kitų profsąjungų nariai), populiarūs Prancūzijoje ir Skandinavijos šalyse. Streikų organizavimą taip pat komplikuoja įstatymas, reikalaujantis, jog streikuojant tam tikrų įmonių darbuotojams (kaip apibrėžiama darbo kodekse – teikiantiems neatidėliotinas (gyvybines) paslaugas), būtų užtikrinamas minimalus paslaugų teikimas, siekiant nesutrikdyti sklandaus visuomenės funkcionavimo⁸. Tačiau koks paslaugų kiekis yra minimalus darbo kodekse apibrėžta nėra – dėl to kiekvienu atveju susitarti privalo darbdaviai ir profesinės sąjungos, o tai įgalina darbdavius dar labiau vilkinti streiko pradžią ir sumažinti streiko masiškumą ir efektyvumą. Verta paminėti ir tai, jog korekcija dėl neatidėliotinių paslaugų teikėjų apibrėžimo buvo priimta tik 2017 m. – iki tol šis reikalavimas buvo interpretuojamas gana liberaliai ir yra privedęs prie absurdiškų situacijų, pavyzdžiui, būtent dėl šio reikalavimo 2011 m. teismas atidėjo „Švyturys – Utenos alus“ darbuotojų streiką, implikuojant jog alaus tiekimo sutrikdymas kelia grėsmę visuomenės funkcionavimui⁹. Taigi, didelė profesinių sąjungų fragmentacija, žemas jų įtraukimas į sprendimų priėmimo procesus bei teisinės kliūtys rengti streikus trukdo profesinėms sąjungoms pasiekti reikšmingų rezultatų ir tinkamai atstovauti darbuotojų interesus.

⁵ Nerijus Kasiliauskas, *Profesinės Sąjungos Lietuvoje: Teisinio Statuso Problemos: Monografija* (Vilnius: Teisės namai, 2008), 26.

⁶ Inga Blažienė, Boguslavas Gruževskis, „Lithuanian trade unions: from survival skills to innovative solutions“. Kn. Magdalena Bernaciak, Marta Kahancová (sud.), *Innovative Union Practices in Central-Eastern Europe*. (Brussels: European Trade Union Institute, 2017), 123.

⁷ International Labor Organization, „National Labour Law Profile: Lithuania.“ https://www.ilo.org/ifpdial/information-resources/national-labour-law-profiles/WCMS_158913/lang--en/index.htm [žiūrėta 2023 01 31]

⁸ Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, TAR, 2016-09-19, Nr. 2016-23709, 247 straipsnis „Streiko skelbimas įmonėse ir šakose, teikiančiose neatidėliotinas (gyvybines) paslaugas.“

⁹ Irma Ozturhan, „Alaus gamykloje streikas „užlaikytas“,“ *15 min*, 2011.

<https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/alaus-gamykloje-streikas-uzlaikytas-56-157027?copied> [žiūrėta 2023 03 02].

Profesinėms sąjungoms veikti nepalankią aplinką liudija ir neretai neigiamos ar netgi priešiškos dalies visuomenės nuostatos, atsiskleidžiančios per visuomenės nuomonės apklausas ir viešajame diskurse. „Vilmorus“ atliktos apklausos apie Lietuvos gyventojų pasitikėjimą institucijomis duomenimis¹⁰ (tyrimo laikas – 2023 m. vasario mėn, N=1003), profesinėmis sąjungomis pasitiki 30% apklaustųjų, nepasitiki – 16%. Nors šis rezultatas ir rodo didesnę pasitikėjimą, nei partijomis (pasitiki – 7%, nepasitiki – 56%) ar Seimu (pasitiki – 10%, nepasitiki – 58%), stipriai atsiliekiama nuo pasitikėjimu pirmaujančių ugniagesių (pasitiki – 92%, nepasitiki – 1%) ar policijos (pasitiki – 63%, nepasitiki – 8%). Kadangi profesinės sąjungos yra darbuotojų organizacijos, nesusijusios su partijomis ar valdžios institucijomis ir tiesiogiai nedalyvauja politikoje, tokie duomenys verčia manyti, jog ganėtinai žemas pasitikėjimo profsąjungomis lygis atspindi kažką kito, nei Lietuvoje jau kurį laiką stebimą nusivylimo politika tendenciją.

Literatūroje prastas profesinių sąjungų įvaizdis ir spaudimas, patiriamas iš tam tikrų visuomenės sluoksnių, dažnai yra siejamas su sovietinės okupacijos palikimu. Pagal sovietinę ideologiją narystė profesinėse sąjungose buvo privaloma, tačiau kaip ir dauguma kitų viešojo gyvenimo aspektų sovietmečiu, profesinių sąjungų veikla buvo labiau fiktyvi ir parodomoji, o narystė jose tebuvo dar vienas komunistų partijos pasitelktas visuomenės kontroliavimo įrankis¹¹. Profesinės sąjungos sovietmečiu neturėjo galios deramai atlikti savo esminės funkcijos – ginti darbuotojų teises ir interesus, o jų veikla buvo apribota įvairių gėrybių – butų, kelionių kelialapių, baldų ir pan. paskirstymu darbuotojams ir kitomis smulkiomis funkcijomis¹². Visgi ši sąsaja tarp sovietmečio ir komunizmo bei profsąjungų įsitvirtino posovietinėms visuomenėms būdingose mąstymo struktūrose. Profsąjungų ir sovietinės ideologijos suvokimas kaip idėjiškai artimų dalykų verčia profsąjungas matyti kaip nereikalingą sovietinės praeities relikvą, prieštaraujantį nepriklausomybę atgavusių valstybių raidos kryptį. Toks tam tikrų visuomenės segmentų mąstymas atsiskleidžia ir viešajame diskurse, vykstant diskusijoms su darbu susijusiais klausimais. Pavyzdžiui, garsiai nuskambėjęs verslininko Beno Gudelio kreipimasis į profsąjungų atstovus LRT laidoje „Lietuva kalba“: „*Aš nebuvau nei pionieriumi, nei komjaunuoliu, nei komunistu ir aš jų, šitų [profsąjungų atstovų], nesuprantu. Kodėl aš grįžau į Lietuvą? Nes galvojau, kad 1990 m. juos visus*

¹⁰ Vilmorus apklausa, „Ar Jūs pasitikite, ar nepasitikite šiomis Lietuvos institucijomis?“ <http://www.vilmorus.lt/index.php?mact=News,cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=2&cntnt01returnid=20> [žiūrėta 2023 03 01].

¹¹ Paul Kubicek, „Civil Society, Trade Unions and Post-Soviet Democratisation: Evidence from Russia and Ukraine.“ *Europe - Asia Studies* 54, no.4 (2002): 603–24.

¹² Kasiliauskas, *Profesinės Sąjungos Lietuvoje*, 24.

*išveš į Sibirą. Kodėl jų neišvežė, aš nežinau. Šitų visų raudonų komunistukų vieta ten*¹³“. 2022 m. gruodį vykstant Vilniaus viešojo transporto darbuotojų streikui, tuometinis Vilniaus miesto meras Remigijus Šimašius apie profesinės sąjungos organizuojamą streiką pasisakė mėgindamas jį sugręsminti: „<...> aš puikiai matau, kad visa ši situacija tampa kaip ir Lietuvos tokiu išbandymu ir testu, <...> tai man atrodo iš principo labai nenaudinga ir [bandomi] pakirsti nei daugiau nei mažiau – visuomenės pamatus“. Buvęs meras savo pasisakymuose taip pat kuria priešpriešą tarp valstybės ir profesinių sąjungų, bandant įrodyti, jog jų veikla yra valstybei nenaudinga ir žalinga: „<...> darbu mes tarnaujame kitiems, o ne streikais, tai tada mes toli nenuvažiuosime, mūsų ekonominė gerovė čia greitai išsisems ir baigsis.¹⁴“ Taigi, dėl istorinių ir kultūrinių aplinkybių atsirandantys stereotipai ir spaudimas iš dalies visuomenės bei verslininkų kenkia profesinių sąjungų įvaizdžiui ir populiarumui bei kelia iššūkių profsąjungoms bandant save legitimizuoti kaip reikalingas ir naudingas organizacijas.

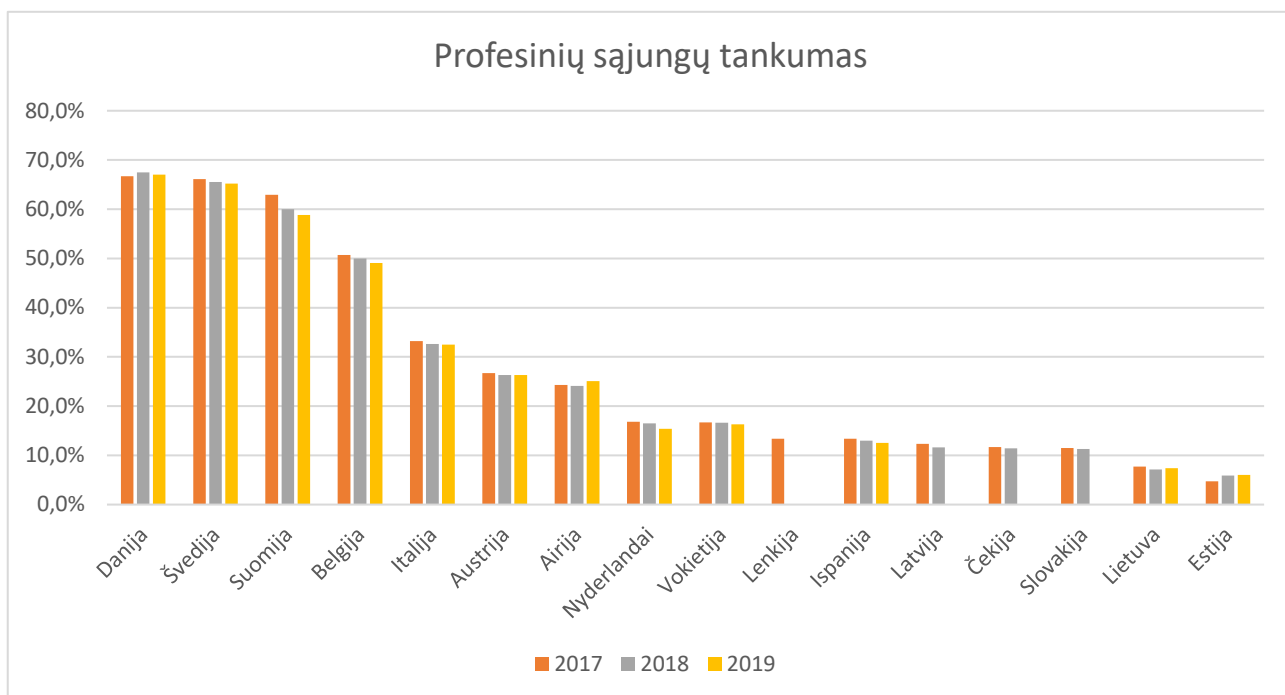
Dėl minėtų aplinkybių Lietuvos profesinių sąjungų padėtis gana ryškiai išsiskiria iš bendro Europos konteksto, todėl yra verta nuodugnesnio žvilgsnio. Profesinių sąjungų galia įprastai yra vertinama atsižvelgiant į tris rodiklius: profesinių sąjungų tankumą, kolektyvinių derybų paplitimą ir streikų dažnumą¹⁵. 1-ame grafike pateikiami profesinių sąjungų tankumo duomenys (profesinėms sąjungoms priklausančių darbuotojų dalis), 2-ame – kolektyvinių derybų paplitimas (kokia dalis visų darbuotojų turi kolektyvinio derėjimosi galimybę). Lyginamos OECD priklausančios Europos valstybės, kurių duomenys buvo prieinami. Akivaizdu, jog pagal abu rodiklius Lietuvoje, kartu su kitomis Baltijos ir keliomis Rytų Europos valstybėmis, profesinių sąjungų galia yra žemiausia visoje Europoje.

¹³ LRT Mediateka, „Lietuva kalba. Kodėl į dešimtis tūkstančių laisvų darbo vietų neatsiranda norinčiųjų dirbti?“ <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000179933/lietuva-kalba-kodel-i-desimtis-tukstanciu-laisvu-darbo-vietu-neatsiranda-norinciuju-dirbti> [žiūrėta 2023 03 01].

¹⁴ LRT Radijas, „Šimašius: atrodo, kad VVT profsąjungos vadovams labai norisi nebaigti streiko.“ 2022, <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000249696/simasius-atrodo-kad-vvt-profsajungos-vadovams-labai-norisi-nebaigti-streiko> [žiūrėta 2023 03 01].

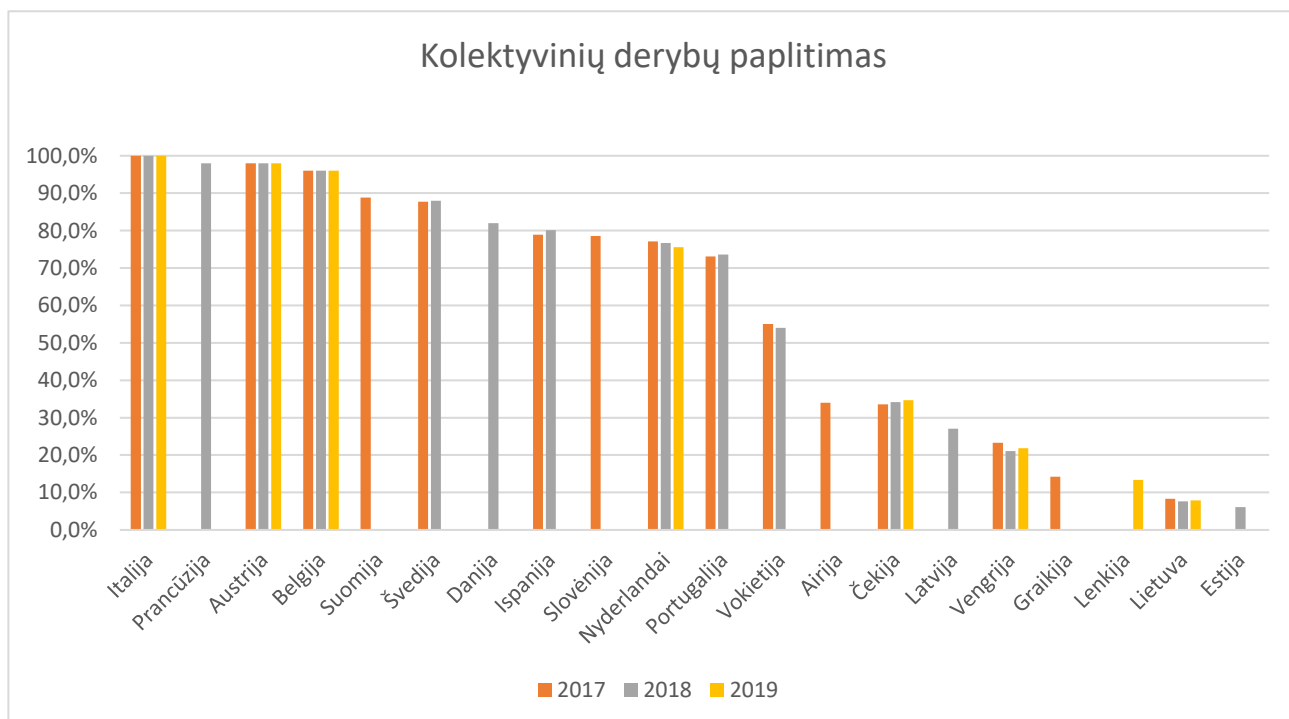
¹⁵ Vera Glassner, „Central and Eastern European Industrial Relations in the Crisis: National Divergence and Path-dependent Change,“ *Transfer: European Review of Labour and Research* 19, no. 2 (2013): 155–169.

1-as grafikas. Profesinių sąjungų tankumas (profesinėms sąjungoms priklausančių darbuotojų dalis).

Šaltinis: OECD (<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TUD#>), grafikas sudarytas autorės.

2-as grafikas. Kolektyvinių derybų paplitimas (darbuotojų, turinčių teisę į kolektyvines derybas, dalis).

Šaltinis: OECD (<https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=TUD#>), grafikas sudarytas autorės.

Kalbant apie streikų dažnumą, Baltijos šalių atotrūkis nuo Vakarų ir netgi kai kurių Rytų Europos valstybių taip pat yra akivaizdus. Paskutiniiais prieinamais duomenimis, pateiktais Europos profesinių sąjungų instituto, 2010 – 2019 m. laikotarpiu vienam tūkstančiui darbuotojų Lietuvoje teko vidutiniškai 6,7 streiko dienos per metus. Tuo tarpu Lenkijoje šis rodiklis siekia 16 dienų, Vokietijoje – 17, Ispanijoje – 49, Norvegijoje – 54, o savo streikų kultūra išsiskiriančioje Prancūzijoje – netgi 128 dienos¹⁶.

Nepaisant visų šių profesinėms sąjungoms nepalankių aplinkybių: istorinio konteksto, įsitvirtinusio neoliberalaus kapitalizmo modelio, neigiamų visuomenės asociacijų, profesinės sąjungos per 3 nepriklausomybės dešimtmečius nenustojo egzistavusios ir dalis darbuotojų, nors ir nedidelė, dėl tam tikrų priežasčių į profsąjungas tebesijungia. Žvelgiant iš racionalaus pasirinkimo teorijos perspektyvos, toks elgesys atrodytų iracionalus. Jei laikytumėmės šios mokyklos suformuotų nuostatų, jog individai, priimdami sprendimus, siekia maksimizuoti asmeninę naudą, pasirinkimas stoti į profesinę sąjungą tampa paradoksalus – turint omenyje Lietuvoje stebimus itin prastus profsąjungų galią matuojančius rodiklius ir specifines kultūrinės vertybes, iš pirmo žvilgsnio atrodytų akivaizdu, jog Lietuvoje narystė profesinėse sąjungose yra daugiau „kainuojanti“, nei teikianti naudą. Profesinių sąjungų nariai įprastai turi mokėti nario mokesčius, taip pat gali patirti spaudimą iš darbdavio ar visuomenės, tačiau mainais į tai negali tikėtis pakankamai gero ir rezultatyvaus jų interesų atstovavimo. Iš šio paradokso ir kyla pagrindinis šio tyrimo klausimas – kodėl darbuotojai jungiasi į profesines sąjungas ir kaip jie įprasmina savo narystę, nepaisant to, jog profesinės sąjungos Lietuvoje yra ganėtinai silpnos ir nepajėgios ginti jų interesų, o ir viešoji nuomonė nėra joms palanki. Galima spėti, jog prie šio paradokso atsiradimo prisideda akademinėje literatūroje nusistovėjęs pernelyg didelis susifokusavimas į darbuotojų teisių gynimo aspektą ir profsąjungų galią, matuojamą kiekybiniais rodikliais, tokiais kaip narystės lygis, kolektyvinių derybų paplitimas ar streikų dažnumas. Šie rodikliai neatskleidžia „didžiojo paveiklo“, todėl kokybinis žvilgsnis į profsąjungų klausimą ir dėmesio nukreipimas ne į jų rezultatyvumą, išreikštą skaičiais, bet į pačių narių mąstymo struktūras, atveria iki šiol Lietuvoje netyrinėtą lauką ir suteikia galimybę permąstyti šiuo metu vyraujančią profesinių sąjungų, tik kaip darbuotojų interesus ginančių organizacijų, sampratą.

Kadangi profesinės sąjungos Lietuvos akademiniam lauke yra ganėtinai apleista tema, tyrimai, analizuojantys profesinių sąjungų narystę ir jų narių nuomones bei vertybes, iki šiol nebuvo publikuoti. Profesinės sąjungos Lietuvoje buvo tyrinėtos tik instituciniame kontekste – pavyzdžiui, Nerijaus Kasiliausko monografijoje „Profesinės Sąjungos Lietuvoje: Teisinio Statuso Problemos“

¹⁶ European Trade Union Institute, „Strike Map of Europe.“ <https://www.etui.org/strikes-map> [žiūrėta 2023 03 01].

buvo tyrinėjama, kaip kito profsajungų ir jų vaidmens politikoje teisinis reglamentavimas¹⁷, taip pat tyrinėjamas buvo profesinių sąjungų įtraukimas į socialinį dialogą Lietuvoje, pavyzdžiui B. Gruževskio ir I. Blažienės straipsnyje „Lithuanian trade unions: from survival skills to innovative solutions.“¹⁸ Tyrimų, atliktų užsienyje ir konstruojamų panašiai, kaip šiame darbe (analizuojančių profesinių sąjungų narių nuostatas ir požiūrį į narystę) galima atrasti daugiau: pavyzdžiui, Maltos profsajungų narių tyrimas atskleidė, jog dauguma jų narystę pirmiausiai suvokia kaip instrumentą apginti savo asmeninius interesus, o tik po to seka profsajungų matymas kaip įrankio siekti daugiau socialinio teisingumo, prisidėti prie bendrojo gėrio kūrimo¹⁹. Visgi šiame tyrime buvo naudojami kiekybiniai metodai ir tikrinamos iš anksto suformuluotos hipotezės, nesuteikiant galimybės patiems darbuotojams išreikšti savo alternatyvių nuomonių. Profesinės sąjungos posovietinės transformacijos kontekste akademinėje literatūroje buvo nagrinėtos gana gausiai, daugiausiai mėginant atsakyti į klausimą, kokie transformacijos metu priimti sprendimai lėmė profsajungų silpnumą²⁰. Taigi, panašu, klausimas „kodėl žmonės jungiasi į profesines sąjungas?“ ilgą laiką buvo tiesiog nekliamas ir atsakymas į jį buvo laikomas savaime suprantamu – jog į profsąjungas yra stojama siekiant apginti savo asmeninius interesus. Tačiau bandant suprasti Lietuvos atveju atsirandantį paradoksą (narystė nepaisant to, jog interesų gynimas nėra užtikrinamas ir viešojo nuomonė bei socialinis kontekstas nėra palankūs) tampa akivaizdu, jog toks profesinių sąjungų ir narystės jose supratimas yra per siauras ir nepakankamas paaiškinti narystės profesinėse sąjungose Rytų Europoje ypatumus. Taigi, šiuo darbu bus siekiama prisidėti ir prie akademinėje literatūroje esančios spragos užpildymo ir išplėsti bei atnaujinti profesinių sąjungų ir narystės jose sampratą. Taip pat šis darbas gali įsitraukti ir į diskusiją apie posovietinės transformacijos padarinius pilietinei visuomenei ir demokratijos kokybei Lietuvoje. Kaip atskleidžia teorinė literatūra, profesinės sąjungos iš tiesų gali veikti tarsi „demokratijos mokyklos“ ir turėti teigiamą poveikį narių politiniam dalyvavimui, todėl po 1990 m. įvykusį profesinių sąjungų nuosmukį ir jų įtakos politikoje apribojimą galima būtų sieti su potransformaciniu laikotarpiu Lietuvoje stebimu sąlyginai žemu politiniu dalyvavimu ir bendru nusivylimu politika.

Taigi, pagrindinis tyrimo klausimas yra kodėl žmonės jungiasi prie profesinių sąjungų ir kaip įprasmina savo narystę nepaisant nepalankaus socialinio konteksto ir to, jog Lietuvoje profesinės

¹⁷ Nerijus Kasiliauskas, *Profesinės Sąjungos Lietuvoje: Teisinio Statuso Problemos: Monografija* (Vilnius: Teisės namai, 2008).

¹⁸ Inga Blažienė, Boguslavas Gruževskis, „Lithuanian trade unions: from survival skills to innovative solutions“. Kn. Magdalena Bernaciak, Marta Kahancová (sud.), *Innovative Union Practices in Central-Eastern Europe*. (Brussels: European Trade Union Institute, 2017)

¹⁹ Edward Zammit, Saviour Rizzo, „The perceptions of trade unions by their members: A survey report on trade unions in Malta.“ *Employee Relations* 24 no. 1 (2002): 53-68.

²⁰ Pieter Vanhuysse, „Workers without Power: Agency, Legacies, and Labour Decline in East European Varieties of Capitalism.“ *Czech Sociological Review*, 43, no. 3 (2007): 495–522.

sajungos nėra pajėgios efektyviai ginti savo narių, kaip darbuotojų, interesų. Šio tyrimo tikslas yra nuodugniau pažvelgti į profsajungų narių prasmės kūrimo (angl. *meaning-making*) procesą ir atskleisti alternatyvius aiškinimus apie profsajungų reikšmę, naudą ir funkcijas šiuolaikinėje Lietuvos visuomenėje. Atsakymo į tyrimo klausimą bus ieškoma kokybinio tyrimo būdu, atliekant pusiau struktūruotus interviu su 14 profesinių sąjungų narių (informantų atrankos kriterijai plačiau pristatomi 2-ame skyriuje).

Tyrime keliami šie uždaviniai:

1. Sukurti tyrimo teorinį pagrindą, padėsiantį suformuluoti gaires empiriniam tyrimui:
 - a) remiantis literatūra, atskleisti kaip įprastai yra aiškinama profesinių sąjungų samprata ir jų vaidmuo visuomenėje;
 - b) atskleisti kaip posovietinė transformacija ir kelio priklausomybė (angl. *path dependence*) daro įtaką specifinės profesinių sąjungų sampratos susiformavimui Lietuvoje;
 - c) pristatyti tyrime naudojamus M. Weber ir I. Ajzen socialinio elgesio aiškinimo modelius.
2. Remiantis teorine dalimi, parengti tyrimo metodologiją, interviu gaires.
3. Atlikti duomenų analizę – pagal tematinės analizės metodiką sukoduoti interviu duomenis, atskleisti išryškėjančias skirtingas narystės profesinėse sąjungose sampratas bei jas aprašyti.
4. Apibendrinti, kaip duomenų analizė leidžia atsakyti į pagrindinį tyrimo klausimą, suformuluoti išvadas ir refleksiją, kuo šis tyrimas prisideda prie akademinės diskusijos profesinių sąjungų sampratos tema.

1. TEORINIS PAGRINDAS

1.1. Profesinių sąjungų samprata

Profesinių sąjungų vaidmuo dažnai yra laikomas gana vienareikšmišku ir akivaizdžiu – tai yra profesiniu pagrindu susivienijusių darbuotojų organizacija, siekianti vieningai ginti savo interesus, susijusius su darbu. Tačiau dar 1970-aisiais metais britų akademikas Allan Flanders, specializavęsis industrinių santykių srityje, profesinių sąjungų veikloje išvelgė papildomų aspektų, peržengiančių vien tik asmeninių interesų gynimo siekį. Anot jo, egzistuoja du profesinių sąjungų veidai:

asmeninių interesų (angl. *Vested Interest*) bei „teisingumo kardo“ (angl. *Sword of Justice*)²¹. Šia jo sukurta koncepcija iki šiol remiamasi studijuojant profesinių sąjungų funkcijas ir vaidmenį visuomenėje. Pirmoji ir, įprastai, svarbiausia laikoma profesinių sąjungų funkcija – siekti pagerinti profsąjungos narių darbo sąlygas per jų atstovavimą, derybas ir kolektyvinius veiksmus, tokius kaip streikai. Tačiau kitas, „teisingumo kardo“ vaidmuo, apima platesnius tikslus, tokius kaip socialinio teisingumo, demokratiškumo darbo santykiuose skatinimas. Veikdamos kaip „teisingumo kardas“ profsąjungos atstovauja nebe vien tik savo narius, bet ir platesnius dirbančiųjų sluoksnius. Nors tarp šių veikimo principų ir galima išžvelgti tam tikrą įtampą (naudos siekimą sau supriešinant su naudos siekimu daugeliui), A. Flanders apibendrina, jog skirtingos profesinės sąjungos gali laikytis skirtingų ideologijų, tačiau taip pat ir viena profsąjunga gali vienu metu atlikti daugiau nei vieną funkciją ir turėti kelias veiklos kryptis, priklausomai nuo valstybės ir institucinio bei socialinio konteksto, kuriame jos veikia. Visgi A. Flanders manė, jog asmeninių interesų gynimo funkcija turi pranašumą ir yra populiareesnė bei apgailėstava, jog dauguma profsąjungų seka paskui „pinigų žvangėjimą“ ir nebemato savo platesnės misijos²². Anot jo, asmeninių interesų motyvacija yra aiškiausiai suprantama ir susilaukianti daugiausiai dėmesio, tačiau „teisingumo kardo“ funkcija, nors ir yra labiau subtili ir mažiau aptarinėjama, yra ne ką mažiau svarbi – būtent ji, o ne asmeninių interesų gynimas, kuria profesinės sąjungos narių lojalumą, įsipareigojimus vieni kitiems ir bendriems idealams, o tai yra profesinės sąjungos stiprybės ir gyvybingumo pagrindas²³.

Atsispirdami nuo A. Flanders sukurtos teorijos, klausimus, tokius kaip kam ir kokią naudą teikia profesinės sąjungos, ar jos tarnauja tik jų narių interesams, ar ir bendrajam gėriui bei socialiniam teisingumui, ir toliau nagrinėjo kiti autoriai. Literatūroje taip pat aptinkama skirtis tarp pragmatinio ir moralinio profsąjungų supratimo. Pagal pirmąjį požiūrį, profesinės sąjungos veikia ne dėl bendrojo gėrio, o visų pirma rūpinasi savo narių interesais, taigi, yra ne universalistinio, o partikuliaraus pobūdžio organizacijos²⁴. Čia narius motyvuoja ekonominiai išskaičiavimai ir profesinių sąjungų galima suteikti asmeninę naudą. Tyrimai atskleidžia, jog įsivaizdavimas, jog profesinės sąjungos ir jų nariai mato tik siaurus savo, o ne visos visuomenės interesus, prisideda prie mažo palaikymo profsąjungoms ir skatina jas matyti kaip nepatikimas²⁵. Pagal kitą požiūrį, profesinės sąjungos yra vertybėmis grįstas socialinis judėjimas, turintis ideologinį aspektą ir peržengiantis siaurus privačius interesus bei atsižvelgiantis ir į bendruomeniškumo, socialinio

²¹ Allan Flanders, *Management and unions: The theory and reform of industrial relations* (London, UK: Faber and Faber, 1970), 15.

²² Allan Flanders, „Trade Unions in the Sixties“ *Socialist Commentary* (1961).

²³ Flanders, *Management and unions*, 15.

²⁴ David Ost, „The Politics of Interest in Post-Communist Europe,“ *Theory and Society* 22, no. 4 (1993): 453-485.

²⁵ Thomas Kochan, „How American workers view labor unions,“ *Monthly Labor Review* 102 no. 4 (1979): 23–31.

teisingumo aspektus²⁶. Visa tai apibendrinant, galima teigti, jog egzistuoja du „idealieji“ profesinių sąjungų suvokimo tipai: instrumentinis arba pragmatinis (profesinės sąjungos tarnauja asmeniniams interesams) ir prosocialus arba moralinis/idealistinis (profesinių sąjungų pagalba siekiama teisingumo, kuriamas bendrasis gėris).

Svarbus profesinių sąjungų sampratos aspektas yra kokią visuomeninę efektą turi narystė profesinėse sąjungose ir kokią įtaką narystė daro išoriniam narių gyvenimui, daugiausiai dėmesio skiriant politiniam ir pilietiniam dalyvavimui. Ši tema gana plačiai nagrinėta tiek politikos mokslų klasiku, tiek ir šiuolaikinių akademikų darbuose. Pradedant nuo Sidney Verba ir kolegų sukurtu politinio dalyvavimo modelio, įsitraukimą lemia trijų pagrindinių resursų: laiko, pinigų ir pilietinių įgūdžių turėjimas arba trūkumas. Šiam tyrimui aktualiausias yra pilietinių įgūdžių aspektas – pagal autorius, tai yra narystės įvairiose organizacijose (taip pat ir profesinėse sąjungose) dėka išsivystantys organizaciniai ir komunikaciniai gebėjimai, kurie palengvina dalyvavimą politikoje, todėl asmenys, turintys pilietinių įgūdžių bei piniginių ir laiko resursų, ne tik aktyviau įsitraukia į politiką, bet ir gali joje veikti efektyviau²⁷. Pilietinių įgūdžių svarbą papildė Carole Pateman sukurtas išsiliejimo (angl. *Spillover*) modelis, pagal kurį darbas yra sfera, kurioje per socializacijos procesus žmonės įgyja tam tikrą supratimą apie pasaulį ir aplinką, kurioje gyvena. Tai leidžia jiems susidaryti politines nuomones ir daro įtaką jų politinei elgsenai. Be to, įsitraukimas į su darbu susijusias organizacijas didina žmogaus saviveiksmingumo pojūtį, kuris leidžia žmogui suvokti, jog savo veiksmais jis gali daryti realų poveikį ir keisti aplinką, todėl tai skatina ir aktyviau įsitraukti į politiką²⁸.

Taip pat reikia atsižvelgti ir į kiek kitokį aiškinimą, kodėl profesinių sąjungų nariai gali pasižymėti didesniu politiniu aktyvumu. Pagal politinio klientelizmo tyrinėtojus, profesinės sąjungos gali veikti kaip tarpininkas tarp politikų ir rinkėjų, mainais už politinę paramą siūlantis tam tikrą privilegiją. Pavyzdžiui, Holland ir Palmer-Rubin tyrime yra atrandama, jog tam tikros partijos skyrė profesinėms sąjungoms piniginę paramą, kurią jos vėliau panaudodavo mobilizuodamos savo narius balsavimui²⁹. Iš kitos pusės, ir patys profsąjungų nariai gali būti motyvuojami šių klientelistinių praktikų ir kaip atskleidžiame kitame Palmer-Rubin tyrime, žmonės gali būti labiau linkę dalyvauti profesinių sąjungų veikloje, kai žino, jog už tai jiems bus

²⁶ Ed Snape, Tom Redman, „Exchange or covenant? The nature of the member–union relationship,“ *Industrial Relations* 43, no. 4 (2004): 855–873.

²⁷ Sidney Verba, Kay Lehman Schlozman, Henry E. Brady, *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics* (Cambridge: Harvard University Press, 1995), 271-272.

²⁸ Pateman, *Participation and Democratic Theory*, 46.

²⁹ Alisha Holland, Brian Palmer-Rubin, „Beyond the Machine: Clientelist Brokers and Interest Organizations in Latin America,“ *Comparative Political Studies* 48, no. 9 (2015): 1186 - 1223.

atsilyginama materialinėmis gėrybėmis³⁰. Taigi, profesinės sąjungos gali būti matomos ir kaip organizacijos, kurios tam, kad pritrauktų darbuotojus prisijungti ir galėtų siekti savo politinių tikslų, pasitelkia prievartą, šantažą ar selektyviai paskirstomas privilegijas³¹. Toks klientelistinis veikimo principas taip pat didina profesinių sąjungų narių politinį aktyvumą, tačiau jo prigimtis yra nedemokratinė ir visiškai kitokia, nei anksčiau pristatytuose klasikiniuose darbuose.

Taigi, apibendrinant pristatytus esminius darbus, nagrinėjančius profesinių sąjungų vaidmenis ir įtaką savo nariams, išryškėja profesinių sąjungų veiklos nevienareikšmiškumas. Atsižvelgiant į visus šiuos skirtingus būdus mąstyti apie profesines sąjungas, tampa aišku, jog į jas yra būtina žiūrėti holistiškai, neišskiriant tik vienos iš galimų jų funkcijų, kaip įprastai yra išskiriamas darbuotojų interesų gynimas, bei neatmetant galimybės, jog profesinės sąjungos gali turėti skirtingus „veidus“ ir atspindėti vietinių kontekstų primetamas žaidimo taisykles.

1.2. Kelio priklausomybė ir posovietinės transformacijos įtaka

Gilinantį į tai, kodėl Lietuvoje susiklostė profesinėms sąjungoms nepalankios aplinkybės, pasitarnauti gali kelio priklausomybės (angl. *path dependence*) sąvoka, naudojama sociologijoje, istorijoje ir kitose socialinių mokslų šakose. Pagrindinė kelio priklausomybės idėja yra ta, jog praeitis daro įtaką ateičiai – praityje nutikę įvykiai ar priimti sprendimai atsispindi ateityje. Pagal šią teoriją, praeitis apriboja galimus ateities scenarijus ir veda tam tikra kryptimi, todėl analizuojant vieną ar kitą reiškinį galima atsekti vienas kitą veikiančių įvykių seką. Kelio priklausomybė atsispindi ir institucijų raidoje³². Šios idėjos, nebūtinai tai deklaruojant, laikomasi daugelyje posovietinių valstybių raidą nagrinėjančiuose darbuose. Rašydamas apie profesinių sąjungų padėtį Rytų Europoje, David Ost taip pat teigia, jog jų silpnumui suprasti yra būtina atsigręžti į praityje vykusius ir dabartinę padėtį suformavusius procesus. Be to, straipsnyje „The End of Postcommunism: Trade Unions in Eastern Europe’s Future“ jis teigia, jog šiuolaikinėms Rytų Europos visuomenėms didžiausią poveikį daro nebe komunistinis, bet pokomunistinis palikimas, todėl esminių profesinių sąjungų silpnumo priežasčių jis ieško pokomunistinės transformacijos laikotarpyje³³. Taigi, laikantis nuostatos, jog pirmaisiais nepriklausomybės metais priimti politiniai sprendimai lėmė tolesnę profesinių sąjungų raidą, toliau šiame skyriuje bus pristatomi pagrindiniai veiksniai, Lietuvoje sukūrę profesinėms sąjungoms veikti priešiškas sąlygas.

³⁰ Brian Palmer-Rubin, Candelaria Garay, Mathias Poertner, „Incentives for Organizational Participation: A Recruitment Experiment in Mexico,“ *Comparative Political Studies* 54, no.1 (2020): 110 – 143.

³¹ Mancur Olson, *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups* (Cambridge: Harvard University Press, 1965).

³² James Mahoney, „Path Dependence in Historical Sociology,“ *Theory and Society* 29, no. 4 (2000): 507–48.

³³ David Ost, „The End of Postcommunism: Trade Unions in Eastern Europe’s Future,“ *East European Politics and Societies* 23, no. 1 (2009): 13–33.

Straipsnyje „Capitalism by Democratic Design“, parašytame dar 1991 m., Claus Offe pateikia pesimistines prognozes dėl demokratijos išsilaikymo Centrinėje ir Rytų Europoje. Pagal jį, šios valstybės turėjo įgyvendinti trigubą transformaciją – tautinės valstybės, kapitalistinę ir demokratinę, kurių tikslai neretai vienas kitam trukdė ir prieštaravo, be to, visi šie pokyčiai turėjo vykti tuo pat metu, priešingai nei daugelyje Vakarų valstybių, kuriose šie procesai vyko paėiliui. Pagal autorių, tai prilygo „Pandoros skrynios“ atvėrimui ir perkrauta politinė darbotvarkė naujosioms valstybėms turėjo sukelti rimtų iššūkių bandant išlaikyti demokratinę santvarką³⁴. Nors pesimistinės prognozės ir neišsipildė, reikšmingomis išlieka įžvalgos apie transformacijos įtampas ir skirtingų transformacijos tikslų konfliktiškumą.

Siekiant geriau suprasti Lietuvos profesinių sąjungų padėties problematiškumą, svarbu išsiaiškinti kuo ypatingas yra jų santykis su transformacijos periodu vykdytų reformų ideologiniu fonu. Lyginant su kitomis Rytų Europos valstybėmis, Lietuva, kartu su kitomis Baltijos šalimis, yra išskiriamas kaip pasirinkusios radikaliausią reformų kryptį, kurios rezultatas buvo neoliberalios ekonomikos principų įsitvirtinimas³⁵. Darbo santykiuose tai reiškia mažą profesinių sąjungų įtaką, decentralizuotą derybų dėl atlyginimo procesą, žemą socialinio dialogo ir kolektyvinio derėjimosi lygį ir kitas panašias pasekmes³⁶. Kai kurie autoriai tokio modelio įsitvirtinimą aiškina tuo, jog Baltijos šalyse nepriklausomybės revoliucijos buvo grįstos tapatybės politika, kuria buvo siekiama iš naujo apibrėžti save, kaip tautinę valstybę, ir savo santykį su Vakarais, su Europa ir su Rusija. Tapatybės politika formavo ir kapitalistinių ir demokratinų reformų įgyvendinimą: ekonominės reformos čia taip pat simbolizavo ir atsiribojimą nuo sovietinės praeities ir Rusijos įtakos. Be to, tapatybės politika pasižymėjo ir tuo, jog piliečiai skyrė didelį palaikymą savo valdžios institucijoms net ir tada, kai ekonominės reformos vedė prie pragyvenimo lygio blogėjimo, skurdo, nedarbo ir kitų ekonominių sunkumų. Dėl šios priežasties Baltijoms šalims 10-ame dešimtmetyje taip pat buvo būdingas žemas protestų ir streikų lygis³⁷. Tai paaiškina ir problematišką profesinių sąjungų vaidmenį: kadangi jos, gindamos darbuotojų interesus, natūraliai turėjo priešintis šioms reformoms, profesinės sąjungos gali būti matomos kaip trukdis įgyvendinant laisvosios rinkos principus ir kitas liberalias ekonomines reformas, kurios tuo metu buvo suvokiamos kaip gyvybiškai svarbios Lietuvos nepriklausomybės ir naujosios tapatybės įtvirtinimui. Dėl šios priežasties dalis politikų, verslininkų ir visuomenės į profesines sąjungas posovietinėse valstybėse buvo linkę žiūrėti įtariai ir

³⁴ Claus Offe, „Capitalism by Democratic Design? Democratic Theory Facing the Triple Transition in East Central Europe,“ *Social Research* 58, no. 4 (1991): 865–92.

³⁵ Dorothee Bohle, Béla Greskovits, „Neoliberalism, Embedded Neoliberalism and Neocorporatism: Towards Transnational Capitalism in Central-Eastern Europe,“ *West European Politics*, 30 (2007): 443–466.

³⁶ *Ibid.*, 447.

³⁷ Bohle, Greskovits, *Neoliberalism, Embedded Neoliberalism and Neocorporatism*, 451.

priešiškai³⁸. Profsajunginė veikla galėjo būti matoma kaip kažkas nesuderinamo su atkurtos Lietuvos valstybės vertybėmis, ar netgi kaip kažkas, galintis pakenkti naujai ir trapiai Lietuvos ekonominei sistemai, taigi, ir valstybės pažangai. Todėl susilpnėjęs profesinių sąjungų balsas nacionalinėje politikoje gali būti laikomas pavyzdžiu anksčiau minėtos trigubos transformacijos ir jos vidinių įtampų: kadangi prioritetu buvo laikoma tautinė valstybė ir ją įtvirtinančios ekonominės reformos, mažiau dėmesio sulaukė vienas iš demokratinės reformos elementų – piliečių ir jų asociacijų įtraukimas į politiką.

Profesinių sąjungų veikimo galimybes apsunkino ne tik sunkiai apčiuopiamos ideologinės srovės ir visuomenės nuostatos, bet ir konkretūs politiniai sprendimai. Kaip teigiama Tarptautinio darbo instituto publikuotame diskusiniame straipsnyje, pirmuosiuose nepriklausomos Lietuvos raidos etapuose profesinės sąjungos buvo kone ignoruojamos, išskiriant keletą svarbiausių sprendimų, lėmusių susilpnėjusias profsajungų pozicijas. Pirmasis jų būtų beveik absoliutus profesinių sąjungų turto nacionalizavimas, profsajungoms valdyti paliekant maždaug trečdalį turėto turto. Skirtingos profesinės sąjungos turėjo skirtingas vizijas, kaip šis turtas turėtų būti paskirstytas – vieni siūlė turtą proporcingai paskirstyti profsajungoms pagal narių skaičių, kiti - parduoti ir pelną panaudoti steigiant naujas darbo vietas, statant būstus ir kitoms darbuotojų reikmėms. Dėl šios priežasties tarp jų įsivyravo konkurencija ir vidiniai konfliktai, privedę prie profesinių sąjungų susiskaldymo, negebėjimo dirbti drauge ir vieningai atstovauti darbuotojų interesus³⁹. Straipsnyje taip pat teigiama, jog narystės lygį reikšmingai paveikė 1991 m. Seimo priimtas sprendimas uždrausti profsajungoms tiesiogiai nuskaityti nario mokestį nuo darbuotojų algų – taigi, pagal naująją tvarką, nario mokestis kurį laiką galėjo būti mokamas tik grynaisiais pinigais ir pateikus tam reikalingus dokumentus. Manoma, jog šis papildomų pastangų iš darbuotojų reikalaujantis pokytis, dalį darbuotojų atgrasė nuo narystės pratęsimo⁴⁰. Prie narystės lygio sumažėjimo taip pat prisidėjo ir privatizacijos eiga – profesinės sąjungos negalėjo spėti adaptuotis prie sparčių pokyčių ir įmonių restruktūrizacijos, taip prarasdamos esamus narius, o naujai įsteigtose privačiose įmonėse, dėl darbdavių savivalės ir priešiško, naujas profesines sąjungas įsteigti ir įtikinti darbuotojus į jas jungtis buvo itin sudėtinga⁴¹. Taigi, transformacijos periodu priimti politiniai sprendimai, susilpninę profesinių sąjungų galią ir apsunkinę narystės procesą papildomomis sąlygomis, turėjo stiprią įtaką tolesnėms narystės profesinėse sąjungose tendencijoms.

³⁸ Kubicek, *Civil Society, Trade Unions and Post-Soviet Democratisation*, 606.

³⁹ Roma Dovydenienė, „Trade union responses to globalization in Lithuania“ (Diskusinis straipsnis, International Institute for Labour Studies, 1999), 10.

⁴⁰ *Ibid*, 8-9.

⁴¹ *Ibid*, 9.

Apibendrinant, galima teigti, jog kelio priklausomybės idėja yra aiškiai matoma dabartinėje Lietuvos profesinių sąjungų padėtyje. Tiek priimti politiniai sprendimai, tiek ideologinis posovietinės transformacijos fonas apribojo profesinių sąjungų veikimo galimybes bei prisidėjo prie profesinėms sąjungoms nepalankios institucinės bei socialinės aplinkos atsiradimo.

1.3. Kas motyvuoja jungtis į profesines sąjungas?

Šiame darbe bus derinamos dvi plačiai naudojamos teorijos įvairiam žmonių elgesiui, taip pat ir narystei organizacijose, paaiškinti – M. Weber socialinio veiksmo ir I. Ajzen planuojamo elgesio teorijos. Nors šios teorijos ir yra gana panašios ir tam tikrais aspektais persidengiančios, jos nėra identiškos ir papildydamos viena kitą sukuria derinį, leidžiantį apimti itin platų galimų motyvacijų jungtis į profesines sąjungas spektrą. Toliau bus pristatomi pagrindiniai kiekvienos šių teorijų punktai bei konkretizuojama, kaip šios teorijos gali būti pritaikomos tyrinėti būtent narystei profesinėse sąjungose.

1.3.1. Icek Ajzen planuojamo elgesio teorija

I. Ajzen planuojamo elgesio teorija yra plačiai taikoma preiga skirta studijuoti žmonių elgsenai ir jos motyvacijoms. I. Ajzen išskiria trijų tipų įsitikinimus, kurie veikia žmogaus intencijas ir elgesį:

1. Savi įsitikinimai apie poelgį;
2. Įsitikinimai apie kitų žmonių požiūrį į tam tikrą poelgį;
3. Įsitikinimai apie savo turimą kontrolę ir galią poelgio metu (saviveiksmingumas)⁴².

Kalbant apie pirmąjį įsitikinimų tipą ir kaip jį būtų galima suvokti narystės profesinėje sąjungoje kontekste, jis apima asmens nuostatas apie tai, ar narystę šioje organizacijoje jis mato kaip padėsiančią pasiekti tam tikrą, jam asmeniškai svarbių tikslų ar idealų. Tai galėtų apimti tiek jau aptartą ekonominių interesų gynimą ir gaunamą materialinę naudą, tiek tam tikrų vertybių, tokių kaip teisingumas ar bendrasis gėris, skatinimą.

Antrasis tipas apima subjektyvias normas – įsivaizdavimus, kaip tam tikrą elgesį vertins mums reikšmingi kiti asmenys (šeima, draugai, darbo kolektyvas). Šioje vietoje yra atsižvelgiama į socialinio spaudimo įtaką žmonių veiksams. Darbo santykiuose tai gali pasireikšti kaip noras gerai sutarti su savo kolegomis ir neišsiskirti iš kolektyvo prisitaikant prie jame vyraujančių normų,

⁴² Icek Ajzen, „The theory of planned behavior,“ *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50 (1991): 179–211.

nekenkti vieni kitiems⁴³. Narystės profesinėje sąjungoje kontekste šis reiškinys gali turėti tiek teigiamą, tiek neigiamą poveikį narystės patrauklumui, priklausomai nuo socialinio konteksto. Būtų galima spėti, jog posovietinėse valstybėse, kuriose profesinės sąjungos yra marginalizuojamos, didesnis socialinis spaudimas iš aplinkos būtų jose nedalyvauti. Kitose visuomenėse galėtų būti priešingai – jaučiamas moralinis įsipareigojimas nenuvilti savo kolegų, nebūti jų laikomu „važiuojančiu be bilieta“ (angl. *free rider*), skatintų solidarizuotis ir jungtis prie profesinės sąjungos.

Galiausiai, trečiasis tipas apima savo suvokiamą galią ir pojūtį, jog savo veiksmais gali kažką pakeisti. Taigi, įsitikinimai, jog dalyvaudamas profesinėje sąjungoje darbuotojas gali daryti realų poveikį sau ir savo aplinkai būtų vienas pagrindinių narystę motyvuojančių veiksnių. Vėlgi, atsižvelgiant į daugumos posovietinių, ypač Baltijos valstybių, institucinį kontekstą ir tai, jog profesinės sąjungos neturi stiprių svertų daryti įtaką politikoje, galima būtų spėti, jog būtent ši motyvacija regione turėtų pasireikšti silpnai.

Taigi, apibendrinant I. Ajzen teorijos pritaikymą narystės profesinėje sąjungoje aiškinimui, šiame darbe yra išskiriami 3 pagrindiniai aspektai, darantys įtaką darbuotojų narystei:

1. Profsąjungos nariu tampama turint pozityvų nusiteikimą apie profesinių sąjungų poveikį:
 - 1.1. Tikint, jog profesinės sąjungos gerina darbo sąlygas, prisideda prie atlyginimų augimo;
 - 1.2. Tikint, jog profesinės sąjungos turi teigiamą socialinį poveikį visuomenei, prisideda prie teisingumo užtikrinimo;
2. Profsąjungos nariu tampama kai asmens aplinka ir aplinkinių ratas turi teigiamą požiūrį į profesines sąjungas;
3. Profsąjungos nariu tampama kai jaučiamas aukštas saviveiksmingumo pojūtis ir tikėjimas, jog savo veiksmais galima daryti poveikį.

1.3.2. Max Weber socialinio veiksmo teorija

Max Weber knygoje „Ekonomika ir visuomenė“ profesines sąjungas taip pat mato kaip turinčias tiek politinę, tiek socialinę funkcijas. Jo išskiriamos 4 socialinio veiksmo kategorijos (iš

⁴³ Jack Fiorito, Irene Padavic, Zachary A. Russell „Pro-Social and Self-Interest Motivations for Unionism and Implications for Unions as Institutions“, Kn. D. Lewin, P.J. Gollan (sud.) *Advances in Industrial and Labor Relations, 2017: Shifts in Workplace Voice, Justice, Negotiation and Conflict Resolution in Contemporary Workplaces* (Bingley: Emerald Publishing Limited, 2018), 185-211.

dalis persidengiančios su I. Ajzen įsitikinimų tipais), taip pat gali būti pasitelkiami ieškant narystę profesinėje sąjungoje motyvuojančių veiksmų. M. Weber išskiria šias socialinio veiksmo kategorijas:

1. Instrumentaliai racionalus – veiksmas yra nulemtas veikėjo turimų lūkesčių ir vertinamas pagal tai, kaip padeda siekti jo turimų tikslų;
2. Vertybiškai racionalus – veiksmas yra motyvuojamas etinių, estetinių, religinių ar kitokių įsitikinimų;
3. Afektinis – veiksmas yra nulemtas veikėjo jausmų, emocijų;
4. Tradicinis – veiksmas yra lemiamas susiformavusio įpročio⁴⁴.

Pereinant prie to, kaip šios kategorijos gali būti pritaikomos narystei profesinėje sąjungoje analizuoti, instrumentaliai racionalus tipas pasireiškė kaip tapatinimasis su profsąjungos keliamais tikslais – geresnių darbo sąlygų, didesnės darbuotojų gerovės siekiu ir panašiais tikslais. Vertybiškai racionalus tipas pasireiškė per narystės profsąjungoje matymą kaip tikslą savaime, kaip tam tikrų vertybių ar netgi ideologijos skatinimą. Afektinis tipas – tai emocinis prisirišimas prie kolektyvo, solidarumo jausmas. Tradicinis – kai narystė profesinėje sąjungoje suvokiama kaip nusistovėjusios tvarkos dalis, kaip darbuotojo pareiga, pernelyg to nekvestionuojant.

Taigi, M. Weber socialinio veiksmo teorija papildė I. Ajzen teoriją dvejais reikšmingais aspektais, kurie jo teorijoje lieka nepalieti – tai afekto ir tradicijų įtaka narystei profesinėse sąjungose. Šie du aspektai būti parankūs aiškinant dalies profesinių sąjungų sėkmę posovietinėse valstybėse, kuriose profesinės sąjungos turi mažai realios galios ir yra silpnos politiškai. Kadangi sovietmečiu narystė profesinėse sąjungose buvo formaliai privaloma, įmanoma, jog dalis profsąjungų narių yra motyvuojami būtent tradicijos, anksčiau susiformavusių įpročių, šeimos pavyzdžio ar vedini tam tikrų jausmų, tokių kaip solidarumas ar saugumo, užtikrintumo siekis. Taip pat tikėtina tai, jog pradėjus steigti naujoms profesinėms sąjungoms, narystėje atsiranda daugiau vertybinio racionalumo – narystė suvokiama kaip prasminga, į bendruomenę jungianti veikla, kuri išlieka reikšminga, net jei realios galimybės daryti reikšmingus pokyčius ir yra mažos.

2. METODOLOGIJA

Tyrimo klausimui atsakyti bus atliekamas kokybinis tyrimas, atliekant pusiau struktūruotus interviu su „Gegužės 1-osios profesinės sąjungos“ ir „Vilniaus viešojo transporto darbuotojų profesinės sąjungos“ nariais. Kaip buvo aptarta ankstesniuose skyriuose, sovietinę okupaciją

⁴⁴ Max Weber, *Economy and Society* (New York: Bedminster Press, 1968), 24-25.

patyrusių, tačiau dabar jau daugiau nei 30 metų nepriklausomų esančių valstybių visuomenės dėl savo demografinės sudėties ir valstybingumo raidos yra labiau veikiamos nebe sovietmečio, o posovietmečio ir jo metu vykusių ekonominių, politinių ir socialinių virsmų⁴⁵. Todėl šiame tyrime yra fokusuojamasi į posovietinę transformaciją jau išgyvenusią Lietuvą ir šiuolaikinę kartą, neturėjusią daug gyvenimo sovietmečiu patirties. Dėl šios priežasties informantų atrankos metu yra taikomas amžiaus kriterijus – siekiama, kad į imtį patektų tik darbuotojai, kurie pilnametystės sulaukė ir į darbo rinką pateko Lietuvai jau įvykdžius rinkos ekonomikos reformą ir nėra turėję darbo ar narystės profesinėse sąjungose patirties sovietmečiu. Nors nėra aiškios ribos, žyminčios perėjimo į rinkos ekonomiką pabaigą, tačiau šiame darbe kaip atskaitos taškas buvo pasirinkti 1995 metai, kai baigėsi pirmoji ir didžiausia privatizacijos banga. Vadinasi, informantų amžius gali varijuoti nuo 18 iki 47 metų.

„Gegužės 1-osios profesinė sąjunga“ (toliau naudojamas sutrumpinimas G1PS) buvo pasirinkta kaip tipinė jaunosios kartos profesinė sąjunga. Įkurta 2018 m., ji nėra susieta su jokia konkrečia įmone ar profesija (išskiriant „Kurjerių asociaciją“, kuri buvo įkurta kaip G1PS padalinys ir vienija Lietuvoje veikiančių maisto pristatymo platformų darbuotojus). G1PS atstovauja įvairių profesijų atstovus, kurie nusprendžia prie jų prisijungti – paslaugų sektoriaus, platformų (angl. *gig economy*) darbuotojai, dirbantys individualiai ar visai nedirbantys asmenys. Taigi šios profsąjungos pasirinkimas tyrimui yra naudingas ir dėl to, jog joje yra gerai reprezentuojamos skirtingos darbo formos ir patirtys. „Vilniaus viešojo transporto darbuotojų profesinė sąjunga“ (toliau – VVT DPS), siekiant atsakymų įvairovės, buvo pasirinkta kaip atsvara – ši profesinė sąjunga, egzistavusi dar sovietmečiu ir išgyvenusi transformacijos laikotarpį bei Vilniaus viešojo transporto reformas, yra labiau tradicinė, burianti gana tipinį darbą atliekančius žmones. Priešingai nei G1PS ši profesinė sąjunga vienija vienos profesijos ir vienos įmonės darbuotojus. Taip pat, dėl šių profsąjungų narių bazės skirtumų, į tyrimo imtį iš G1PS pateko daugiau jaunų žmonių (informantų amžius nuo 20 iki 45 m., vidutinis amžius – 29 m.), o iš VVT DPS į imtį pateko kiek vyresni darbuotojai (informantų amžius nuo 37 iki 47 m., vidutinis amžius – 42 m.). Šis amžiaus skirtumas buvo neišvengiamas (VVT DPS priklauso mažiau jaunų žmonių, G1PS – mažiau vyresnių), tačiau taip pat jis leidžia sugretinti ne tik skirtingų profesinių sąjungų tipus, tačiau ir skirtingų posovietinių kartų mąstymo ypatumus. Toliau tyrime darant skirtį tarp tradicinio ir naujojo profesinių sąjungų tipų, omenyje turimi būtent šie skirtumai: jog G1PS būdinga jaunesnė narių bazė, susivienijusi ne vienos, o daugelio profesijų pagrindu, bei būdingos nestandartinės darbo formos (platformų darbas, individuali veikla); tuo tarpu VVT DPS būdinga vyresnė narių bazė, visi profesinės sąjungos nariai

⁴⁵ Ost, *The end of postcommunism*, 13-14.

yra tos pačios įmonės darbuotojai, o jų įdarbinimo forma bei pati darbo specifika yra gana tradiciniai ir įprasti.

Abi šios profesinės sąjungos yra aktyvios, besireiškiančios viešojoje erdvėje, organizuojančios daugiau ar mažiau sėkmės sulaukiančius protestus bei streikus (2022 m. gruodį vyko VVT DPS streikas, kurio metu susitarta dėl kolektyvinės sutarties⁴⁶; 2021 m. G1PS organizavo kurjerių streiką⁴⁷, jungėsi prie kitų kurjerių iniciatyvų bei iki šiol aktyviai veikia viešojoje erdvėje dalindamiesi savo pozicija politinėmis aktualijomis) todėl savo veiklumu yra kiek išsiskiriančios bendrame Lietuvos kontekste. Taip pat svarbu paminėti tai, jog tyrime dalyvauti sutikę informantai nėra tipiniai profsąjungos nariai, tačiau yra aktyviau įsitraukę į profsąjungos veiklą, priklauso savo profsąjungų „branduoliui“. Šis šališkumas tyrimui ne tiek kenkia, kiek padeda, kadangi būtent iš žmonių, esančių profsąjungų „varomąja jėga“ ir idėjiniais vedliais galima susidaryti geriausią vaizdą ir apie pačios profsąjungos pobūdį ir atliekamą misiją, kadangi būtent šie žmonės ir kuria profesinę sąjungą bei sprendžia, kaip ji veiks. Atliekant atranką buvo stengiamasi užtikrinti įvairovę lyties ir amžiaus aspektais (1-oje lentelėje pateikiamas informantų sąrašas ir charakteristikos). Remiantis teorinio prisotinimo principu (teorinis prisotinimas pasiekiamas kai nebegalima rasti daugiau jokių papildomų duomenų, kurių pagalba tyrėjas galėtų plėtoti kitas kategorijos savybes⁴⁸; pasiekus teorinį prisotinimą duomenų rinkimas baigiasi), iš viso buvo atlikta 14 interviu (8 su G1PS nariais bei 6 su VVT DPS nariais, kurių atsakymų įvairovė buvo mažesnė, nei G1PS narių, todėl teorinis prisotinimas pasiektas greičiau). Iš informantų buvo gauti žodiniai sutikimai dalyvauti tyrime, leidimai daryti interviu garso įrašus bei naudoti jų anonimizuotus duomenis (interviu transkripcijos pateikiamos 2-ame priede).

Remiantis M. Weber socialinio veiksmo ir I. Ajzen planuojamo elgesio teorijomis bei atsižvelgiant į aptartą institucinį ir socialinį kontekstą, supantį profsąjungas Lietuvoje, buvo suformuotos interviu gairės (1 priedas). Interviu metu buvo siekiama atskleisti, kas motyvuoja darbuotojus jungtis į profesines sąjungas ir kaip jie suvokia narystės ir pačios profesinės sąjungos reikšmę jiems patiems, jų kolektyvui ir visai visuomenei. Taip pat interviu metu buvo siekiama atskleisti, kaip Lietuvos kontekste atrodo skirtis tarp pragmatinės ir moralinės profsąjungų

⁴⁶ Marius Monkevičius, „Nė viena iš šalių nelaimėjo, bet ir nepralaimėjo“: pasiekus susitarimą, Vilniuje stabdomas vairuotojų streikas,“ LRT, 2022, <https://www.lrt.lt/naujienos/eismas/7/1851091/susitarimas-pasiektas-vilniuje-stabdomas-vairuotoju-streikas>, [žiūrėta 2023 04 02].

⁴⁷ Edgaras Savickas, „Wolt“ kurjeriai surengė streiką: nori derybų, o ne diskusijos,“ Delfi, 2021, <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/wolt-kurjeriai-surenge-streika-nori-derybu-o-ne-diskusijos-87904469>, [žiūrėta 2023 04 02].

⁴⁸ Anselm L. Strauss, Barney Glaser, *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*, (Piscataway, NJ, United States: Aldine Transaction, 1967), 61-62.

funkcijos, kaip jos suprantamos ir koks jų tarpusavio santykis, tuo pat metu stengiantis išgirsti informantų iškeliamas alternatyvias, jų pačių sukuriamas prasmes, taip prisidedant prie teorijų apie profesinių sąjungų funkcijas tobulinimo.

1-a lentelė. Informantų sąrašas

Informanto nr.	Vardas (pakeistas), profesija, amžius, profesinė sąjunga
1-as informantas	Mantas, kurjeris, 43 m., G1PS
2-as informantas	Lukas, įdarbinimo specialistas, buvęs kurjeris, 23 m., G1PS
3-as informantas	Rokas, kurjeris, pavežėjas, 36 m., G1PS
4-as informantas	Julija, pardavimų vadybininkė, buvusi kurjerė, 31 m., G1PS
5-as informantas	Saulė, muzikos kūrėja, buvusi kurjerė, barista, padavėja, 23 m., G1PS
6-as informantas	Martynas, studentas, 20 m., G1PS
7-as informantas	Gabrielė, studentė, 25 m., G1PS
8-as informantas	Laurynas, mokslininkas, 34 m., G1PS
9-as informantas	Mindaugas, vairuotojas, 37 m., VVT DPS
10-as informantas	Žilvinas, vairuotojas, 39 m., VVT DPS
11-as informantas	Renata, vairuotoja, 46 m., VVT DPS
12-as informantas	Jurga, vairuotoja, 45 m., VVT DPS
13-as informantas	Dominykas, vairuotojas, 42 m., VVT DPS
14-as informantas	Justina, vairuotoja, 47 m., VVT DPS

Interviu duomenys buvo analizuojami ir koduojami MAXQDA programos pagalba, remiantis teminės analizės metodu⁴⁹. Šio metodo tikslas yra duomenyse identifikuoti temas ir modelius (angl. *pattern*), kurie yra relevantiški ar verti dėmesio ir sudominantys, o išskirtos temos vėliau yra panaudojamos atsakant į tyrimo klausimą. Autoriai išskiria 6 pagrindinius tematinės analizės etapus:

1. Susipažinimas – interviu transkribavimas, pakartotinis skaitymas, pirminių kodų pasižymėjimas;
2. Pirminių kodų kūrimas – įdomių ir svarbių interviu segmentų sisteminis kodavimas.
3. Temų paieška – kodų apjungimas į potencialas temas;

⁴⁹ Victoria Braun, Virginia Clarke, „Using thematic analysis in psychology.“ *Qualitative Research in Psychology*, 3, (2006): 77-101.

4. Temų peržiūra – tikrinimas, ar temos ir sukoduoti interviu segmentai dera vieni su kitais, tematinio žemėlapiu kūrimas;
5. Tikslus kiekvienos temos įvardijimas ir apibrėžimas;
6. Galutinė analizės ataskaita – ištraukų citavimui pasirinkimas, temų pristatymas, grįžimas prie tyrimo klausimo ir literatūros⁵⁰.

Deramai atlikta teminė analizė leidžia duomenis ne tik „sukonspektuoti“, bet ir interpretuoti, suteikti jiems prasmę bei atsakyti į tyrimo klausimą. Šis analizės metodas itin parankus tyrimams, kuriuose siekiama atskleisti prasmės kūrimo procesus, išskirti skirtingus mąstymo naratyvus. Šiame tyrime teminės analizės metodu išskirtos temos atspindi skirtingas profesinių sąjungų narių suvokiamas profsąjungų funkcijas ir skirtingas savo pačių narystės jose prasmes.

3. EMPIRINĖ DALIS

Atlikus teminę interviu analizę buvo pastebėta, jog rezultatai pasiskirsto į dvi grupes. Viena atsakymų dalis buvo priskirta tradicinei profesinių sąjungų sampratai – tai, ko būtų galima tikėtis iš tradicinės literatūros profesinių sąjungų tema, kita atsakymų dalis buvo priskirta netradicinei profesinių sąjungų sampratai – tai, kas iki šiol nebuvo atrasta ar plačiau nagrinėta. Būtent tokia eiga tolesniuose skyriuose ir bus pristatomi tyrimo rezultatai, atkreipiant dėmesį ir į tyrimo eigoje išryškėjusius dviejų tirtų profsąjungų panašumus bei skirtumus.

3.1. Tradicinė profesinių sąjungų samprata

Kaip buvo aptarta ankstesniuose skyriuose, tradiciškai profesinės sąjungos yra suprantamos kaip darbuotojų interesų atstovės ir gynėjos. Toks supratimas turi aiškiai išreikštą pragmatinę motyvaciją – jog narystė turėtų teikti apčiuopiamos, materialinės naudos. Šiame poskyryje bus pristatoma, kaip tyrimo dalyvių nuostatose pasireiškia šis tradicinis profesinių sąjungų supratimas bei kokia reikšmė ir svarba yra jam suteikiama.

3.1.1. Prisijungimo motyvai

Analizę pradėdant nuo naujojo tipo profsąjungos – GIPS, narių, svarbus išryškėjęs bruožas yra tai, jog kalbant apie sprendimą jungtis prie profesinės sąjungos, vienas dažniausiai atsikartojančių motyvų yra noras „pastovėti už save“ ir pasipriešinti, atsirandantis iš neteisybės jausmo ir netenkinančių darbo sąlygų suvokimo:

⁵⁰ *Ibid*, 87.

„ <...> tiesiog atsirado didelis pasipiktinimas ir gal kai kurie kurjeriai pajuto, kad yra kažkoks tai poreikis pasipriešinti tiesiog tam įkainių mažinimui pastoviam, nes kurjeris visiškai prie to neprisideda, tai vienašališkai mažinamas įkainis. <...> Tai tiesiog mano gal toks asmeninis įsitikinimas yra, kad jei tu nesipriešinsi, kai prieš tave yra pastatomos blogos sąlygos ir blogesnės, nei prieš tai, tai tau ir užlips ant galvos tiesiog, tau bus tik blogiau nuo to.“ (Lukas, įdarbinimo specialistas, buvęs kurjeris, 23 m., G1PS)

„Nu, ir kai prasidėjo ta diskusija, tai gavosi, kad profsąjunga tapo toks biškį kovotojas, ar ne, nu ir tiesiog, nes kurjeriai neturi, neturim jokios, kaip pasakyti, jokio svorio.“ (Julija, pardavimų vadybininkė, buvusi kurjerė, 31 m., G1PS)

„Vat norėjosi parodyti tą pasipriešinimą, bent vieną kartą (juokiasi), prieš keičiamas sąlygas ir visa kita <...>“ (Saulė, muzikos kūrėja, buvusi kurjerė, barista, padavėja, 23 m., G1PS)

Taip pat išryškėja narių turimas suvokimas, jog siekiant apginti savo interesus, geresnių rezultatų galima pasiekti susivienijus. Iš to kyla poreikis jungtis į profsąjungą, nes veikimas per ją suprantamas kaip prasmingesnis, nei veikimas atskirai:

„Kadangi mes turėjom labai mažą svertą derėtis kažkaip, ir mūsų pavienių balsas nebuvo girdimas, tai tai tapo kaip tokia kažkokia didesnė jėga, kur tas tavo balsas pradėjo būt girdimas ir su tavim šnekėjosi, ir tai tapo tiesiog tokia, tokiu būdu, kaip ginti savo teises realiai, ką ir turi daryti profsąjungos. <...> čia yra vienintelė vieta kur kažką mes galėjom daryti. Tai vat, iš to balso neturėjimo ir svorio neturėjimo kalbant su darbdaviu“ (Julija, pardavimų vadybininkė, buvusi kurjerė, 31 m., G1PS)

„Nes bet kokiu atveju, kuo daugiau narių yra vieningi, kuo daugiau gali priimti vieningus sprendimus, nuspręsti, tarkim, streiką daryti, nedirbt kažkurią dieną, tai tuo jie didesnę galią ir turi.“ (Rokas, kurjeris, pavežėjas, 36 m., G1PS)

Taigi, negalima paneigti fakto, jog impulsas stoti į profesinę sąjungą neretai kyla iš noro išreikšti savo nepasitenkinimą darbo sąlygomis ir jas pakeisti, tikint kolektyvinio veiksmo prasme ir galia. Toks aiškinimas puikiai dera su tradicine profsąjungų samprata, kadangi į profesines sąjungas yra jungiamasi dėl pragmatinių tikslų – savų interesų gynimo.

Pereinant prie VVT darbuotojų profesinės sąjungos, jos narių motyvacija jungtis į profsąjungą dažniausiai nebuvo taip stipriai reflektuojama, kaip naujojo tipo profsąjungos narių. Narystė

profsajungoje čia suprantama kaip natūralus, savaime suprantamas ir klausimų nekeliantis veiksmas:

„Jeigu taip atvirai, tai tiesą sakant, tada praktiškai vos ne automatiškai. Kaip atėjau, žinot, ten įsidarbinant tų dokumentų tikrai visokiausių daug. Ir pasiūlė į tą profsąjungą įstot tai ir įstojau, tiesą sakant, labai ten stipriai negalvodamas, nei apie naudas, nei dar apie kažką tai.“ (Žilvinas, vairuotojas, 39 m., VVT DPS)

„Tai tiesiog net negalvojau stoti ar nestoti, žinojau, kad reikia.“ (Mindaugas, vairuotojas, 37 m., VVT DPS)

Tai būtų esminis skirtumas tarp VVT DPS ir G1PS narių, kadangi pastarosios nariams, patekusiems į tyrimo įmtį, toks mąstymas buvo visiškai nebūdingas, o sprendimas stoti į profesinę sąjungą buvo itin sąmoningas ir apmąstytas, narystei buvo keliami tam tikri lūkesčiai. Papildant idėją, jog stojimas į profesinę sąjungą VVT DPS nariams buvo nekeliantis daug apmąstymų ir atrodė natūralus, galima paminėti ir tai, jog narystė profsajungoje taip pat neretai apibūdinama kaip įprotis, lydintis nuo pirmųjų darbo patirčių:

„Priešistorė tai mano darbo su profsąjungom būtų labai ilga, nuo devyniasdešimt devintų gal metų, dirbusi vidaus reikalų sistemoj buvau ir [minima buvusi informantės darbovietė] profsąjungoj, po to pačioje [minima kita buvusi darbovietė] profsąjungoje, tai mano visas gyvenimas yra susijęs su veikla būtent profsąjungoj.“ (Renata, vairuotoja, 46 m., VVT DPS)

Taip pat galima išvelgti ir šeimos narių įtaką jų sprendimui stoti į profesinę sąjungą ar netgi apskritai pasirinkti vairuotojo profesiją.

„O su tuo, kaip sakant, dirbo mano tėvas, autobuso vairuotoju, tai ne kartą pasakojo įvairių istorijų, kaip profesinė sąjunga padėjo savo nariams sudėtingose situacijose, kaip gina darbuotojų teises, kaip gerina darbo sąlygas, rūpinasi jų gerove.“ (Mindaugas, vairuotojas, 37 m., VVT DPS)

Visgi gilinantis į tai, kokie lūkesčiai buvo turimi stojant į profesinę sąjungą, dominuoja atsakymai apie darbuotojų teisių gynimą, saugumą, neigiamas patirtis ankstesniuose darbuose ir įsitikinimą, kad priklausymas profesinei sąjungai yra jiems naudingas:

„<...> tikrai žinojau kad profesinė sąjunga yra stipri viešajame transporte ir tikrai verta prisijungti, kadangi akivaizdžiai gina darbuotojų teises.“ (Mindaugas, vairuotojas, 37 m., VVT DPS)

„<...> nu aš iš pat pradžių buvau apsisprendusi, kad aš vis tiek eisiu į profsąjungą, kadangi esu susidūrusi su daugeliu darbdavių, kurie tikrai labai neigiamai žiūri į darbuotojus pačius, stengiasi kažkaip tai juos palenkti į savo pusę, tuo pažemindami darbuotojų ne tik pareigas, bet ir jų teises. Tai va, tai tik profsąjungos dėka mes galim tai po truputį keisti.“ (Renata, vairuotoja, 46 m., VVT DPS)

Panašiai kaip ir G1PS nariai, VVT DPS nariai taip pat kalba apie narystės masiškumo, vieningumo, solidarumo svarbą ir kaip tai suteikia profesinei sąjungai daugiau galios daryti pokyčius ir ginti darbuotojų interesus, taigi būti sėkmingesnei ir naudingesnei savo nariams:

„<...>jūs po vieną eidami ir reikalaujanti to, ką mes išsireikalavom kolektyviai, jūs būtumėt nieko nepasiekę. Tai va tai žmonės suvokia vis dėlto, kad susiburt į vieną didelę organizaciją yra naudinga.“ (Renata, vairuotoja, 46 m., VVT DPS).

Taigi, lyginant jungimosi į šias dvi profsąjungas motyvus, išryškėja skirtumas, jog stojant į G1PS sprendimas buvo reikalaujantis daugiau refleksijos, labiau sąmoningas, tuo tarpu prie VVT DPS dažniau buvo jungiamasi be daug refleksijos ar iš įpročio. Tačiau abiejų profesinių sąjungų narius vienija tai, jog pagrindinė stojimo paskata buvo geresnių darbo sąlygų siekimas, noras pasipriešinti matomai neteisybei, tikėjimas, jog susivienijus su kitais darbuotojais, galima turėti didesnę galią ir profsąjunginės veiklos matymas kaip prasmingos. Visa tai leidžia patvirtinti, jog tradicinė profsąjungų samprata tebėra aktuali, kadangi būtent joje įtvirtintos profsąjungos funkcijos ir figuruoja priimant sprendimą jungtis į profsąjungas ir išreiškiant joms keliamus lūkesčius.

3.1.2. Profesinių sąjungų galios ir asmeninės naudos vertinimas

Kalbant apie iš narystės profesinėje sąjungoje gaunamą naudą, tyrimo dalyviai atkreipia dėmesį į tam tikrus jų iškovotus pasiekimus – pavyzdžiui, kai kurių sprendimų sušvelninimą, atidėjimą tolesniam laikui:

„Bet, manau, man atrodo, visai pavyko mažus žingsnius mums padaryti. Na, ten kai buvo pakeistos sąlygos porą kartų mum pavyko jas atkeisti atgal arba bent jau kad ne taip blogai, ne taip daug suprastėtų.“ (Saulė, muzikos kūrėja, buvusi kurjerė, barista, padavėja, 23 m., G1PS)

Taip pat yra minima teisinė pagalba, teikiama konkreitiems asmenims, susidūrusiais su sunkumais. Profesinės sąjungos taip pat pasitarnauja kaip tarpininkas tarp darbdavio ir darbuotojo, užstodamos savo narį ir padėdamos išspręsti konfliktą:

„<...> tam tikrų konkrečių dalykų galima pasiekti, yra ir Gegužės 1-osios profesinė sąjunga pasiekusi, nes kai tokie teisiniai klausimai kur tiesiog pažeidžiami, tai tada galima tuos darbuotojus ir apginti, kurie kreipiasi.“ (Gabrielė, studentė, 25 m., G1PS)

„<...> bent jau kiek susidūrėm, kad visada kai mes kreipiamės, yra daug lengviau išspręsti nariams ar tiesiog tiems, kurie kreipiasi, žmonėms, kilusias bėdas, per mus, negu jiems patiem bandyti tiesiai, na, dasikapstyt iki aukštesnio lygio support'o ar netgi vadovų.“ (Rokas, kurjeris, pavežėjas, 36 m., G1PS)

Be to, yra svarstoma jog profsąjungos veikla ir organizuoti streikai galėjo sukurti spaudimą ir padaryti įtaką tam tikrų, darbuotojams naudingų, sprendimų priėmimui:

„Taip pat negali sakyti, kad visiškai niekas nepavyko, kažkoks pokytis buvo. Nes, pavyzdžiui, Wolt'as, jie yra dabar padarę draudimą kurjeriams, tai, ko mes neturėjom niekada, ir šitos kalbos prasidėjo tada, kai būtent kurjerių asociacija pradėjo tą viešą diskusiją. <...> Tai žodžiu, kadangi mes pradėjom tą viešą diskusiją, tai jo, atsiranda tokie dalykai, ir tikrai, įmonės pradėjo svarstyti, kad aha, gal čia negerai.“ (Lukas, įdarbinimo specialistas, buvęs kurjeris, 23 m., G1PS)

Visgi apie laimėjimus yra kalbama gana rezervuotai, o bendra profsąjungų padėtimi ir jų galia Lietuvoje yra išreiškiamas nusivylimas, taip pat lydimas neteisybės jausmo, motyvacijos praradimo:

„<...> jeigu ji [nauda] yra kažkokia, tai ją sunku pamatuoti, nes dabar, nu gerai, mes čia tuos du metus veikiame, ane, ir dabar paklaustų: "nu, tai ką jūs gero nuveikėt?", nėra ką pasakyti iš tikrųjų. <...> Apčiuopiamos kažkokios naudos tikriausiai, kad nėra, apčiuopiamos naudos, o netgi galiausiai išvirto į kažkokią žalą.“ (Mantas, kurjeris, 43 m., G1PS)

„Na, panaudosiu tokį pasakymą, kuris būna dažnai Lietuvos kine naudojamas – kaip Lietuvai tai gerai (juokiasi). <...> kažkiek ten pasispardėm, kai kurie dalykai buvo atšaukti arba ten, jo, kaip sakiau, ne tokie dideli pokyčiai buvo padaryti.“ (Saulė, muzikos kūrėja, buvusi kurjerė, barista, padavėja, 23 m., G1PS)

„Aišku, kad tai yra toks teatras. <...> Trisdešimt metų gyvenimo Lietuvoj mane išmokino, kad viskas yra teatras. Bet kas yra teatras. <...> Tai va, tai tiesiog tokį gal nusivylimą, šiaip, eilinį kartą parodymą, kad daug blogų dalykų vyksta pasaulyje ir turtingi, ir įmonės turi, kaip sakant, daugiau galios, negu tu, paprastas žmogelis. Nu tai visi tai žinojom, bet čia dar toks smūgis, dar vienas papildomas (nusijuokia) vinukas į karstą.“ (Juliija, pardavimų vadybininkė, buvusi kurjerė, 31 m., G1PS)

Kalbant apie profsąjungų teikiamą naudą, ją labiau linkstama apibūdinti kaip netiesioginę, neapčiuopiamą:

„<...> tai va, tai apčiuopiamos naudos nėra. Kokia čia gali būt apčiuopiama nauda, jeigu, sakykim, iškovotų ta profsąjunga, žinai, kažkokiu būdu, ten didesnius įkainius ar kažką, nu tai sakykim, yra nauda. O taip, ką aš žinau. Daugiau jinai tokia netiesioginė, abstrakti ta nauda.“ (Mantas, kurjeris, 43 m., G1PS)

„Nu jo, aš nepasakysiu, nemanau, kad čia yra labai daug galios. Labiau kažkokia simbolinė, ypač kai pasieki viešumą.“ (Gabrielė, studentė, 25 m., G1PS)

„Tai va tokia netiesioginė čia labai <...>, daugiau iš abstraktaus lygio gali pamatyti tą naudą.“ (Laurynas, mokslininkas, 34 m., G1PS)

Visgi analizuojant VVT DPS narių požiūrius, jie gerokai skiriasi nuo G1PS narių. Galimai dėl neseniai įvykusio streiko ir pasirašytos kolektyvinės sutarties, vairuotojai profsąjungos galią daryti pokyčius vertina pozityviau ir paklausti apie narystės teikiamą naudą geba išvardinti daugybę konkrečių ir apčiuopiamų profsąjungos teikiamų privalumų: kolektyvinę sutartį ir joje įtvirtintą darbuotojams palankesnę apmokėjimo sistemą, draudimą, įvairias išmokas ligų ar jubiliejų, vaikų gimimo ir kitomis progomis, išsiderėtą geresnį darbo ir poilsio režimą:

„Daugelį metų nebuvo sprendžiamas pietų klausimas. Mes dirbom, vėlavom, be pietų dirbom, išvažiuoja žmogus nepavalgęs visą dieną, nu tai kaip jisai gali jaustis. <...> Tai yra surasta tokia išeitis, kad darbo metu yra sudaroma galimybė darbuotojui pailsėti, pavalgyti.<...> dar sakykim iš socialinės gal pagalbos, kurią teikia profesinė sąjunga, tai ir skiria išmokas jubiliejaus proga, vestuvių proga, vaikų gimimo proga. Tai taip pat ilgalaikės ligos atveju padeda, vienu žodžiu, kaip gali, visaip padeda ir rūpinasi darbuotojų gerove ir suteikia visokią pagalbą, tai tikrai verta įstoti ir būti profesinės sąjungos nariu.“ (Mindaugas, vairuotojas, 37 m., VVT DPS)

„Apdrausti profsąjungos nariai yra ištisus metus ir dvidešimt keturias valandas per parą. Draudimas nuo nelaimingų atsitikimų, nuo onkologinių ligų. Va kaip pavyzdį pasakysiu, spalio mėnesį vienai kolegei mūsų, nu, onkologinė liga buvo, darė operaciją ir draudimas išmokėjo tūkstantį eurų.“ (Justina, vairuotoja, 47 m., VVT DPS)

Taip pat svarbus aspektas, į kurį informantai atkreipia dėmesį, tai jog profsąjungos dėka jie jaučiasi saugesni ir turintys užnugarį. Profsąjunga užstoja savo narius prieš darbdavį iškilus problemoms ar ginčams ir padeda sumažinti darbdavio savivalę:

„<...> kreipiausi į profsąjungą ir jiniai išsireikalavo, kad gražintų man tą priemonę, kuri buvo išskaičiuota. Tai yra, kaip sakant, į ką kreiptis pagalbos. Nes, tiesą sakant, nežinau, jeigu tiesiogiai eičiau, šnekėčiau tenais, tai ar taip... Svertas, kaip sakant, yra rimtesnis vis tiek profsąjunga.“ (Žilvinas, vairuotojas, 39 m., VVT DPS)

„Nauda, jau kad tu būsi profsąjungoje, kad tu būsi saugus, apsaugotas, apgintas, užstos tave prieš darbdavį. Dabar pas mus taip yra, <...> taip mus seka, taip mus stebi, mus bauduoja. Pavėlavom - negerai, atvažiuom anksti - negerai. <...> Nu visom prasmėm vairuotojas kaltas.“ (Justina, vairuotoja, 47 m., VVT DPS)

Vienas iš pagrindinių profsąjungos privalumų yra įvardijama teisininkų pagalba. Kaip teigia informantai, paprasti darbuotojai ne visada išmano darbo kodeksą ir kokios teisės jiems priklauso, todėl profsąjunga yra naudinga tuo, jog turėdami geresnį teisinį išmanymą, profsąjungos atstovai išaiškina nariams jų teises ir veikia kaip saugiklis, užkertantis kelią neteisėtam darbdavio elgesiui:

„Tave turi atstovauti teisme tiesiog profesionalas, o ne tu pats. <...> dėl tos teisinės paramos, vien dėl to reikėtų būt. Ir dar, jeigu kažkokių kyla klausimų, dėl darbo santykių, su darbdaviu. Tu visą laiką gali kreiptis ir tau pasakys, ar čia galima taip daryti tam darbdaviui, ar tu privalai kažką tai.“ (Jurga, vairuotoja, 45 m., VVT DPS)

„Vis tiek profsąjunga, kiek buvo atvejų, kad žmonėm nebemokėjo darbdavys šitų, švenčių proga, nu, jubiliejų proga. Padavė į teismą, prisiteisė ir gražino tuos pinigus už praėjusį laikotarpį. Teismas priteisė, kad turi būt išmokėta, pagal kolektyvinę sutartį. Tai vis tiek profsąjunga padaro savo darbą.“ (Justina, vairuotoja, 47 m., VVT DPS)

Taigi, vairuotojų tarpe dominuoja pragmatiškesnis, praktiškesnis profsąjungos naudos supratimas – daugiau dėmesios skiriama konkretiems profsąjungos pasiekimams ir susitarimams su darbdaviu dėl geresnių darbo sąlygų, įvairių finansinių naudų ir teisinės pagalbos.

Apibendrinant šią dalį, galima teigti, jog posovietinės Lietuvos kartų, stojančių į profesines sąjungas, mąstyme galima aiškiai išvelgti tradicinio profsąjungų supratimo apraiškų – į jas stojama tikintis apginti savo, kaip darbuotojų interesus. Tai ypatingai aiškiai pasimato labiau tradicinio tipo profsąjungoje, kurioje savo interesų gynimas ir yra matoma kaip esminė profsąjungos nauda. Visgi kalbant apie naująją profsąjungos narių kartą ir GIPS narius, matoma tai, jog apie konkrečias naudas jie nors ir kalba labai rezervuotai, tačiau gali išskirti tam tikras iš narystės profsąjungoje gautas naudas, pagerinusias jų darbo sąlygas. Tačiau nors šis tradicinis – pragmatinis aspektas

naujosios kartos profsajungoje taip pat yra matomas, galima aiškiai pajauti, jog tai nėra pagrindinė priežastis, palaikanti jų apsisprendimą priklausyti profsajungai. Vertindami savo paskutines patirtis, GIPS nariai profsajungų galią daryti realią įtaką vertina pesimistiškai, o teikiamas naudas apibūdina kaip neapčiuopiamas ir netiesiogines. Sekančiame skyriuje bus pristatomos šios alternatyvios, neapčiuopiamos naudos, išeinančios iš darbuotojų teisių gynimo ribų ir leidžiančios profsajungų nariams kitaip įprasminti savo narystę.

3.2. Netradicinė profesinių sąjungų samprata

3.2.1. Alternatyvios prisijungimo priežastys

Ankstesniame skyriuje pristatytos įstojimo į profesinę sąjungą priežastys, derančios su tradicine – pragmatine profsajungų samprata. Tačiau su ja dera ne visos tyrimo dalyvių patirtys. Į profesines sąjungas žmonės jungiasi ir neturėdami tiesioginio intereso, pavyzdžiui, vienas iš iš GIPS narių, patekusių į tyrimo imtį, į profesinę sąjungą įstojo būdamas dar moksleivis, todėl darbuotojų teisių gynimas jam asmeniškai buvo neaktualus, kiti informantai taip pat užsimena, jog problemų darbo srityje niekada neturėjo ir niekada nesinaudojo profsajungos pagalba. Tarp alternatyvių priežasčių jungtis į profesinę sąjungą išryškėja ideologinis motyvas: kai kurie žmonės jungiasi vien „iš idėjos“, palaikydami profsajungų veiklą, siekdami jas sustiprinti, todėl matydami ir prasmę prisijungti:

„Šiaip asmeniškai tai turbūt neturėjau didelių lūkesčių, nes aš, ta prasme, tiek mano darbas buvo toksai, kur nebuvo gal tiek aktuali ta narystė profsajungoj, tai aš tiesiog jungiausi tam, kad pastiprinti ją, tam, kad, žodžiu, kad jinai būtų gausesnė ir panašiai. <...> gal mes dar ateisim iki šito dalyko, jeigu trumpai, tai dėl ideologinių priežasčių aš nusprendžiau jungtis prie profsajungos, dėl to kad šiaip palaikau profsajungų veiklą.“ (Laurynas, mokslininkas, 34 m., GIPS)

Dar vienas atsikartojantis motyvas stoti į profesinę sąjungą – noras padėti žmonėms, prisidėti prie teisingesnės visuomenės kūrimo:

„<...>o antras dalykas, kokie mano lūkesčiai buvo, kad aš norėjau pats, kiek man pačiam išeitų prisidėti prie praktinio gerbuvio didinimo kitiems, kaip aš supratau, paprastiems žmonėms. Nes per politines partijas eit tai atrodė labai per aplinkui ir labai netiesiogiai, ir labai atitrūkus nuo paprastų žmonių.“ (Martynas, studentas, 20 m., GIPS)

Panašus mąstymas, nors ir ne toks populiarus, pastebimas ir tarp kai kurių vairuotojų. Kalbant apie lūkesčius ir ko jie siekia savo dalyvavimu profsajungoje, išryškėja tai, jog narystę prasminga

padaro ne tik gaunamos asmeninės ir materialinės naudos, tačiau ir solidarumo jausmas su kitais darbuotojais, žinojimas, jog tavo sumokėtas nario mokestis padeda nelaimėje atsidūrusiems kolegoms:

„Aš žinau, kad iš mano pinigų kitiems žmonėm yra parama, nu ta prasme, šiandien – man, kitą dieną – kitam, trečią dieną – dar kitam. Tai yra, mano mažas tas mokestis, jis yra vienas procentas nuo atlyginimo. Tu jo nepamatai. Parduotuvėj nueisi, nu vat išleisi vienu momentu ir kažką tai turėsi, o čia aš žinau, kad iš mano pinigų gali būt parama kokiam žmogui.“ (Jurga, vairuotoja, 45 m., VVT DPS)

Taip pat galima pastebėti ir „idėjinio“ dalyvavimo apraiškų – kai sistemoje matoma neteisybė, žmonės jaučiasi išnaudojami, darbdavys pernelyg susikoncentravęs į pelną ir nesirūpina darbuotojų gerove, profsajunginė veikla matoma kaip būdas kurti geresnę visuomenę, kurioje darbuotojas jaustųsi gerbiamas, teisingai atlyginamas už savo darbą ir gyventų pilnavertišką gyvenimą:

„Nes kokią mes visuomenę norim sukurti? Ar mes norime oriai dirbti, turėti deramas darbo sąlygas, orų atlyginimą už savo darbą, pagarbą savo profesijai, ar mes tiesiog norim vergauti savo darbe? <...> Nes dabar kaip matau verslas susikoncentravęs į pelną, pelnas, pelnas. Tai yra, nu, neteisingas požiūris, kuris niekur neveda.“ (Mindaugas, vairuotojas, 37 m., VVT DPS)

Su siekiu kurti geresnę visuomenę susijęs ir per daugelį interviu atsikartojantis motyvas, jog Lietuva turėtų orientuotis į Vakarų Europos valstybes, ypač tokias, kaip Prancūzija ir Vokietija, kurias informantai laiko pažangiomis, pavyzdinėmis ir kuriose, anot informantų, gyvenimo kokybė yra geresnė būtent dėl stiprių ir populiarių profesinių sąjungų bei solidarumo streikų galimybės (kai prie vienos profsajungos streiko jungiasi kitos, giminingos profsajungos), kurie Lietuvoje nėra įteisinti. Žiūrėjimas Vakarų Europos kryptimi išryškėja ir pokalbiui pasisukus apie Lietuvos profesinių sąjungų ir sovietmečio santykį – ši asociacija griežtai atmetama ir laikomasi nuomonės, kad profesinės sąjungos kaip tik turėtų būti siejamos su Vakarų valstybėmis:

„Gal ne toks ir senas, nelabai žinau, kaip ten buvo tuo sovietmečiu tos profsajungos, bet <...> pasiklausai ten kokioj Prancūzijoje, Vokietijoje, dar kažkas, kur profsajungos sustabdo apskritai skrydžius, eismą ir visą miestą. Sakyčiau šiuolaikinis kaip tik dalykas, o ne ten iš kažkokių tai sovietinių laikų.“ (Žilvinas, vairuotojas, 39 m., VVT DPS)

„Mes matome, kad, kokios yra stiprios profesinės sąjungos, kaip ir minėjau, Vokietijoje, Prancūzijoje. Tai kaip galima sakyti, kad čia iš sovietmečio? <...> Kodėl ten geriau gyvena? Nu tai stiprios profesinės sąjungos, turi streikų biudžetą <...>“ (Mindaugas, vairuotojas, 37 m., VVT DPS)

„Tikiu į geresnę ateitį, kad jos keisis, stiprės ir nuo to bus darbuotojam tik geriau. Nu norėčiau, kad jos va tokios stiprios taptų, kaip Prancūzijoje pavyzdžiui, tai matai ir pavydi, kad jos va tokios stiprios.“ (Dominykas, vairuotojas, 42 m., VVT DPS)

Taigi, galima teigti, jog prie profsąjungų žmonės jungiasi vedini ne tik asmeninių sumetimų, tačiau ir matydami platesnę profsąjungų reikšmę ir naudą, laikydami tai vienu iš būdų kurti teisingesnę visuomenę ir taip pat padėti kitiems. Narystė profesinėje sąjungoje taip pat gali būti matoma kaip rūpesčio savo valstybe ir jos ateitimi išraiška, lygiuojantis į pažangias Vakarų Europos valstybes.

3.2.2. Narystė profesinėje sąjungoje kaip politinė veikla

Dalis tyrimo dalyvių iš G1PS profsąjunginę veiklą mato kaip tam tikrą politinio dalyvavimo formą, kuri pati savaime yra prasminga, naudinga bei kelianti demokratijos kokybę. Jų supratimu, narystė profesinėse sąjungose yra politinė veikla, tačiau netradicine prasme – atskirta nuo parlamentinės ir partinės politikos. Interviu išryškėja specifinis pačios politikos suvokimas – ji suprantama ne kaip kažkas tolumo, svetimo, atskirto nuo tavęs, bet kaip kasdienėje veikloje vykstantis procesas, kuriame dalyvauja ir pats asmuo, todėl tai leidžia ir profsąjunginę veiklą matyti kaip dalyvavimą politikoje.

Vienas iš informantų politiką apibūdina kaip konfliktą, todėl profsąjungų veiklą, kurios metu neišvengiamai kyla prieštaravimai tarp darbdavio ir darbuotojų, informantas drąsiai gali įvardinti kaip politinę veiklą:

„Aš manau, kad tai yra politinio dalyvavimo forma, ta prasme, nu kaip... Aš politiką šiaip suprantu, kaip tokį konfliktą ir interesų susidūrimą ir savęs organizavimasis, tas politinis, ta prasme... Tai yra politinis veiksmas, tik ne tas tradicinis, ne parlamentinės politikos veiksmas, išeinantis už tos parlamentinės atstovaujamosios demokratijos ribų <...>. Tai man atrodo, kad tai yra absoliučiai politinė veikla, tik tai, nu, tokia kitokia forma.“ (Laurynas, mokslininkas, 34 m., G1PS)

Profesinės sąjungos taip pat laikomos įgalinančiomis žmones valdyti savo gyvenimą, burtis į bendruomenes ir organizuotis, siekiant geresnio interesų atstovavimo. Šis savęs įgalinimo, savo

valios išreiškimo aspektas yra vienas iš demokratijos principų, todėl savo valios išreiškimas per profsąjungas taip pat gali būti matomas, kaip politikos dalis:

„Aš pagalvojau kad profsąjungos, mano manymu, yra viena forma, sakau, demokratijos, kuri yra ganėtinai pamiršta dabartinėj visuomenėj. Tai yra dar viena forma žmonėm išreikšt savo valią, bet vietoj to, kad tai daryt per parlamentinės valdžios, grynai politines struktūras, tai duoda žmonėms politinį balsą per ekonomines struktūras. Nes kadangi dauguma žmonių vis tiek didžiąją dalį savo laiko praleidžia darbe, o profsąjungos leidžia tau realiai tam tikra prasme užvaldyt savo darbovietę. Jeigu tu gali valdyt savo darbovietę, tu gali valdyt didžiąją dalį savo gyvenimo. Tai ir aš nežinau, kas gali būt aukštesnis demokratijos idealas, negu valdyt savo gyvenimą. Tai aš norėčiau kad profsąjungos Lietuvoj būtent plistų labiau būtent kaip demokratinės savivaldos forma.“ (Martynas, studentas, 20 m., G1PS)

Tuo tarpu vairuotojai savo profsąjunginės veiklos negalėjo taip aiškiai įvardinti kaip politinės veiklos. Narystė profsąjungoje jiems nors ir yra susijusi su politika (VVT yra savivaldybės įmonė, todėl jos valdymo negalima atskirti nuo Vilniaus miesto savivaldos politikos), visgi yra matoma kaip kažkas atskiro, o dalyvaudami profsąjungos veikloje jie nesijaučia tiesiogiai dalyvaujantys politikoje, kaip buvo galima išvelgti G1PS narių atsakymuose. Tačiau dalis tyrimo dalyvių apie narystę profsąjungoje kalba kaip apie vieną jų pilietiškumo išraiškų, greta dalyvavimo rinkimuose ir domėjimosi politinėmis aktualijomis:

„Čia mūsų ugdymas to pilietiškumo visuomenės, čia matyt tokia yra svarba. Nes ne tik profsąjungoje mes matom, čia gi visur tas matosi. Dabar rinkimai buvo, tai mes matom, kiek realiai žmonių atėjo. Pusė, kas antras žmogus neatėjo balsuot. Nu tai ką tai pasako? Abejingumas, nenoras, nu kaip, sunku atsikelti, nueiti prabalsuoti, išreikšti savo valią, savo pilietiškumą, savo požiūrį.“ (Mindaugas, vairuotojas, 37 m., VVT DPS)

Visi į imti patekę VVT DPS nariai teigia laikantys save aktyviais piliečiais, besidominčiais politika ir matančiais prasmę dalyvauti rinkimuose bei skatinantys tai daryti ir kitus:

„Taip, einu į rinkimus būtinai išreikšti savo nuomonę, savo pažiūras, palaikyti vieną ar kitą kandidatą.“ (Mindaugas, vairuotojas, 37 m., VVT DPS)

„Į rinkimus einu, politika kažkiek tai domiuosi, radijas va ir dabar kalba virtuvėj įjungtas. Taip. Dalyvauju, domiuosi ir nemažai žinau, galima sakyti.“ (Justina, vairuotoja, 47 m., VVT DPS)

Tačiau nei vienas jų neteigia esantis patenkintas Lietuvos politika, galima išgirsti nusivylimo tuo, kaip šalis yra valdoma, žmonės jaučiasi pamiršti, neatstovaujami, yra nusivylę politinėmis partijomis ir nemato jų tarpusavio skirtumų ar tikrų lyderių:

„Nu tai žinot, bendrai, ignoravimas žmonių. Gyvuliais išvadina, gyvulių ūkiu, runkeliais ten visokiais, nu toks va, nežinau. Ignoravimas grynai žmonių.“ (Justina, vairuotoja, 47 m., VVT DPS)

„Man atrodo aš nebalsavau už jokią partiją, aš gadinau, kadangi nemačiau partijos programose nieko reikšmingo, naudingo ir nemačiau nei vieno politinio veido, kuris galėtų vis dėlto tvirta valia eiti šturmu ir kažką tai racionaliai keisti. <...> Aš bijau kitų metų rinkimų, aš netgi prezidentų lyderių nematau Lietuvoj.“ (Renata, vairuotoja, 46 m., VVT DPS)

Taip pat jaučiamas ir nusivylimas politikų požiūriu į profesines sąjungas (šiuo atveju, daugiausiai buvusio Vilniaus miesto mero Remigijaus Šimašiaus ir miesto tarybos narių požiūriu). Profsąjungos nariai jaučiasi politikams esantys kaip rakštis, jie teigia, jog profsąjungos pozicijos politikai nenori girdėti ir visais būdais bando išvengti, sumenkinti, ar netgi sugrėsminti profsąjungų veiklą ir ją pateikti kaip visuomenei žalingą ir pavojingą:

„Mus gi meras, kaip pasisakė apie mūsų profesinę sąjungą, kad čia... Norėjo kreiptis net į ministrę, neva čia nori visuomenės pamatus pajudinti. Čia kaip nu, pamatus (juokiasi), valstybės pamatus. Nu čia tiesiog juokingai kažkaip. <...> Tai va iš tikrųjų, kad vat to šmeižimo, va tokios informacijos, jos buvo.“ (Mindaugas, vairuotojas, 37 m., VVT DPS)

„<...> pati didžiausia įmonė yra savivaldybė, nu Vilniaus viešasis, mūsų, dirbančiųjų skaičiumi. Ir jie nesiskaito. Meras apeina aplinkui, kaip mes juokėmės, pro požeminius garažus, kai mūsų profsąjunga kelias naktis nakvojo prie savivaldybės pastato Europos aikštėj <...> kad nesusitiktų, nepakalbėtų. Nu niekas neprašo, kad tu ten pažadus kažkokius duotum. Prieik, pasisveikink, laba diena ar labas rytas, kaip miegojot čia, nesušalot, gal kavos atnešt. Meras apeina vingiais. Tai koks yra politikų bendravimas su profsąjungom? Nėra jo. Profsąjungos yra kaip rakštis.“ (Justina, vairuotoja, 47 m., VVT DPS)

Visi šie aptarti aspektai sukuria kiek prieštaringą situaciją: iš vienos pusės profsąjungos nariai yra nusivylę politika ir politikais bei jų nenoru girdėti profsąjungų, tačiau iš kitos – rinkimuose jie vis tiek dalyvauja, mato tame prasmę, domisi politika ir laiko save aktyviais visuomenės ir savo profsąjungos nariais. Galima daryti spėjimą, jog pasiduoti visiškai pasyvumui ir apatijai politikai šiems žmonėms neleidžia būtent profsąjunginė veikla, kuri yra tarsi tarpininė stotelė prieš tai, ką jie

žmonės supranta kaip politiką – kažką tolimo, susieto su partijomis ar ne visada suprantamo. Galima teigti, jog šiems žmonėms profsajunga atstovavimo funkciją atlieka sėkmingiau nei į Seimą ar miesto tarybą išrinkti politikai, kadangi profsajungos veikla jiems yra suprantamesnė, „žemiškesnė“, ir svarbiausia – tiesiogiai susijusi su jų gyvenimu, taigi, ir aktualesnė bei įdomesnė, tačiau vis tiek matoma kaip tam tikra politikos dalis. Profsajunga gali būti matoma netgi kaip alternatyva partijoms, kaip teigė viena informantė:

„Kažkaip žiūriu daugiau savo profsajungą ir partijom nesidomiu. Nu žinot kaip, visi žada, kad bus gerai. <...> Taip, daugiau žiūriu į profsajungą negu į partiją, todėl kad žinau, kad profsajunga <...>, nu, jinau man yra artimiau.“ (Jurga, vairuotoja, 45 m., VVT DPS)

Būdami atstovaujami šiame žemesniame – profsajungos, lygmenyje, VVTDS DPS nariai įgyja pilietinių įgūdžių, žinių, jų interesai ir nusiskundimai yra išgirstami ir apginami, todėl tai augina žmonių saviveiksmingumo jausmą, juos įgalina, todėl ir nacionalinė politika jiems atrodo reikšminga ir prasminga, nepaisant to, jog ja jie nėra patenkinti. Toks mechanizmas turėtų galioti ir naujojo tipo profesinėms sąjungoms, visgi šiame tyrime to patvirtinti negalima, kadangi, kaip buvo aptarta skyriaus pradžioje, į imtį patekę naujojo tipo profsajungos nariai yra jau ganėtinai politiškai ir be profsajungos tarpininkavimo ir neretai į ją ir jungiasi dėl politinių sumetimų.

Taigi, profsajungų atstovaujamoji funkcija yra aktuali mąstant apie atstovavimo krizę ir platesniame kontekste (svarstymai, jog parlamentai negeba tinkamai atstovauti piliečių, jog išlieka per didelis atstumas tarp atstovų ir atstovaujamųjų). Profesinės sąjungos gali veikti kaip tarpininkai tarp asmeninio gyvenimo ir politikos, tarp piliečių (dirbančiųjų) ir politikų, kadangi atstovauja jiems žemesniame lygmenyje ir geba tai daryti efektyviau. Todėl galima manyti, jog ypatingai tokiose valstybėse kaip Lietuva ar kitose Centrinės – Rytų Europos valstybėse, kuriose politika yra nemėgiama ir stigamtizuojama, profesinės sąjungos yra geras būdas įgalinti piliečius ir įtraukti juos į viešąjį gyvenimą, kadangi profesinės sąjungos leidžia įgyvendinti demokratinius principus – suteikia piliečiams platformą įgarsinti savo problemas ir jas spręsti, tačiau išvengiant tiesioginio dalyvavimo politikoje (vadovaujantis populiariausiu jos supratimu – kaip parlamentinė politika) bei neturint jokių saitų su politinėmis partijomis. Visgi svarbu atkreipti dėmesį, jog nors į profesinių sąjungų veikimo lauką patenka platus spektras su žmonių darbu ir pragyvenu susijusių problemų, profsajungos negali aprėpti jų visų ir atstovauti visų įmanomų asmens interesų (pavyzdžiui, asmens nuostatų ir vertybių užsienio politikos klausimais), todėl jų atstovaujamoji galia yra limituota.

3.2.3. Narystė profsajungose kaip (ne tik) kairiųjų pažiūrų žmonių veikla

Profesinės sąjungos natūraliai dažniausiai yra siejamos su politine kaire. Ši sąsaja kyla tiek iš profesinių sąjungų istorijos, tiek iš sutampančių kairiųjų partijų ir profsajungų ideologinių pozicijų įvairias su darbu ir mokesčiais susijusiais klausimais. Todėl būtų galima tikėtis, jog profesinės sąjungos turėtų būti patrauklesnės būtent kairiųjų pažiūrų žmonėms. Kaip išryškėja iš interviu analizės, vienareikšmiško atsakymo nėra. Daliai (išskirtinai G1PS) informantų atrodo, jog profsajungos iš tiesų yra kairysis projektas ir profsajungoje jautėsi esantys apsupti kairiųjų pažiūrų žmonių:

„Buvo vienas žmogus, kuris, tik vieną atvejį prisimenu, kuris kaip ir buvo tokių labiau dešiniųjų pažiūrų, na, liberalas tiesiog, kuris iš pradžių gal ir dalyvavo minimaliai profsajungos veikloje, labai minimaliai, o po to, kai pasigilino, kas čia vyksta, jam tas galbūt nepatiko, pasakė, kad mes čia niekais užsiimam maždaug ir išėjo (juokiasi). Bet bendrai tai taip, man atrodo kad tai jungia labiau kairiuosius žmones, nes tai kaip ir darbuotojai tiesiog ginantys savo interesus.“ (Lukas, įdarbinimo specialistas, buvęs kurjeris, 23 m., G1PS)

„Nu yra tikrai tas kairysis sentimentas, ta prasme, ir istoriškai, ir idėjiškai. Čia nežinau, kaip būtų galima atsiet. Nu aišku yra kultūriškai konservatyvių profsajungų, bet ekonomiškai tai tikrai čia yra kairioji pozicija. Nepriimti tokios savaiminės kažkokios hierarchijos, status quo ir kažkaip nesusitapatinti su ta kažkokia valdančiąja grupe, ginti silpnesnius, solidarizuotis su žmonėmis, kurie yra engiami kažkaip arba patiria kažkokią neteisybę, tai mano supratimu tai čia visiškai kairysis, kairysis praktinis projektas.“ (Gabrielė, studentė, 25 m., G1PS)

„Tai vat ir atrodo, kad, nu vis tiek, galbūt kairiųjų pažiūrų žmonės, nes rūpinasi arba bent jau galvoja ir apie aplinkinius, nu, plačiau galvoja apie žmones, ne vien tik tai apie savo naudą, bet ir apie visų naudą.<...> Aš manau tai neturėtų būti vien tik kairiųjų pažiūrų žmonių dalykas, nes tai padeda visiems, bet realybėje, manau, kad yra.“ (Saulė, muzikos kūrėja, buvusi kurjerė, barista, padavėja, 23 m., G1PS)

Tačiau toks mąstymas nėra būdingas visiems. Tyrimo dalyviai dalijasi patirtimis, kai su kitais profsajungų nariais jų politinės pažiūros išsiskiria, tačiau tai netrukdo jiems, kaip darbuotojams, atrasti juos vienijančių problemų ir pamatinių interesų, kuriuos jie gali ginti drauge veikdami profsajungoje.

„Šiaip nors ir didžioji dalis buvo kairiųjų pažiūrų, buvo labai daug žmonių kurie prisijungė ir save skaitė arba nepolitiškais, arba netgi kažkiek save siejo su politine dešine, kad ne dešine, kaip, sakysime, šeimų maršas, bet dešine, kaip konservatoriai.“ (Martynas, studentas, 20 m., G1PS)

„Tai jie [G1PS administracija] jau yra atidirbę sistemą, kaip rasti tuos bendrus taškus tarp žmonių, dėl to kad jie yra dirbantieji ir kad jie patiria problemas bendras darbovietėje, nepriklausomai kokios yra jų sąmoningos politinės pažiūros. Tai aš dar nesu išmokęs to įgūdžio, bet tie žmonės, kurie iš tikrųjų G1PS'e užsiima organizavimu žmonių ir pritraukimu į profesinę sąjungą, jiems nelabai rūpi, kuo tu politiškai tiki, nes jie mato, kad jeigu tu esi dirbantis žmogus, mes turime jau pamatinių bendrų interesų tame.“ (Martynas, studentas, 20 m., G1PS)

Taip pat galima įžvelgti ir norą atsiriboti nuo ideologinių etikečių, laikant jog tai yra bandymas dirbtinai supriešinti visuomenės grupes. Toks požiūris taip pat dera su idėja, jog nepaisant skirtingų politinių pažiūrų, žmonės gali vienyti bendri tikslai ir interesai:

„<...> ir vėl tas supriešinimas, ar ne, čia dešinieji prieš kairiuosius, tas labai Amerikoje madinga, ir aš kiekvieną sykį kai išgirstu, man tiesiog net pykina viduj. Labai, nu, kam ta atskirtis? Nemanau, nesutinku. <...> nes tas vienodinimas žmonių pagal pažiūras, kur turbūt mes net pusė net neįsivaizduojam, kas yra iš tiesų kairė ir dešinė ir kaip tai turėtų atrodyt ir, ta prasme, čia yra tiesiog, tiesiog bandymas sugrupuoti daug skirtingų žmonių su skirtingom patirtim ir požiūriais į kažkokį, nežinau, absurdišką grupę.“ (Julija, pardavimų vadybininkė, buvusi kurjerė, 31 m., G1PS)

Panašiai kaip aukščiau cituota G1PS narė, VVT DPS nariai profesinių sąjungų taip pat nebuvo linkę tapatinti su jokia politine ideologija. Dauguma jų nesivadovauja ir atmeta skirtymosi į kairę ar dešinę idėją ir teigia vertinantys konkrečius asmenis ir jų darbus, o ne jų partinę priklausomybę ar ideologijas, taigi, tapatinimosi su kairiąja ideologija tarp vairuotojų (patekusių į tyrimo imtį) nėra aptinkama visai:

„<...> aš tai nežinau, man ten kairė, dešinė, man, tiesą sakant, išvis... Nu aišku, čia gal tas kad turi būti įvairovė, tikriausiai tas. Bet logiškai tai politikai turėtų žmonėms padėti, o ne skirstytis į dešinę, į kairę ar ten dar kažkas, ten tų pavadinimų milijonas. Ir neaišku ką jie ten veikia.“ (Žilvinas, vairuotojas, 39 m., VVT DPS)

Taigi, nors profsąjunginę veiklą ir galima traktuoti kaip savo kairiųjų politinių pažiūrų realizavimą ar įveiklinimą, tai nėra universali taisyklė. Kaip atskleidžia interviu analizė, profesinių sąjungų nebūtina ir negalima spausti į ideologinius rėmus, kadangi jose, vienijami bendrų,

dirbantiems žmonėms aktualių problemų ir interesų, sugyventi gali ir skirtingas politines pažiūras turintys žmonės arba žmonės, savęs netapatinantys su jokia ideologija ir jų vengiantys.

3.2.4. Narystė profesinėje sąjungoje kaip aktyvistinė veikla

Dar vienas ganėtinai dažnas motyvas yra profsąjunginės veiklos traktavimas kaip aktyvizmo formos. Aktyvizmą suprantat kaip veiksmus, kuriais siekiama atkreipti visuomenės ir politikų dėmesį į tam tikras visuomenines problemas ir pasiekti pokyčių (tačiau čia kalbama ne apie savo valios išreiškimą ir interesų atstovavimą, kaip 3.2.2. skyriuje), akivaizdu, jog nemaža dalis į imtį patekusių GIPS narių savo profsąjunginę veiklą traktuoja būtent taip. Galima teigti, jog prie profesinės sąjungos dalis jų jungiasi ne kaip prie darbuotojų teises ginančios organizacijos, tačiau kaip prie tam tikro socialinio judėjimo, kuriame jie gali užsiimti aktyvizmu jiems rūpimomis temomis – darbuotojų sąlygų gerinimo bei reflektavimu apie esamos ekonominės santvarkos problemas. Mąstant iš šios perspektyvos, narystė profsąjungoje yra įprasminama per viešą savo pozicijos išreiškimą, žiniasklaidos ir visuomenės dėmesio į darbuotojų problemas atkreipimą, diskusijų skatinimą. Vien profsąjungų dalyvavimas viešojoje erdvėje ir jų požiūro ištransliavimas yra laikoma pakankamai svarbiu ir prasmingu pasiekimu:

„ <...> nu pagrinde yra viešumas. Kuo daugiau viešumo, tada gal atsiranda iš visuomenės kažkoks spaudimas.“ (Lukas, įdarbinimo specialistas, buvęs kurjeris, 23 m., G1PS)

„Nes galbūt čia kaip su bet kokia žinute, kuri yra skleidžiama į visuomenę, tai, nu jo, ten visokie protestai, ar ten profsąjungų pergalės, jos vis tiek atsiranda žiniasklaidoj, pavyzdžiui, ar panašiai. Tai aš manau, tai turėtų versti pamąstyti žmones, kad „ai, čia gerai“, „ai, čia negerai“, nu, manau, kad jo, kaip žinutė, vis vien, skleidžiama, jinai yra ir manau kad tai galėtų kažkokius žmones priversti irgi ten susimąstyti arba pergalvoti savo darbo, pavyzdžiui, situacijas, ir įkvėpti galbūt kažką tai padaryti.“ (Saulė, muzikos kūrėja, buvusi kurjerė, barista, padavėja, 23 m., G1PS)

Taigi, profsąjungos pasiektas viešumas matomas ne tik kaip priemonė pasiekti savo tikslus, tačiau ir kaip pats tikslas savaime – galimybė būti išgirstiems ir ištransliuoti savo žinutę jau atrodo kaip pakankamai reikšmingas pasiekimas, net jei norimi pokyčiai ir nebuvo įgyvendinti. Dalis informantų taip pat pripažįsta, jog jiems nėra svetima aktyvistinė veikla, jog jaučia polinkį įsitraukti į judėjimus, siekiančius teigiamų pokyčių, ir jog narystė profsąjungose jie laiko viena iš aktyvizmo veiklų:

„Aš, kaip sakiau, kadangi aš dar prie profsąjungos daug kitos veiklos užsiimu, pagrinde aktyvistinės. Nu ne dabar, bet anksčiau. Tai beveik visalaik į mane tiesiog numoja ranka, kad „ai čia [informanto vardas], jis visą laiką kažkokia politika užsiima.“ Tai profsąjunga į tą pačią bendrą sferą įeina.“ (Martynas, studentas, 20 m., GIPS)

„<...> bet aišku, jo, yra ir tas toks aktyvizmas, nu turiu kažkokią aktyvizmo gyslelę, ne vien su kurjeriais, taip pat su kitokiais politiniais judėjimais, kur visada smagu būti kažkokios grupės dalimi, kuri idėjiškai bando kažką keist.“ (Saulė, muzikos kūrėja, buvusi kurjerė, barista, padavėja, 23 m., GIPS)

Įdomus aspektas, išryškėjantis kalbant apie profsąjungų aktyvistinę pusę, yra jog profsąjungą linkstama suprasti interseksionaliai. Interseksionalumas – tai iš rasės ir lyčių studijų kilęs terminas, reiškiantis skirtingų priespaudos sistemų sąveikavimą nulemiant žmogaus socialinę ir ekonominę padėtį⁵¹. Šio termino pritaikymas profesinėms sąjungoms reikštų tai, jog profsąjungos misija ir siekiai persidengia su kitų neprivilegiuotų visuomenės grupių interesais, o problemos, įprastai laikomos susijusios tik su darbo sritimi, iš tiesų sąveikauja ir su kitomis priespaudos formomis, pavyzdžiui, diskriminacija lyties pagrindu moterims skiriant žemesnius atlyginimus ar sukuriamos kliūtys moterims užimti vadovaujančias pozicijas, taip pat darbuotojų atrankos procese ar jau įsidarbinus patiriama diskriminacija ar priekabiavimas dėl lytinės orientacijos, tautybės ir kitų aspektų, didinanti šių grupių skurdo ir socialinės atskirties riziką (pavyzdžiui, 2019 m. JAV atliktas tyrimas atskleidė, jog 22% LGBT+ bendruomenei priklausančių asmenų gyvena skurde, tuo tarpu heteroseksualių asmenų grupėje skurde gyvena 16% asmenų. Skurdo lygis šiame tyrime atskleidžiamas kaip taip pat priklausantis ir nuo lyties bei rasės⁵²). Vedini solidarumo su kitomis neprivilegiuotomis grupėmis, profsąjungų nariai savo veikimo sferą mato kur kas platesnę, nei tik darbuotojų teisių laukas. Tai atsiskleidžia ir iš anksčiau aptarto aspekto, jog profsąjungų nariai prisipažįsta dalyvaujantys kitose aktyvistinėse veiklose ir jog įvairiuose socialiniuose judėjimuose dalyvaujantys asmenys „persidengia“, vadinasi, jiems rūpi daugiau nei vienas tikslas ar viena problema:

„<...> dar yra tas taip pat svarbus veiksnys, tas profsąjungos aktyvas, jis ir kituose projektuose dalyvauja, tarkim, nežinau, tam pačiam GPB [kairiosios žurnalistikos portalas „Gyvenimas per brangus“], GPB redakcinėj kolegijoj arba dar yra socialiniai centrai „Luna 6“ Vilniuje ir socialinis

⁵¹ Ahir Gopaldas, „Intersectionality 101,“ *Journal of Public Policy & Marketing* 32 (2013): 90–94.

⁵² Bianca D.M. Wilson, M. V. Lee Badgett, Soon Kyu Choi, „LGBT Poverty in the United States: A study of differences between sexual orientation and gender identity groups.“ UCLA: The Williams Institute, 2019. <https://williamsinstitute.law.ucla.edu/wp-content/uploads/National-LGBT-Poverty-Oct-2019.pdf>

centras „Emma“ Kaune, tai tie patys žmonės, kurie toje profsąjunginėje veikloje dirba, dirba ir kituose kolektyvuose tai tada ten ir susibendrauji.“ (vyras, 34, G1PS)

„<...> ypač ta profsąjunga ji yra labai netipiška, nes jinai daug plačiau, jinai užsiėmė daug ir tokia aktyvistinė veikla ir švietėjiška veikla. Tai dėl to man kažkaip atrodo, kad daug kas persidengia ką žmonės darė ir iki profsąjungos.“ (Gabrielė, studentė, 25 m., G1PS)

Keletos interviu metu taip yra iškeliamą idėja, jog profsąjungos turėtų atstovauti ne tik dirbančiuosius, bet ir įsitraukti ir palaikyti kitus socialinius judėjimus. Pavyzdžiui, yra atkreipiamas dėmesys į G1PS įsitraukimą organizuojant LGBT bendruomenės teisių palaikymo renginį „Kaunas Pride“, taip pat dalyvavimą migrantų ir moterų teisių protestuose:

„Kadangi Gegužės 1-osios profsąjunga tokia labai interseksionali ir labai skirtingos, nu, neturi vienos fokuso grupės, tai toks bendras kažkoks apskritai solidarumo momentas yra ir tam tikras politinis kūnas, kuris nėra formalus, kuris nėra partija, bet kuris įgalina žmones burtis ir organizuoti visokiais klausimais, ne vien tik darbo teisės pažeidimų darbo vietoje klausimais. Na pavyzdžiui, Kaunas Pride tarkim buvo ir irgi profesinės sąjungos dalyvavo arba migrantų darbuotojų, kurie nepriklausė profesinei sąjungai, buvo solidarumo akcijos tai... Tai jo, tikrai manau, kad jeigu, nu bent jau mano supratimu, tai turėtų būt daugiau nei vien tik tų narių interesų gynimas.“ (Gabrielė, studentė, 25 m., G1PS)

„Jinai [profesinė sąjunga], pavyzdžiui, organizavo, nu, suteikė, ta prasme, pasitarnavo, kaip tam tikras juridinis asmuo organizuojant Kaunas Pride eitynes Kaune, tai aš kaip minėjau, mes savo profsąjungoje ne tik tai apie darbuotojų teises kalbam, bet ir plačiau žiūrime. Tarkim vat LGBTQ+ žmonių teisės irgi mums rūpi, feminizmo irgi visokie reikalai nėra apeinami, tai man atrodo jinai gal tokia interseksionali yra ir, ta prasme, nu jinai tampa dar tokia patrauklesnė. <...> Ir dar dabar tikriausiai orientuojasi į tuos prekariško darbo darbuotojus, tai vat kurjeriai, paslaugų sferos darbuotojai. Tas irgi yra šiek tiek nauja, ir man atrodo tas gal irgi lemia tokį patrauklumą.“ (Laurynas, mokslininkas, 34 m., G1PS)

Tuo tarpu VVT vairuotojai savo narystės profsąjungoje su aktyvizmu nesieja. Žinoma, pati narystė jau yra pilietinio aktyvizmo forma, tačiau patys VVT DPS nariai jos taip neįvardina, ir, kaip buvo aptarta 3.1.1. skyriuje, narystę daugiausiai mato kaip įrankį siekti geresnių darbo sąlygų ir priklausymą profsąjungai laiko savaime suprantamu reiškiniu, nesiejant to su aktyvizmu (išskyrus kelis informantus, siejančius tai su pilietiškumu), bei neminint jokių kitų socialinių judėjimų, kaip daroma G1PS atveju.

Taigi, profsajunginės veiklos siejimas su aktyvizmu yra labiau būdingas naujosios kartos profsajungoms ir jauniems jų nariams. Profesinės sąjungos jiems asocijuojasi su kritiškesniu požiūriu į ekonominę santvarką, todėl naujųjų profsajungų nariai prasmę mato ne tik veikdami darbuotojų teisių lauke, tačiau ir kitose srityse, kurios taip pat yra veikiamos ekonominių struktūrų, pavyzdžiui, migrantų, LGBTQ+ bendruomenės teisės ar feminizmas. Žvelgiant globaliau, tai atspindi pasaulinę tendenciją, kai profesinės sąjungos plečia savo veikimo lauką – pavyzdžiui, didžiosiose JAV profesinėse sąjungose, be jau paminėtų migrantų, LGBTQ+ ir moterų teisių, reikšminga dėmesio dalis yra skiriama ir tokioms temoms, kaip klimato kaita ar psichikos sveikata. Taigi, šiuolaikines profesines sąjungas, kurios nebėra taip griežtai apibrėžtos per priklausymą konkrečiai profesijai, galima matyti kaip skėtines organizacijas, po savimi talpinančias platų spektrą idėjų ir skirtingų motyvacijų siekti pokyčių įvairių visuomeninių problemų atžvilgiu, kurios yra siejamos vieno bendro bruožo – prie visų šių problemų atsiradimo ir palaikymo, profsajungų narių požiūriu, prisideda dabartinės ekonominė santvarkos ydos.

3.2.5. Narystė profesinėje sąjungoje kaip edukacinė veikla

Narystės profesinėje sąjungoje prasmė taip pat gali būti matoma dėl edukacinės jos funkcijos. Tyrimo dalyviai iš G1PS atkreipia dėmesį į tai, kaip narystė praplėtė jų akiratį, privertė pakeisti nuomonę tam tikrais klausimais, suteikė naudingų teisinių žinių. Taip pat narystė profesinėje sąjungoje gali būti suprantama kaip saviedukacija – kai profsajunginėje veikloje susiduriama su naujomis sąvokomis ir idėjomis, tai skatina skaityti ir domėtis plačiau:

„Ką davė, nežinau, ta prasme, tiesiog suvokimą, ar ne. Kaip minėjau, pakeitė mano nuomonę. Apskritai, pakeisti žmogaus nuomonę ir prieiti kažkokios naujos išvados šiaip yra labai didelis dalykas, ta prasme, bet kokiu atveju, tai yra daug. Aš pradėjau apskritai labai domėtis šita sfera, kas manęs niekada nedomino turbūt, tiek profsajungos, tiek darbuotojų santykiai, darbdavio santykiai, nu vat šitie dalykai. Tai jo, tikrai praplėtė akiratį, daugiau dalykų sužinojau. Ar nuo to lengviau gyventi, tai turbūt ne (juokiasi). Bet jau geriau informuotas žmogus, nes tiesiog tavim yra sunkiau manipuluoti.“ (Julija, pardavimų vadybininkė, buvusi kurjerė, 31 m., G1PS)

„Šiaip visokių nemažai buvo viešų renginių, taip toliau. Tai tas leisdavo prieit prie tam tikrų klausimų ir sugrįžt, kurie ir anksčiau rūpėjo, bet nelabai turėjau kažkaip žodyno, ar kažkokių sampratų. <...> Buvo daug tokios saviedukacijos, skaitymo grupių, pranešimų, filmų peržiūrų, vakarėlių, draugų susipažinimo, įsitraukimo. <...> matymas, kaip žmonės diskutuoja, kaip interpretuoja tuos klausimus ir pačios kažkaip noras daugiau suprasti skatino daugiau pačiai skaityt.“ (Gabrielė, studentė, 25 m., G1PS)

Kaip viena iš priežasčių, kodėl narystė profsąjungoje yra prasminga, yra iškeliamą idėja, jog tai yra intelektualinė veikla. Asmenims turintiems tam reikalingą teisinį ar politinį išprusimą ir konkrečias žinias, įsitraukimas į profsąjungą yra būdas jas įdarbinti, jaustis naudingą visuomenei. Profsąjungų veikla taip pat matoma kaip būdas pritaikyti savo įgūdžius dėl prasmingo tikslo. Be to, intelektualinės diskusijos, naujos žinios matomos ir kaip viena iš galimų prisijungimo priežasčių.

„Aš ten kažkokio irgi super duper intereso didelio neturiu, žinai. Aš tiesiog, toks daugiau intelektualinis dalykas, ta prasme. Tu supranti, kas tos platformos, supranti, ta prasme, ką galima, kas galėtų ten šiek tiek būt geriau, ta prasme, kažkiek domies tais klausimais ir kažkiek ten dalyvauji tame idėjų generavime, tam politiniam procese ir panašiai. <...> aš turiu ekonomikos diplomą, tai kadangi aš šiek tiek suprantu tuos dalykus, tai natūraliai aš ten kažkaip. <...> Tiesiog man labai nesunku ten kažką parašyt, kažką pasakyt, paaiškint ir panašiai, ar ten kažką suprast, kaip čia iš ekonominės pusės visas tas klausimas platformų ir kurjerių atrodo, šiek tiek į teisę galiu pasigilint.“ (Mantas, kurjeris, 43 m., G1PS)

„<...> būtent dėl intelektualinių pamąstymų kad galėtų išmokt daugiau apie darbo teisę arba netgi politines pažiūras žiūrėt kokios yra tarp profsąjungos viduje esančių žmonių.“ (Martynas, studentas, 20 m., G1PS)

Švietimą, kaip vieną iš narystės profsąjungoje gautų naudų, įvardija ir VVT DPS nariai, tiesa, jie akcentuoja tik vieną elementą – profesinėje sąjungoje dirbančius teisininkus ir jų pagalbą aiškinantis darbo kodeksą ar bylinėjantis teismuose. Yra pabrėžiama tai, jog vairuotojai patys ne visada geba įsigilinti į teisės aktus ir neturi tam reikalingų žinių ar išsilavinimo, todėl profesinė sąjunga, teikdama teisinę pagalbą, apsaugo jos nuo neteisėtų darbdavių elgesio:

„Žmonės nežino savo tų teisių, nėra pakankamai apsišvietę, to darbo kodekso tų naudų gal visų net nežino. Tuo darbdavys ir naudojasi, tai vat. Tai tokiu atveju profsąjunga tikrai gerai, nes yra ir teisininkai ir yra, taip sakant, žmonės žino, kas priklauso, <...>. Yra profsąjungoj pas mus teisininkas ir yra ten Facebook ta grupė, ir visą laiką, pavyzdžiui, jeigu žmonėm kažkokių klausimų kyla, mano, kad neteisingai, rašo klausimus – atsako, kaip pagal darbo kodeksą, kaip privalo būti.“ (Žilvinas, vairuotojas, 39 m., VVT DPS)

„Tiesiog tu, paprastas žmogus, nu nesigilina ir aš to darbo kodekso net nemačiau, kaip jis atrodo. Bet profsąjunga ir yra tam, kad atėjai ir tau galės pasakyti, kad taip ir taip yra, darbo kodekse parašyta taip ir taip. <...> Tam jinai yra reikalinga. Todėl kad mes vis tiek, nėra tiek išsilavinę ir tokių žinių mes neturim.“ (Jurga, vairuotoja, 45 m., VVT DPS)

Taigi, tiek senojo, tiek naujojo tipo profesinėse sąjungose svarbiomis yra laikomos įgyjamos teisinės žinios ir teisinė pagalba, tačiau VVT DPS nuo G1PS skiria vienas aspektas – vairuotojai į profsąjungos teikiamą teisinį švietimą žiūri daugiau pragmatiškai ir kalba apie tai, kokią iš to gauna apčiuopiamą naudą, kai G1PS nariai daugiau kalba apie savišvietą kaip galutinį tikslą, bet beveik nekalba apie įgytų žinių pritaikymą praktikoje.

3.2.6. Profesinė sąjunga kaip erdvė burtis bendruomenei

Dar vienas svarbus aspektas, suteikiantis narystei prasmę, yra profsąjungos bendruomenė. Kalbėdami apie ją, G1PS nariai pabrėžia bendraminčių turėjimo, sutampančių vertybių svarbą bei galimybę dirbti drauge dėl jiems svarbių idėjų:

„Tai aš gavau realiai organizaciją, kur aš galėjau rasti žmonių, kurie bent jau mąstė kad reikia kažką keisti su darbo teisės situacija Lietuvoj, ir kurie iš tikrųjų bent kažkiek buvo pasiruošę iš tikrųjų veiksmais prisidėti prie situacijos gerinimo.“ (Martynas, studentas, 20 m., G1PS)

„<...> tos neapčiuopiamos naudos nu tai taip, įsitrauki į kažkokią veiklą, susipažįsti su kitais žmonėmis, su kuriais panašios vertybės ir panašios nuomonės.“ (Laurynas, mokslininkas, 34 m., G1PS)

Be to, reikšmingas yra vien tik pats bendruomenės turėjimo faktas, padedantis įveikti darbe atsirandanti vienišumo jausmą, taip pat praplečiantis pažinčių ratą ir kuriantis kolegiškumo jausmą:

„Ir šiaip, matot, mūsų tas darbas toks, kur mes būdavom vieni mašinoj, arba kiti vieni su dviračiu, ir nebuvo to tokio kažkokių kolektyviškumo. Nu, nors aš turėjau draugę, turim bendrą chat'ą ir mano giminaitė irgi kurjerė, tai mes ten chatindavom, bet nu tu neturi kolegų, ar ne, tai dar vis irgi tas toks, šioks toks, kad „o, čia mano kolegos“, irgi buvo faktorius, jo.“ (Julija, pardavimų vadybininkė, buvusi kurjerė, 31 m., G1PS)

„Yra tie patys, kur minėjau, aktyvesni nariai, kurie, nu, būna darbo metu mažiau darbo, susirašai ir susitinkam kavos. Nu tiesiog, pasikalbi, pabendrauji, nebūtinai vien asociacijos reikalais bendrauji, šiaip gyvenimiškais reikalais, tokį kontaktą palaikyt visada yra gerai.“ (Rokas, kurjeris, pavežėjas, 36 m., G1PS)

Tuo tarpu vairuotojams bendruomenė atrodo kiek mažiau reikšminga, apie ją prakalbama tik tyrėjai uždavus šį klausimą. Priešingai nei G1PS atveju, idėjinių bendraminčių paieškos nei vieno iš vairuotojų nebuvo minima kaip viena iš prisijungimo priežasčių ar pagrindinių profsąjungos

teikiamų naudų. Glaudesnė bendruomenė, naujos pažintys ir artimumo jausmas daugiau minimi kaip šalutinis profsajunginės veiklos efektas, tačiau jis nėra laikomas nereikšmingu. Kalbėdami apie suartėjimą su kolegomis, informantai mini bendras šventes, įvairias veiklas, poilsį profesinės sąjungos nameliuose prie jūros ar ežero. Taip pat kaip itin suartinęs įvykis įvardijamas ir 2022 m. įvykęs streikas, po kurio atsirado stipresnis emocinis ryšys, kolegos pradėjo aktyviau tarpusavyje bendrauti:

„Mes dabar vien per streiką, kai streikavom, labai suartino, labai. Taip tai mes kiek, pasimatom pietų pertraukoj, ir tai vienas kitas. Į kabinas, sėdim ir važiuojam. Ypač vasarą dar labiau išeinam į lauką, o kai žiemą šalta, niūru, tai mes taip ir sėdim kabinose va taip aštuonias valandas, toks vienišas vilkas esi. O profsajungos yra tikrai labai tikrai toks bendravimas. Ir per messenger'į yra grupė, susirašinėjam, visus sprendimus darom.“ (Justina, vairuotoja, 47 m., VVT DPS)

„Tai yra iš tikrųjų tenai, profsajungos nariai, gal ir ne tik nariai, susirenka ir krepšinį pažaidžia, bendrauja. O šiaip, pavyzdžiui, tenai yra visada kalėdiniai vakarėliai, ten boulingo vakarėliai, kur profsajunga organizuoja, ten pavyzdžiui, buvo kartingų varžybos, <...> tokios va šventės, sugalvoja, suorganizuoja su magų pasirodymais, su koncertais tenais, kaukių vakaras, tenais tokių dalykų tai kiekvienais metais sugalvoja, tai iš tikrųjų smagu.“ (Žilvinas, vairuotojas, 39 m., VVT DPS)

Apibendrinant, G1PS nariai daugiau linkę akcentuoti tai, jog profesinėje sąjungoje jie sutiko savo bendraminčių, panašių politinių pažiūrų žmonių, o kai kurie būtent dėl šios priežasties ir priėmė sprendimą jungtis, taigi bendruomenė šioje profsajungoje yra gana reikšminga jos funkcionavimo dalis. Tuo tarpu VVT vairuotojai idėjinių ar politinių bendraminčių profsajungoje neieško, o glaudesnė bendruomenė ir profsajungos dėka užsimezgę artimesni santykiai matomi kaip daugiau papildomas profesinės sąjungos efektas, ne tik stiprinantis pačią profsajungą, bet ir padedantis darbuotojams gerai jaustis savo darbe, atsipalaiduoti užsiimant bendromis veiklomis.

3.2.7. Profesinė sąjunga kaip emocinės paramos šaltinis

Dalis tyrimo dalyvių teigia, jog dalyvavimas profsajungos veikloje turėjo jiems teigiamų emocinių pasekmių, pavyzdžiui, išaugusią motyvaciją, suteiktą įkvėpimą veikti, padidėjusį saviveiksmingumo jausmą:

„Tai žinoma, kad kažkokio turbūt augimo davė, kažkokios motyvacijos davė.“ (Juliya, pardavimų vadybininkė, buvusi kurjerė, 31 m., G1PS)

„Ir šiaip tokie dalykai, ypač kai, kai kažką nuveiki ir kažkas pavyksta, labai įkvėpia ir toliau daryti ir kalbinti kitus.“ (Saulė, muzikos kūrėja, buvusi kurjerė, barista, padavėja, 23 m., G1PS)

VVT DPS nariai apie profsajunginę veiklą, kaip teikiančią motyvacijos ar įkvėpimo nekalba, tačiau abiejų profsajungų nariams yra būdinga kalbėti apie tai, kaip narystė jiems leidžia jaustis saugiau tiek fizine, tiek emocine prasme. Profsajunga laikoma žmogaus užnugariu, o žinojimas, kad susidūrus su problemomis asmuo turi į ką kreiptis ir prašyti pagalbos, verčia profsajungų narius jaustis drąsiau ir ramiau. Priklausymą profesinei sąjungai kai kurie netgi laiko žmogui natūraliu savisaugos instinktu:

„<...> kai naujas žmogus ateina į darbą, pas jį visą laiką būna didelės baimės akys, jisai nežino kaip ir ką daryti, kur kreiptis kažkam atsitikus ir visa kita, tai tam būtent profsajunga yra galinga šiuo atveju, todėl kad jinai kiekvieną darbuotoją priima į savo gretas. <...> tai yra būtent tas savisaugos instinktas, vis tiek žinai, kad jei kažkas atsitiks, profsajunga bandys su mažiausiom pasekmėm neigiamom išnarplioti tą situaciją.“ (Renata, vairuotoja, 46 m., VVT DPS)

„Nu taip kaip užnugaris, iš tikrųjų. Aš tai, pavyzdžiui, kai įeisiu į darbo rinką, jausiuos daug saugiau, nes žinosiu, kad galiu pasitart, jeigu ką, jeigu ten kažkokios nesąmonės vyktų, tai tikrai palaikys žmonės, nesakys, kad „ką čia išsigalvoji“. (Gabrielė, studentė, 25 m., G1PS)

„<...> ginčiuose su darbdaviu tu jautiesi stipresnis, nes tu nesi tik tai tu vienas prieš darbdavį ir visą organizaciją, bet ir tu turi už savęs kažkokį užnugarį. Ir tai ne tik yra teisinė pagalba, <...> bet ir tokia emocinė pagalba, nes tu žinai, ta prasme, emociškai tai yra svarbu, jaustis ne vienam toj tokioj padėty.“ (Laurynas, mokslininkas, 34 m., G1PS)

Taip pat narystę profsajungoje galima suprasti ir kaip savo emocijų išreiškimo ir įprasminimo būdą, laikantis nuostatos, jog darbo santykiai iš principo visada yra susiję su emocijomis. Taigi, narystė profesinėje sąjungoje galėtų būti laikoma ir žmogaus emocinei sveikatai naudinga veikla ir erdve, kurioje galima išreikšti savo emocijas, susijusias su darbe patiriamais sunkumais ar neteisybe:

„Tai darbininkų teisės visada susiję su emocijom kažkokiom (juokiasi) <...>. Ta prasme, sakykim, atlyginimas ten kažką, žiauriai mažas, arba darbo sąlygos blogos, kur, tarkim, tau rizikingos jos yra, sveikatai kenksmingos ar dar kažką, tai natūralu, kad tu turi turėt emocijas, nes tai liečia tavo savisauginius instinktus. Tai manyčiau, toks dalykas, nu čia tiesiai liečia žmogaus gerovę, o žmogus į savo gerovę visada reaguoja, kaip sakyti, emociškai“ (Mantas, kurjeris, 43 m., G1PS)

Taigi, profesinių sąjungų veikla yra susijusi ir su vidiniu bei emociniu žmogaus pasauliu. Turint omenyje tai, jog darbas ir darbo santykiai neretai gali būti vienu pagrindinių žmogaus patiriamo streso šaltinių, profesinės sąjungos suteikiamas saugumo jausmas ir žinojimas, kad profesinė sąjunga garantuotai gins ir užstos darbuotoją iškilus ginčams, leidžia šį stresą sumažinti ir darbe jaustis emociškai geriau, taigi, narystė profesinėje sąjungoje turi teigiamų pasekmių ir žmogaus emocinei gerovei ir psichinei sveikatai.

IŠVADOS

Šiame darbe buvo tyrinėjama iki šiol Lietuvos akademinėje literatūroje daug dėmesio nesulaukusi narystės profesinėse sąjungose tema. Darbe buvo ieškoma atsakymo į klausimą, kodėl darbuotojai jungiasi prie profesinių sąjungų, nepaisant to, jog Lietuvoje yra susiklosčiusi profesinėms sąjungoms nepalanki institucinė ir socialinė aplinka, dėl kurių jos nėra pajėgios ginti savo narių, kaip darbuotojų, interesus. Darbo tikslas buvo atskleisti, kokiais motyvais vadovaudamiesi žmonės jungiasi į profesines sąjungas bei kokiais alternatyviais, galimai su darbiniais interesais nesusijusiais, būdais jie įprasmina savo narystę. Tyrimo metu buvo atlikta 14 pusiau struktūruotų interviu su „Gegužės 1-osios profesinės sąjungos“ bei „Vilniaus viešojo transporto darbuotojų profesinės sąjungos“ nariais, interviu duomenis analizuojant tematinės analizės metodu bei atskleidžiant išryškėjusias skirtingas narystės profsąjungose prasmes. Nors tyrimo pradžioje nebuvo numatyta, jog narystės prasmės skirsis pagal profesinių sąjungų tipus, kadangi minėtos dvi profesinės sąjungos buvo pasirinktos siekiant užtikrinti kuo didesnę prasiūmų įvairovę, toks pasirinkimas leido atskleisti, jog sampratos iš tiesų gali būti skirtingos (bet ir turėti panašumų) ir jog prasminga yra studijuoti pačių profesinių sąjungų tipus bei skirtumus, plėtojant šiame tyrime atrastą skirtį tarp tradicinio ir naujojo tipo profesinių sąjungų.

Tyrimas leido praplėsti profesinių sąjungų Lietuvoje supratimą, kuris, kaip paaiškėjo, yra apimantis daug daugiau nei tik darbuotojų interesus gynimą. Atsižvelgiant į visus tyrime išskirtus profesinių sąjungų įprasminimo būdus, prie tyrimo klausimo atvedęs paradoksas – kodėl žmonės Lietuvoje jungiasi į profesines sąjungas, jei jos nėra pajėgios apginti jų interesus, nustoja būti paradoksu, kadangi savo darbinį interesų gynimas nėra vienintelė racionali priežastis jungtis prie profsąjungos. Šis tyrimas iš principo patvirtina A. Flanders idėją apie du profsąjungų veidus – asmeninių interesų gynėjos ir teisingumo kardo, tačiau akivaizdu, jog teisingumo kardo samprata taip pat nėra pakankama apibūdinti visam spektrui galimų profsąjungos prasmės sampratų. A. Flanders darbuose nėra kalbama apie profsąjunginės veiklos sąsajas su politine veikla, politinėmis pažiūromis, taip pat nėra kalbama apie bendruomeninę, edukacinę ir emocinę profesinių sąjungų

funkciją. Su A. Flanders aprašyta „teisingumo kardo“ samprata sietūsi narystės profsajungoje, kaip aktyvizmo samprata, tačiau tik iš dalies – A. Flanders teorijoje socialinis teisingumas išlieka darbo sferos ribose, o kaip atskleidė atlikti interviu, profesinių sąjungų nariai socialinį teisingumą gali suprasti ir daug plačiau bei manyti, jog profesinė sąjunga turėtų dalyvauti ir kituose, su darbu tiesiogiai nesusijusiuose, socialiniuose judėjimuose.

Grįžtant prie profsajungos sampratos klasikine prasme, būtina sutikti, jog ji išlieka aktuali – esminis impulsas stoti į profesinę sąjungą abiejų tipų (tiek senojo, tiek naujojo) profsajungų nariams išlieka siekis ginti darbuotojų teises. Tačiau tai, kaip narystė įprasminama toliau, priklauso nuo įvairių kontekstinių aplinkybių – asmenybės bruožų, vertybių, lūkesčių bei pačios profsajungos – jos turimos galios ir veikimo principų. Visgi apibendrinant, būtų galima teigti, jog pasirinktos dviejų tipų profsajungos leidžia išskirti tris skirtingus naratyvus, kaip yra įprasminama narystė profesinėje sąjungoje. Pirmajam būdinga tokia, iš interviu rekonstruota, mąstymo seka: 1) prie profsajungos jungiamasi siekiant apginti savo teises; 2) susiduriama su kliūtimis, suprantama, jog profsajunga neturi daug galios daryti pokyčius; 3) atrandami kiti keliai, kaip įprasminti narystę profsajungoje, ją suprantant kaip aktyvizmo, politinio dalyvavimo formą, edukacinę veiklą ar kaip erdvę sutikti idėjinių bendraminčių. Toks mąstymo mechanizmas labiau būdingas G1PS nariams, tačiau nėra universalus, kadangi, kaip rodo dalies į imtį patekusių G1PS narių patirtis, vien pats aktyvizmas ir noras išreikšti savo politiškumą gali būti pagrindinė motyvacija jungtis į profsąjungą, neturint jokio poreikio ginti savo, kaip darbuotojo teises ar netgi visai nebūnant darbuotoju. Tai galima laikyti antruoju naratyvu. Trečiasis naratyvas, būdingas senojo tipo profsajungoms – esminė narystės profsajungoje prasmė jiems yra savo teisių gynimas ir kovojimas dėl geresnių darbo sąlygų. Papildomo mechanizmo, kaip įprasminti savo narystę, jiems nereikia, kadangi VVT darbuotojų profesinė sąjunga yra turinti galias tradicijas, patirtį bei aukštą narystės lygį ir gali pasiekti geresnių rezultatų ginant savo darbuotojų teises, todėl nariai gauna tiesioginės naudos ir profsajungos veikla bei rezultatais yra daugiau ar mažiau patenkinti. Iš dalies pirmasis ir trečiasis naratyvai yra panašūs, kadangi abu juos vienija geresnių darbo sąlygų siekis, tačiau pirmuoju atveju, nepasisekus pirmajam žingsniui (realus darbuotojų teisių gynimas), narystei įprasminti natūraliai ieškoma alternatyvių būdų, o trečiuoju atveju, kadangi pasiseka dar pirmajame žingsnyje ir profsajungos nariai jaučia apčiuopiamą narystės naudą, sekančių žingsnių jiems imtis nebereikia. Reikia pastebėti, jog šis tyrimas neatskleidžia visų galimų narystės įprasminimo naratyvų ne tik dėl ribotos imties, tačiau ir dėl to, jog tyrime yra nereprezentuojamos silpnesnės senojo tipo profesinės sąjungos, kurių nariai savo narystės profsajungoje prasmę galimai išreikštų kitaip.

Apibendrinant tyrime metu atrastus netikėtus, iki šiol literatūroje plačiau nereflektuotus narystės profsąjungoje įprasminimo būdus, jų šiame tyrime galima išskirti šešis:

1. Dalyvavimas profesinėje sąjungoje pačių narių yra suprantamas kaip politinė veikla bei kaip demokratinų principų įgyvendinimas ekonominėje srityje; toks mąstymas labiau būdingas GIPS nariams, tačiau VVT DPS nariai savo narystę taip pat mato kaip vieną jų pilietiškumo dėmenų (sieja su dalyvavimu rinkimuose, domėjimusi aktualijomis).
2. Profesinė sąjunga kaip erdvė išreikšti ir įveiklinti savo kairiąsias politines pažiūras; būdinga išskirtinai GIPS nariams, VVT DPS nariai partines ar ideologines „etiketes“ griežtai atmeta ir nenori būti asocijuojami su politinėmis partijomis bei negali įvardinti savo politinių pažiūrų.
3. Profesinė sąjunga kaip erdvė užsiimti aktyvizmu socialinio teisingumo klausimais; daliai GIPS narių būdinga prie profsąjungos jungtis ne kaip prie darbuotojų teises ginančios organizacijos, bet labiau kaip prie socialinio judėjimo, veikiančio ne tik darbo teisių lauke, bet ir plačiau – palaikant LGBTQ+, feminizmo judėjimus bei migrantų teises.
4. Narystė profesinėje sąjungoje kaip edukacinė, švietėjiška veikla, suteikianti darbo teisės ir kitų prasmingų žinių; nors toks mąstymas būdingas abiejoms tirtoms profesinėms sąjungoms, VVT DPS narių požiūris yra kiek pragmatiškesnis, į įgyjamas žinias žiūrima kaip į kažką jiems asmeniškai naudingo, tuo tarpu GIPS nariai profsąjungoje vykstančią edukaciją labiau linkę matyti ne pragmatiškai, tačiau kaip savaimę prasmingą veiklą.
5. Profesinė sąjunga kaip erdvė burtis į kolegų bendruomenę arba sutikti idėjinių bendraminčių; idėjinių bendraminčių ieškojimas labiau būdingas GIPS nariams, prie profesinės sąjungos prisijungusiems iš politinių ar aktyvistinių paskatų, tuo tarpu VVT DPS nariams bendruomenė asocijuojasi su gerų santykių su kolegomis palaikymu, laiko leidimu drauge per pertraukas ar profsąjungos organizuojamas šventes, neieškant idėjinių ar ideologinių bendraminčių.
6. Profesinė sąjunga kaip emocinės paramos šaltinis; toks mąstymas būdingas abiejų profesinių sąjungų nariams. Yra teigiama, jog profesinės sąjungos užnugaris leidžia darbe jiems jaustis saugiau, ramiau, todėl mažina darbe patiriamas baimes ir stresą.

Grįžtant prie tyrimo instrumenteui sukurti naudotų I. Ajzen planuojamo elgesio ir M. Weber socialinio veiksmo teorijų, galima matyti, jog jos leido sėkmingai atskleisti skirtingas narystės profesinėse sąjungose prasmes ir motyvacijas likti jų nariais. I. Ajzen teorija leido atskleisti, jog žmonės tampa profesinių sąjungų nariais turėdami pozityvų nusiteikimą apie jų daromą poveikį – VVT DPS atveju išreiškiama, jog profesinė sąjunga gerina jų darbo sąlygas, GIPS atveju, prisideda

prie teisingesnės visuomenės kūrimo (iš dalies būdinga ir VVT DPS). Žmogaus aplinkos ir aplinkinių žmonių požiūris į profesines sąjungas šiame tyrime atsiskleidė kaip nereikšmingas priimant sprendimą būti profesinės sąjungos nariu, o trečiasis punktas, dėl profsąjungos narių jaučiamos galios daryti realius pokyčius, kaip priežasties jungtis į profesinę sąjungą, labiau būdingas VVT DPS nariams, galintiems įvardinti konkrečius profesinės sąjungos pasiekimus ir naudą. M. Weber teorija atradimus papildė vertybinio racionalumo motyvacija, būdinga daugiausiai G1PS nariams – jų priklausymas profesinei sąjungai neretai yra motyvuojamas jų politiniais įsitikinimais ir vertybėmis. Taip pat interviu buvo galima aptikti ir afektinio veiksmo (jungiamsi siekiant saugumo jausmo, narytė kaip „savisaugos“ instinktas) bei tradicinio veiksmo (būdingo keliems į imtį patekusiems VVT DPS nariams, sekusiems šeimos pavyzdžiu) apraiškų.

Visi šie įprasminimo būdai nėra būdingi visada – poreikis įprasminti narystę kitais būdais (ne per savo asmeninio intereso gynimą) atsiranda tada, kai poreikio ginti savo, kaip darbuotojo teises, nėra visai (esant nedirbančiu ar nesusiduriant su jokiais problemomis darbe), arba kai yra suprantama, jog profesinė sąjungą nėra pajėgi pasiekti didelių pokyčių, todėl šios alternatyvios profsąjungos prasmės ir funkcijos yra labiau būdingos G1PS narių mąstysenai. Visgi galima pastebėti, jog šios prasmės nėra būdingos vien tik G1PS ir jog dauguma jų gali būti atpažįstamos ir VVT vairuotojų mąstyme, nors jos ir nėra taip aiškiai įvardijamos. Vairuotojams šios papildomos prasmės atsiranda natūraliai – panašiai kaip ir G1PS nariai, VVT vairuotojai taip pat savo narystę sieja su pilietiškumu, rūpinimusi kitų žmonių ir valstybės gerove, kalba apie profsąjungos teikiama edukacinę ir emocinę naudą. Be to, VVT profsąjungos veikime galima taip pat išvelgti ir politiškumo motyvų, kurie nėra taip aiškiai išreikšti ir sąmoningai reflektuojami, kaip G1PS narių atveju. Į imtį patekę VVT profsąjungos nariai teigia nemėgstantys politinių partijų, nesantys patenkinti tuo, kaip šalis yra valdoma, tačiau turėdami galimybę įgalinti save per profsąjungą ir būti jos atstovaujami, nepraranda prasmės jausmo ir netampa apolitiškais – dalyvauja rinkimuose, stebi politines naujienas ir laiko save pilietiškais žmonėmis. VVT profsąjungos narių politiškumas atsispindi ir jų tikėjime, jog profsąjunginė veikla prisideda prie valstybės pažangos, aukštesnių gyvenimo standartų kūrimo ir judėjimo Vakarų Europos kryptimi. Tai, jog naujojo tipo profsąjungoms būdingo mąstymo apraiškas galima atpažinti ir senojo tipo profsąjungose, parodo, jog šios atrastos alternatyvios prasmės nėra kažkas išskirtinio ir būdingo tik specifinėms, šiuolaikinėms profesinėms sąjungoms, tačiau jog ir bendroji profesinių sąjungų samprata savyje talpina daug daugiau funkcijų ir prasmų, nei yra manoma laikantis tradicinės profsąjungų sampratos, kaip organizacijos, užsiimančios tik darbuotojų teisių gynimu.

Tyrimo metu aiškiai atsiskleidė reikšminga profesinių sąjungų vieta pilietinėje visuomenėje. Profesinės sąjungos suteikia savo nariams naudingų įgūdžių ir žinių, suteikia galimybę išreikšti savo valią, pasipiktinimus. Kaip išryškėjo interviu metu, dalis narių jaučiasi, jog profesinės sąjungos yra atstovaujami geriau ir efektyviau, negu politinių partijų. Grįžtant prie ankstesniuose skyriuose išsakytos minties, šiuo atžvilgiu profesinės sąjungos gali itin pasitarnauti stiprinant pilietinę visuomenę valstybėse, kuriose vyrauja žemas pasitikėjimo lygis politikais, partijomis bei institucijomis, kadangi profesinės sąjungos, būdamos nepriklausomos nuo partijų, tačiau vis tiek bent iš dalies būdamos politiškos, įgalina piliečius veikti ir siekti geresnio savo interesų atstovavimo. Šis profesinėse sąjungose sukaupiamas „socialinis kapitalas“ pasitarnauja ne tik kuriant socialinį teisingumą, mažinant visuomenės grupių nelygybę ir atskirtį, tačiau, esant poreikiui, gali pasitarnauti ir kaip vienas iš valstybingumo išsaugojimo įrankių. Tai šiuo metu galima stebėti Ukrainos atveju, kai profesinės sąjungos, panaudodamos savo jau turimus resursus (pastatai, finansiniai ištekliai) ir socialinius tinklus, aktyviai įsitraukia į netiesioginę kovą, užtikrindamos humanitarinės pagalbos, socialinių ir komunalinių paslaugų gyventojams tiekimą⁵³. Taigi, profesinės sąjungos šiame tyrime atsikleidžia kaip pilietinei visuomenei ir valstybei reikšminga ir naudinga organizacijos forma, o tai verčia mąstyti apie reikalingus pokyčius įstatyminėje bazėje, reglamentuojančioje profsąjungų veiklą ir jų įtraukimą į valstybės valdymą.

Žvelgiant globaliau, tyrime atrandama ir tai, jog Lietuva neatsilieka nuo tarptautinių tendencijų, kurių metu profesinės sąjungos plečia savo veikimo lauką, ir nebebūdamos griežtai susietos su priklausymu konkrečioms profesijoms, ima veikti tarsi tam tikri socialiniai judėjimai, atstovaujantys ne tik darbuotojų, bet ir kitų ekonomiškai pažeidžiamų socialinių grupių interesus, ar išreiškiantys dabartinei ekonominei santvarkai kritiškesnę poziciją visuotinai rūpimais žmogaus teisių klausimais. Į tai atsižvelgti taip pat svarbu, svarstant apie tolesnę profesinių sąjungų raidą ir jos santykio su valstybe kūrimą Lietuvoje.

Taigi, šis tyrimas atskleidė nemažai naujų ir netikėtų profesinių sąjungų reikšmių, funkcijų ir naudų jų nariams, tačiau taip pat patvirtino ir tai, kad darbo santykių problemos išlieka pirminiu impulsu jungtis į profesinę sąjungą. Todėl nors profesinių sąjungų samprata ir buvo praplėsta, kaip negaliojantis negali būti atmestas ir senasis, tradicinis profesinių sąjungų supratimas kaip darbuotojų teisių gynėjos. Akivaizdu, jog tradicinė profesinių sąjungų funkcija (darbuotojų teisių

⁵³ Owen Tudor, „One year on, Ukraine’s trade unions are playing a critical role in the war effort – and will be central to a just peace,“ *Equal Times*, 2023. <https://www.equaltimes.org/one-year-on-ukraine-s-trade-unions?lang=en#.ZF9pNnbP02x> [žiūrėta 2023 05 10]; European Trade Union Confederation, „We work whatever the cost: Ukrainian trade unionists tell of life on frontline,“ 2023. <https://www.etuc.org/en/pressrelease/we-work-whatever-cost-ukrainian-trade-unionists-tell-life-frontline> [žiūrėta 2023 05 10].

gynimas) bei tyrimo metu atskleistos naujos profsajungų funkcijos ir prasmės tarpusavyje sąveikauja, tačiau pagrindine narystės ašimi išlieka kolektyviškai patiriamas neteisybės ir nepasitenkinimo jausmas, ar tai būtų nepasitenkinimas savo darbo sąlygomis, ar nepasitenkinimas bendra ekonomine ir socialine visuomenės padėtimi, socialine atskirtimi ar kitomis problemomis. Šie atradimai yra reikšmingi tiek Lietuvos, tiek tarptautiniame, o ypač – Centrinės Rytų Europos kontekste, susiduriančioje su panašiais posovietinės transformacijos padariniais, kaip ir Lietuva. Kaip buvo minėta įvade, panašaus pobūdžio sociologinių tyrimų, analizuojančių profesinių sąjungų narių mąstymo ypatumus ir jų kuriamas profsajungų prasmes nei Lietuvoje, nei kitose Rytų Europos šalyse, publikuota nebuvo, todėl šis tyrimas gali būti pritaikomas tikrinant jo atradimus kituose kontekstuose ar kaip atspirties taškas naujiems tyrimams profesinių sąjungų tema. Kaip jau buvo minėta, tyrime dalyvavę asmenys buvo savo profesinių sąjungų aktyviausi nariai ir idėjiniai vedliai, todėl šis tyrimas atskleidžia, kokios idėjos yra tyrinėtų profesinių sąjungų varomoji jėga, tačiau neatskleidžia platesnės profsajungų narių grupės nuostatų, kurios, tikėtina, skirtųsi nuo profsajungų aktyvistų nuostatų. Dėl šios priežasties, siekiant geriau suprasti Lietuvos profesinių sąjungų specifiką bei patvirtinti arba atmesti šio tyrimo atradimų pritaikomumą platesnei visuomenei, naudingas būtų platesnio masto tyrimas, apimantis didesnę profesinių sąjungų ir jų narių įvairovę.

LITERATŪROS SARAŠAS

1. „We work whatever the cost: Ukrainian trade unionists tell of life on frontline,“ European Trade Union Confederation, 2023. <https://www.etuc.org/en/pressrelease/we-work-whatever-cost-ukrainian-trade-unionists-tell-life-frontline> [žiūrėta 2023 05 10].
2. Ajzen, Icek. „The theory of planned behavior.“ *Organizational Behavior and Human Decision Processes* 50 (1991): 179–211.
3. Blažienė, Inga, Boguslavas Gruževskis. „Lithuanian trade unions: from survival skills to innovative solutions.“ Kn. Magdalena Bernaciak, Marta Kahancová (sud.), *Innovative Union Practices in Central-Eastern Europe*. Brussels: European Trade Union Institute, 2017.
4. Bohle, Dorothee, Béla Greskovits. „Neoliberalism, Embedded Neoliberalism and Neocorporatism: Towards Transnational Capitalism in Central-Eastern Europe.“ *West European Politics* 30 (2007): 443-466.
5. Braun, Victoria, Virginia Clarke. „Using thematic analysis in psychology.“ *Qualitative Research in Psychology*, 3, (2006): 77-101.
6. Dovydenienė, Roma. „Trade union responses to globalization in Lithuania“ (Diskusinis straipsnis, International Institute for Labour Studies, 1999), 10.
7. European Trade Union Institute. „Strike Map of Europe.“ <https://www.etui.org/strikes-map> [žiūrėta 2023 03 01].
8. Fiorito, Jack, Irene Padavic, Zachary A. Russell. „Pro-Social and Self-Interest Motivations for Unionism and Implications for Unions as Institutions“, 185-211. Kn. D. Lewin, P.J. Gollan (sud.) *Advances in Industrial and Labor Relations, 2017: Shifts in Workplace Voice, Justice, Negotiation and Conflict Resolution in Contemporary Workplaces*. Bingley: Emerald Publishing Limited, 2018.
9. Flanders, Allan. „Trade Unions in the Sixties.“ *Socialist Commentary* (1961).
10. Flanders, Allan. *Management and unions: The theory and reform of industrial relations*. London, UK: Faber and Faber, 1970.
11. Gopaldas, Ahir. “Intersectionality 101.” *Journal of Public Policy & Marketing* 32 (2013): 90–94.
12. Holland, Alisha, Brian Palmer-Rubin. „Beyond the Machine: Clientelist Brokers and Interest Organizations in Latin America.“ *Comparative Political Studies* 48 no. 9 (2015): 1186 - 1223.

13. International Labor Organization. „National Labour Law Profile: Lithuania.“ https://www.ilo.org/ifpdial/information-resources/national-labour-lawprofiles/WCMS_158913/lang--en/index.htm [žiūrėta 2023 01 31].
14. Kasiliauskas, Nerijus. *Profesinės Sąjungos Lietuvoje: Teisinio Statuso Problemos: Monografija*. Vilnius: Teisės namai, 2008.
15. Kerrissey, Jasmine, Evan Schofer. „Labor Unions and Political Participation in Comparative Perspective.“ *Social Forces* 97, no. 1 (2018): 427–464.
16. Kochan, Thomas. „How American workers view labor unions.“ *Monthly Labor Review* 102, no. 4 (1979): 23–31.
17. Kubicek, Paul. „Civil Society, Trade Unions and Post-Soviet Democratisation: Evidence from Russia and Ukraine.“ *Europe - Asia Studies* 54, no. 4 (2002): 603–624.
18. Lietuvos Respublikos darbo kodeksas, TAR, 2016-09-19, Nr. 2016-23709, 247 straipsnis, Streiko skelbimas įmonėse ir šakose, teikiančiose neatidėliotinas (gyvybines) paslaugas.
19. LRT Mediateka. „Lietuva kalba. Kodėl į dešimtis tūkstančių laisvų darbo vietų neatsiranda norinčiųjų dirbti?“ <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000179933/lietuva-kalba-kodel-i-desimtis-tukstanciu-laisvu-darbo-vietu-neatsiranda-norinciuju-dirbti> [žiūrėta 2023 03 01].
20. LRT Mediateka. „Šimašius: atrodo, kad VVT profsąjungos vadovams labai norisi nebaigti streiko.“ 2022, <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000249696/simasius-atrodo-kad-vvt-profsajungos-vadovams-labai-norisi-nebaigti-streiko> [žiūrėta 2023 03 01].
21. Mahoney, James. „Path Dependence in Historical Sociology.“ *Theory and Society* 29, no. 4 (2000): 507–48.
22. Monkevičius, Marius. „Nė viena iš šalių nelaimėjo, bet ir nepralaimėjo“: pasiekus susitarimą, Vilniuje stabdomas vairuotojų streikas“ *LRT*, 2022, <https://www.lrt.lt/naujienos/eismas/7/1851091/susitarimas-pasiektas-vilniuje-stabdomas-vairuotoju-streikas> [žiūrėta 2023 04 02].
23. Offe, Claus. „Capitalism by Democratic Design? Democratic Theory Facing the Triple Transition in East Central Europe.“ *Social Research* 58, no. 4 (1991): 865–92.
24. Olson, Mancur. *The Logic of Collective Action: Public Goods and the Theory of Groups*. Cambridge: Harvard University Press, 1965.
25. Ost, David. „The End of Postcommunism: Trade Unions in Eastern Europe’s Future.“ *East European Politics and Societies* 23, no. 1 (2009): 13–33.
26. Ost, David. „The Politics of Interest in Post-Communist Europe.“ *Theory and Society* 22, no. 4 (1993): 453-485.

27. Ost, David. „The Politics of Interest in Post-Communist Europe.“ *Theory and Society* 22, no. 4 (1993): 453-485.
28. Ozturhan, Irma. „Alaus gamykloje streikas „užlaikytas.“ *15 min*, 2011. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/alaus-gamykloje-streikas-uzlaikytas-56157027?copied> [žiūrėta 2023 03 02].
29. Palmer-Rubin, Brian, Candelaria Garay, Mathias Poertner. „Incentives for Organizational Participation: A Recruitment Experiment in Mexico.“ *Comparative Political Studies* 54, no.1 (2020): 110 – 143.
30. Pateman, Carole. *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press, 1970.
31. Savickas, Edgaras. „Wolt“ kurjeriai surengė streiką: nori derybų, o ne diskusijos.“ *Delfi*, 2021, <https://www.delfi.lt/verslas/verslas/wolt-kurjeriai-surenge-streika-nori-derybu-o-ne-diskusijos-87904469>, [žiūrėta 2023 04 02].
32. Snape, Ed, Tom Redman. „Exchange or covenant? The nature of the member–union relationship.“ *Industrial Relations* 43, no. 4 (2004): 855–873.
33. Strauss, Anselm L., Barney Glaser. *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Piscataway, NJ, United States: Aldine Transaction, 1967, 61-62.
34. Tudor, Owen. „One year on, Ukraine’s trade unions are playing a critical role in the war effort – and will be central to a just peace.“ *Equal Times*, 2023. <https://www.equaltimes.org/one-year-on-ukraine-s-trade-unions?lang=en#.ZF9pNnbP02x> [žiūrėta 2023 05 10].
35. Vanhuysee, Pieter. „Workers without Power: Agency, Legacies, and Labour Decline in East European Varieties of Capitalism.“ *Czech Sociological Review*, 43, no. 3 (2007): 495–522.
36. Vera Glassner. „Central and Eastern European Industrial Relations in the Crisis: National Divergence and Path-dependent Change.“ *Transfer: European Review of Labour and Research* 19, no. 2 (2013): 155–169.
37. Verba, Sidney, Kay Lehman Schlozman, Henry E. Brady. *Voice and Equality: Civic Voluntarism in American Politics*. Cambridge: Harvard University Press, 1995.
38. Verba, Sidney, Norman H. Nie, Jae-on Kim. *Participation and Political Equality: A Seven-Nation Comparison*. Chicago: University of Chicago Press, 1978.
39. Vilmorus, apklausa „Ar Jūs pasitikite, ar nepasitikite šiomis Lietuvos institucijomis?“ <http://www.vilmorus.lt/index.php?mact=News.cntnt01,detail,0&cntnt01articleid=2&cntnt01returnid=20> [žiūrėta 2023 03 01].
40. Weber, Max. *Economy and Society*. New York: Bedminster Press, 1968, 24-25.

41. Wilson, Bianca D.M., M. V. Lee Badgett, Soon Kyu Choi. „LGBT Poverty in the United States: A study of differences between sexual orientation and gender identity groups.“ UCLA: The Williams Institute, 2019. <https://williamsinstitute.law.ucla.edu/wp-content/uploads/National-LGBT-Poverty-Oct-2019.pdf>
42. Zammit, Edward, Saviour Rizzo. „The perceptions of trade unions by their members: A survey report on trade unions in Malta." *Employee Relations* 24, no. 1 (2002): 53-68.

SUMMARY

Devotion or Calculation? Making Sense of Labor Union Membership in Contemporary Lithuania

In Lithuania, a combination of several conditions – post-soviet history, neoliberal economic system and unfavourable public opinion, produces an environment, where labor unions are extremely marginalized. To this day, labor unions face adverse circumstances – strict legislation on striking, almost no incentives to promote social dialogue or collective bargaining. Labor union strength is usually measured by three main variables: labor union density, collective bargaining coverage and striking activity. In all these three respects, Lithuania, alongside other Baltic states, rank the lowest in all European Union.

However, despite the low membership and all the obstacles discussed above, Lithuanian labor unions continue to exist and even new ones are being established. Looking from the perspective of the Rational Choice Theory, such action would be seen as completely irrational, since labor unions do not have the power to enforce any big changes. What at first sight seems like a paradox leads to the main question of this study – why do workers still join labor unions and how do they make their membership meaningful, despite the fact that in Lithuania they are weak and not capable of defending their rights? The aim of this study is to delve deeper into the meaning-making process of labor union members and uncover alternative explanations about the role of labor unions in contemporary Lithuania. The research question was attempted to answer by conducting a qualitative study and carrying out 14 semi-structured interviews with workers from two labor unions, representing two different types of unions – contemporary and traditional.

While maintaining the traditional function of labor unions – defending workers' rights, as the main stimulus for joining a union, the research has also uncovered a wide range of alternative meanings people attribute to labor unions, that go way beyond the worker rights, including 1) unionism as political activity; 2) unionism as activism; 3) unionism as ideological activity; 4) unionism as educational activity; 5) unions as a space for finding like-minded community; 6) unions as a tool for emotional support. Therefore, the paradox discussed ceases to be a paradox, because defending your own rights may no longer be the only rational reason to join a union. The research has also opened up an interesting discussion about the changing role of contemporary labor unions and their transformation into a social movement, since the new labor unions no longer only operate in the field of work relations, but also in a wider range of social justice causes, including the rights of LGBTQ+, migrants, women and other socially vulnerable groups.

PRIEDAI

1 priedas. Interviu gairės

Mano vardas yra Aušra, studijuoju Vilniaus universitete, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute, šiuolaikinės politikos studijų programoje ir rašau savo baigiamąjį darbą apie profesines sąjungas Lietuvoje. Kadangi narystė profesinėse sąjungose Lietuvoje yra viena žemiausių visoje Europoje, savo darbe siekiu išsiaiškinti, kaip apie profsąjungas mąsto tie žmonės, kurie visgi nusprendžia prie jų jungtis, todėl Jūsų pasidalinimas savo asmenine patirtimi ir nuomonėmis mano tyrimui būtų labai vertingas. Noriu informuoti, jog interviu yra anoniminis, Jūsų vardas ir pavardė nebus niekur viešinami, o pats interviu bus naudojamas tik mano baigiamajame darbe. Taip pat galite neatsakinėti į kai kuriuos klausimus ir bet kada nuspręsti interviu nutraukti. Tad prieš pradėdami, turiu paklausti, ar sutinkate, jog bus daromas interviu garso įrašas?

1. Galbūt pradžia galėtume trumpai prisistatyti, papasakoti iš kur kilote, kiek Jums metų ir kuo šiuo metu gyvenime užsiimate?
2. Kiek laiko esate profesinės sąjungos nariu?
3. Kokia yra Jūsų įstojimo į profesinę sąjungą istorija?
4. Ar Jūsų aplinka – kolegos, draugai, šeima, taip pat priklauso profesinėms sąjungoms? Kaip jie vertina tai, kad Jūs priklausote profesinei sąjungai?
5. Ar pastebite savo aplinkoje žmonių, kurie būtų priešiška nusiėkę prieš profsąjungas? Kaip šis priešiškas pasireiškia? Kokie yra šių žmonių argumentai ir ką Jūs apie juos manote?
6. Kaip Jums atrodo, kodėl kiti žmonės jungiasi arba nesijungia prie profesinių sąjungų?
7. Ar manote, jog narystė profesinėje sąjungoje Jums teikia kokią nors naudą? Jei taip, tai kokią?
8. Kaip manote, ar profesinės sąjungos teikia naudą visai visuomenei? Kokią?
9. Ką išskirtumėte kaip didžiausius narystės privalumus?
10. Ar narystė profsąjungoje turi trūkumų ar daro kokią nors žalą?
11. Ką norėtumėte profsąjungoje keisti, tobulinti?
12. Kaip vertintumėte savo įsitraukimą į profsąjungos veiklą? Esate labiau aktyvus ar pasyvus narys? (Jei pasyvus, klausti kodėl, kas trukdo jam labiau įsitraukti. Jei aktyvus – kokiomis formomis įsitraukia ir kodėl būtent taip.)
13. Kaip vertintumėte savo turimą įtaką profesinėje sąjungoje? Kiek jaučiatės įtrauktas į sprendimų priėmimą ir kiek yra atsižvelgiama į Jūsų nuomonę?
14. Kaip vertintumėte profsąjungos turimą galią daryti realią įtaką ir gerinti darbo sąlygas?

15. Kokie yra profsajungos narių tarpusavio santykiai?
16. Dabar norėčiau paklausti kelis bendresnius klausimus, nebe tiek susijusius su profsajungomis. Ar galėtumėte papasakoti, ar ir kodėl laikytumėte save aktyviu piliečiu/aktyvia piliete? Dalyvaujate rinkimuose, domitės politika?
17. Kokia Jūsų nuomonė apie Lietuvos politines partijas? Ar turite vieną, kurią dažniausiai palaikote?
18. Kaip bendrai vertinate politinę situaciją Lietuvoje? Ar esate patenkintas,-a tuo, kaip valdoma šalis ir kodėl?
19. Galbūt mums bekalbant dar kilo kokių nors neišsakytų minčių, kuo norėtumėte pasidalinti, ar galbūt ko nors nepaklausiau, kas jums atrodo svarbu, kalbant apie profsajungas?

2 priedas. Interviu transkripcijos

1-as interviu

Interviu numeris: 1.

Informantas (-ė): Mantas, kurjeris, 43 m.

Profesinė sąjunga: „Gegužės 1-osios profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: Vilnius, Rotušės aikštė

Interviu data: 2022-09-08

Interviu trukmė: 40 min. 6 s.

Pastebėjimai: -

Tyrėja: Gerai, tai pradedam. Tai kaip minėjau, studijuoju Vilniaus universitete ir rašau magistrinį darbą apie profsąjungas Lietuvoje, na ir kadangi Lietuvoje narystė profsąjungose yra viena žemiausių Europoje, aš mėginu išsiaiškinti, kaip tie žmonės, kurie visgi nusprendžia jungtis į profsąjungas, kas juos skatina tai daryti, kas juos motyvuoja ir kaip jie supranta profsąjungų reikšmę. Tai turiu informuoti, kad interviu yra anoniminis, jūsų vardas nebus niekur viešinamas ir jūsų atsakymai bus naudojami tik mano magistriniame darbe. Ir prieš pradedant dar turiu paklausti, ar sutinkat, kad pokalbis bus įrašinėjamas ir kad jūsų atsakymus naudosi savo darbe?

Informantas: Sutinku.

T: Gerai, tai pradžiai gal galėtumėt trumpai prisistatyti, kiek jums metų, iš kur esat ir kuo užsiimat dabar gyvenime?

I: Man dvidešimt... Keturiasdešimt (juokiasi), keturiasdešimt trys. Jo, *kem trys*. Aš iš Kaišiadorių ir dabar va užsiimu *kurjeriavimu* pagrinde daugiausiai.

T: Mhm, o jau seniai?

I: Du metai, nuo dvidešimtų.

T: O kaip taip nutiko, kad pradėjot šituo užsiimt?

I: Tiesiog kai užėjo čia ta pandemija kitos veiklos sustojo. Tai va viena iš tų veiklų buvo, kur galima kažką daryt, žinai, kažkaip uždirbinėt pinigų, nes pandemija, biški buvo sunku jau. Stovėjau jau, gaudavau, žinai, tą iš valstybės du šimtus penkiasdešimt. Tai tiesiog dėl pandemijos sumažėjo pajamos ir teko pradėt užsiimt šituo dalyku.

T: Supratau. O kiek laiko esat profsajungos nariu, Kurjerių asociacijos?

I: Irgi beveik, kurjerių asociacijos, irgi beveik du metai, nes mes egzistuojam nuo dvidešimtų metų spalio mėnesio, spalio mėnesio gale, tai va, du metai kažkur.

T: Tai gal galėtumėt papasakot istoriją pačią, kaip atsidūrėt profsajungoj?

I: Jie čia pradėjo, manęs dar nebuvo, bet jo, aš jau pačiam įsikūrimė buvau, bet prieš tai jie buvo padarę vieną streiką du tūkstančiai dvidešimtų metų vasarą, streikėlį tokį nedidelį prieš Boltfood'ą, va šitą žalią (rodo į krepšį). O paskui, vienu žodžiu, ta kurjerių asociacija ji yra kaip Gegužės 1-osios profsajungos padalinys, tai ten tie aktyvistai iš tos profsajungos, paskui jie čia vaikščiojo tom gatvėm ir gaudė tuos kurjerius, žinai, ir bandė organizuot kažką. Mane irgi sutiko jie čia gatvėj, aš jiems pasirašiau ir tada, kaip pasakyt, jie suskambino visiems ir susirinkom. Ir padarė tokį pristatymuką nedidelį, apie platformas, apie kaip ten, žinai, kaip kainos kintos kinta, kad jos mažėja, žinai, įkainiai, ta prasme, kurjeriams. Ir nusprendėm, kad, tipo, kažką reiktų daryt, atseit. Tai va, taip ir susijungėm, tokia istorija. Vienu žodžiu, prasidėjo tas dalykas nuo kelių aktyvistų, reiškia, nuo pirmo jų ten tokio streikelio, ir paskui jie bandė, du šimtus ten parašų surinko, ten kažkokią peticiją padarė, paskui dar ten vieną akciją tokią. Tai per tą va jų aktyvizmą, reiškia, susikūrė. Daugiau surinko kurjerių, žinai, kurie matė kažkokią prasmę tai daryti, tai va.

T: Tai jus, kaip suprantu, užkalbino gatvėj ir pakvietė, ar ne?

I: Jo, jie rinko parašus, peticiją tam tikrą. Toj peticijoj ten buvo nežinau, kokie penki, šeši reikalavimai tenais, Boltfood'ui irgi. Ir jie tiesiog rinko parašus, tai jie ten apie du šimtus parašų, man atrodo, surinko, gal daugiau. Nu, ir, ir, ir tada kai rinko parašus, palikdavom dar ir kontaktus dar, žinai, telefono ar kažką tokio. Ir tada paskui, po to susitikimo gatvėj, paskui kažkada jie paskambino ir sako darom čia, žinai, susirinkimą tokį. Tai susirinkom ir po to va įsteigėm tą Kurjerių asociaciją.

T: O tai kaip jūs reagavot į tą idėją, kai išgirdot, kad buriasi profsajunga? Kokios pirmos mintys buvo? Ar tai reikalingas dalykas, ar turėjot kažkokių abejonių?

I: Šiaip kai paskambino jie, žinai, tipo, pradėjom ten kalbėt, nu kadangi, vis tiek, ten su tom platformom būna visokių kažkokių problemikių, žinai, ir man atrodė, bent jau man atrodė, kad aš tai nelabai norėjau iš tikrųjų veltis, bet iš kitos pusės atrodė, kad reik kažką, kažką daryt bendrom pastangom, ta prasme, susijungt ir vienu balsu kalbėtis su platformom ir bandyt kažkokius klausimus spręst ten, žinai, negu po vieną, atrodė, kad geriau negu po vieną bus, sakykim taip. Tai va, mano pagrindinis toks buvo, bet šiaip aš, pradžioj, kai pirmą kartą susitikom gatvėj, tai aš net

nenorėjau pasirašinėti, nes kažkaip tai atrodė beprasmiška, žinai, ir aš dar išvis ten neseniai buvau pasijungęs, tai va. Tai, kaip sakyti, buvo baimės, žinai, kažkokia, kad nedėt parašo, kad užkliūsi kam nors, ten gali paimti ir išmesti, nes čia labai paprasta. Iš tikrųjų tai taip ir atsitiko man ant galo, aš dar su mėlynu tuo, Wolt'u, dirbau, tai mane ant galo išmetė, po metų, žinai, dėl va šitos tikriausiai profsajunginės veiklos, žinai. Tai va, tai tokie va reikalai. Tai iš pradžių aš kažkaip nebuvo, man atrodo, biški, kaip sakyti, nelabai realistinis dalykas, bet paskui, sakau, paskui nusvėrė tas momentas, kad jo, gal atrodo kad kažkuriuos momentus, klausimus reikia spręsti susijungus kartu, ne po vieną, bet tipo kažkaip organizuotis, transliuoti savo bendrą kažkokią poziciją tai platformai ir panašiai.

T: O tai kaip įvardintumėt kas buvo tas lemiantis veiksnys, dėl ko nusprendėt, kad reikia jungtis, kad pasirašot šitam?

I: Dabar neprisiminsiu, bet buvo smulkių visokių klausimėlių, problemikių ten su ta platforma, vienu žodžiu, ir jo, pagrindinis dalykas, kad atrodė, kad tas problemikas kažkokias tai bendrom pastangom reik, ne po vieną, nes vienas tu ten žinai, irgi, tavo balsas, kaip sakyti, nieko nelemia. Tai atrodė, kad va pagrindinis dalykas šitas.

T: O ar prieš stodama ten turėjot kažkokių lūkesčių, ko tikėtės iš tos narystės ir ar išsipildė jie?

I: Iš tikro, tai ne, kažkokių tai lūkesčių nebuvo. Mes tada kai susirinkom tiesiog jie padarė tokį pristatymuką, kur maždaug nušvietė, kad nu va, ten pradžioj buvo už pristatymą ten penki eurai, žinai, paskui pasidarė keturi, paskui trys ir kas bus toliau, žinai, maždaug, tipo eina žemyn viskas. Tai va, tai toks pristatymukas buvo, ir kažkokių lūkesčių nebuvo, nebuvo ir labai daug idėjų, ką čia galima daryti, žinai. Pagrindinė idėja, pradinės idėjos buvo tipo streikai kažkokie, streikeliai, akcijos, kažkokios, žinai, o kažkokių ten planų, idėjų labai didelių nebuvo, žinai, atitinkamai ir lūkesčių kažkokių labai didelių nebuvo. Tiesiog, atrodė, yra kažkoks interesas ir galima bandyti kažką daryti ir viskas.

T: O kaip jūsų aplinka, pavyzdžiui, ar yra daugiau žmonių, kurie irgi priklauso profsajungom iš šeimos ar draugų?

I: Mmm, gal ir ne, nežinau, ne, tikriausiai. Amm, teta priklauso mokytojų profsajungai, tai va.

T: O kai kalbatės su kuo nors, jeigu kalbatės, apie savo priklausymą profsajungai, kaip kiti žmonės reaguoja?

I: Nežinau, aš labai retai kam miniu tą dalyką, nes jis nėra labai toks reikšmingas, žinai. Normaliai, visiškai, ta prasme, kaip į normalų dalyką, žinai, pamini, nu profsajunginė veikla tai profsajunginė

veikla, žinai. Kaip sakyti, nei labai teigiamos, nei kažkokios neigiamos reakcijos. Nu, užsiimi tai užsiimi. Visi supranta, kad, ta prasme, tai kažkuo prasmingas, kažkuo reikalingas dalykas, bet kažkokios didelės reakcijos iš nieko nebūna niekada.

T: O ar pastebit žmonių, kurie priešiška būtų nusiteikę ar kažkaip įtariai žiūrėtų? Kaip minėjot buvo tas konfliktas su darbdaviu ankstesniu, kai Wolt'e dirbot?

I: Jo, aš dabar galvoju, čia ilga istorija su Wolt'u iš tikrųjų, bet čia jau grynai susikirto jų interesai, nes ten yra priiminėjama tokia Europos Sąjungos direktyva dėl platforminio šito darbo ir, matyt, kabina labai striptriai tų platformų, nu, joms nepatinka ta direktyva visiškai, nes ten labai kurjerių norai ginami yra. Ir, vienu žodžiu, o aš ten kaip tik dalyvavau ir aš ten rašiau, vienu žodžiu, generavau idėjas ten palaikant tą direktyvą, nes čia Lietuvoj irgi tam tikra diskusija vyko. Tai, vienu žodžiu, aš kažkaip, aš labai visą laiką laikausi, kaip sakyti, slaptumo, ten keičiu slaptažodžius, ta prasme, šituos, nick'us, nu viešai niekada, kaip sakyti, tapatybės neatskleidžiu, bet kažkokiu būdu ten vienoj kitoj vietoj parašiau kažką, savo idėjų, o tos pačios idėjos buvo rašytos rašte ministerijai apie tą direktyvą. Ir ten matė, kad ten tas pats žmogus. Vienu žodžiu, kažkurioj vietoj aš parašiau tikru vardu, pavarde tas mintis, ir paskui tos pačios mintys buvo tam pačiam rašte. Ir aš galvoju, kad pagal tai jie pamatė, kad aš, nu, ta prasme, susiję, kad čia tas žmogus tikriausiai rašė tą raštą, vienas dalykas. O kitas dalykas, jie ten važiavo paskui, tą direktyvą, dar jinai projektas yra, dar ją svarsto Europos Sąjungos ten institucijos ir taip toliau. Tai jie mums, Wolt'as pasakojo, nu, jų atsovai, kad jie tipo važiuos į Briuselį tipo derėtis ir taip toliau. Jie nuvažiavo į tą Briuselį, man atrodo, jie ten derėjos, nieko jie ten neišgavo, nes ta direktyva liko, kaip inai yra, žinai. Ir buvo va čia, birželio 21-ą dieną, šių metų, radijo laida tokia apie tą direktyvą, žinai, ten vienas iš kurjerių, asociacijos atstovas buvo, paskui iš Wolt'o ten operacijų komandos vadovai, žinai. Jie ten dalyvavo, žinai, ir tą pačią dieną man atsiuntė paskui pranešimą, kad mane išmeta, žinai. Ir aš ten rašiau, vienu žodžiu, iki direktorės tos dasikasiau, ten rašiau, vienu žodžiu, kokios priežastys. Jie man neatsako. Tipo, kokybės standartų neatitikimas, žinai, sutarties sąlygų nesilaikymas. Tai sakau, nu tai kur, kokių, kur, ką pažeidžiau. Ne, nieko, visiškai nepaaiškina, nieko nesikalbėjo, nutraukė sutartį ir *vsio*. Tai tokia mintis, tokia pagrindinė versija, kad išmetė dėl šitos, nes šiaip nėra logikos, nu jeigu kažką blogo būtum padaręs. Svarbiausia, kad prieš tai nebuvo jokių, nebuvo prieš tai nei vienos pastabos nei dėl kokybės, nei dėl nieko išvis, nei vieno priekaišto nebuvo per visą tą laiką. O sutarty yra toks punktas, kad jie gali vienašališkai nutraukti sutartį, jeigu kokybė pablogėja, bet tai iš kur man žinot, kad kokybė pablogėjo, jeigu man niekur nieko nesakė? Tai, nu, nėra logikos visiškai. Nu gerai, tarkim, kažką labai blogo padarei, tai turėtum kaip ir įvardinti normaliai - tu ten tą, tą padarei, viskas, mes nenorim su tavim dirbt. Ne, nieko tokio. Visiškai abstrakčiai įvardinta formali

priežastis, bet, va, vienu žodžiu, tokie reikalai. Tai čia viena istorija. O šiaip dėl... Jo, ir iš kurjerių būna kurie yra, negatyviai žiūri į visą šitą - ai, kam čia reikia, žinai, nesąmonės šitos profsąjungos kažkokios, aš čia, tipo, nesusidedu su profsąjungom ir panašiai. Tai yra, kurie negatyviai nusistatę, jo.

T: O kaip jum atrodo, kodėl vieni žmonės taip būtent galvoja, kad nesąmonė?

I: Amm, iš kurjerių tarpo, tai aš manau, žinai, vis tiek, kadangi čia toks, čia ne darbo santykiai yra, žinai, tai jiems atrodo, sakykim, kad šitas, yra, kelia grėsmę pačiam šitam modeliui, kad jis gali būt pakeistas, pavyzdžiui, į darbo santykį. Ką jūs čia darot, žinai, tipo, sugadinsit viską, žinai, su savo profsąjunginiais veiksmais. O kitas dalykas, tiesiog būna žmonės, vis tiek, profsąjungos yra daugiau kairiųjų, kairiųjų reikalas, žinai, o yra žmonės kurie tiesiog dešinės labiau, jiems tada „ai čia profsąjungos, čia socializmas, komunizmas, nereikia“. Žinai, alergija tokia yra. Tai va, manau dėl to.

T: O ar manot, kad narystė profsąjungoj jum teikia kokią nors naudą, galų gale? Ir kokią?

I: Apčiuopiamos kažkokios naudos tikriausiai, kad nėra, apčiuopiamos naudos, o netgi galiausiai išvirto į kažkokią žalą, žinai (juokiasi).

T: Tikrai?

I: Nu tai sakau, jeigu mane Wolt'as išmetė.

T: Ai, aha.

I: Nes Wolt'e su dviračiu geriau, žinai, uždirbi. Tai sakykim, aš į dviratį investavęs, pavyzdžiui, nu šitas dviratis, jisai virš dviejų tūkstančių visas. Tai va su tokia investicija aš ten, pavyzdžiui, Wolt'e uždirbdavau daugiau kaip šimtą eurų per dieną, žinai. Tai kai nutraukė tą sutartį, o čia investuota, žinai, tai man biškį taip susikirto reikalai. Amm, tai va, tai apčiuopiamos naudos nėra. Kokia čia gali būt apčiuopiama nauda, jeigu, sakykim, iškovotų ta profsąjunga, žinai, kažkokiu būdu, ten didesnius įkainius ar kažką, nu tai sakykim, yra nauda. O taip, ką aš žinau. Daugiau jinai tokia netiesioginė, abstrakti ta nauda, jeigu ji yra kažkokia, ir ją sunku pamatuot, nes dabar, nu gerai, mes čia tuos du metus veikiam, ane, ir dabar paklaustų: „nu, tai ką jūs gero nuveikėt?“, nėra ką pasakyt iš tikrųjų. Čia daugiau toks sakykim, ta profsąjunga dalyvavo politiniuose procesuose kažkokiuose, šnekėjo su ministerija, kažkokius raštus rašė, dalyvavo ten kažkur, kažkokiuose diskusijose, susitikimuose ir panašiai. Tai sakykim, tą interesą kurjerių, ar bent dalies kurjerių, sakykim ištransliavo į viešąją erdvę. Ten akcijos, kažkokie pareiškimai spaudai, kažkokie interviu spaudai, žinai, tai kaip sakyti, į tą viešąją nuomonę kažkaip ištransliuoja savo problemas interesus,

problemas, lūkesčius, kurjerių, žinai, nes susiję tai su platforma. Tai, tai va, tai tokia, kaip sakyti, dalyvavimas procese, kad žinai, kad ta platformų rinka, inai civilizuočiusi kažkaip, ir Lietuvoj, tame tarpe. Tai va tokia netiesioginė, čia labai, žinai, nu kaip sakyti, daugiau iš abstraktaus lygio gali pamatyti tą naudą. O apčiuopiama, kad tau konkrečiai, kaip individui, nu tai galiausiai, jeigu čia ta Europos Sąjungos direktyva bus priimta, žinai, Lietuvoj čia kažkokie įstatymai bus priimti ir čia kažką truputėlį apreguliuos tas platformas, tai gal tada bus galima pasakyti, kad, žinai, va čia buvo dalyvavimas, kad irgi prisidėjo prie to, kad buvo pasiektas kažkoks rezultatas. O šiaip, sakykim, kažkokį spaudimą sudarė, ten tos akcijos ir panašiai, galbūt sudaro kažkokį spaudimą platformoms, kad jos šiek tiek privengia kažkokių veiksmų, ane. Mes nežinom, kaip būtų, jeigu nebūtų tos profsąjungos, ar jos kažką pablogintų ar kažką. Tai jos dabar, sakykim, kažko privengia galbūt, kažką stengias pagerinti ir panašiai. Ten pavyzdžiui, Wolt'as įvedė, bet čia gal visoj Europoj jis tą patį padarė, draudimą, žinai, kurį apmoka pats Wolt'as, žinai, kiekvieno kurjerio, kai ji dirba, tai jis tipo turi draudimą. Nuo lūžių. Nuo lūžių ir traumų, ir panašiai. Tai va, sakykim toks vienas momentas iš konkrečių naudų. Bet čia nepaskysi, kad čia profsąjungos tiesiogiai nuveiktas darbas, nes neaišku, žinai, gal jie visoj Europoj tą padarė, tai čia Lietuvos profsąjunga, čia kadangi didelės, tos tarptautinės korporacijos, ta vietinė profsąjunga nebūtinai čia paveiks visą tą Europinę platformą, tai va.

T: O dar tada apie tuos nepačiuopiamus dalykus kalbant, tai, kaip manot, ar profsąjunga prisidėjo prisidėjo prie kažkokios bendruomenės kurjerių kūrimo, galbūt atsirado santykiai tarp kolegų artimesni? Kaip šitą paveikė?

I: Kažkaip bandėm, žinai, bandė kažkokią burt, jo, buvo tokia idėja, kad va burt bendruomenę, stiprint tuos ryšius, žinai, bet kažkaip nelabai tas juda. Čia bandė daryt tokius tipo kas savaitę pietus nemokamus kurjeriam, žinai, kad visi susirinktų, ten pasišnekėtų ir panašiai, bet pakui pasirodė, kad nelabai čia yra efekto ir žinai, daug labai reikalauja pastangų, iš tikrųjų, tai ta idėja kažkaip numirė. Ne, iš tikrųjų, nepasakyčiau, kad kažkokia stipri bendruomenė pasidarytų ar kažką, ar labai plačiai įsitrauktų. Nu dabar yra ten sakykim kanalas asociacijos Telegram'e, per kurį ten kažkokie pranešimai yra skleidžiami. Tai ten yra apie du šimtai, du šimtai žmonių jį stebi, tai jie kažką pakomentuoja ir panašiai. Tai nėra, nėra, kad ten kažkoks labai stiprus ryšys ar ten kažkoks labai kolegiškumas sustiprėtų, irgi nepasakyčiau. Tiesiog, daugiau visi individualiai laikosi, o šiaip vis tiek, kaip sakyti, tas kolegiškumas koks jis yra, toks jis yra, žinai čia profsąjunga nepastiprina jo iš tikrųjų. Nemanau. Nu gal, vis tiek, yra tam tikras žinojimas, kad va yra profsąjunga, yra kažkoks bendras veiksmas, tai tik tiek. Va.

T: O apie žalą kalbant, tai ten išskyrėt tą vieną dalyką, kad manot, kad dėl narystės jus pašalino iš tos vienos platformos...

I: Jo.

T: O ar yra kažkokių daugiau trūkumų?

I: Ne, tai pagrindinė va tokia rizika, kad tave gali išmest tiesiog bet kuri platforma jeigu jai ten kažkas nepatiks. Tai šita, kitų kažkokių žalų - ne. Vienintelis va dalykas, kai tu dalyvauji, tu visą laiką turi labai atsargiai konspiruoti tenai. Kas nesikonspiravo - ne aš vienas iš tikrųjų išmestas, nes išmetė ir dar porą žmonių, prieš tai dar, kai buvo du tūkstančiai dvim pirmais metais rudenį streikas. Ne, ne rudenį, vasaros pabaigoj, streikas prieš Wolt'ą, buvo didelis. Tai tada porą žmonių išmetė irgi manom, kad dėl to streiko, dėl jų ten reikšimosi, nes jie ten asmeniškai kabino iš Wolt'o ofiso žmones. Vienu žodžiu.

T: O kaip manot, ar profsąjungos turi visuomenei kažkokią naudą? Ne tik nariams individualiai, bet ir apskritai, ar reikalingos yra profsąjungos? Ar reikia stengtis Lietuvoj jas kažkaip atgaivint, kad būtų gyvybingesnės?

I: Jo, manyčiau, kad taip, manyčiau, kad taip. Nes vis tiek, žinai, ypač kas liečia darbo santykius, ane, tai Lietuvoj nu gal dabar keičiasi dalykai, žiūrint dar kuriam, kaip sakyti, segmente profesijų, žinai, tai sakykim ten tie, kur mažesni uždarbiai ir panašiai, tai ten, nu, vienu žodžiu, yra labai necivilizuotų aspektų, nes nu žinai kaip, ta prasme, darbdavys yra dievas, žinai, bet darbininkas yra vergas, ir viskas. Jis ten biškį kažką prieš - eik laukan, viskas. Tai va, tas dalykas yra Lietuvoj tikrai. Dėl to ir tos profsąjungos tikriausiai žiauriai silpnos, nes nu visi bijo, ta prasme. Vienas, manau, didžiausių stabdžių profsąjungoms yra ta baimė, toks, kaip sakyti, džiunglių principas vyrauja. Tai va, tai tam, kad žmonės kažkaip tai įsidrąsintų reikia tikriausiai ir bendro veiksmo kažkokio. Tai va, tai manau, kad jos savo kažkokį vaidmenį turėtų atlikti, profsąjungos.

T: Mhm, o jūsų suvokimu, jūsų profsąjungoj ką reikėtų tobulinti ar keisti, kad daugiau narių norėtų prie jos jungtis ir kad ji stipresnė būtų?

I: Net ir nežinau, mes tai kažkaip vat čia kadangi ne darbo santykiai yra, čia tokia pilkoji zona, šita kurjerių asociacija, tai mes su streikais atsimušėm dantis, su streikais nieko nepasiekėm visiškai. Tai toliau ten lieka tik tokios veiklikės, ten kažkokia pagabinė veikla, ten mokesčių kažkokiais klausimais padėt kurjeriam, žinai, dar ten kažką. Šiaip, ištransliuot ten kažkokias problemas, žinai, viešai ištransliuot ir panašiai. O šiaip matosi, kad pagal viską, nors platformos šiaip save patobulino, biškį ten kai kurias korekcijas įvedė, davė daugiau ten asmeninės atsakomybės - galima

ten užsakymą atmet ir panašiai, tai jos kaip ir savo veiklą pakoregavo, tai praktiškai labai didelio poreiko kaip ir nėra dabar ten kurjerių teisių gynimui, kažkaip didelio tokio poreikio baisaus ir nėra iš tikrųjų, todėl ta veikla kaip ir nusėdo. Ir patys kurjeriai nelabai, ir tų streikų jau nelabai nori, nes anksčiau tai buvo toks "o, streikuosim", paskui po kelių tų streikų pasimatė, kad ne, su platformom tie streikai visiškai neveikia. Tai, ką aš žinau, kadangi nėra poreikio, tai nelabai ką ir pasakysi. Būtų poreikis tai savaime tie žmonės burtūsi, o dabar kai nėra to didelio poreikio, tai tai veiklai ir nėra didelės, kaip sakyti, prasmės. Yra kažkiek, bet nedaug, nu ten sakykim ta Europos Sąjungos direktyva, ten bus paskui įstatymų kažkokių priėmimas, tai toks dalyvavimas tam politiniam procese, dalyvavimas kažkur žiniasklaidoj ir panašiai, toksai, kaip čia pasakyt, ekspertinis daugiau, žinai. O ten, ar ten daug tų kurjerių, ar mažai jų susijungs, aišku, jeigu jų daug susijungtų labai ir sumestų visi kažkokius nario mokesčius, sudarytų kažkokius finansus, galima būtų bandyti ten teisiškai pakovoti prieš kažkokiais neteisėmis, pavyzdžiui, kai išmeta nesąžiningai ir panašiai, gali pakovoti teisiškai, nes nu teismai žiauriai brangiai kainuoja, tai galėtum kažką tokio nuveikt. Bet aš nematau, čia labai jau masiško dalyvavimo reiktų ir vis tiek neaišku, ar tu sukauptum tiek finansinių resursų, kad tu galėtum užsiimti tom teisinėm kažkokiom kovom. Tai va. Tai nelabai, ką iš tikrųjų čia ir yra, čia žinai, kas ta profsąjunga yra. Nieks gi, nieks nepadarys. Dabar sakykim mes sukūrėm tą profsąjungą, ten tada susirinko, nežinau, trisdešimt gal žmonių, ten buvo pradžioj iš viso gal tų narių kokie penkiasdešimt - šešiasdešimt, žinai, sakykim. Tai kol dar ten tų streikelių kažkokių darė, tai dar toks buvo šiek tiek judesys, o dabar visiškai jau niekas nieko. Tai ta prasme, mes patys susibūrėm į krūvą, mes galėjom kažką daryti, bet jeigu nieks nieko nenori daryti, tai tada niekas ir nesidaro, nieks gi iš viršaus nieko tau nepadarys, žinai. Pats, jeigu turi interesą, susibūrei bendrai ir daryk, žinai. Bet matosi, kad tas interesas nėra toks stiprus, kad kažką čia labai daryt, va kame esmė, nu vat kalbant grynai apie šitą Kurjerių asociaciją. Va sakykim darbo santykiuose tos profsąjungos gal kažkaip kitaip ten būna. Tai va, nu jo.

T: Mhm, supratau. O kaip vertintumėt savo įsitraukimą į visą šitą veiklą? Jūs labiau aktyvus ar pasyvus narys?

I: Amm, jo, kaip ir prie aktyvių (juokiasi). Priklausyčiau prie vienintelių aktyvių iš kelių žmonių

T: Tai tik keli aktyvūs yra?

I: Jo, keli aktyvūs tiktai. Tai, o tas mano aktyvumas, klausimas, aš ten kažkokio irgi super duper intereso didelio neturiu, žinai. Aš tiesiog, toks daugiau intelektualinis dalykas, ta prasme. Tu supranti, kas tos platformos, supranti, ta prasme, ką galima, kas galėtų ten šiek tiek būt geriau, ta prasme, kažkiek domies tais klausimais ir kažkiek ten dalyvauji tame idėjų generavime, tam

politiniam procese ir panašiai. Tai va, toks, kaip sakyti, toks tas mano dalyvavimas, žinai. Nes ten pagrįdė, nu ką ten, nu jo, ypač kai pats dirbi, užsiimi tuo, tu žinai. Nu aš dar ten paskui, ten dėl tų visų kodų dėl tų mokesčių, žinai, nes aš tą išmanau. Vienu žodžiu, aš turiu ekonomikos diplomą, tai kadangi aš šiek tiek suprantu tuos dalykus, tai natūraliai aš ten kažkaip. (profsajunga kaip vieta pritaikyti savo igudžius, panaudoti savo žinias) Tiesiog, man labai nesunku ten kažką parašyti, kažką pasakyti, paaiškinti ir panašiai, ar ten kažką suprasti, kaip čia iš ekonominės pusės visas tas klausimas platformų ir kurjerių atrodo, šiek tiek į teisę galiu pasigilinti. Daugiau toks jo, ale pusiau ekspertinis toks mano dalyvavimas. Tai va. Priedu, kad aš dirbu ir aš žinau, aš jaučiu kaip ten yra viskas praktikoje konkrečiai, gerai žinau, kaip ten viskas yra.

T: Aha, o kaip manoti, ar kiti profsajungų nariai, na, jūsų profsajungoje, konkrečiai, ar turi galią daryti kažkokią įtaką? Ar yra stengiamsi įtraukti tuos narius, išgirsti jų nuomones ir kažkaip atsižvelgti į jas?

I: Taip! Taip, taip, taip. Mes turim, vienu žodžiu, mes turim Telegram'e vidinį tokį kanalą ir ten visi nariai prisijungia ir ten visada gali diskutuoti viską, ta prasme, visada, tai yra visiškai...

T: O aktyvios tos diskusijos?

I: Aktyvumas nunyko. Kai buvo aktyvumas tai buvo kažkokie streikeliai, dar kažkas. O šita... O paskui kai pasimatė, kad nieko čia nelabai padarysi, tai tas aktyvumas ir... Ir kitas dalykas, kad labai yra kaita didelė tų kurjerių, nes kažkas pabūna tais kurjeriais ir paskui kažką kitą pradeda daryti, tai, ta prasme, daug kas ir pasikeičia, jie pradeda visai kažką kitą užsiimti, jiems pasidaro neaktualu, ta prasme. Tai jo, ir buvo ir, visada yra toks grass root'as, ta prasme, visiškai toks demokratinis procesas. Nes kadangi nėra tų aktyvių, tai visada laukiami aktyvūs, ten bet kokia mintis ar bet koks pasiūlymas. Tas yra instant, tu bet kada gali ten pasakyti vidinei grupei kažką tai, nereikia, ta prasme, į nieką kreiptis atskirai, yra visa chebra, visa bendruomenė vienoje vietoje. Tai yra visiškai, kaip sakyti, visiškai atviras ir tiesioginis procesas dalyvavimo, tik tai klausimas, nu vat impulsas dalyvauti, ar noras dalyvauti, arba prasmė dalyvauti, nes nu galiausiai gali būti, kad iš tikro, ir nėra poreikio didelio. Tai va. Nes iš tikrųjų sakau, skambino man va dabar ta mūsų, kaip sakyti, tiek aktyvistai, kurie mus kuruoja visą laiką – „va, gal čia kažką dar reiktų daryti“, žinai, sakau, „nelabai ką yra daryti, iš tikrųjų“, nelabai jau yra ką daryti, viskas kaip ir normaliai. Tiesiog dirbam, užsidirbam šiek tiek ir viskas. Vienintelė problema dabar su platformom tai yra tik įkainiai mažoki, o daugiau viskas kaip ir normaliai. O įkainių kaip ir pamatė, kad nelabai ką galim padaryti. Nėr ką padaryti. Ir taip bandėm, ir taip bandėm, niekaip neprieinam prie tų platformų, niekaip neužspaudžiam tiesiog. Nieko nepadarysi.

T: O kaip tada apskritai vertinat profsajungų, bendrai, kokią jos galią ir įtaką turi politikoj?

I: Politikoj tai jos gali turēt įtaką, jo, gali. Nes vis tiek, politikams irgi reikia kažkokių balsų iš visuomenės visada. Toks procesas ir vyksta. Jeigu tu iš tikrųjų, ta prasme, jeigu jos daro įdirbį tos profsajungos, tai jos visada kažkokią poziciją ištransliuos ir gana stiprią, ta prasme, ir tas turēs įtakos visada. Aišku, ten klausimas, kaip ten lobizmas suvaikšto, nes vis tiek verslas, jis turtingas, jie turi labai... Politikai irgi seka paskui pinigus, ten paskui, žinai, gali būt, kad tas viešas procesas, kur ten išklauso visų nuomonės ir tą tą tą, sakykim, profsajungų balsas labai gerai girdimas, bet realiam sprendimų priėmime, žinai, kas nusveria, kiek profsajungos nusveria, kiek verslas, lobizmas, interesai, čia yra klausimas. Ta prasme, pačiam tam viešajam, nu, formaliam, politiniam procese tai jo, profsajungos visada laukiamos, taip sakant.

T: O kaip Lietuvoj manot, ar išnaudoja profsajungos visą tą potencialą?

I: Amm...

T: Ar kažkokios kliūtys čia iš mūsų institucijų?

I: Aš nemanau, kad kliūčių, bet man sakė, va profsajungiečiai man sakė, kad, ta prasme, pavyzdžiui, streikuot, Lietuvoj įstatymai nėra palankūs iš tikrųjų. Ten padaryta, kad labai sudėtinga. Tai gal įstatyminė ta pusė nėra labai palanki profsajungų veiklai, sakykim, ane. Dalyvaut politiniam procese - jokių problemų, žinai, gali dalyvaut, žinai. Kitas klausimas, žinai, ekspertizė. Pačių profsajungų. Ir ant kiek jos stiprios, ta prasme, kiek jos masiškos, kiek jos stiprios ir taip toliau.

T: Dar man įdomu labai, ką jūs pasakėt, kad jūsų dalyvavimas profsajungoj toks labiau intelektualinis yra. Tai čia tokia visai atrodo kaip atskira forma dalyvavimo. Tai o kaip jum atrodo, yra daugiau kitų narių, kurie dėl tokių priežasčių yra profsajungoj, kaip ir jūs, ar dėl kažkokių kitokių?

I: Amm...

T: Atrodo, lyg kažkokie tipai skirtingi turėtų būt...

I: Nu manyčiau, nes kiekvienas žmogus yra, jisai, kaip sakyti, kiekvienas žmogus unikalus, ar ne? Kiekvienas turi savo kažkokį pobūdį veiklos, ten sakykim, kažkas norėjo pastreikuot gal, kažkas iš emocijos, žinai. Tai... Mmm... Jo, pagrinde ta profsajunginė, va šitos Kurjerių asociacijos, ane, tai buvo daugiau tokia ant emocijos, žinai, ir pagrinde viskas būdavo dėl įkainių. Įkainius mažina - streikas, įkainius mažina - streikas, įkainius mažina - streikas. Nu visada, su įkainiais viskas surišta buvo. Tai toks va kitų dalyvavimas daugiausiai ir buvo, ta prasme, vat ant tos vat emocijos žinai.

Įkainiai - streikuot reikia ir panašiai. Paskui yra ten vienas kitas, sakykim, kairiųjų pažiūrų, ten toks italas, pavyzdžiui, kairiųjų, ten toj Italijoje gal labiau ta kultūra išvystyta, žinai, profsąjunginė ir panašiai, tai man atrodo jis toks daugiau kairiųjų pažiūrų tai jis ir iš idėjos, žinai. Manau ten ne vienas gal netgi buvo. Nes jie patį tą pirmą streiką, jie čia kažkaip kai darė, tai irgi ten pažįstami ir man atrodo daugiau tokio kairės, kairės, kaip sakyti, kairiųjų psichologijos žmonės, keli, bent keletas buvo tikrai.

T: O tai kaip manot, kitose profsąjungose tų emocijų yra mažiau, nei pas jus?

I: Ne, tai darbininkų teisės visada susiję su emocijom kažkokiom (juokiasi). Nes pagrinde būna... Ne, nu normalu. Ta prasme, sakykim, atlyginimas ten kažką, problemos, žiauriai mažas, arba daro sąlygos blogos, kur, tarkim, tau rizikingos jos yra, sveikatai kenksmingos ar dar kažką, tai natūralu, kad tu turi turėti emocijas, nes tai liečia tavo savisauginius instinktus. Tai manyčiau, toks dalykas, nu čia tiesiai liečia žmogaus gerovę, o žmogus į savo gerovę visada reaguoja, kaip sakyti, emociškai. Tai va. Tai, nu jo.

T: Tai nežinau, gal tada dar bekalbant kilo jums kažkokių minčių, kuo norėtum pasidalinti, ko dar nepasakėt? Ar gal kažko nepaklausiau, kas jums atrodo svarbu šitai temai?

I: Amm...

T: Arba šiaip, kokios jūsų emocijos dabar, koks bendras nusiteikimas apie profsąjungas?

I: Negaliu pasakyti už kažkokias kitas profsąjungas, žinai, bet, apskritai, įspūdis toks yra, kad kartais žmonės nori labai, kaip pasakyti, kad būtų labai gerai, žinai (juokiasi). Tai va, ta prasme, kartais žmonės per daug jau nori. Nesakau, ne už visas sritis, ne už viską. Bet, pavyzdžiui, mūsų ten tokie reikalavimai tai būdavo tokie biškį, atrodo, nu jau, pakilę debesyse kažkur, ta prasme. Reik biškį nusileist ant žemės, žinai, nes yra realus pasaulis, realus gyvenimas, žinai, negali tikėtis visų savo, kaip sakyti, visų savo interesų išsipildymo. Neįmanoma, nes šitam pasauly visada yra interesų kažkoks konfliktas ir visi interesai... Geriausiu atveju, gali būti kompromisas tarp interesų. Tu negali tikėtis, žinai, tu pasakysi, ir kažkas, mes va pasakėm, mum tą, tą, tą, tą reikia ir platforma išpildys. Nu taip nebus niekada. Tai va. Nu ir kartais, sakau, kartais tie norai šiek tiek nerealūs yra, nes jie irgi turi savo kažkokius interesus. Mes norim didelio įkainio, jiems, kaip tik, atvirksčiai, nes jiems reikia pelną daryti, žinai. Kažkur turi būti balansas, žinai. Tai va, tai, kaip sakyti, jo, nu ir apskritai Lietuvoje profsąjunginė veikla yra tokia „duokit mums daugiau“, žinai, „daug daugiau turim uždirbti“, žinai. Nu, logiška iš vienos pusės, aišku. Iš vienos pusės logiška. Nes ta prasme, nu gerai, kažkaip, pelno godumą, kažkas jį turi atsvert. Iš kitos pusės, kažkoks realizmas irgi turi būti, nu

vienu žodžiu. Gal čia normalu, žinai, vieni išsako savo poreikį, kiti turi irgi savo poreikį, ir tie poreikiai, kaip sakyti, tose rungtyneš išsprendžia, žinai, per kažkokį balansą, gal taip ir turi būt. Nežinau. Bet kartais jo, taip atrodo, kad kažkaip kartais labai nerealiai profsajungos rėkia savo, žinai, poreikį tą. Bet gal taip turi būt, aš nežinau. Tai va.

T: Mhmm, nežinau, dar kažką norėtumėt pridurt gal?

I: Ne, daugiau jau man atrodo kaip ir viskas.

T: Gerai tai tada išjungiu įrašą ir ačiū labai.

2-as interviu

Interviu numeris: 2.

Informantas (-ė): Lukas, įdarbinimo specialistas, buvęs kurjeris, 23 m.

Profesinė sąjunga: „Gegužės 1-osios profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: „Coffee Circus Piano“ kavinė, Vilnius

Interviu data: 2022-09-08

Interviu trukmė: 30 min. 42 s.

Pastebėjimai: Kadangi informantas ir tyrėja – bendraamžiai, bendraujama labiau familiariai, neformaliai.

Tyrėja: Gerai, na tai kaip minėjau, studijuoju Vilniaus universitete ir rašau magistrinį darbą apie profsajungas Lietuvoje. Kadangi Lietuvoje narystė profsajungose yra viena žemiausių Europoje, manau, jog yra prasminga pažiūrėti, kaip žmonės, kurie vis dėlto nusprendžia jungtis prie profsajungų, kas juos skatina tai padaryti, kas juos motyvuoja ir kaip jie supranta profsajungų prasmę. Tai šitas interviu bus anoniminis, tavo vardas ir pavardė niekur nebus viešinami ir tavo atsakymai bus naudojami tik mano magistriniame darbe. Tai prieš pradėdant turiu paklausti, ar sutinki, kad bus daromas mūsų pokalbio įrašas ir ar sutinki, kad tavo atsakymai bus naudojami mano darbe?

Informantas: Taip. Taip, sutinku.

T: Gerai, tai tada gal pradžia galėtum trumpai prisistatyti, pasakyti kiek tau metų, iš kur esi ir kuo užsiimi šiuo metu?

I: Taip, tai man 23 metai šiuo metu. Aš studijuojau VU TSPMI bakalauro programoj, šiuo metu trečiame kurse studijų. Šiaip esu pats iš [minimas miestas] rajono, iš [minimas kaimas], bet jau gal dabar penktus metus gyvenu čia, Vilniuje. Ir šiuo metu, šiuo metu aš dabar tarp darbų esu, prieš tai dirbau *recruitment'e* su norvegų kalba, o dabar pereisiu į kitą darbą, irgi su *recruitment'u*. Ir prieš du metus, du - tris metus, pradėjau karantino metu dirbti ir kurjeriu taip pat, kurį laiką.

T: O kiek laiko esi šitos profsajungos nariu?

I: Šios profsajungos nariu esu nuo pat susikūrimo, tikslios datos neatsimenu, bet mes ją kartu įsteiginėjom. Dar aš važinėjau, stovėjau prie įvairių restoranų ir kurjerių *tašky*, kur kurjeriai renkasi, ir rinkau parašus, prisimenu, tikrai nemažai parašų surinkau, ten arti šimto, kas norėtų stoti į tą profsajungą. Tai nuo pat pradžios aš esu.

T: O kaip tu tenai atsiradai, tave pakvietė kažkas?

I: Aš dirbau kurjeriu tuo metu ir komunikacija tarpusavy vyksta Telegram kanale, yra bendras tiek Vilniaus, tiek Kauno, tiek Klaipėdos Bolt foof chatas Telegram. Ir oficialus kanalas ir chatas kur tiesiog kurjeriai susirenka. Ir pastebėjau vieną žmogų, kuris ten gan aktyviai dalinasi nebūtinai iš teigiamos perspektyvos, apie Bolt food, amm, bendrai, tiesiog, ir mes su juo susirašėm, pasirodo, mes esam pažįstami, tai susirašiau su tokiu [minimas asmens vardas, pavardė], kuris po to buvo taip pat vienas iš profsajungos steigėjų. Tai tiesiog, taip ir gimė kažkaip ta idėja, mes su juo susirašėm, atsirado dar keli žmonės, ir prie to prisijungė dar Gegužės 1-osios profesinė sąjunga, kuri panašiais dalykais ir užsiima - padeda profsajungoms steigtis, suteikia konsultacijas darbuotojams ir taip toliau.

T: Tai tu buvai vienas iš iniciatorių, kaip suprantu?

I: Taip, teisingai.

T: Pačio įsikūrimo profsajungos?

I: Taip.

T: O tai kaip manai kas lėmė tavo šitą tavo nuostatą tokią, kad reikalinga yra profsajunga, ir kad prasminga čia bandyti burti žmones?

I: Vienas dalykas buvo tai, kai įsikūrė Bolt Food, man rodos, buvo įkainis už pristatymą keturi eurai penkiasdešimt, po to jis krito stabiliai, iki keturių eurų, po to krito iki trijų eurų ir sujudimas didžiausias kilo kai nuo trijų eurų buvo laikinas įkainis sumažintas iki dviejų eurų aštuoniasdešimt. Ir tiesiog atsirado didelis pasipiktinimas ir gal kai kurie kurjeriai pajuto, kad yra kažkoks tai

poreikis pasipriešinti tiesiog tam įkainių mažinimui pastoviam, nes kurjeris visiškai prie to neprisideda, tai vienašališkai mažinamas įkainis. Nors ten nėra kaip oficialus darbas, tai yra freelance'as, bet tai, oficialiame darbe nu tai tiesiog negalėtų vykti toks dalykas.

T: O tai ta priežastis tavo visos veiklos profsąjungoj, kokius turėjai lūkesčius tam - kad grynai kažkokius ekonominius interesus jūsų gintų, ar buvo ir kažkoks noras į bendruomenę burtis?

I: Ir tas, ir tas. Buvo, pavyzdžiui, iš vienos pusės tai, kad norėjosi prisijungti prie kokių nors protestų ar ten akcijų organizavimo, suburti daugiau žmonių, kada matai, tiesiog, neteisingi dalykai vyksta ir kaip ir karantino metu dar plius ypač tada, tai daug žmonių tapo kaip ir finansiniu ramsčiu, tie kas dirbo Bolt Food, ir tai nebuvo kažkoks papildomas darbas, bet tai tapo pagrindiniu žmonių darbu iš ko žmonės iš esmės pragyveno. Ir kuomet tavo pajamos yra nuolat mažinamos ir tai tiesiog sukėlė kaip ir kažkokį neteisybės jausmą, kad norėjosi kažkaip prisijungt, galbūt sukelt kažkokį spaudimą, viešumą, tiesiog pačiai platformai, kad ji galbūt imtųsi kažkokių pokyčių tame. Ir buvo net iš tikrųjų sugražintas laikinai iki trijų eurų atgal, po vieno protesto, prisimenu, mokestis.

T: O kaip tada bendrai vertintum profsąjungų, ir jūsų, ir bendrai visų profsąjungų, kaip tau atrodo, kokia Lietuvoj yra situacija, kokia jos turi realią galią daryti kažkokią įtaką?

I: Apie kitas profsąjungas aš nežinau, bet šiaip bendrai turiu tokią susidaręs nuomonę, kad situacija yra sudėtinga ir profsąjungos turi nedidelį ramstį. Dabar galvoju, dar prisiminiau vieną iš, ar darbo tarybos, kaip ta taryba, Trišalės tarybos posėdyje, buvo tuo metu man rodos diskutuojama teisinė bazė kažkokia, pokyčių būtent, kaip turėtų būti reglamentuojamas darbas kurjerių. Prisimenu buvo verslo atstovas, buvo tada kurjerių atstovas ir buvo iš ministerijos, man rodos, dar žmogus. Tai ta diskusija suėjo tiesiog į nieką (juokiasi). Buvo tiesiog *sudirbtas* jaunimas, kad, maždaug, tokia frazė, kai patys sukursit, tada žinosit. Maždaug toks argumentas buvo ne kartą iš verslo atstovų, pamiršau pavardę, verslo konfederacijos gal pirmininkas, neprisimenu, jis dažnai žiniasklaidoj ten pasireiškia.

T: Kaip tau atrodo, iš kur tas priešiškus toks prieš profsąjungas?

I: Aš tai gal linkęs labiau matyt, kad čia yra tokia posovietinė trauma žmonių bendra, tai žmonės su susidariusia tokia nuomone, kad tiesiog, bendra politinė sistema Lietuvoj yra truputį pasislinkusi į dešinę, ekonomine prasme, dėl to, nes žmonės kažkokį kairinį sprendimą dažniau gal traktuoja kaip grįžimą į sovietinius laikus, ir žmonės gal tiesiog bijo, ne iki galo supranta, ne iki galo gal nori tuo pasidomėti, nes jiems atrodo, jog tai yra kažkaip tiesiog bendrai negerai. Žmonės kažkiek prisibijo to. Ir susiformavęs Lietuvoj atrodo bendrai yra toks požiūris apie verslą, jog verslas gelbėja viską.

Na, negali paneigt verslo naudos tikrai, ta prasme, bet kad verslas yra ta šventa karvė, kuri išgelbės, kad kuo laisviau mes leisim jiems vystyt savo veiklą, tuo viskas bus geriau. Bet dažnai atsitinka ne taip, kad tiesiog būna kažkas iš darbuotojų, ar iš tų žmonių, kad kažkas nukenčia nuo to tiesiog, nuo tų tokių silpnų taisyklių, nežinau kaip išsireikšt.

T: Tai tau atrodo, na, iš tavo patirties, kad į profsąjungas jungias labiau kairiųjų pažiūrų žmonės ar sutikai pažiūrom besiskiriančių žmonių?

I: Sakyčiau, kad taip, bendrai taip. Buvo vienas žmogus, kuris, tik vieną atvejį prisimenu, kuris kaip ir buvo tokių labiau dešiniųjų pažiūrų, na, liberalas tiesiog, kuris iš pradžių gal ir dalyvavo minimaliai profsąjungos veikloje, labai minimaliai, o po to, kai pasigilino, kas čia vyksta, jam tas galbūt nepatiko, pasakė, kad mes čia niekais užsiimam maždaug ir išėjo (juokiasi). Bet bendrai tai taip, man atrodo kad tai jungia labiau kairiuosius žmones, nes tai kaip ir darbuotojai tiesiog ginantys savo interesą.

T: Ar manai, kad tas trukdo Lietuvoj profsąjungom būti populiareesnėm? Kaip minėjai, ta trauma posovietinė...

I: Gali būti, kad taip, manyčiau. Galėtum gal dar pakartoti klausimą? Ar trukdo tas?

T: Tas, kad profsąjungos siejamos su kaire, ar tai trukdo?

I: Jo, nes kaip ir manyčiau, kad kairioji mintis gal Lietuvoj gal neturi tiek apskritai pasekėjų, lyginant su dešiniaisiais, bet tiesiog tas nusistatymas, kad čia yra tik kairiųjų reikalas, iš karto uždeda kažkokią gal politinę etiketę, kurios ne kiekvienas žmogus norėtų sau užsidėti ir būti su tuo siejamas.

T: Mhm, tai dar norėjau paklaust apie tavo aplinką artimiausią - draugus, šeimą, ar jie priklauso profsąjungom?

I: Aa, ne, ne. Ir mano mama šiaip dirbo gal dvidešimt metų, dabar galvoju, mažiau gal, dirbo kasininke, kur tame darbe ją tikrai išnaudojo ir ji niekur nesikreipdavo ir buvo labai baisu jai kreiptis į kažkokias institucijas, nes tiesiog buvo pastovus darbdavio spaudimas ir bet kokios profsąjungų užuomazgos, diskusijos apie tai, galėjo galbūt privesti iki to, jog tiesiog bijojo būti žmonės atleisti ir manau dažnai yra tokia situacija, jog žmonės bijo rinktis į profesines sąjungas ir organizuotis nes jie bijo būti atleisti, bijo spaudimo iš darbdavio, bijo dar labiau nukentėti, nes jie ir taip jau yra silpnesnėj pozicijoj prieš darbdavį. Tai bendrai, pažįstamų rate, ne, išskyrus iš tos vat būtent, pažįstami iš Gegužės 1-osios profesinės sąjungos, kas priklauso Kurjerių asociacijai. Tai nebent tik iš tų žmonių pažįstami.

T: O kaip kiti žmonės reaguoja į tai, jeigu kalbatės apie tai, kai pasakai, kad priklausai profesinei sąjungai, kaip jie reaguoja į tai?

I: Manau, kai *face to face*, gyvai, žmogui pasakai, tai jis neutraliai įprastai reaguoja, gal kažkiek smalsu pasidaro, ką jūs čia veikt planuojat ir panašiai. Šiaip jeigu tai tiesiog politiškai nepasikaustęs žmogus, gal be didelių išankstinių nuostatų, tai tiesiog neutraliai dažniausiai sureagoja gal.

T: O ar esi sutikęs kažką ar kažkokių situacijų turėjęs, kur susidurtum su žmogum, kuris yra priešiška nusiteikęs ir bandytų tau įrodinėti kažką?

I: Šiaip dažniausiai žmonės tai kai prasideda diskusija apie profesines sąjungas būna "nu taip, taip, sunki čia situacija su tuo", bet jungtis ar kažkaip tai organizuotis tai iniciatyvos neturi, bet tiesiog toks status quo, tai pripažįsta kad nu gal čia nėra gera situacija su profsąjungom. Bet kad priešiška būtų nusiteikę labai... Nu turbūt pažįstamų rate artimam neturiu tokių žmonių, reikėtų labai gerai pagalvoti, bet neteko galbūt tokios diskusijos išvystyt su kažkuo kas labai ten būtų priešiška nusiteikęs.

T: O tada grįžtant prie to, kad Lietuvoje labai mažai žmonių jungiasi į profsąjungas, tau, kai pabuvusiam vienoje iš jų, kaip atrodo, kodėl vieni žmonės jungiasi, o kiti nesijungia, nuo ko tas priklauso?

I: Nemažai... Šiaip pastebėjau tiek iš tų pačių darbuotojų, kurjerių, nemažai turi, kurjerių, tu pačių, išmoktą tokį mentalitetą, jog „va čia jie daro verslą, tai čia nėra mums ko jiems aiškint kažko, kaip jiems čia reikėtų daryt, reikia dėkot už tai, kad mus čia priima“. Kažkoks tai išmoktas toks vergo mentalitetas, kad nu tipo tu čia esi po priespauda, tau pastato nepalankias sąlygas, bet ne, čia verslas, čia verslas žino, kaip daro, čia jie optimizuoja savo verslą, kai turėsi savo verslą, supras, maždaug. Tai iš tų pačių kurjerių, sakyčiau, pusė ant pusės yra, tikrai labai daug kurjerių tiesiog būna tokie „ne, tai čia jie sau verslą vykdo“, ir kai rinkau parašus, vienas žmogus buvo, kuris buvo labai priešiška nusiteikęs. Sako, chebra, kuo jūs čia užsiimat, nu kažkokiam nesąmonėm, sako, kai savo turėsit verslą, tada va galėsit. Ir įkainis mažėja, tau atlyginimas, iš esmės, jeigu taip galima vadint, tai tikriausiai yra atlyginimas, jis mažėja, ir tu tiesiog patenki į tą poziciją, kur tu nukenti, bet vis tiek kažkodėl, dėl kažkokių įsitikinimų, tu nenori prieš tai kovot ir tau atrodo, kad čia viskas gerai ir taip ir turėtų būti.

T: Mhm nu čia įdomu labai, tas mentalitetas toks specifinis iš kažkur. O kaip manai tada dėl ko vieni žmonės laikos tokių nuostatų, o kiti, pavyzdžiui, kaip tu ir kiti, kurie jungiasi į profsąjungą, kodėl jie kitaip mano? Ar čia grynai pažiūrų dalykas, politinių?

I: Galbūt kažkiek tai noras už save pastovėti, noras, pasakyt ne, kai patenki... Nes jeigu, iš esmės, darbdavys su viskuo sutiktų, o, darbuotojas su viskuo sutiktų, ką jam darbdavys naujo pasiūlo ne jo naudai ir nebūtų jokio pasipriešinimo ir jis tiesiog darytų, ką nori, manau. Nes o kas jį sustabdys nuo to tiesiog. Iš esmės jam tai bet koks veiksmas darbuotojo nenaudai, iš kurio jis finansinės naudos gauna, tai jam bus tiesiog tik į naudą pačiam darbdaviui. Tai tiesiog mano gal toks asmeninis įsitikinimas yra, kad jei tu nesipriešinsi, kai prieš tave yra pastatomos blogos sąlygos ir blogesnės, nei prieš tai, tai tau ir užlips ant galvos tiesiog, tau bus tik blogiau nuo to. Tai manau, atrodo, kad kuo daugiau žmonių tai įsisavintų į save, gal ir būtų situacija geresnė.

T: Ar sutiktum, kad narystė profsąjungoj davė tau kažkokios naudos, apčiuopiamos, kaip materialinė nauda, ar nematerialinė?

I: Tai va buvo vienas mūsų protestas pačioj pradžioj, kur tada ir iššaukė, turbūt pirmą kartą iššaukė žiniasklaidos dėmesį. Nes kitose šalyse šiaip, Vakarų Europoj, dabar neįvardinsiu tiksliai, tai profesinės sąjungos kurjerių turi gan stiprų žodį ir ten protestai vyko nemaži, tiek toj pačioj Prancūzijoje, tiek Jungtinėj Karalystėj ir dabar net nepasakysiu kuriose šalyse, bet dažniausiai tai vyksta po kažkokių tai jau, po kažkokių tragedijų įvykusių, ten pavyzdžiui, kai į eismo įvykį patenka kurjeris, kuris tragiškai pasibaigia. Tai iššaukia didesnį dėmesį tada ir tiesiog kažkaip didesnį tokį momentą, kai žmonės susirenka. Truputį gal nutolau nuo klausimo paties, koks buvo klausimas?

T: Ne, viskas gerai. Klausiau apie naudą...

I: Kokią naudą? Tai asmeniškai, tai susipažinau su nemažai žmonių, kurie panašiai mąsto apie tai. Aš manau, kad nauda kažkokia buvo, nes tai atkreipė žiniasklaidos dėmesį pirmą kartą, nežinau, prieš tai gal buvo irgi žiniasklaidos dėmesys, bet taip kad kurjeriai protestuotų, tai buvo pirmas kartas ir TV3, LNK, visi kanalai tuo metu tą dieną skambėjo. Nes šiaip ir pats darbas yra labai nesaugus. Sukurta sistema tokia yra maždaug, kad tu, nu, azarto principu veikianti, kad tu kuo daugiau turėtum pagaut užsakymų, tuo turi didesnį uždarbį, ir ilgainiui dienos pabaigoj vis tiek tu pavargsti ir tie motoriniai įgūdžiai nebe tie, tampa sudėtingiau ir eisme dalyvauti. Tai pats darbas, kuo tu daugiau per dieną dirbi, kuo tu daugiau save vargini, tuo tampa tau pavojingiau, tu pastatai save į tokias, na, nemalonus situacijas eisme, kur tiesiog gali potencialiai susižaloti. Ir man tas pačiam šiaip buvo, kas labai šiaip iš tikrųjų paskatino mane, va gal dar pamiršau paminėti, nes man buvo taip, kad aš skubėjau pristatyti užsakymą iš *sushinės* Kareivių gatvėj ir važiauvau į Saulėtekį tuo metu ir Valakampių tilte tiesiog buvo ten gal ant dviračių tako truputį smėlio paberta, bet aš ėmiau posūkį su dviračiu ir dviratis į šoną kažkaip praslydo ir aš per priekį skridau ir nusileidau

tiesiai ant galvos, šalmas pasislinko. Ta *tašė* šiaip iš tikrųjų, tas krepšys kurjerių, jis visai išbalansuoja, prisimenu, ir smegenų sutrenkimą turėjau ir tai negalėjo būt kaip darbe kažkokia trauma, nes tai nėra darbas, tai yra individualios veiklos principu, maždaug. Tai vėliau įgyvendino šituos dalykus, mes reikalavom, pavyzdžiui, buvo vienas iš reikalavimų, tai kad būtų kažkoks draudimas privatus iš pačių, pačių tų platformų tai Wolt man atrodo, suteikė vėliau privatų draudimą, kad jeigu susižaloji ir tu negali dirbti dėl to, tai gauni kažkokią paramą finansinę iš jų pačių, jeigu tu esi narys platformos, kurjeris. Tai užčiuopiamos tokios naudos, sakyčiau, kažkaip atrodo, kad viskas vėl gal truputį grįžo į senas vėžes, dėl to kad dabar užmokestis yra nebe 3 eurai, o 2 eurai 50, tai dar numažintas. Ypač kuro kaina nuo to laiko beveik dvigubai išaugo, gal kiek mažiau, pusanthro karto tai tikrai, ir užmokestis sumažėjo, tai kaip iš esmės, vis tiek, atsiras žmonių kurie prisijungs prie platformos ir dirbs bet koku atveju, tai tiesiog. Tai dabar nežinau, kai taip aktyviai nedalyvauju, ar kažkokios naudos jie pasiekė, ar pavyko jiems. Daugiausiai tai gal viešumas, sakyčiau.

T: Tai sakytum kad ta nauda labiau, kaip suprantu iš tavęs, yra ne kažkokia konkreti, ne materialinė, o tas labiau viešumas, bendruomenė?

I: Mhm, taip.

T: O kaip šiaip profsajunga prisidėjo prie jūsų, pačių kurjerių, santykių, ar kuriasi kažkokia bendruomenė?

I: Vieni kurjeriai kitus atpažįsta, būna, kiek pastebėjau, dar kažkada net pats užsisakinėjau maistą, prisimenu, ir sako "o, tai čia tu", ir aš tada prisimenu, tai tada dar pasišnekėjom, kaip sekasi, pasibendravom, bet šiaip jo, bendruomenė kažkokia susibūrė. Ir bendras sentimentas dabar sakyčiau link platformų iš kurjerių pačių, bent jau kiek stebiu Telegram chat'e, prastesnis yra požiūris į platformas, nei kad buvo prieš tai.

T: Dar tada norėjau paklausti, kaip manai, ar profsajungos turi kažkokią visuomeninę reikšmę, kad ne tik tiem darbuotojam, kurie susiburia į profsajungą, kad jie kovoja ne tik dėl savo asmeninių interesų, bet ir kad kažką naudingo visai visuomenei daro, kaip manai?

I: Manau, kad taip, nežinau tik kaip argumentuoti dabar tai. Šiaip bendrą nuomonę esu susidaręs, kad taip, kad tai visuomeni kažkokios naudos teikia, nes tai galų gale vis tiek bet koks būrimasis į bendruomenes yra dažniausiai teigiamas. Galbūt žmonės ir teisiškai bendrai apsišviečia, ir kitus gal pamoko, kaip tą patį darbo kodeksą traktuoti, atskirus jo straipsnius. Tai atrodo kad tos bendros visuomeninės naudos kaip yra, tiesiog žinios, kažkokios teisinės kurias įgauni, bendras išprusimas ir

gal truputį prie mentaliteto tas galėtų prisidėti, jog žmonės tiesiog labiau būtų linkę pakovoti už savo teises darbe.

T: Tai manai, kad profsąjungos visgi turi kažkokią misiją visuomeninę, kad nėra čia tik asmeniai interesai?

I: Jo, manyčiau, kad taip, jo.

T: Tai dabar pakalbėjom apie privalumus visokius, o kaip manai, ar turėjo žalos kažkokios ar neigiamų aspektų narystė profsąjungoj?

I: Iš tikrųjų tai ne, nes viskas labai saugiai kažkaip. Kažką girdėjau, nežinau, tai tiesa, ar ne, kad galbūt gal vieną žmogų ir atleido, bet ne, gal maišau, neprisimenu šiaip iš tikrųjų. Tai iš esmės kaip ir ne, neįsivaizduoju.

T: Vienas žmogus, su kuriuo kalbėjau, pasakojo, kad iš vienos iš platformų...

I: Išmetė?

T: Išmetė, jis taip įtaria, dėl profsąjunginės veiklos. Tai tau neteko nieko panašaus pastebėt?

I: Asmeniškai, ne. Galbūt tai kažkas, kuo nepasidomėjau, ko nežinau.

T: Mhm, o tada kaip vertintum savo išitraukimą į profsąjungą, buvai labiau aktyvus ar pasyvus?

I: Pradžioje buvau aktyvus labiau, pradžioje ir dalyvavau konferencijose ir pokalbiai su Bolt vadoavais buvo, atstovais iš Bolt Food, tai buvo iš Estijos, ir su mumis patys susisiektė suomiai iš Wolt, jie norėjo pasišnekėt kai tik išsiuntėm jiems laišką, kad mes tokie egzistuojam. Tai... Pamečiau, koks klausimas?

T: Kaip savo išitraukimą vertini?

I: Ai, išitraukimą, tai vat, ir po to, po to tiesiog tas sumažėjo, nes aš nustojau po kurio laiko dirbt, įsidarbinau kitur ir tiesiog tarp studijų, darbo neberadau papildomai laiko ten dalyvauti, nes aš jau tada nebedirbau kurjeriu, tai asmeninio tokio intereso nebuvo, bet vis pasidomėdavau, kaip sekasi, ir nukreipdavau gal žmones kažkiek, pasyviai, tiesiog. Dabar tai pasyvus mano vaidmuo, aš buvau neseniai prisijungęs prie platformos, kadangi esu tarp darbų taip pat, tai buvau prisijungęs prie platformos ir ten nuvežiau užsakymą vieną už du eurus penkiasdešimt ir nusprendžiau, kad gal ne (juokiasi), tiesiog viskas užsibaigė.

T: Bet tai tas tavo atsitraukimas čia buvo labiau dėl to...

I: Dėl asmeninių priežasčių, pasikeitė, pradėjau vėl studijuoti, kitas darbas, papildomos veiklos, sportas, kas su sveikata susiję, nebelieka tiesiog laiko.

T: Bet ne dėl to, kad pati profsajunga būtų tave kažkaip atstūmus?

I: Ne ne ne, tikrai ne.

T: O kaip šiaip manai, ar ten pakankamai buvo geros sąlygos visiems reikšti savo nuomonę?

I: Nuomonę reikšti, jo, kas norėjo, visi galėjo tikrai. Sakau būtuoju laiku, nes aš dabar gal ten neprisijungęs, bet gal ir dabar ten viskas taip pat. Tai taip, visi galėjo reikšti savo nuomonę, dėl to jokių niekad problemų nekilo ir šiaip va vis tiek irgi sujungia žmones iš labai skirtingų aplinkų, buvo vienas ir imigrantas ir kiti žmonės karantino metu daug kas perėjo prie darbo tose platformose iš kitų sričių.

T: O ar ir atsižvelgdavo į tas nuomones skirtingas?

I: Kiek man pačiam teko matyt tai jo, taip. Nebent kažko nepastebėjau.

T: Dabar čia gal toks bendresnis klausimas, kaip vertintum profsajungų galią daryti kažkokią realią įtaką, tiek darbovietėj, darbovietės politikai, ar nacionalinei netgi?

I: Nedidelę, manau, gan, nes nu pagrindė yra viešumas. Kuo daugiau viešumo, tada gal atsiranda iš visuomenės kažkoks spaudimas. Nes visi matė kaip tie patys kurjeriai karantino metu per covid'o piką, kai covid'o visi labai bijojo, jie vežiojo užsakymus, ir pačiam teko vežt prie minus dvidešimt žiemą su dviračiu, net kelias savaites, savaitę gal, visas su snieglentininko akiniais, taip toliau, nu visai toks išbandymas kūnui. Bet pats darbas sudėtingas ir tiesiog gal daugiau žmonių apie tai kai sužino, nes visiem buvo labai įdomu, kaip ten kas ir kaip, tai kad nebūtinai viskas yra taip gerai, kaip platformos pačios piešia, ir kad galbūt viskas yra sudėtingiau, gal pati problema yra sudėtingesnė. Tai manau, kad prie viešumo gerai gali prisidėti, bet didelės tokios įtakos, nebent tai būtų kažkoks didelis judėjimas, tada gal turėtų, bet šiuo metu, manau, kad ne.

T: O kaip tada įvardintum, kokius, taip apibendrinant, sakykim, kokius pagrindinius privalumus matytum profsajungose ir ką tau davė ta narystė?

I: Bendruomenė, teisinės žinios apie, apie tiesiog patį darbo reglamentavimą, kaip veikia individuali veikla, kokias teises turi, kokias ne, kokias yra kitų šalių praktika, sužinojau daugiau apie tai, kaip kitose šalyse yra tai vykdoma, kokie vyko protestai ar kažkokios akcijos ir kaip va, palyginus, kitose šalyse yra situacija. Tai žinios, bendruomenė, finansinės pusės, nu, tai tikrai ne, kažkaip

nepavyko gal to padaryt, gal kažkaip ateity, bet šiaip žmonės, tie patys, kas profsajungoj būna, nelinkę kažkaip į konfliktą labai daug eiti ir gal priima tą taip, kaip yra.

T: Tai nežinau, gal dar bekalbant kažkokių kilo minčių tau neišsakytų?

I: Ne, manau viską išsaciau (juokiasi).

T: Gal nepaklausiau kažko, kas tau svarbu atrodo šitai temai?

I: Amm.

T: Ar šiaip tavo bendras įspūdis, idėja pagrindinė, ką išsinešei iš buvimo tenai?

I: Tai, kaip sakiau išsinešiau labiau tokias teises gal žinias ir susipažinau su žmonėmis ir tiesiog pamačiau, kokia yra situacija tiek Lietuvoj, tiek kitose valstybėse.

T: O kaip ateity manai, jungsies į kokią kitą profsajungą?

I: Manau, kad jei situacija darbe to pareikalaus, tai taip.

T: O jei nepareikalaus? Jei nebus kažkokių didelių nesutarimų?

I: Jeigu ne, tai tada, manau, kad ne. Bet dabar darbinsiuos į korporaciją, kur teko girdėti truputį dalykų iš darbuotojų nepatenkintų, tai galbūt ir bus tokia reikmė, nežinau.

T: Gerai, tai tada ačiū tau labai ir išjungiu įrašą.

I: Dėkui tau.

3-as interviu

Interviu numeris: 3.

Informantas (-ė): Rokas, kurjeris, pavežėjas, 36 m.

Profesinė sąjunga: „Gegužės 1-osios profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: Nuotolinis interviu, Vilnius - Mažeikiai

Interviu data: 2022-09-20

Interviu trukmė: 51 min. 12 s.

Pastebėjimai: -

Tyrėja: Gerai, tai čia dar pradžioj tokia mano įžanga bus. Kaip minėjau, studijuoju Vilniaus universitete ir rašau magistrinį darbą apie profsąjungas. Tai kadangi Lietuvoje narystė jose yra viena žemiausių Europoj, aš bandau išsiaiškinti, kaip tie žmonės, kurie visgi nusprendžia jungtis į profesines sąjungas ar kažkokias kitokias formas, kaip darbuotojų asociacijas, kas juos paskatina tai daryti, ko jie iš to tikisi ir kaip apskritai mąsto apie profsąjungas - kokia jų reikšmė yra ir funkcija. Tai noriu informuoti, kad interviu yra anoniminis, jūsų vardas ir pavardė niekur nebus viešinami ir tai, ką dabar kalbėsime, bus naudojama tik mano magistriniam darbe. Tai dar tada turiu paklausti jūsų, ar sutinkat, kad bus daromas mūsų pokalbio garso įrašas ir kad jūsų atsakymai bus naudojami mano darbe?

Informantas: Taip taip, viskas gerai.

T: Tai tada pradžiai gal galėtumėt trumpai prisistatyti, papasakoti, iš kur esat, kiek jum metų ir kur užsiimat dabar gyvenime?

I: Tai esu [mini vardą ir pavardę]. Esu Kurjerių ir vairuotojų asociacijos valdybos pirmininkas. Gimęs ne Vilniuje, Mažeikiuose, o po studijų likęs čia. 86-ą metų gimimo, tai, nežinau, ką dar klausėt, sorry, prašoko mintis.

T: Tai šiaip, kokia pagrindinė veikla dabar jūsų.

I: Ai, mano pagrindinė veikla tai kelias veiklas iš tikrųjų vykdu. Tai iš esmės vat esu kurjeris ir pavežėjas tuo pačiu. Dabar gal daugiau pavežėjimo veiklą pats vykdu. Tarkim, karantino metu gal kurjerio veiklą labiau vykdu, ta prasme, veiklą vykdu lanksčiai, pagal rinkos sąlygas. Kur tuo metu geresnės sąlygos, tą veiklą ir vykdu tuo metu. Tai va. Tai va viena iš veiklų mano yra ta individuali veikla kaip kurjeris ir vairuotojas.

T: Mhm, o...

I: Ir dar viena mano veikla turbūt mano tai investavimas, bet čia turbūt kaip hobis, tai...

T: Mhm, supratau. Tai gal tada galėtumėt papasakot pačią istoriją, kaip čia atsidūrėt?

I: Jo, tai iš esmės tie startiniai žmonės esam trys, kurie startavo su ta asociacija, kuri vėliau išsiplėtė, tai istorija tokia turbūt, kad tiesiog buvo apskritai tie žmonės, kur aš ir [mini vardą], esam pavežėjai, o [mini kitą vardą] yra kurjeris. Tai... Aš ne tik kurjeris, aš ir pavežėjas, šiuo metu labiau pavežėjas, tai va. Tai turbūt jau buvo tie žmonės, kurie labiau bendraudavom su platformom, aišku tuo metu buvo turbūt praktiškai viena, beveik monopolinė platforma - Wolt, didžiausia platforma, tai vat, su jais bendraudavom, susitikdavom ir išsakydavom kas negerai ir kažkaip natūraliai susidėliojo ta

situacija, kad nu, ir pats Wolt ir mes patys pradėjom sakyti, kad "mes čia ir taip su jumis kalbam", tai gal, žinai, kažką rimčiau įforminti, kad būtų, na, oficialiai, kažkoks vienetas kuris siūlo tuos pokyčius ir natūraliai susidėliojo, kad ir įsteigėm tą asociaciją.

T: Mhm, o tai koks buvo jūsų lūkestis pagrindinis, kodėl manėt, kad reikalingas yra va toks vienetas?

I: Na tai tam, kad būtumėm, turėtumėm kažkokį statusą, kuris iš tikrųjų kalba, kad nekalbėtume kaip vienas po vieną, kaip sakant, o surinktume daugelio narių mūsų nuomones, pasiūlymus ir pateiktume kaip suapibendrintą. Iš esmės čia nauda tiek patiem kurjeriam ir vairuotojam, tiek ir platformom, nes jos irgi yra suinteresuotos, ta prasme, ne kažkokį informacinį triukšmą girdėt, o gauti konkretintus pasiūlymus, konkretintą informaciją, tai nauda abipusė šioj pusėj, aišku, ne visus tuos pasiūlymus, reikalavimus pavyksta įgyvendinti ar pasiekti, na, bet natūralu čia, niekada neįmanoma. Visur yra derybos, visur yra, na, kalbėjimasis, diskutavimas, kas pirmiausiai yra būtina padaryti ir taip toliau. Tai va, tai tuo keliu ir einam. Bendraujam su platformom ir bandom gerinti tas sąlygas kiek įmanoma.

T: O kaip vertintumėt tada kaip pavyksta visą šitą įgyvendinti? Kokią realią galią turi tokia asociacija kažką pakeisti?

I: Na tai, kaip sakau, neįmanoma visiškai visų pasiūlymų, kad jie būtų įgyvendinti čia ir dabar. Na, apskritai yra, tarkim, kur nesam toj pačioj valty kaip partneriai platformos. Na automatiškai platformos visada nori didinti savo uždarbį, mes lygiai to paties norim ir čia mūsų keliai, kaip sakant, kartais susikerta, kai, tarkim, pavežėjam nori didinti komisinį platforma, o mes žinoma nesutinkam, tai va čia ne visada pavyksta susiderinti, kaip norėtūsi, kad būtų pilnai įgyvendinta mūsų pozicija, bet, na sakau, čia nieko nepadarysi. Jeigu nepavyksta mum suderinti, suderina konkurencija. Tai va, kaip žinot, kada Wolt gerokai pakėlė komisinį visoj Lietuvoj, tai praktiškai tuo metu buvo monopolinė įmonė, tai mes ir kalbėjom, kad nėra gerai, kad taip darot, neatsižvelgdami į mus ir na, ir po kiek laiko atsirado naujos platformos, kurios paėmė nemažą dalį rinkos. Nes nu atsirado niša tom platformom įeiti, kai atsiranda partneriai nepatenkinti. Tai sakau, kas nepavyksta mum, pavyksta konkurencijai. O kas pavyksta, tai dažniausiai lengviausiai pavyksta įgyvendinti tuos procesus, tuos pasiūlymus, kurie yra naudingi tiek mum, tiek platformom. Tarkim, programėlių, pasiūlymai kur matom programėlių kritines vietas, kur ir mum yra blogai, klientam blogai, tarkim, nežinau, tai va tas vietas automatiškai platforma nori gerinti, nes ji nori, kad gerai, jos nori kad gerai, na, programėlė būtų, kad vartotojai ar tai kurjeriai ar užsakovai naudotų programėle tokia, kad ji būtų patogi ir kad ji būtų kuo naudingesnė.

T: O galbūt žinot kiek į jūsų asociaciją yra susibūrę narių maždaug?

I: Tiksliai ten skaičiaus nepasakysiu, virš šimto buvo, šimto ir šimto penkiasdešimt, gal šimtas trisdešimt, gal kažkas taip. Nu nepasakysiu tiksliai, bet tame tarpe. Bet aišku, yra ir žmonių kurie nėra nariai, bet vis tiek kreipiasi į mus. Ir buvo visokių, tarkim, tų pačių pavežėjų, blokuotų neteisingai, kur sistema blokavo tiesiog dėl kelių blogų keleivių vertinimų ar šiaip kažkokių problemų, kurių jie negali tiesiogiai ir lengvai išspręst per tą vadinamą support'ą, tai nu jie vis tiek būna kreipiasi į mus ir mes tada kreipiamės į platformas, kurios blokavo juos ar kažkas, ten kažkokie įvykiai įvykę ir bandom aiškintis ir padėti. Nėra taip, kad mes atstovaujame vien tik narius, galima sakyti, mes veikiame plačiau. Tuo labiau, kitas dalykas, mes neimame ir jokio nario mokesčio, bent kol kas. Tai, kaip sakant, dėl to ir, nu, atstovaujame visus iš esmės. Na jeigu būtų labiau uždara ta mūsų asociacija, gal kitaip elgtumėmės ir atstovautume vien narius. Tai šiuo metu stengiamės kol kas visiems padėti.

T: Tai kaip suprantu, tenka bendrauti nemažai su kitais nariais, tai koks jums iš jų susidaro įspūdis, dėl ko čia jie čia prisijungia prie jūsų? Grynai dėl tos materialinės naudos, spręsti kažkokią problemas, susijusias konkrečiai su tuo darbu, ar..?

I: Tai ne vien ir materialinė nauda, kaip sakau, ten būna, nesusibendravimas kartais, kai reikia tarpininko ar arbitro, kaip sakant, viduj, kuris galėtų padėti susibendrat tarp platformos ir partnerio. Tai aišku ir visi nori tos vienybės ir nori turėti kažkokią galią sprendžiamąją ir, na, turėti įtaką procesam, tai tarkim didelis aišku šuolis buvo ir kai rengėm tuos protestus prieš keliamą komisiją. Tai natūralu, tai tada žmonės tikrai nori jungtis ir mato tą galimą naudą buvimo kartu. Nes bet kokiame atveju, kuo daugiau narių yra vieningi, kuo daugiau gali priimti vieningus sprendimus, nuspręsti, tarkim, streiką daryti, nedirbti kažkurią dieną, tai tuo jie didesnę galią ir turi. Tai va tą irgi žmonės suvokia.

T: O šiaip kaip jūs kvietėt žmones jungtis prie jūsų?

I: Tai va, socialinė medija, feisbukas aišku, kai įkūrėm asociaciją rašėm pranešimą žiniasklaidai, tai, kažkaip tai žino tie vairuotojai, kurie yra aktyvesni, kurie ten feisbuko grupėse yra, tai mato mūsų veiklą ir kas nori, tas prisijungia. Jo.

T: O kaip tada jums, kaip jūs vertintumėt aktyvumą tų kitų narių, ar noriai jie ten įsitraukia, reiškia savo nuomonę, ar nelabai?

I: Tai taip, tai labai įvairių situacijų yra. Yra automatiškai, aišku, aktyvesni, vos ne kasdien parašo kažką su savo matomomis problemomis ir kas negerai, tai mum gerai, aišku, kad tokių narių yra, nes

formuojasi nuomonė. Nes ne viską, kad ir pats dirbdamas, aš, pavyzdžiui, dirbu Vilniuj, tai aš ne viską matau, kad vyskta Kaune, Panevėžy, Klaipėdoj ir panašiai. Tai yra narių iš kitų miestų, kurie parašinėja, kas vyksta, kas naujo, kas negerai, ką mato, ko norėtų. Tai yra tokių aktyvių, yra, kurie tiesiog yra nariai ir labai nesireiškia, tarkim, va, padarėm streiką - atvažiuoja, susitinka, pakalba. Na tai įvairių tų narių yra ir įvairių žmonių, kaip sakant, yra visada ir įvairių ir reikia.

T: O tokios iniciatyvos iš jų pačių būna ar labiau jūsų ta valdyba kažką inicijuoja ir juos pakviečia? Ar būna kad iš jų kažkas kyla?

I: Tai faktas, tai iš tų aktyvesnių kur rašinėja tai va ir sako, čia tas ir tas negerai, čia va mum, nežinau, tam vairuotojui bėda, tas, pavyzdžiui, vairuotojas pats nesikreipia, bet va žmogus sako, jam yra tokia ir tokia bėda, gal galėtum, žinai, pasiaiškint, gal kreipkis į platformą, su kuria yra problemos ir gal galėtum, žinai, išsiaiškint situaciją. Nu tai įvairiai būna. Būna, kad jie kreipiasi, būna, kad mes inicijuojam, kai jau girdim ar patys matom, kad yra didelės problemos labai, ten kaip minėjau, tas komisinio kėlimas, tai automatiškai ten gavos, kad ir patys vairuotojai inicijavo, ir mes inicijuojom tuo pačiu metu, tai va.

T: O kaip yra tarkim su ta bendruomene jūsų narių, ar organizuojat kažkokias bendras veiklas?

I: Tokių oficialių kaip ir neorganizuojam, bet na yra tie patys, kur minėjau, aktyvesni nariai, kurie, nu, būna darbo metu mažiau darbo, susirašai ir susitinkam kavos. Nu tiesiog, pasikalbi, pabendrauji, nebūtinai vien asociacijos reikalais bendrauji, šiaip gyvenimiškais reikalais, tokį kontaktą palaikyt visada yra gerai.

T: Mhm, tai dabar gal tokie bendresni truputį klausimai bus, tai kaip manot, ar profesinės sąjungos apskritai turi kažkokią naudą, bet visai visuomenei, ne tik jos nariams, o tokiu didesniu mastu, ar jos reikalingos mums?

I: Tai žinoma, kad reikalingos, nes nu profsąjungų nariai yra ir visuomenės nariai, tai automatiškai yra nauda, jei yra nauda profsąjungų nariams, tai automatiškai yra nauda ir visai visuomenei nauda. Tai, kaip sakant, tokios asociacijos ar profsąjungos padeda išlaikyti balansą tarp darbdavio, kaip mūsų atvejų, platformų, ir pačių darbuotojų, tai, kaip sakant, tame ir yra nauda, kad palaikyti kontrolę, galima turbūt net ir taip įvardint, kad tiesiog darbdavys ar platforma per daug nesinaudotų situacija, kartais susidarančia rinkoje, kai yra per maža paklausa darbuotojų, bet per didelė paklausa, kaip sakant, kai lieka vien darbdaviai bet darbo vietų mažai, o darbuotojai na neturi pasirinkimo ir neturi galios, bet per spaudimą, per profsąjungas ar asociacijas, galima kažką pasiekt

ir pagerint sąlygas, išlygint tą balansą, kad pelnas neitų vien tik darbdaviui, bet būtų balansas tarp darbuotojo ir darbdavio.

T: Mhmm, o kaip manot, kas dar lemtų tai, kad žmonės nestoja taip masiškai į profesines sąjungas?

I: Na tai sakau, kažkiek yra dalis to subjektyvaus, ir, na, be reikalo, pesimizmo, turbūt, bet yra kažkiek dalis ir to pagrįsto turbūt pesimizmo, dėl ko žmonės nestoja į profsąjungas, ir tą dalį turbūt galėtų kažkaip žiūrėti į pavyzdžius teigiamus Vakarų Europos, ir bandyti juos perkelti, kas nėra perkelta dar. Bet nu nepasakysiu plačiau, nežinau, kas tikslai veikia kitaip ir kas tiksliai yra kitaip čia ir Vakarų Europoj, bet na tikrai yra daug didesnė galia profsąjungų ten kokioj Prancūzijoje ar panašiai, tai va.

T: O tas pagrįstas pesimizmas, galėtumėt gal praplėsti, kaip jum atrodo, kuriose vietose jis yra pagrįstas?

I: Ne, tai kaip sakiau, kartais yra profsąjungų vadovybė, gal net galvos net ir likusios nuo tų sovietinių laikų ir kartais jų pasiūlymai ne visai naudingi ir profsąjungų nariams galbūt daugumai netgi būna. Tai va jeigu tokie atvejai yra, tai tada automatiškai, na, nauji nariai neateina ir seni nori išstot, žiūrint net ir pozityviai į profsąjungas. Jeigu neatstovauji pilnai savo narių tuo metu, tai, sakau, yra visokių profsąjungų vadovų, sakau, kiek esu susitikęs, nevardinsiu pavardėm, bet tikrai būna keistų tokių, ekonomika nepagrįstų dalykų, kurie siūlo ekonomikos pokyčius. Bet čia vėl asmeniai mano gal požiūriai kartais nesutampa.

T: O dar tada norėjau paklaust jūsų asmeninėj aplinkoj, tarp draugų, šeimos, ar yra populiariu stot į profsąjungas, ar neturit daugiau pažįstamų, kurie irgi būtų profsąjungų nariais?

I: Ne, kad konkrečiai profsąjungų nariais būtų, ne turbūt. Nežinau, bent jau nekalbam tom temom gal tada taip pavadinkim.

T: O kokius tada išskirtumėt pagrindinius privalumus, kuriuos duoda narystė?

I: Na tai turbūt kaip ir pradžioj minėjau, ką pati narystė duoda, tai čia vėl, jeigu globaliai žiūrint, na tai reikia tokių dalykų, tokių organizacijų, kaip profsąjungos, nes jos bet koku atveju įneša naudą, jos bet koku atveju įneša teigiamus patobulinimus, teigiamus dalykus tiek darbuotojam ir nariam, tai o kaip paskatinti ar priversti, va tame ir esmė, kad yra dalis žmonių, kurie suvokia tą globalią naudą, ane, ir nori prisidėt, ir profsąjungų atveju net prisideda atlyginimais, o kiti tiesiog na, kaip sakant, nemokėdami pavažiuoja su tuo traukiniu ar organizacija, jeigu gauna naudą net nebūdami nariai. Ir va čia gal yra problema ir bent jau profsąjungos kartais taip ir sprendžia, kad nauda skiriama tik nariams profsąjungų, ten susitarimo sąlygos papildomos, nežinau, laisvadieniai

papildomi ar kažkas kurie būna tik nariams profsajungų. Tokiu atveju, iš esmės nebūdami nariais, tie žmonės ir praranda tą galimą gaut naudą ir turbūt kad daugiau tų narių būtų tiesiog reikėtų profsajungom tą įrodyti, kad "va, žiūrėkit, įstoję pas mus, jūs turėsit tą ir tą, o nebūdami pas mus, jūs to neturėsit". Ir tada žmonės natūraliai gali pasiskaičiuoti ir pasižiūrėti, kad aš nebūdamas, nemokėdamas to profsajungos mokesčio, gal aš prarandu daugiau, nei galėčiau gaut būdamas tuo nariu. Va čia toks turbūt kelias vienas.

T: Mhm, o kaip pavyzdžiui su žala? At turi kažkokių trūkumų narystė, ar būna kažkokių diskriminacijos atvejų, esu girdėjęs tokiu atveju.

I: Ta prasme, diskriminacijos profsajungos viduj?

T: Diskriminacijos kai darbdavys sužino, kad esi profsajungos nariu.

I: Mhm, nu čia vėl, ta diskriminacija, jo, būna turbūt iš darbdavio pusės įsivaizduoju, bet iš kitos pusės jiems labai rizikinga tą diskriminaciją kažkokią pareikšt, nes jeigu yra daug tų narių, na tai, jei tu diskriminuos tuos narius, tau turi visiškai nesvarbūs būt darbuotojai, tai tu gal ir gali krizės laikais kažką tokio padaryti, bet tau atsisuks bumerangu tuo metu, kai rinkoj darbuotojų ima trūkti ir darbuotojai sako Ėei, gal mes nedirbam, gal darom streiką. Dėl to kad jūs tą ir tą padarėt“. Ir kas tada bus. Tai mano požiūris visada kad tiesiog dialogas turi būt tarp profsajungų, asociacijų ir tų pačių, kitos pusės - darbdavių ar platformų, nes niekada patys, tarkim, neįnam ir nebandom eit į konfliktą ar ten kažkokius super griežtus reikalavimus statyti, ane, tai visada yra geriau diskutuoti, visada geriau išgirsti kitą pusę, na ir tuose pačiuose pasiūlymuose, kad „mes siūlom tą, kodėl jūs to nenorit daryti, kodėl nedarot, kodėl vėliau ar kodėl išvis nedarysit“. Na, reikia visada išgirst ir kitą pusę, nes mes lygiai to paties tikimės - kad ir mus išgirs, tai tiek ir mes išsakom savo argumentus, tiek ir jie, ir va, tada reikia kažkokį konsensuą rasti, tą vidurį derybose, tai taip ir turėtų veikt, manau.

T: Mhm, tai jūsų asociacijoj nėra tekę spręsti tokių problemų, kai ten atjungia nuo programėlės ar kažkas panašaus?

I: Na turbūt priešingai būna, tai visada, na, bent jau kiek susidūrėm, kad visada kai mes kreipiamės, yra daug lengviau išspręsti nariams ar tiesiog tiems, kurie kreipiasi, žmoniems, kilusias bėdas, per mus, negu jiems patiem bandyti tiesiai, na, dasikapstyt iki aukštesnio lygio support'o ar netgi vadovų. Tai kai būna didelės bėdos, tikrai yra buvę situacijų, kai žmogus platformoj yra blokuotas visam laikui ir sako ne, mes su tavim bendradarbiavimo tikrai nebetęsim. Ir per mus, mes kreipiamės ir sako irgi „ne, viskas, šitas žmogus tą ir tą blogai padarė, taip neturi būt“, o mes sakom

„žiūrėkit, mes laiduojam, žinai, jeigu tikrai dar bus toks atvejis, blokuojat, jokių pretenzijų, taip toliau. Mes su tuo žmogum pakalbėjom, tikrai jis taip nebedarys daugiau, žinom, ką jis padarė, jis pats sutinka, kad tai negerai, kad taip nereikėjo elgtis“, ane, ir darom, bandom, žinai, jeigu su tuo žmogum pavyks, o gal ir kitą kartą pavyks, jūs neprarasit darbuotojų, jūs turėsit tuos žmones, kurie dirba ir uždirba jums pinigų ir uždirba sau pinigų, ane, ir jeigu jie pasitaisys, jeigu iš tikrųjų, jie irgi jaus atsakomybę, kad, na, jeigu kažką blogai vėl padarys, kad, na, mus paves, tai gal jie to vis tik nebedarys, žinai. Ir *okay*, sako, pabandom. Tai va tokių situacijų yra buvę, kad na, sakau, priešingai, ir vėl, be grąšinimų, be nieko, geranoriškai ir diskusijos būdu išsprendi tas bėdas ir dažniausiai, sakau, priešingai, nauda yra, o ne kažkoks diskriminavimas.

T: Mhm, tai jūs, kaip suprantu, manot, kad čia nereikėtų uždėt tų ideologinių etikečių, kad čia tik kairiųjų dalykas, kad puikiai gali veikt ir...?

I: Ne, tai kad gali veikt ir kad turėtų veikt, tai taip, bet kad kartais būna, kad veikia toj kairėj pusėj, tai turbūt taip, kad būna tokių profsajungų, kurios dabar net ir politinės partijos kartais kyla iš profsajungų, gal ir mūsų Lietuvos partijos, tarkim, socialdemokratai dažnai susiję su profsajungom, tai... Bet čia gal ir yra blogybė, gal čia dėl to ir žmonės kartais nenori stot į tokias profsajungas ir taip toliau. Čia nu, sakau, jie patys tada kartais gal sau ir rizikas sau įsineša tokiu atveju, kad trūks narių ir taip toliau. Sakau, visada, visada, kaip sakant, yra dvi pusės ir tą balansą išlaikyt kartais sudėtinga ir jeigu nueinama per daug į kairę pusę su savo pažiūrom ir tada gal ir tų narių trūksta ir taip toliau. Nežinau. Bet sakau, bent jau mūsų atveju taip nėra.

T: Mhm, o kaip manot, blogybė čia dėl to, kad partija kažkokį blogą įvaizdį turi ar čia apkritai, kad ta politinė kairė...?

I: Na apskritai, tarkim, nuo organizacijos pradedi ir kažkokias politines įnešinėti, ane, nežinau, darbotvarkes ar ten politinius klausimus kelti, ar kalbi taip, kaip kažkokia politinė jėga. Tai ne visiem, gi žmonės vieni gal balsuoja už socialdemokratus, kiti gal už konservatorius nori balsuot ar Laisvės ten partijas, ar centro partijas. Tai jeigu tu atstovauji ir skelbi tik idėjas, skirtas tik kairei pusei, tai automatiškai tu ir prarandi tuos narius, kurie galbūt yra dešiniųjų pažiūrų, ar ten labiau liberalių pažiūrų, tai tą turiu omeny, tai dėl to, na yra, blogai, jeigu nueina profsajunga vien į politiką. Ir šiaip neturėtų būt profsajungos ar asociacijos politikos kažkokiais įrankiais ar atstovaut kažkokias politines jėgas. Ne jas atstovauji, darbuotojus turi atstovaut ir atrast tą konsensusą tarp darbuotojų ir darbdavių, o ne, sakau, nu ir taip žiūrint, profsajunga neturi stengtis ir žlugdyt pačios darbovietės veiklos, nu jeigu yra sudėtinga situacija, tu negali reikalaut kelti atlyginimų ar ten, nežinau, derėtis dėl trumpinamos darbo dienos ar panašiai, dėl ko galbūt ta įmonė žlugs, jeigu būtų

įgyvendinti tie sprendimai. Tai kai yra sunki situacija gal galima kalbėt, kad „gal pagerėjus situacijai, gal pelno dalį kažkokią, kad būtų perskirtoma darbuotojam“. Tokie sprendimai turėtų būt, aš manau, profsajungų atveju. Bet sakau, mes asociacija, todėl truputį skiriasi mūsų sprendimai ir approach'ai.

T: Mhm, o tai jums neatrado, kad tada, kad pačios profsajungos neišvengiamai priklauso politinei kairei, nes yra kaip ir tas konfliktas tarp darbuotojo ir darbdavio, ir kad tokios asociacijos ar profsajungos, nu, jų visa idėja ir yra ginti darbuotojo būtent interesus, tai ar čia nėra tokio prieštaravimo?

I: Nu tai kaip ir minėjau, gali būt toks na, kaip sakant, gynimas kaip galvos daužymas į sieną, kai pasakiau, kad taip turi būt ir viskas, ir net nežiūriu darbdavio interesų ir to ką sako darbdavys ir galbūt ekonominės situacijos, esančios aplink. Na tai toks atstovavimas gal, sorry, bet, tada tokį atstovavimą gal galima prilyginti kairei, nes nu kartais tokie pasiūlymai gal ir būna pagrindiniai iš tos kairės, nežinau. Na bet pas mane, mano supratimu, nes na mano pažiūros gal dėl to kitokios, kad nu ne toks turėtų būt bendradarbiavimas, o turėtų būt kaip lygių partnerių, ir bandymas rast to balanso ir panašiai, tai čia toks liberalesnis labiau požiūris, ar dešinės, konservatyvesnis, kaip pavadint. Mano įsitikinimu toks turėtų būt, ir jeigu toks nėra profsajungos, o dažnai turbūt ir nėra, tai va tada ir sakau, susikuria bėdos, gali ir sužlugdyt, gali ir pakenkt darbuotojam, siekdamas kažkokių neįgyvendinamų tikslų, tai va.

T: O tada bendrai dar, kaip vertintumėt Lietuvos kontekstą, kokios čia sąlygos yra profsajungom? Ar yra lengva, ar yra kliūčių?

I: Tai taip, profsajungos, jeigu institucine kalbėt, nu tai profsajungos turi savo atstovybes Trišalėjų taryboj, kai kurios profsajungos turi, gali kalbėt ir atstovaut darbuotojus, na ir darbdavių tada dalis ir Vyriausybės dalis, tai nu, ta prasme, jie tą eterį išsakyt savo nuomonę turi, gaila tiek, kad kartais tas eteris yra politinis. Tai kai kalbama viena, ir mes patys, tarkim, kaip asociacija sakom, ką mūsų nariai jaučia, nu tarkim, čia kalba apie konkretų atvejį, kai yra Europos Sąjungos mastu svarstoma visus partnerius priverstinai įdarbinti, na tarkim, platformos - Wolt ir panašiai, kad priverstinai įdarbintų visus darbuotojus, ir na, įsivaizduojama, kad taip visi tie partneriai gaus naudą, nes turės didesnę galią ar taip toliau. Bet kaip mes kalbam, kaip mes patys, kaip ir aš pats jaučiu ir kiek kalbam su savo nariais ir ne tik nariais, tikrai visiškai absoliuti dauguma partnerių - tų kurjerių ar pavežėjų yra prieš privalomą įdarbinimą, nes būtent lankstumas, kurį mes gaunam, dirbdami tą darbą, kokį mes dirbam, yra na visiškai pagrindinis mūsų matomas plusas, ir tas lankstumas tuo pačiu suteikia galimybę daugiau užsidirbt, nes gali dirbt tuo metu, kada didesni uždarbiai, kada

didesnė paklausa, tai per tą eina nauda ir mum, per tą eina nauda ir tom pačiom platformom, nes jos taip pat irgi savo pasiūlą ir paklausą išlygina, pasiūlydami kažkokiu laikotarpiu didesnę užmokestį, gali suteikt. Tai čia yra ta konkurencija, tokia liberali, liberalios sąlygos, bet patys partneriai netgi jų nori, didžioji dalis, turbūt devyniasdešimt procentų. Tai va, Europos Sąjungos mastu svarstoma visus įdarbinti privalomai, kaip ir privalomas darbas dažniausiai ką reiškia dažniausiai - fiksuotas darbo valandas, darbdavys nustato daug sąlygų. Tai ta prasme, darbo santykiai ne visada yra labiau apsaugantys darbuotojus. Šiuo atveju yra priešingai, mūsų veikloj darbuotojam minusas būtų, o ne nauda, jeigu jie būtų įdarbinti. Tai va, mes išsakom pozicijas toj pačios Trišalėj Taryboj, išsakėm poziciją, kad na, mūsų dauguma nenori to privalomo įdarbinimo. Jeigu yra žmonių, kurie nori, tai gal, mes tokią pozicija išsakytumėm, kad jeigu žmogus nori, jeigu išsako tokį pageidavimą, tada tarkim platforma turėtų jį įdarbinti, bet jeigu išsako priešingą pageidavimą, kad jis nori dirbt laisvai, jis nori dirbt per individualią veiklą su keliom platformom, taip toliau, kad mes ir norim dirbt laisvai ir didžioji dalis tokių žmonių ir yra, kurie nori dirbt su keliom platformom, nori rinktis tą platformą, tuo metu siūlančią geriausią uždarbį ir pats rinktis savo darbo laiką ir panašiai. Ir toj Taryboj profsąjungos atėjusios sako, kad "ne, čia tiesiog mes žinom geriau, kad jeigu bus visi įdarbinti, bus visiems geriau" ir viskas, ir nulis argumentų, klausimų ir taip toliau.

T: Tai čia tokią kaip ir problemą matot tai, ar ne, kad nėra kažkokios vieningos pozicijos tarp profsąjungų pačių? Kad truputį išsiskiria, kaip va jūs, pavyzdžiui, matot, ir kaip kiti?

I: Tai kad kartais ta pozicija, sakau, yra priešinga netgi, priešinga galimai gaut naudai. Būtų nuostolis, o jie vis tiek atstovauja ir net nežiūri argumentų, tai... Nu bet tada ir bando atstovaut, tarkim, kaip mus, kaip tuos partnerius, dirbančius pagal individualią veiklą, jų neturėdami tarp savo narių, net nesuprasdami veiklos specifikos, ar kaip pavadinti, ir vis tiek skelbia nuomonę apie tą veiklą. Ir priešingą nuomonę, negu tie patys dirbantieji norėtų gal. Tai bėda, kad trišalėse tarybose kol kas ir yra turbūt, na, tą eterį, kaip sakant, bendravime su valdžios institucijom ir gauna profsąjungos, kurios kartais neturėtų gaut, kai kuriose vietose, kaip sakau, kaip mano minėtų atveju. Kad kartais kai kuriuose dalykuose jos tiesiog neturi specifinių žinių turbūt, taip pavadinkim. Tai lygiai ta pati direktyva, kuri būtų priimta Europos Sąjungos, na, pasiūlyta Europos Sąjungos mastu, ir konsultacijos su Europos Komisija ir Europos Parlamentu vyksta per profsąjungas, nors jie tos veiklos neatstovauja, bet kažkodėl, na, tą veiklą vykdančių asmenų net neatstovauja, bet nuomonę, kaip ji turėtų būt keičiama, išreiškia ir formuoja politiką. Tai va, tai čia yra negerai.

T: Mhm, o tai šiaip tada, stebint tą, tuos trišalės tarybos veiklą, kaip jum atrodo, na, kad ir išsiskiria jūsų požiūriai, bet ar yra atsižvelgiama į tai, ką profsąjungos sako, ar yra ir įgyvendinami tie pasiūlymai?

I: Taip, tai žinoma, na yra atsižvelgiama... Atsiprašau, žadintuvas skamba [atsitraukia nuo kompiuterio]

T: Viskas gerai.

I: Tai, taip, yra atsižvelgiama, bet kokių atveju, tai, nes sprendimai Trišalėje Taryboje yra priimami arba bendru sutarimu tarp trijų šalių, radus kažkokį konsensusą, arba nepriėmus, vis tiek, tada priima Vyriausybė vienašališkai, bet vis tiek atsižvelgdama tiek į darbdavių, tiek į profsąjungos pasiūlymus. Tai čia ir dabar turbūt, kalbant apie minimalios algos didinimus ir panašiai, tai va šitie, tada dalyvavimas profsąjungų būtinas ir yra prasmė jom dalyvaut, nes jos tikrai tuo metu atstovauja ir turi atstovaut savo darbuotojus. Ne tik savo, bet ir visus darbuotojus turbūt. Tai va ir tada jos ir turi stovėt, lenkdamos, kaip sakant, sprendimą, kad būtų į darbuotojų pusę nauda, kaip sakant. Tai taip, na tuo metu ir pasiekiami rezultatai, faktas.

T: Tai gerai tuomet, nežinau, gal dar bekalbant jum kilo kažkokių minčių neišsakytų ar galbūt nepaklausiau kažko, kas jum atrodo svarbu šitai temai?

I: Ne, tai kaip ir viskas, jau žiūriu penkiasdešimt minučių užsitempėm (juokiasi).

T: Aha, kažkaip...

I: Per daug užsikalbėjau. Tai okay, tai sėkmės tada, su savo darbu, nežinau, ką čia mano išvalgos įneš.

T: Įneš, įneš, tikrai. Tikrai labai ačiū jum.

I: Gerai tada, viso, gražios dienos.

T: Ir jum, iki.

4-as interviu

Interviu numeris: 4.

Informantas (-ė): Julija, pardavimų vadybininkė, buvusi kurjerė, 31 m.

Profesinė sąjunga: „Gegužės 1-osios profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: Nuotolinis interviu, Zoom, Berlynas – Klaipėda

Interviu data: 2022-09-20

Interviu trukmė: 39 min. 17 s.

Pastebėjimai: -

Tyrėja: Tai viskas gerai, kaip jum patogiau. Man tai nesvarbu.

Informantė: Pamažinsiu gal šviesą. O, nu, čia kažkas jau geriau, ane?

T: Jo. Tai ačiū dar kartą labai, kad sutikot, čia taip spontaniškai visai gavos, bet džiaugiuos, kad turėjot dabar laiko. Tai turbūt galim ir pradėt, nebent jūs kažkokių dar turit klausimų apie mane, ar ką čia darau?

I: Tai magistras, supratau. Ne pirmą magistriniam duodu interviu, tai klausau (juokiasi).

T: Gerai, tai pradėsiu nuo tokios įžangos savo. Tai, kaip jau žinot, studijuoju Vilniaus universitete ir rašau magistrinį darbą apie profsąjungas Lietuvoje. Tai kadangi Lietuvoj narystė profsąjungose yra viena žemiausių Europoj, aš bandau išsiaiškinti, kaip tie žmonės, kurie vis dėlto nusprendžia jungtis į profsąjungas, kokią jie tame mato prasmę ir naudą ir kas juos motyvuoja tai daryti. Tai tada prieš pradedant interviu dar turiu paminėti, kad jis yra anoniminis, jūsų vardas ir pavardė niekur nebus viešinami, o tai, ką pasakysit, bus naudojama tik mano baigiamajame darbe. Ir taip pat dar turiu paklausti, ar sutinkat, kad bus daromas pokalbio garso įrašas ir kad jūsų atsakymai bus naudojami mano darbe?

I: Sutinku.

T: Gerai, ačiū. Tai gal pradžiai galėtumėt trumpai prisistatyti, iš kur esat, kiek jum metų ir kuo užsiimat dabar gyvenime daugiausiai?

I: Jo, tai aš esu [mini vardą], iš Klaipėdos, trisdešimt, Dieve, kiek man metų (juokiasi), trisdešimt vieneri, jo, teisingai. Šiuo metu dirbu prekyboj, pardavimų vadybininke. Nežinau, pagal išsilavinimą inžinierė, bet gyvenimas nuvedė kitur. Tai va, nežinau, tiek apie mane.

T: O kiek laiko jūs buvot „Kurjerių asociacijos“ narė, nežinau ar dar esat oficialiai?

I: Teoriškai, oficialiai - esu, nes nenutraukiau narystės, o pas mus asociacijoj tu gali būti narys ir nemokėti mokesčio, jeigu tu nevykdai veiklos. Kadangi kurjeriai, nu mes esam nestandartinis labai darbas, mes neturim darbdavio, ir realiai mūsų pajamos iš tos veiklos priklauso nuo to, kiek dirbai ir ar tą veiklą vykdai, ar ne. Tai teoriškai esu dar narė, esu nutolusi nuo tos veiklos, nes tiesiog, nebeužsiimu pačia kurjerio veikla, bet prireikus kažkokių, mano pagalbos, į mane vis tiek kreipiasi ir atsakau: „taip, aš čia, dar gyva“ (juokiasi).

T: O kiek laiko tada iš viso buvot narė aktyvia?

I: Dabar galvoju, pradėjom turbūt, blemba, dabar ir neįsivaizduoju iš tikrųjų, tas datas atsekti. Šiaip metus tikrai buvau aktyvi narė. Jau tokia aktyvi aktyvi narė. Nu po to turbūt gyvenimas įvyko ir teko keist veiklas ir tada tiesiog natūraliai, kadangi nebeužsiėmiau tuo. Jeigu tik užsiimčiau, tai jo, būčiau vis tiek aktyvi, tai o... Tai metus laiko aktyvi narė ir nu pora metų jau toks pasyvus vaiduoklis.

T: O tada gal galėtumėt papasakot kokia pati istorija buvo jūsų prisijungimo į tą profsąjungą, kaip ten taip susiklostė?

I: Jo ir šiaip turiu paminėt, kad čia ne pirma mano profsąjunga. Prieš tai buvau profsąjungoj savo darbovietėj, kadangi anksčiau dirbau [informantės buvusi darbovietė] ir ten buvo profsąjunga tiesiog darbovietės, vietinė, patys organizavomės. Tai tenais, kažkaip man, ta prasme, man buvo kaip ir žinomas, kas tai yra ir su kuo tai valgoma ir kaip ir esu jau buvusi to dalimi, tik, nu žinot, gal ten mažose įmonėse jos tokios pusiau fiktyvios turbūt, šitaip reiktų sakyti, buvimas dėl buvimo labiau, ar ne, šitaip. O čia, šita profsąjunga turbūt labiau tai, kas turėtų būti teoriškai profsąjunga. Vien dėl to, kad mes visi iš skirtingų veiklų, pusių, įmonių, ir, ta prasme, visiškai patys inicijavom mes ir ta prasme tai nebuvo, tiesiog tai buvo žmonių susivienijimas labai natūralia eiga, kas atsirado iš tiesiog tokio, na, bent, jau visa ta asociacijos įgyvendinimo istorija, atsirado tiesiog iš streiko, nes kažkada Bolt kurjeriai streikavo ir jie tada nutarė tą savo streiką, jau pasibaigus jam, perkleti į kažkokią taisy, vis tiek bendrauti ir toliau vienyti, ir tiesiog tai natūraliai gimė į tą asociaciją. Jo. Ir realiai aš vis mačiau kažkur žiniasklaidoj, apie Kurjerių asociaciją ir kas čia jie tokie ir, mm, labai, galima sakyti, tuo metu buvo mano požiūris kitoks, nes aš buvau kitos, pagrinde, tuo metu kurjeriai, Bolt'o kurjeriai buvo asociacijos visi nariai, ir aš būdame Wolt'e, pas mus buvo visai kitokia, nežinau, mikroflora, nežinau, tiesiog kitokios nuotaikos. Tuo metu, kai aš atėjau dirbti, netgi būdavo susitikimai su vadovu vykdomi, ten pusryčiai tokie, ta prasme, jo, čia dar prieš karantiną, man atrodo, ar labai ant ribos, tarp karantinų. Tai žodžiu, ta situacija buvo visiškai kitokia, mes jautėm tą komunikaciją ir jautėm palaikymą ir visai buvo kitoks požiūris, mes buvom visi labai patenkinti turbūt. Nu kaip, lengvai patenkinti, visi buvom daugmaž patenkinti ir mūsų klausėsi ir ta komunikacija buvo iš tiesų. Jo, tai aš žiūrėjau į tą profsąjungą kaip į kažkokią trečią asmenį kuris čia kišas kažkur, kur nereikia ir bando stumti kažkokias veiklas, kažkokius įstatymus, kažką jie ten daro ir neaišku kodėl ir kas jie. Va tokie kažkokie neaiškūs dalykai. Ir aš manau, daug kas, kas nebuvo asmeniškai pabendraavęs su jais, labai taip dviprasmiškai žiūrėjo iš tiesų. Ir tiesiof esu toksai žmogus, kuris nemėgsta susidarinti nuomonių, nors ta nuomonė iš pradžių tikrai buvo neigiama. Bet aš turiu viską pasitikrint pati, aš turiu pati viską išsibandyt ir tada žinot tą tikrąjį atsakymą, nes

niekas, ką pažinojau, nebuvo asociacijos nariai, tai tiesiog, mes nežinojom, kas čia jie tokie ir su kuo valgoma. Tai, man atrodo, Klaipėdoje, aš galbūt vis dar esu vienintelė asociacijos narė (juokiasi), man atrodo, nieks nėra prisijungęs iš Klaipėdos. Jo, tai tiesiog, aš parašiau jiems, atsimenu, piktą laišką, kad maždaug „kas čia jūs tokie, ko čia jūs norit“, nes tuo metu kažkas vyko, tuo metu vyko kažkokie, diskusijos viešoj erdvėj dėl darbo statuso. Nes kadangi čia tokia opi problema pas mus buvo, kad mes kaip ir ne darbo santyky, bet kaip ir darbo santykiai, žodžiu, toks vinguriavimas, tebevyksta jis iki šiol ir turbūt dar bus dešimt metų į priekį, kol kas nors pasikeis Lietuvoj. Bet jo, tai aš ten parašiau tokį piktą laišką ir gavau labai teigiamą atsakymą (juokiasi), kad maždaug „jo, jo, suprantam, ką galim padaryt, kad būtų kitaip?“ ir aš tokia galvoju „kas čia?“. Tai jo, tai tada pradėjau bendrauti su jais ir pamačiau, kad čia tiesiog tokie patys kurjeriai kaip aš, kurie visiškai, nu, savaime susiorganizavo ir ne visiems yra geros sąlygos, ne visi yra patenkinti, ar kitiems gal kažkokia nelaimė įvyko ir jie pamatė, kad nėra tų socialinių garantijų, nėra nieko. Ir tada kai tau pateikia tai – „aa, tai okay, aš negalvoju apie šitą, jo, iš tiesų“. Tai jo, ir kažkaip taip ta veikla ir pradėjo rutuliotis toliau ir tas įsitraukimas atsirado tiesiog, taip natūraliai. Natūraliai besmalsaujant (juokiasi).

T: O kaip manot, ar tas, kad jau anksčiau buvot profsąjungos narė, turėjo kažkokios įtakos?

I: Ne, absoliučiai ne. Ir aš atsiminiau, kad aš buvau profsąjungoj tik va tada, kai va šitas interviu, nes nu niekada nebuvo būtent apie profsąjungas klausinėjama. Tai va tik tada atsiminiau: „aaa, taigi aš buvau ir dar vienoj profsąjungoj“ (juokiasi). Tai jo, ne, visiškai nesusiejau šitų dalykų, va tik dabar atėjo į galvą.

T: O tada kaip įvardintumėt kokia ta pagrindinė priežastis buvo, kad nusprendėt, kad reikia jungtis? Ar turėjot kažkokių lūkesčių?

I: Tiesiog gal pamačiau, kad kiekvieno balsas kažką reiškia ir kad kas benorėjo prisijungti, tas bus išgirstas ir to nuomonė bus vertinama ir į ją bus atsižvelgiama. Tai tokia buvo erdvė, nežinau, kaip dabar, bet tuo metu - kur tavo žodis, nu, tikrai turėjo svorį ir į tavo nuomonės buvo atsižvelgiama. Kadangi nebuvo labai daug aktyvių aktyvių narių, tai tiesiog vieta, kur tu galėjai pasireikšti, išsakyti. Ir šiaip, matot, mūsų tas darbas toks, kur mes būdavom vieni mašinoj, arba kiti vieni su dviračiu, ir nebuvo to tokio kažkokio kolektyviškumo. Nu, nors aš turėjau draugę, turim bendrą chat'ą ir mano giminaitė irgi kurjerė, tai mes ten chatindavom, bet nu tu neturi kolegų, ar ne, tai dar vis irgi tas toks, šioks toks, kad „o, čia mano kolegos“, irgi buvo faktorius, jo.

T: Mhmm, tai viena iš priežasčių buvo ta, kad tikėjotės, kad kolegiškumą paskatinis narystė profsąjungoj? Jūs to tikėjotės, ar čia taip natūraliai gavosi?

I: Žinot, čia taip gavosi, kad aš niekada nesusimąščiau apie problemas, kurios yra, kol man jų ant lėkštutės nepateikė ir kol neįsivėliau į tą diskusiją, nes mano, sakau, nuomonė buvo visai kitokia, nei profsąjungos pozicija. Tai kai aš įsivėliau į tą diskusiją ir mes pradėjom ir jie sakė "okei, mes priimam žmones ir su tokiom nuomonėm, kaip tu, ir tai gerai, tai irgi yra nuomonė, ir tai irgi vertinama, ir tai irgi yra atstovaujama. Mum kaip tik tavęs reikia, ar ne, nes tavo nuomonė kitokia negu mūsų." Nu, ir kai prasidėjo ta diskusija, tai gavosi, kad profsąjunga tapo toks biškį kovotojas, ar ne, nu ir tiesiog, nes, nu, kurjeriai neturi, neturim jokios, kaip pasakyt, jokio svorio. Mes neturim darbo santykių, mūsų veiklos neapibrėžia jokie įstatymai, ta prasme, ta sutartis, kurią mes pasirašom su įmone, yra labai, amm, ja galima labai lengvai manipuliuoti. Ir tave vis tiek, aš to nežinojau, bet po to iš tiesų per praktiką pamačiau, kaip žmonės, kurie kovojo, kaip juos, rado pretekstą juos išmesti. Susigalvojo kažkokias nuobaudas, kur žmonės nedarė šito dalyko, bet tu negali įrodyt, ta prasme. Ir, tai vat, kadangi mes turėjom labai mažą svertą derėtis kažkaip, ir mūsų pavienių balsas nebuvo girdimas, tai tai tapo kaip tokia kažkokia didesnė jėga, kur tas tavo balsas pradėjo būt girdimas ir su tavim šnekėjosi, ir tai tapo tiesiog tokia, tokiu būdu, kaip ginti savo teises realiai, ką ir turi daryti profsąjungos. Nu ir kai aš pamačiau, kiek mes iš tiesų negaunam ir neturim, mes, gyvendami Europos Sąjungoje, su mūsų Europos Sąjungos darbo įstatymai, turėtume šituos dalykus gauti, realiai čia neturėt net būt diskusijos šitoj vietoj. Ir čia yra tiesiog didelių kompanijų būdas apžaišti, ar ne, su kažkokiais susigalvotais savo terminais staiga pakeisim darbo santykius. Nu taip nėra, ar ne? Ir kai aš iš tiesų įsigilinau į tą problemą ir ją pamačiau, tai ta asociacija tikrai tapo vieta, kur mes kažką galėjom bent jau viešai tą diskusiją kažkokią daryt. Ta prasme, žinoma, į mus neatsižvelgiama ir nebus atsižvelgiama ilgai, bet bent jau kažkokią viešą diskusiją galėjom daryt. Tai bent jau kažkoks girdimas balsas galėjo būt. Tai jo, tai tiesiog tas komandiškumas, bet ne tiek, kad... Tas komandiškumas su tikslu kažką pasiekti. Ne tiesiog, kad „oo čia mes visi kurjeriai, jėga! Bėkim maratoną, velnias žino dėl ko.“ Ne, mes labai tikslingai - nepatinka mum tas, nepatinka tas ir nu kaip ir turėtų, aš turbūt, manau, kad va šita kurjerių profsąjunga, kad ir kokia ji būtų pasyvi (juokiasi) dažniausiai, nes lietuviai apskritai žiauriai pasyvūs žmonės, bet turbūt ji arčiausiai yra to, kas turėtų teoriškai būti profsąjunga. Tai va, tai tiesiog dėl to, kad grynai mes susivienijom vien dėl to, kad mes neturim to balso, mūsų negina įstatymas, ir čia yra vienintelė vieta kur kažką mes galėjom daryt. Tai vat, iš to balso neturėjimo ir svorio neturėjimo kalbant su darbdaviu. Tai va.

T: Dabar čia bekalbėdama užsiminėt jau, kad, sakot, kad jūsų neklausė ir neklausys dar ilgą laiką, tai gal galėtumėt praplėsti truputį, kaip vertinat tą realią galią, kurią turi profsąjungos? Ar pavyko kažką įgyvendinti iš tikrųjų?

I: Aa, kaip pasakyt, vilčių gal buvo daugiau ir mes visą laiką stengėmės žaisti su žiniasklaida, kiek įmanoma, nes, aišku, žiniasklaidai patinka sensacingos kažkokios antraštės ar protestai, kas Lietuvoj taigi labai retai vyksta. Tai čia iš tiesų toks retas akiai dalykas, ir aš manau, kad, apskritai, man labai keista kaip žmonės nesusimąsto - mes dėl nieko nestreikuojam, dėl nieko! Tai kad susivienija kurjeriai ir eina streikuoti, mes tų streikų turėjom ne vieną. Nu, čia turbūt tiktai mokytojai tokie streikuotojai, ar ne, daugiau turbūt niekas. Bet tu turi susimąstyt, kad tikrai yra šūdas (juokiasi). Jeigu žmonės susirenka streikuot Lietuvoj, tai yra šūdas. Nu, taip šnekant, ar ne. Tai vat, man keista, kaip žmonėms dar nesuprantamas šitas dalykas, kad čia kažkas negerai šitoj vietoj, pirmas. O antras dalykas, tai tiesiog, aišku, mes nepasiekėm to, ko norėjom. Porą sykių turbūt pavyko tuos sprendimus, kuriuos priėmė įmonės, pavėlinti. Taip pat, negali sakyti, kad visiškai niekas nepavyko, kažkoks pokytis buvo. Nes, pavyzdžiui, Wolt'as, jie yra dabar padarę draudimą kurjeriams, tai, ko mes neturėjom niekada, ir šitos kalbos prasidėjo tada, kai būtent kurjerių asociacija pradėjo tą viešą diskusiją, kad mes neturim tokių dalykų, mes neturim draudimo, įvykus nelaimėi žmogus lieka negalintis dirbti ir negaunantis Sodros išmokų, nieko, ar ne. Tai tiesiog, be pajamų lieka. Nes jeigu jis, nes ne visi žino, kaip teisingai deklaruoti mokesčius, kad tu gautum išmokas iš Sodros. Kiti, pavyzdžiui, metų gale deklaruojasi, nesukdami sau galvos, nes taip galima, o kad tu negausi tada biuletenio - nieks apie tai negalvojo, nes labai mažai informacijos. Tai žodžiu, kadangi mes pradėjom tą viešą diskusiją, tai jo, atsiranda tokie dalykai, ir tikrai, įmonės pradėjo svarstyti, kad aha, gal čia negerai. Ir tos asociacijos kitose šalyse, jos yra gan stiprios ir ten streikai vyksta gan dideli ir vyko gan dideli. Tai, ta prasme, tos viešos diskusijos tikrai kažkiek padėjo, kad mes gautume tas sąlygas, kurių mes norim. Faktas, kad to niekada nebus. Nu, kaip niekada - negyvenam tobulam pasaulyje, vis dėl to, Wolt'as turi savo lobistų, Wolt'as geriau moka šnekėti su žiniasklaida, Wolt'as moka, ir Bolt'as, tuo pačiu, moka užsakyti straipsnius ir turi tam lėšų, ta prasme, ko neturim mes - nei lėšų, nei išteklių. Tai, žinoma, tai yra netolygi kova ir vis tiek tai yra jų sprendimas, kaip ką padaryt. Aišku, bijodami blogo pijaro, jie šiek tiek pašvelnino tą toną, ir kažkuriuo momentu jie pakankamai dar taikstėsi su mumis ir bandė šnekėti, bet va, turbūt mano paskutinė veikla ir paskutinis streikas, kuriame dalyvavau ir parodė, kiek jiems... Kiek jie, turbūt, paaugo pakankamai tiek, kad jiems pasidarytų dzin. Tai vat, ar dabar turi svorį? Aš manau, kad nebe. Bet pačioj pradžioj, kai jie dar buvo maži ir kai nevyko karo, ir nebuvo krizės, ir žiniasklaida pasiimdavo šitas mūsų istorijas kaip labai fainas, kaip labai šviežias naujienas, tada jo, turėjo. Bet dabar jau visi priprato ir niekam nebeįdomu, ir mūsų tas svoris labai yra tikrai nieko nebereiškiantis.

T: Mhmm, o tada dar norėjau paklaust, gal galėtumėt išskirti, kokie pagrindiniai privalumai buvo jums narystės profsajungoje? Ką jums davė?

I: Privalumai?

T: Mhm.

I: Hmm, ką davė, nežinau, ta prasme, tiesiog suvokimą, ar ne. Kaip minėjau, pakeitė mano nuomonę. Apskritai, pakeisti žmogaus nuomonę ir priėti kažkokios naujos išvados šiaip yra labai didelis dalykas, ta prasme, bet koku atveju, tai yra daug. Aš pradėjo apskritai labai domėtis šita sfera, kas manęs niekada nedomino turbūt, tiek profsajungos, tiek darbuotojų santykiai, darbdavio santykiai, nu vat šitie dalykai. Tai jo, tikrai praplėtė akiratį, daugiau dalykų sužinojau. Ar nuo to lengviau gyventi, tai turbūt ne (juokiasi). Bet jau geriau informuotas žmogus, nes tiesiog tavim yra sunkiau manipuluoti, negu ten drugelis, skraidantis danguj, ar ne. Tai žinoma, kad kažkokio turbūt augimo davė, kažkokios motyvacijos davė. Aa, tai va tiek. Naujų pažinčių, naujų akiračių. Nu, ir tuo momentu, kai dirbom, tai taip, sakau, tam tikri sprendimai, kurie galiausiai buvo priimti įmonėse, jie buvo pavėlinti, tarkim. Tai, tuo metu, kai dirbau, tai turbūt netgi finansinė kažkokia nauda buvo, nes tiesiog, dėl mažinamų tarifų vienu momentu buvo pavėlinta. Nu, va tokie vat. Tai tarkim, kažkokios mažos pergalės buvo ir kažkokią naudą tai atnešė tuo metu, dabar jau nežinau. Sakau, tuoj gal pradėsiu darytis biznį iš interviu davimo, tai gal čia man pagelbės (juokiasi).

T: (Juokiasi) Gali būt.

I: Jau sakė galiu tarifą imt kažkokį (juokiasi).

T: Tikrai galėtumėt (juokiasi). Populiarėja turbūt šita tema dabar.

I: Aha.

T: Tai jo, pakalbėjom apie privalumus, bet gal ir kažkokią žalą turėjo, kažkokių neigiamų aspektų ta narystė?

I: Nu... Žala tai gal ne man asmeniniškai, nes aš tiesiog, taip pakankamai... Nu ne, nusivylimas tas buvo, ta prasme, paskutinis streikas turbūt buvo viena iš tų didžiausių priežasčių, dėl ko man dingo motyvacija apskritai dirbti su tuo, būti kurjeriu, nes nu, natūralu, ateina tas nusivylimas, tu pamatai, koks Š tau, motyvacijos nebeatsiranda, kai Vilniaus Wolt'o vadovas man... Aš pirmą sykį pamačiau šitą bajerį, bet jis gaslight'ino mane. Ta prasme, jis apsimetė, kad nebuvo susitikimo, kuris buvo, nes jis ten prisišnekėjo negerų dalykų, kurių realiai jis negalėjo sakyti mums. Ir jis prisišnekėjo apie algoritmų keitimus ir aš po to sakau „pala, jūs pats sakėt“, ir jis „ne ne ne, nežinau, apie ką jūs kalbat.“ Ir aš tokia, wtf, nu tai, ta prasme, kai tau vyksta tokie dalykai... Aš netgi, aš netgi po to interviu, aš net, nes mes ten tokią konferenciją, telekonferenciją turėjom ir jis apsimetė durneliu, kad tipo, nežino, apie ką šnekam. Beje, jisai teisininkas yra, tai, šaunuolis (juokiasi), gerą kortą

ištraukė - kas tikės mergaite kažkokia iš Klaipėdos, dirbančia kurjere, ar ne? Bet aš po to dar skambinau savo kitiems kurjeriam, kurie dalyvavo tam susirinkime, sakiau „ar aš durna, ar čia kas vyksta“ (juokiasi). Aš tokia, kas čia vyksta? Nu žodžiu, bet kadangi ten dalyvavo turbūt kokie aštuoni žmonės, tai nu, ta prasme, kuo tu tikėsi, ar ne. Tai žodžiu, tokia juokinga situacija. Ir jie netgi ištrynė naujienlaiškį, kurį jie buvo siuntę visiems. Aš dar bandžiau jį atsekt, bet, ta prasme, viskas buvo ištrinta. Nu jis ten grynai prisišnekėjo, matyt, ir po to srėbė tą visą košę. Žodžiu. Tai jo, tai po tokių dalykų, kai tau tiesiog meluoja į akis, nu, tu prarandi tą motyvaciją, tą norą čia dirbti. Aišku, turbūt reikėjo pažiūrėti pragmatiškai ir nekreipti į tai dėmesio, bet ai, gyvenimas mane nuvedė kitur. Ir žodžiu, ir nieko tokio. Tai va, tai tiesiog tokį gal nusivylimą, šiaip, eilinį kartą parodymą, kad daug blogų dalykų vyksta pasaulyje ir turtingi, ir įmonės turi, kaip sakant, daugiau galios, negu tu, paprastas žmogelis. Nu tai visi tai žinojom, bet čia dar toks smūgis, dar vienas papildomas (juokiasi) vinukas į karstą. Va, o iš tiesų, kaip minėjau, tikrai žinau kurjerių, kurie buvo atleisti, dėl to, kad jie aktyviai reiškesi ir aktyviai kalbėjo, ir garsiai kalbėjo. Turbūt labiau tie, ne kaip aš, nes aš tai ir žiniasklaidoj buvau, ir konferencijose kalbėjau, tai gal, kaip juokėmės, aš kaip tik neatleidžiama buvau. Bet tie žmonės, kurie buvo asociacijos nariai ir jie buvo labiau, nu, nerodė savo, kad jie yra nariai, bet daug reiškesi, tai tikrai su jais buvo pakankamai gerai susidorota ir... Susidorota, ta prasme, nieko jiems blogo nenutiko, bet jie buvo atleisti. Nu tai nežinau, kaip baigėsi, aš manau žmonės tiesiog perėjo į kitas veiklas. Neklausiau, nebežinau, bet tikrai ne vienas ir ne du tokie atvejai, kur kurjeriai, kurie dirbo daug metų ir atėjo pas mus ir dalyvavo streikuose, jie buvo atleisti vienašališkai.

T: Mhmm, o kaip manot, kokie buvo jūsų tarpusavio santykiai, tų profsąjungos narių, kurjerių? Ar prisidėjo profsąjunga prie kažkokio artimesnio ryšio, ar kažkokia bendruomenė jautėsi, kad yra?

I: Aa, kaip pasakyt, ten tų jau tokių aktyvių narių, kurie tikrai reiškesi ir kurie norėjo kažką daryt, nu ant rankų pirštų, deja, buvo galima suskaičiuot. Nu tie iniciatoriai. Bet turbūt ir neturi būt daug iniciatorių, nes, kaip sakant, jeigu stovėsime kambary ir dvidešimt žmonių rėksim, nu tai kas iš to rėkimo, ar ne. Tai gal ir gerai, kai yra keli iniciatoriai, kurie nusprendžia, ką daryt, ir susiderina tarpusavy, o kiti tiesiog prisijungia ir atvažiuoja į tuos streikus ir panašiai. Tai jo, to kažkokio, mažos komandos jausmas tikrai buvo ir iki šiol, manau, yra, nu nes sakau, aš ir dabar, jeigu į mane kreipias, nesvarbu, kad aš to nebedarau. Bet šiaip, dar vis turiu sutartį su Wolt'u ir realiai galiu pasiimti tašes ir važiuoti bet kada kurjeriauti. Tai teoriškai tebevykdau veiklą (juokiasi), teoriškai, bet ne praktiškai. Tai žodžiu, jo, tai aš ir dabar, ir dabar tą komandiškumą kažkokį jaučiu, tai jo, prisidėjo, žinoma.

T: Mhm, gerai, tai gal tada trumpai dar prie jūsų grįžtant norėjau paklausti, ar jūsų aplinka, ten draugai ar šeima, priklauso irgi profsajungom ar jūs čia toks labiau išskirtinis atvejis esat?

I: Aaa, aš manau, ne. Nu, aišku, mano mama buvo, nes ji yra mokytoja, tai ten kaip ir visi. Bet gal ne tiek, ne tiek gal ten. Nu sakau, ten tos profsajungos labiau tokios teorinės. Bet jo, priklauso. Bet ten, sakau, pas mus visai kitokia profsajunga, nes tie kas priklauso, iš šeimos narių, jie yra, nu, dirba tokiose valstybinio tipo įmonėse, tai pas juos yra šiek tiek kitaip. Ir turbūt tos profsajungos yra senos ir, nu kaip pasakyti, senos, bet su mumis palyginus, ar ne, yra senos, ir yra jau kažkas daroma ir, nu, jos ten tokios kažkiek veikiančios, bet... Nu vat mes, tai sakau, mes buvom tikrai grynai tokie kovotojai, streikuotojai tokie (juokiasi), teroristai kabutėse (juokiasi). Tai va, tai jo, ne, mes tokie biškį kitokie, nes realiai, kaip sakau, mūsų balsas nelabai ką reiškia. Kai susivienija žmonės normaliai darbovietėje ir jie pasirašo kolektyvines sutartis ir panašiai, nu va čia, ta prasme, ta lietuviškoji profsajunga kuri teoriškai yra. Tai va čia aš visai, aš visai kitokiose rogėse esu. Kurjerių asociacija - ten visiškai kitoks principas. Tai vat, mes iš tos labiau, labiau idėjos (juokiasi). Va tokie. Tai yra, bet sakau, bet jie visai kitokiu principu. Ir turbūt dar mažiau, mažiau dar tuo užsiima, nors jų gal balsai daug daugiau reiškia, bet jie mažiau užsiima ir mažiau jėgų tam skiria, negu pavyzdžiui čia.

T: Čia įdomiai pasakėt, kad „iš idėjos.“ Nes atrodo, kad gal net galima taip ir visą profsajungų Lietuvoj veikimą apibūdinti, kad „iš idėjos“. Tai vat ir norėjau paklausti, kaip manot, koks jums įspūdis susidarė, pabuvus nare, kokia Lietuvoj apskritai situacija yra? Ar profsajungos yra girdimos, ar...

I: (Juokiasi)

T: Jau matau iš jūsų reakcijos, ką atsakysit (juokiasi).

I: Jo, jau matot tą *cringe'q* manyje, ane? Ne, aišku, kad ne. Aišku, kad tai yra toks teatras. Bet, eh... Trisdešimt metų gyvenimo Lietuvoj mane išmokino, kad viskas yra teatras. Bet kas yra teatras. Ta prasme, aš dirbau anksčiau kadangi mažame mieste ir mažuose miesteliuose tu labai matai tuos politinius vėjus ir panašiai, nu, tai labai labai puikiai tikrai mačiau. Ir va mama kadangi mokytoja, tai irgi labai to... Tų tokių dalykų mačiau daug ir suprantu, kad absoliučiai viskas... Mes bandom daryti kažką, tipo, dėl darymo, nu va kaip sakot, iš idėjos. Ir taip yra su absoliučiai viskuo. Bet kokią sferą Lietuvoj paimkit, nežinau, va, nu ta pati mokytojos istorija, tai švietimas. Nu kažkoks absurdas, atsiprašau, bet kažkoks absurdas. Kur ane kažkas bando kažką daryti, bet nelabai nutuokia, kaip tai turėtų atrodyti, pasižiūri į šoną, gal taip, gal taip, „ai, čia kažkas tokio sueis“, pasižiūri dar į Europos Sąjungos reglamentus – „nu, teoriškai atitinkam, tai bus ok.“ O kad realiai ten viskas dėl

tiesiog atrodymo... Sakau, mes visi apsimetam, kad čia viskas ok, bet darom tokias nesąmones. Labai geras pavyzdys, kadangi aš aplinkosaugininkė, inžinierė, bet aplinkosaugos, tai labai artima ta man sfera. Tai labai, kaip tik kalbėjau ir juokiausi su kolega. Labai geras pavyzdys yra va dabartinis craze'as su tais paspirtukai nelaimingais ir tais mašinų pridavimais. Ale „priduok seną mašiną“, nes mūsų labai senas tas autoparkas ir čia labai ekologiška dabar nusipirkti naują mašiną, ten, ale, kuri yra taupi, ekonomiška, arba ten varoma dar kokiu nors eko kuru ar kažkuom. Žinot, kaip yra Švedijoje? Atvirkščiai. Kuo tu turi senesnę mašiną, tu išvis ten mokesčių jokių nemoki, jeigu tu turi senesnę mašiną. Tau ten techninę, išvis, gali net nebevažiuot į techninę, ten inai labai retai, ta prasme, kas penkis metus vos ne, eini į techninę jeigu turi labai seną mašiną. Pas juos kaip tik yra skatinama važinėti su savo mašinom kiek įmanoma ilgiau. Ir labai yra dideli mokesčiai naujom mašinom, nes Švedija turbūt viena iš nedaugelio šalių, kuri iš tiesų pasiteirauja aplinkosaugininkų, kas yra ekologiškai tvariau - ar važinėti su sena mašina, ar išmesti į metalo laužą krūvą mašinų ir prisipirktų naujų, nes jos kabutėse... Nu, bet visi, turbūt pasiskaičiavę, bet koks aplinkosaugininkas ar žmogus, kuris dirba šitoj sferoj, bet koks specialistas pasakys kad ekologiškiau važinėti su ta lieva mašina, nu, sena mašina, nes naujos gamyba labai daug resursų kainuoja, ar ne? Ir kai mes pasveriam... Bet ne, va Lietuva nori būti ekologiška (juokiasi), nu, tai vat šitaip mes darom absoliučiai viską (juokiasi). Viską. Ir lygiai taip pat su profsajungom, žaidžiam kažkokį teatrą ir teoriškai jos yra, praktiškai - tai, aha, tarkim. Jeigu lyginsim su senom šalim, senom demokratijom, tai tikrai mes esam vaikų darželis.

T: Mhm, o kaip jum atrodo, kodėl vieni žmonės nusprendžia jungtis prie profsajungų, vat kaip jūs, mato visgi kažkokią prasmę tame, o kiti ne? Iš kur tas priešiškus kartais atsiranda?

I: Mhm, am, kaip pasakyt, šiaip tai nuo charakterio priklauso. Aš turbūt visą laiką gyvenime buvau tokia... Kaip pasakyt, suprantu, kad nieko nepadarysiu, bet man toks vidinis noras kovot (juokiasi). Tai vat šita profsajunga ir pataikė į vietą, kur aš, nu, kažkiek kovot. Bet realiai, absoliučiai turbūt didžioji dalis profsajungų Lietuvoj, kadangi jos yra visai kitokios, yra absoliučiai tik dėl to, kad jungiasi visi, maždaug "mums reikia pasirašyt kolektyvinę ir reik kažką teoriškai padaryt" ir visi pasirašo, tiesiog pasirašo. Ta prasme, yra ir iš mano praktikos, ir iš to, ką mačiau, kaip viskas vyksta. Tai jo, tiesiog toks bandos judėjimas, čia vat reikia, tai pasirašėm, ir visi supranta, kad čia dėl nieko ir kad čia nieko nevyksta. Tai, nu, gavau porą papildomų atostogų dienų - jėga (juokiasi). Tai žodžiu. Bet jo, sakau, jauna demokratija. Mes labai dar nesuvokiam, kaip tai turi būt daroma ir nesuvokiam savo galios realiai. Ir šiaip lietuviai labai pasyvūs žmonės. Tai jo, tai kas jungiasi į tas tradicines profsajungas, tai tiesiog, dėl to, kad jungiasi visi, o kas nesijungia tai dėl to, kad

nesijungia irgi visi (juokiasi). Čia taip būna vienas kitas koks drąsesnis arba labiau kuriam dzin, kurie ten inicijuoja ar kažką, bet realiai, viskas labiau bandos jausmas Lietuvoje.

T: Mhm, o dar norėjau paklaust, ar sutiktumėt, kad profsajungos yra labiau kairiųjų pažiūrų žmonių reikalas?

I: Aš dabar bandau, bandau... Va man labai nepatinka šitas dalykas, nes aš... Biškį plačiau pasakysiu, kodėl nepatinka (juokiasi). Čia vėl tas supriešinimas, ar ne, čia dešinieji prieš kairiuosius, tas labai Amerikoj madinga, ir aš kiekvieną sykį kai išgirstu, man tiesiog net pykina viduj. Labai, nu, kam ta atskirtis? Nemanau, nesutinku. Aš manau, kad priklauso labai smarkiai turbūt nuo žmonių amžiaus ir išsilavinimo. Čia labiau šitie dalykai. Nes tas vienodinimas žmonių pagal pažiūras, kur turbūt mes net pusė net neišsivaizduojam, kas yra iš tiesų kairė ir dešinė ir kaip tai turėtų atrodyt ir, ta prasme, čia yra tiesiog, tiesiog bandymas sugrupuoti daug skirtingų žmonių su skirtingom patirtim ir požiūriais į kažkokį, nežinau, absurdišką grupę. Bet, jo, labiau priklauso, aš manau, nuo žmogaus individualumo ir nuo patirčių, ir nuo, labai noriu tikėti, kad jaunesnės kartos tikrai jungiasi į tas profsajungas, jau turbūt žmonės, kas nuo devyniasdešimtųjų, turi visai kitokį požiūrį, nu jau tie laisvos Lietuvos vaikai, kaip sakant. Kad ir kaip ten mes užaugom sudėtingom sąlygom vaikystėj, bet vis tiek, tas suvokimas laisvės darė savo. O senoji karta, aš manau, iš tiesų jie ir yra problema. Jezau, kaip negražiai pasakysiu, bet jie ir yra problema dėl ko vyksta visas tas teatras ir dėl ko mes visi apsimetam, ir dėl ko nėra tikro progreso, nes jie labai pripratę nuo sovietmečio apsimesti, kad dirba, apsimesti, kad daro arba kad nedaro. Nu, viskas buvo labai teatras tada ir iš to mes šitą paveldėjom. Ir turbūt čia dar poros kartų reikės pasikeitimo, kad tos profsajungos taptų tai, kas turi būt. Nes iš to sovietinio palikimo liko labai daug negerų dalykų, deja.

T: Tai gerai, tai aš turbūt tiek norėjau jūsų paklaust. Atsiprašau, kad truputį gal ilgiau, nei žadėjau, užtrukom, bet labai įdomiai pasakojot, įdomu buvo paklausinėt. Tai galbūt dar jum kažkokių kilo minčių neišsakytų ar galbūt kažko nepaklausiau, kas jum atrodo svarbu šitai temai?

I: Nežinau, amm, žodžiu, sunku (juokiasi). Dar sykį susinervinau, kad niekas čia nevyksta (juokiasi).

T: (Juokiasi) Apibendrinimas toks.

I: Apibendrinimas, žodžiu - jūsų magistrinis yra liūdnas (juokiasi), mano apibendrinimas. Galit cituoti (juokiasi). Tai va, jo, užuojauta, kad tenka jį rašyti.

T: Mmm, na nesutikčiau, kad liūdnas, man tai asmeniškai labai įdomu.

I: Aha, man įdomu ką kiti žmonės pašnekėjo. Aš čia tokia biškį nusivylus gyvenimu turbūt (juokiasi). Nu realisté esu, nieko nepadarysi.

T: Aha, iš tikrųjų kiek žmonių tiek ir nuomonių skirtingų, tai tas ir įdomiausia man.

I: Tai taip, taip, būtų įdomu pasiklausyt, ką kiti žmonės apie tai galvoja.

T: Tai labai ačiū, kad sutikot, tikrai labai padėjot ir labai įdomu buvo.

I: Tikiuosi bent kažkiek padėjau, čia pablevyzgojau pusvalandį (juokiasi), neaišku kiek naudos iš to.

T: Bus bus naudos. Gerai, tai gražaus vakaro jum! Ir ačiū labai dar kartą.

I: Jum taip pat, sėkmės, iki.

T: Iki.

5-as interviu

Interviu numeris: 5.

Informantas (-ė): Saulė, muzikos kūrėja, buvusi kurjerė, barista, padavėja, 23 m.

Profesinė sąjunga: „Gegužės 1-osios profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: Nuotolinis interviu, Facebook Messenger, Berlynas – Briuselis

Interviu data: 2022-11-08

Interviu trukmė: 30 min. 47 s.

Pastebėjimai: Kadangi tyrėja ir informantė – bendraamžės, bendraujama labiau neformaliai

Tyrėja: Okey tai tada galim gal ir pradėt, kad labai negaišinėčiau tavęs. Tai kaip minėjau, studijuoju Vilniaus universitete, TSPMI ir rašau savo magistrinį darbą apie profsąjungas Lietuvoje. Kadangi pas mus narystė jose yra viena žemiausių Europoje, aš bandau išsiaiškinti, ką galvoja tie žmonės, kurie nusprendžia visgi prisijungti prie jų ir kokią mato tame prasmę ir, apskritai, ką galvoja apie tai. Tai turiu dar tada informuoti, kad interviu yra anoniminis, tavo vardas ir pavardė niekur nebus viešinami, o atsakymai bus naudojami tiktai mano darbe. Ir prieš pradedant dar turiu paklausti, ar sutinki kad bus daromas mūsų pokalbio garso įrašas ir kad naudosisu tavo atsakymus savo darbe?

Informantė: Taip, sutinku.

T: Puiku, ačiū labai. Tai tada gal galėtum trumpai apie save papasakoti, kiek tau metų ir kuo užsimi gyvenime dabar? Na, man jau truputį pasakojai, bet dabar oficialiai (juokiasi).

I: Gerai, *on the record* (juokiasi)

T: Jo.

I: Tai man yra dvidešimt trys metai, aš niekur nestudijavau niekada tai turiu tiktai mokyklos išsilavinimą, dvylikos klasių. Amm, ir taip, šiaip esu prie muzikos ir menų daugiausiai, nu, kaip čia, ne tiek išsilavinimu, bet kuo aš užsiimu daugiausiai tai jo, muzika ir menai. Bet vis vien reikia kartais padirbti ir kitus darbus, tai jo, tai virtuvėje, baras, kavinės ir jo, ir kurjeriavimas buvo irgi, ir įstojau į profsąjungą.

T: O tai tu esi dar jos narė?

I: Esu Gegužės 1-osios profsąjungos narė, bet Kurjerių asociacijos nebe.

T: Mhm, o...

I: Nes Kurjerių asociacija yra, kaip suprantu, dukterinė asociacija GIPS'o (Gegužės 1-osios profesinės sąjungos sutrumpinimas).

T: O kiek laiko buvai nare, kada įstojai?

I: Atsimenu kai tik įsikūrė tada ir įstojau, tai čia buvo prieš kokius porą metų turbūt, vasarą, aš spėju, ir buvau gal kokius metus iki kol nustojau pati kurjeriaut. Bet, man atrodo, dar ir po to ėjau į protestus ir padėjau ten truputį kai paprašydavo pavertėjaut ar dar kažką.

T: Mhm, o gal galėtum tada papasakot pačią istoriją kaip tu ten atsiradai, tave pakvietė, ar pati susiradai juos?

I: Aa, jo, tai atsirado, nu ten kai pradėjo keisti sąlygas, aš tada buvau Bolt food kurjerė, tai kai Bolt food'as pradėjo keisti sąlygas, atsirado atskiri Telegram'e groups'ai, groupchat'ai, susirašinėjimo grupės (juokiasi), kur, kuriose ten žmonės planavo ir streikus ir nedirbt. Ir atsimenu iš tų streikų ir ten kažkas ir susisiekė vienas kitas kurjeris su Gegužės 1-osios profsąjunga, kad gal galėtumėt padėt su šita problema. Tai aš jau nuo pat pradžių buvau tose visose grupėse ir po to ten visai netikėtai buvo kino renginys po Liubarto tiltu, man atrodo, ir ten sutikau pažįstamų, kurie yra Gegužės 1-osios profsąjungos žmonės ir jo, sakė ten, „o, gal tu nori parankiot parašų, mes darom peticiją.“ Ir jo, tai taip pusiau per pažįstamus, pusiau per pačių kurjerių saviorganizaciją atsiradau toj profsąjungoj, asociacijoj. Tai va, jo. Nu ir kadangi ten visai pažįstamų buvo, tai visai ir

padalyvavau, nes nu nebuvo taip drovu, ten visokiuose susitikimuose, pavyzdžiui, su valdžia Wolto ir panašiai dalyvaut. Tai va.

T: Tai buvai tokia kaip ir viena iš iniciatorių, ar ne?

I: Nebuvau iniciatorė, bet buvau dalyvė to, esu padarius porą žingsnių.

T: Mhm, supratau, o ar turėjai... Prieš prasidedant visam šitam, ko tu tikėjaisi? Ar turėjai kažkokių lūkesčių, su koku tiksluėjai į šitą?

I: Vat norėjosi parodyt tą pasipriešinimą, bent vieną kartą (juokiasi), prieš keičiamas sąlygas ir visa kita, nes domėjaisi užsienio visokiais ten kurjeriais ir jų kolektyvasi ir panašiai, kaip jie ten, nu, visai stipriai už save pakovoja ir išsikovoja dalykų. Tai nors turėjau abejonių kaip čia būtent su Lietuvos kurjeriais gausis, kad galbūt mes ne tokie drąsūs ir apskritai, nežinau, su Prancūzija, su Vokietija palyginus, gal nėra tokios kultūros pasipriešinimo ir susivienijimo. Bet, manau, man atrodo, visai pavyko mažus žingsniu mums padaryti. Na, ten kai buvo pakeistos sąlygos porą kartų mum pavyko jas atkeisti atgal arba bent jau kad ne taip blogai, ne taip daug suprastėtų. Tai jo, tai mano lūkesčiai buvo tokie, amm, su abejonėms, bet jo, va norėjosi parodyt tą pasipriešinimą ir susivienijimą kažkokį.

T: O tada kaip vertintum, kaip pavyko tai? Ar išsipildė tie lūkesčiai? Na, kaip ir minėjai jau, kad kažkiek, kažką pavyko pristabdyti, bet koku laipsniu?

I: Na panaudosiu tokį pasakymą, kuris būna dažnai Lietuvos kine naudojamas, tai „Kaip Lietuvai tai gerai“ (juokiasi). Tai jo, tai va taip ir pavyko, kad... amm, jo, kažkiek ten pasispardėm, kai kurie dalykai buvo atšaukti arba ten, jo, kaip sakiau, ne tokie dideli pokyčiai buvo padaryti. Bet jo, vat ir kai pati rinkau parašus tom visom peticijom ir panašiai labai daug sutikau kurjerių, kurie buvo tokie „ai bet čia vis tiek nieko nepakeisi, ten blablabla“, tai jo, tai man atrodo, to užsidegimo ir to susivienijimo galėtų būt daug daugiau ir žmonių galėtų daug daugiau ateit į tuos protestus ir, nu, su daugiau kažkokio solidarumo pajautimu būtų galima buvę dar didesnę bombą padaryt, tikrai. Nes žmonių yra, tiesiog jų užsidegimo tiesiog, ar nežinau, ar laiko neturi.

T: O kaip tau atrodo, dėl ko Lietuvoj yra taip, tas toks vangus dalyvavimas profsajungose, nuo ko čia priklauso? Na, tavo nuomone, aišku.

I: Nežinau, net nelabai turiu nuomonės, kodėl. Galbūt todėl, nežinau, čia tiesiog garsiai pasvarstysiu, bet gal dėl to kad mes ten pastoviai, na, gan ilgai neturėjom nepriklausomybės tokios ir už kiekvieną išsišokimą būdavo gan žiaurūs susidorojimai. Nu, neproporcingai žiaurūs. Gal dėl to. Kad neturime kažkokio jausmo, kad nuo mūsų dalykai priklauso. O ne, nu žodžiu.

T: O kuo tada, kaip manai, tu išsiskiri, ir kiti profsajungos narios, kodėl jie visgi nusprendžia, kad yra čia kažkokia prasmė ir reikia parodyt savo pasipriešinimą, kas jus kitokius padaro?

I: Gali būti kad čia asmenybės bruožas, turbūt daugiausiai asmenybės, nes, nu dar sakyčiau, kad kai domiesi, kas vyksta kitose šalyse, nu, kai tiesiog, neini pačiu patogiausiu keliu ir nesidairai, nu jo, nesidomi kitu pasauliu, amm...

T: Priimi kaip yra tiesiog viską, ane?

I: Jo jo jo. Tuoju aš kažka biškį rišliau pabandysiu pasakyt (juokiasi). Aaa. Tai jo, nu bent jau iš profsajungų žmonių, kuriuos pažįstu, tai kas juos būtent išskiria, tai kad jie apskritai domisi politika ir judėjimais ir panašiai, ir nežiūri vien Lietuvos mastu, o pasaulio mastu, ir net ne vien Vakarų mastu, bet jo, nu nes kai kuriem pasaulis ir reiškia ten Vakarai. Tai jo, bet tai nereiškia, kad reikia turėti universitetinį išsilavinimą tam, čia tiesiog žmogaus bruožas. Ir jo, ir manau, vis tiek dažniausiai, daugiausiai buvo žmonės buvo dvidešimt kažkelių metų, tai gal dar tas, to... Nenoriu visko sumesti ant amžiaus, bet galbūt, tiesiog kadangi savu kailiu nepatyrėme kitos šalies spaudos, tai gal irgi kažkaip labiau tas solidarumas suprantamas ir šiaip ten globalizacija, internetas, visa kita. Tai va.

T: O tada gal galėtum įvardint, kokie pagrindiniai privalumai tau buvo iš narystės tenai?

I: Man pačiai?

T: Jo.

I: Taip, tai nesuprastėjo sąlygos darbo. Tai pats ryškiausias. Ir šiaip, iš ne tokių materialių privalumų, tai fainai, smagu buvo susipažinti su kitais kurjeriais, kadangi čia toks darbas kur, nu nėra kaip darbovietė kur gali kartu kavą gerti per pertraukas ir panašiai. Amm, tai jo, tas buvo smagu. Ir šiaip tokie dalykai, ypač kai, kai kažką nuveiki ir kažkas pavyksta, labai įkvepia ir toliau daryti ir kalbinti kitus, nu ir daugiau suvoki apie darbą, apie tą solidarumą ir jo, manau ir pati pradėjau ir kitose darbovietėse kažkaip suprasti, kas yra gerai, kas negerai ir pastovėt už save ir jo... Ir su kitais savo bendradarbiais irgi pradėjau daugiau šnekėti apie ten teises, visokius dalykus, kas turi būt, kas ne, ir panašiai.

T: Tai čia tuos dalykus sužinojai per narystę profsajungoj ar ne, kažkokias žinias suteikė galima sakyti?

I: Jo, nu, kažkiek jau ir taip žinojau, bet ta narystė profsajungoj aišku suteikė dar daugiau žinių, bet ir daugiau tą raumenį ištreniravo, kaip tas žinias panaudot ir pasakyti ne, ir už savo teises pastovėt ir panašiai.

T: O tada pakalbėjom apie privalumus, bet gal buvo ir kažkokios žalos ar neigiamų dalykų?

I: Tai kad, nelabai. Nu, aišku tai atima laiko ir, priklausomai, kiek tu nori tam skirti laiko, ir jeigu daugiau žmonių skirtų bent truputį laiko, būtų lengviau, nes dabar man atrodo buvo visai centralizuotas tas mūsų veiksmas, kas yra keli žmonės, kurie daugiausiai daro. Tai tas buvo sunku, nu bet čia irgi su bet kokiomis grupėmis žmonių manau reikia, nu manau, užtrunka laiko kol ta dinamika įsivažiuoja ir panašiai. Bet tas praleistas laikas, nu, buvo galiausiai naudingas, tai... Nu bet čia turbūt su visu aktyvizmu, jeigu tau tikrai rūpi kažkokia idėja ar kažkas tai, leisi tu tą laiką, nors ir nedaug jo turėsi. Tai viskas, čia nėra net toks minusas.

T: Tai, o kiek svarbi tau buvo ta idėja pati, kad kažką organizuoti? Ar ji buvo kaip... Nežinau, dabar bandau suprasti, ar tau tas iš idėjos buvo darymas, aktyvizmas ir panašiai, kad matai, kad tai svarbu ir reikalinga, ar labiau buvo tas materialinis aspektas svarbus, kad neblogėtų darbo sąlygos? Ar kažkoks gal vidurkis tarp šitų dalykų?

I: Manau buvo kažkoks miškas šitų dviejų dalykų, nu bet labiausiai, amm... Man labai patinka būti kurjere, man čia turbūt mėgstamiausias darbas iš tų visų nefainų darbų (juokiasi) ir man būtų labai smagu užsidirbti iš to pragyvenimui ir visai norėjau padaryt taip, kad tai būtų įmanoma. Mmm, bet aišku, jo yra ir tas toks aktyvizmas, nu turiu kažkokią aktyvizmo gyslelę, ne vien su kurjeriais, taip pat su kitokiais politiniais judėjimais, kur visada smagu būti kažkokios grupės dalimi, kuri idėjiškai bando kažką keist. Tai jo, manau kažkoks abiejų...

T: Mhm, supratau, o dar norėjau paklaust, pačioj profsajungoj kai dalyvavai, koks susidarė įspūdis, ar geros sąlygos ten buvo visiem nariam įsitraukti ir išreikšti savo nuomonę ir ar į tas nuomones būdavo atsižvelgiama?

I: Jo, manau buvo taip. Buvo galbūt biškį nejauku, dėl to kad tada buvo koronos laikai ir visi susitikimai vykdavo per internetą, tai manau būtų buvę jaučiau visiem pasireikšti, taip pat ir man, jeigu būtume vienoje patalpoje ir matytume vieni kitus ir panašiai. Bet šiaip, jo, visiem buvo vietos pasireikšti, tiktais jo, kam buvo jaučiau, kam nebuvo, čia jau asmeniškai tokie dalykai.

T: Dar tada toks bendresnis klausimas, kaip manai, ar profsajungos turi kažkokią visai visuomenei reikšmingą funkciją, ar čia yra tik kad tie patys nariai kovoja už savo interesus, ar profsajungos apskritai yra naudingos ir reikalingos visiem, visai visuomenei?

I: Mmm...

T: Ar kažkokią turi, žinai, misiją profsajungos?

I: Manau, kad visiem jos naudingos. Nes galbūt čia kaip su bet kokia žinute, kuri yra skleidžiama į visuomenę, tai, nu jo, ten visokie protestai, ar ten profsajungų pergalės, jos vis tiek atsiranda žiniasklaidoj, pavyzdžiui, ar panašiai. Tai aš manau, tai turėtų versti pamąstyti žmones, kad "ai, čia gerai", "ai, čia negerai", nu, manau, kad jo, kaip žinutė, vis vien, skleidžiama, inai yra ir manau kad tai galėtų kažkokius žmones priversti irgi ten susimąstyti arba pergaltoti savo darbo, pavyzdžiui, situacijas, ir įkvėpti galbūt kažką tai padaryti. Tai jo. Tai taip, manau visuomenei visai, visiem žmonėm.

T: Mhm, o, irgi, pabuvus nare ir pamačius ten tos virtuvės truputį, koks įspūdis tau susidarė apie tai, kiek profsajungos Lietuvoj turi galios kažkokius realius pokyčius daryti?

I: Kol kas manau neturime labai stipraus... Nu kaip. Mmm. Ne, nu Gegužės 1-osios profsajunga tai tikrai stipriai, manau, varo. Ir daro pokyčius galbūt ne tiek dideliais mastais, bet jie daug dirba, pavyzdžiui, su atskirais atvejais, ten kur vienam žmogui neišmoka kažko ar panašiai. Dažniausiai būna ten su pinigais arba pažeidimais kažkokiais teisių. Tai, tai jo, visai stipriai veikia. Bet jo, galbūt trūksta to masinio kažkokio veiksmo, kuris labiau... Irgi, ne iš grupelės žmonių, bet iš didelės minios ateitų kažkoks pasipriešinimas, tada galbūt galima būtų ir, jo, ir kurjeriam ir kitom darbuotojų grupėm kažką iškovoti labiau, bet jo... Nes atrodo, kad tos profsajungos, žodis toks kai kuriem kaip keiksmožodis atrodo dabar (juokiasi), tai gal žmonės ne taip nori ir jungtis, nežinau. Bet jo, tiesiog norėtųs daugiau masės. Vėl čia grįžta turbūt į tą protestų kultūrą Lietuvoje ir panašiai.

T: Bet net jei ir sakai, kad nelabai geros sąlygos yra veikti ir kažkokius didelius ir rimtus pokyčius daryti, nes trūksta žmonių. Bet vis tiek, kaip suprantu, tau tai atrodo prasminga, kad ir tie maži veiksmai ir mažos pergalės?

I: Taip, be abejo, nu ir apskritai, vienas žmogus nėra mažai, kuriam yra padėta. Ir labai geras dalykas. Ir jo, tos mažos pergalės labai gerai, bet ir nuo kažko reikia pradėt, nes turbūt pati pirma pergalė ir negali būt, kad visiem kurjeriam ten dabar labai fainai bus dirbt ir panašiai.

T: Gerai tai gal dabar truputį vėl grįžtant, norėjau paklausti, kaip tavo artimiausia aplinka, ten šeima ar draugai, ar jie irgi priklauso profsajungom ar tu toks išskirtinis atvejis esi?

I: Mmm, artimiausioj aplinkoj tai jo, aš viena. Bet, na kadangi, vis tiek, ten su aktyvistais visai bendrauju kitose erdvėse, tai jie nors ir nėra mano artimiausi žmonės, bet jie priklauso kai kurie irgi tai pačiai Gegužės 1-osios profsajungai.

T: O kai kalbatės su šeima ar draugais, jeigu kalbatės apie tai, kokia jų reakcija būna?

I: Mmm, būna įvairiai. Na dažniausiai ten, pavyzdžiui, su šeima tai viskas labai puikiai, su draugais - kai kurie kartais nelabai supranta, kam tą daryti, bet galbūt dėl to, kad patys dar yra studentai ir dar nėra tiesiog nėra darbo... Scenoje? Nežinau (juokiasi). Jo. Nu dar nėra darbuotojai patys. Bet esu ir turėjus, kur ten su mažai pažįstamais žmonėm, pavyzdžiui, jo, ir su bendradarbe viena kavinėje šnekėjom, kad mes ten skundėmės ten, viena su kita tiesiog pasisakėm kaip čia viskas blogai, nu, ne viskas, bet daug dalykų. Ir, jo, ir aš tada pradėjau sakyti, kad reikia čia gal su profsajunga pašnekėti ir inai buvo labai priblokšta ir labai susidomėjus ta profsajunga. Jo, tai šituo atveju tai jinai iš viso ten labai norėjo prisijungt ir visa kita, bet dažniausiai žmonės ramiai reaguoja, bet negatyviai tai nieks nesureagavo, tiesiog, *okay*, bet labiau ir nedomina.

T: Tai kažkokių didelių ginčų kaip suprantu nesukelia?

I: Jo, jo. Viskas okey buvo.

T: Ir dar norėjau paklausti, kaip manai, ar profsajungos, ar teisinga būtų sakyti, kad profsajungos yra toks kairiųjų pažiūrų žmonių reikalas? Ir kaip tavo atveju yra?

I: Manau, apskritai... Blemba. Nu geras klausimas (juokiasi). Aš manau tai neturėtų būti vien tik kairiųjų pažiūrų žmonių dalykas, nes tai padeda visiems, bet realybėje, manau, kad yra, nes nu kad ir į tuos kurjerius žiūrint, tie, kurie nepasirašydavo peticijų ir panašiai, dažnai būdavo, kad „ai, man gerai, aš čia dirbu per naktis po dvylika valandų kasdien ir uždirbu labai labai daug ir man ten užtenka, man nelabai rūpi jūsų dalykai.“ Tai vat ir atrodo, kad, nu vis tiek, galbūt kairiųjų pažiūrų žmonės, ne vien, nu, rūpinasi arba bent jau galvoja ir apie aplinkinius, nu, plačiau galvoja apie žmones, ne vien tik tai apie savo naudą, bet ir apie visų naudą. Tai jo, turbūt realybėj daugiau yra kairiųjų žmonių.

T: Tai tau pabuvus jūsų toj profsajungoj taip pasirodė, kad labiau yra kairieji, ar ne?

I: Jo, jo.

T: Nes kaip ir minėjai, kad susiję tai su tavo aktyvizmu kažkiek irgi...

I: Taip...

T: Čia tokia įdomi sąsaja gaunas.

I: Joo, vat įdomu būtų, nu nes taip, Gipsas yra visai nauja profsajunga, tai įdomu būtų palyginti su senesnėm, nes yra, man atrodo, dar viena didelė senesnė profsajunga, arba ir su užsienio senesnėm būtų įdomu palygint. Jo, bet įdomu.

T: Mhm, tai nežinau, aš turbūt kaip ir tiek norėjau paklaust tavęs. Nebent tau gal kilo kažkokių minčių dabar bekalbant su manim? Kažko gal nepaklausiau, kas tau svarbu atrodo ar...?

I: Tai, kad atrodo viska okey (juokiasi).

T: Ar šiaip kažkoks apibendrinimas?

I: Viskas bus gerai (juokiasi).

T: O manai, kad ir toliau būsi nare profsajungų? Neatgrasė tavęs nuo šito, žodžiu?

I: Netatgrasė ir aš tikrai dar būčiau ir kurjerių nare ir Gipse aktyviau būčiau, jeigu būčiau Lietuvoj. Aš tiesiog dabar išsikrausčiau, tai nežinau. Kai čia Belgijoje kažkas atsibos, tai ir čia ieškosiu profsajungos.

T: Tai ačiū tau labai, labai įdomu buvo išgirst tavo mintis.

I: Ačiū tau, malonu prisidėti.

6-as interviu

Interviu numeris: 6.

Informantas (-ė): Martynas, studentas, 20 m.

Profesinė sąjunga: „Gegužės 1-osios profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: Nuotolinis interviu, Facebook Messenger, Berlynas – Vilnius

Interviu data: 2022-11-08

Interviu trukmė: 44 min. 48 s.

Pastebėjimai: Kadangi tyrėja ir informantas – panašaus amžiaus, bendraujama labiau neformaliai

Tyrėja: Gerai, tai gal ir pradedam tada. Čia dar pradžioj mano įžanga tokia bus (nusijuokia). Tai kaip rašiau jau tau, studijuoju Vilniaus universitete ir rašau magistrinį darbą apie profsajungas

Lietuvoje. Tai kadangi narystė profsajungose pas mus yra viena žemiausių Europoj, aš bandau išsiaiškinti, kodėl kai kurie žmonės vis dėlto jungiasi į jas, nepaisant visų tų priežasčių, dėl kurių profsajungos yra nepopuliarios. Man įdomu, ką tokie žmonės galvoja ir kaip vertina profsajungas apskritai. Tai turiu tada informuoti, kad interviu yra anoniminis, tavo vardas ir pavardė nebus niekur viešinami, o tai, ką pasakysi, bus naudojama tik tai mano darbe. Ir prieš pradėdant turiu paklausti, ar sutinki, kad bus daromas mūsų pokalbio garso įrašas ir kad tai, ką pasakysi, naudosi savo darbe?

Informantas: Taip, viskas visiškai okey.

T: Gerai, ačiū tada. Tai pradžiai gal galėtum trumpai prisistatyti, tai kiek tau metų ir ką veiki šiuo metu gyvenime?

I: Tai aš esu [informanto vardas], man dabar yra dvidešimt metų. Aš dabar esu pirmakursis istorijos fakultete Vilniaus universitete. Esu nedirbantis ir realiai tiek kol kas.

T: O tada gal galėtum papasakoti apie savo tą santykį su profsajunga, su GIPS'u, ar ne?

I: Jo. Tai aš dabar dar kaip ir teoriškai esu Gegužės 1-osios profesinės sąjungos narys, nes neišsiregistravau. Bet kaip sakiau, jau kokius metus nesu aktyvus joje. O prisijungiau pirmą kartą prie jos, kai man buvo septyniolika, vienuoliktoje klasėje dar

T: Mhmm, tai anksti labai, o kuo tu užsiėmei tuo metu, kodėl tau reikėjo profsajungos?

I: Aš tuo momentu nedirbau, aš buvau tiesiog moksleivis. Mano šitas prisipažinimas yra tai, kad aš prisijungiau prie būtent Gipso dėl grynai politinių priežasčių. Nes mano asmeninė situacija buvo tai, kad tuo momentu aš pradėjau tapti politiškai aktyvus ir pradėjau domėtis politika ir aš ieškojau organizacijos, kuri atspindėtų mano tuometines pažiūras. Tai mano pirmas bandymas buvo su socdemų partija ir man visiškai tenai nepatiko, ir tada antras bandymas buvo su GIPS'u ir tenai atradau daugiau bendraminčių.

T: Mhm, čia mes taip iš karto perėjome prie vieno iš pagrindinių klausimų, kurį norėjau paklausti, tai nežinau, gal sugrįšim dar prie šito būtinai. Tai gal galėtum dar apie tą pačią pradžią papasakoti. Tu ieškojai pats, savarankiškai, nebuvo, kad ten pakvietė tave kažkas?

I: Ne, aš pats ieškojau ir aš sutikau... Kaip aš prisijungiau, tai yra, kad aš vienu momentu ėjau į patį pirmą protestą savo gyvenime ir aš tuo momentu mačiau, prieš protestą dar, pamačiau Feisbuke reklamą GIPS'o ir aš kai nuėjau į tą protestą, aš kažkodėl paklausiau visiškai random žmogaus, kad „ei, ar tu esi iš GIPS'o?“ (juokiasi), nes taip atrodė, kad tiesiog gatvėje bus žmogus, ir kažkaip tas

žmogus buvo iš GIPS'o. Ir jis tada pakvietė mane prisijungti ir pasirašyti dokumentus narystės ir aš po kokių trijų mėnesių ir prisijungiau oficialiai.

T: O tada toj pačioj pradžioj, kaip sakei, metus buvai aktyvesnis?

I: Mhm.

T: O kiek aktyvus buvai, kiek ten įsitraukdavai į tas veiklas?

I: Šiaip realiai, bent jau Gegužės pirmosios profesinė sąjunga nėra tokia kuri labai aktyviai bandytų įtraukti narius į veiklą. Tenai buvo keli... Tenai yra atviri tarybos susirinkimai, kur gali dalyvauti ir gali sužinoti, kuo užsiima aktyviausi nariai profsąjungos. Nes tarybos nariai dažniausiai būna aktyviausi nariai. O vienintelės kelios veiklos, kuriose aš dalyvavau tai, vienas yra, kad aš, kai susikūrė Kurjerių asociacija, tai aš padėjau rinkti parašus iš kurjerių dėl peticijos, man atrodo, ar Bolt Food', įmonės prezidentui dėl reikalavimų ir darbo sąlygų. Ir vėliau buvo pradėta tam tikra Kurjerių asociacijos iniciatyva kassavaitinių pietų, tai aš nuo pat pradžios pasirašiau gaminti maistą ir bandyti kviešti žmones į tuos pietus, tai aš buvau šefas vienu labai trumpu momentu (juokiasi). Ir dar aš turėjau vieną asmeninę iniciatyvą, kur aš bandžiau pradėti GIPS'o viduje paprastų narių susitikimus kasmėnesinius. Tai kol dar buvau aktyvesnis prieš metus tai jie kas mėnesį vykdavo, ir kaip aš supratau, tuo momentu jau ganėtinai vystėsi aiškesnė struktūra, kaip įtraukti paprastus narius, kurie nėra tiek aktyvūs, į veiklas. Kad visi žinotų, kas vyksta ir kur vyksta ir kur reikia pagalbos. Bet kaip girdėjau iš žmonių, kurie vis dar yra aktyvūs, tai po to kai aš nustojau būti aktyvus, tai tie narių susitikimai irgi užmirė labai greit.

T: Mhm, tai kaip supratau visai įsitraukęs, ar ne, ir aktyvus buvai kurį laiką. O...

I: Jo, šalutinėse veiklose. Nes buvo pagrindinis kaip, nu iš tikrųjų, teisinis atstovavimas darbuotojų, kurie kreipiasi, arba buvo pagalba su darbo teise, kur buvo kiti nariai, kurie visą laiką su tuo užsiimdavo. Ir aš norėjau į tą įsitraukti, bet aš niekad pilnai nesupratau, kaip tai reikia padaryti. Bet jo, šalutinėse veiklose, kurios ne tiek svarbios, tai jo, ten prisidėjau.

T: Na tai tas pats organizavimas toks, nepasakyčiau, kad čia šalutinė veikla, irgi labai svarbi dalis viso veikimo. Tai o kas tada nutiko, kad neaktyvus tapai? Ar ten dėl kažkokių išorinių priežasčių ar kažkas buvo, kad nepatiko tau tenai ir dėl to nustojai?

I: Dėl išorinių priežasčių. Šiaip tiesiog tuo momentu aš jau labai daug ir kitu aktyvizmu užsiimdavau ir tai buvo keli mėnesiai prieš prasidedant studijoms, tai aš norėjau šiek tiek atsilaisvinti, kad galėčiau pilnai susikoncentruoti į mokslus. Tai tokią pauzę padariau.

T: Supratau, tai rimta priežastis iš tikrųjų. O tada kaip įvardintum, su kokiais tu lūkesčiais tenai atėjai, ko tu tikėjaisi, kad gausi iš narystės tenai?

I: Amm, nu, kaip sakiau, pirmiausiai, tai nuoširdus atsakymas yra kad aš ieškojau bendraminčių politiškai, o antras dalykas, kokie mano lūkesčiai buvo, kad aš norėjau kiek pats, kiek man pačiam išeitų prisidėti prie praktinio gerbuvio didinimo kitiems, kaip aš supratau, paprastiems žmonėms. Nes per politines partijas eit tai atrodė labai per aplinkui ir labai netiesiogiai, ir labai atitrūkus nuo paprastų žmonių. Tada aš tuo momentu dar buvau mokyklos mokinių senato, pas mus mokykloj vadinos taip, mokinių savivaldoj, ir tenai irgi atstovavimas buvo ir jis jautėsi irgi labai per aplinkui ir labai atitrūkęs nuo to, nuo tų žmonių kuriems turėtum teoriškai padėti. O profesinė sąjunga jautėsi kaip, nu, praktinis susivienijimas žmonių, kurie patys daro ir kurie tiesiog nori bendraminčių, su kuriais galėtų dalintis savo patirtimi.

T: Aha, aš atsiprašau, čia užsirašinėju dar klausimus, kad nepamirščiau (nusijuokia).

I: Viskas gerai.

T: O kaip tada pasakytum, ar išsipildė tie lūkesčiai, ko norėjai? Ar nebuvo, kad nusivylei kažkiek?

I: Nuoširdžiai, tai šiek tiek nusivyliau, jo. Nes priežastis, kodėl aš prisijungiau būtent prie GIPS'o, o ne prie kokios nors kitos profesinės sąjungos yra dėl to, kad GIPS'as bent jau savo programoj labai stipriai skelbia tą idėją, kad tai yra demokratiška, pačių narių valdoma profesinė sąjunga. Bet tai kad pas juos net nėra narių susirinkimų, kaip tokių, tai yra, pagrindinio organo, per kurį nariai galėtų reikšti savo valią, parodo, kad praktiškai nėra tai taip teisinga ir kad nėra aiškių struktūrų, kad įvardintų, kokios yra tuometinės profsąjungos, kuo jie užsiima, ko jie siekia, kokie jų tikslai tuometiniai yra ir kokios yra veiklos, į kurias tu gali įsitraukti kaip paprastas narys, kad tai nebuvo aiškiai įvardinta ir nebuvo aiškaus paskirto žmogaus reiškia, kad tau reikia dėti labai daug pridėtinio darbo, kad tu galėtum įsitraukti. Tai jo, tai aš jaučiuosi kad šiek tiek nuvylė tuo, kad jie daugiau neįdėjo pastangų, kad įtrauktų visus. Antra, šiek tiek nusivylęs, kad net šitoj ganėtinai demokratinėj profsąjungoj ta taryba pradėjo labai, nu, biurokratėt, kur vis daugiau galios koncentravosi tarybos narių rankose, o ne buvo paskirstyta per visus narius. Ir trečia, nusivyliau pats savimi, kad nespėjau pilnai sukurti tos narių susirinkimų struktūros, kad ji neišliktų, po to kai aš išėjau.

T: Jo, mhm. O kaip tada įvardintum, kokius tu privalumus pagrindinius gavai iš narystės tenai?

I: Amm, vienas, tai aš gavau... Realiai organizaciją, kur aš galėjau rasti žmonių, kurie bent jau mąstė kad reikia kažką keisti su darbo teisės situacija Lietuvoj, ir kurie iš tikrųjų bent kažkiek buvo pasiruošę iš tikrųjų veiksmais prisidėti prie situacijos gerinimo. Ir tuo pačiu organizacija kuri, gal

pati ne visą laiką tuo užsiimdavo, bet jeigu tu norėdavai, leisdavo tau kurti tas naujas struktūras, kad suaktyvinti kitus žmones. Ir tuo pačiu labai veikė gerai kaip tiesiog platforma, kur jeigu tau reikėdavo pagalbos su darbo teisės žiniomis, tai GIPS'as turi savo advokatus, kurie gal dabar jau gauna atlyginimus, bet tuo momentu man atrodo net negaudavo, buvo visiškai savanoriai, tai jie labai draugiškai padėdavo. Ir aš netgi vienu momentu bandžiau savo mokykloj pradėt tokią, aš įvardinau tai kaip mokinių profesinė sąjunga, tai man iš tikrųjų vienas GIPS'o narys pasiūlė padaryti susirinkimus su manim, asmeninius, mūsų tiesiog vienas su vienu, kur jis paaiškintų pagrindinius organizavimosi darbe principus, ir jo pagalba buvo milžiniška. Man tas mano asmeninis projektas mokykloj vis tiek nepasisekė, bet pagalba, suprantat, kaip reikia paklausti žmonių ir kaip jie įsitraukia į organizacinę veiklą buvo žiauriai naudinga ir jeigu man kažkuriuo metu, sakykim, jeigu aš realiai pradėčiau dirbt kažkokioj darbovietėj ir norėčiau tenai kažką organizuotis su savo bendradarbiais, aš pilnai žinau, kad GIPS'as tikrai padėtų su tuo.

T: Mhm, dar čia tokį klausimą turiu, į kurį kaip ir numanau, ką atsakysi, bet noriu kad gal praplėstum daugiau. Kartais sakoma, kad profsąjungos tik tai gina savo narių interesus ir viskas, kad čia tik materialinė nauda ir tiek, bet yra kitas požiūris, kad profsąjungos ir kažkokią socialinę funkciją atlieka ir kad jos, na, visai visuomenei, gerbuviui visuomenės irgi yra svarbios. Tai kurią tu pusę palaikytum ir gal galėtum tada papasakot plačiau truptį?

I: Nu mano supratimu didžioji dalis žmonių visuomenėje yra tie kurie turi dirbti, tam kad pragyventų ir aš sakyčiau, kad tai yra faktas, kad profsąjungos egzistuoja grynai tam, kad padėtų savo nariams ir kad didintų savo narių materialinę gerovę. Čia yra neginčijamas faktas. Bet kadangi tie nariai ir ateina iš tos didžiosios visuomenės dalies žmonių, kurie nelabai turi to gerbuvio, tai tam tikra prasme, profsąjunga gal ir nepadeda visai visuomenei, bet ji padeda atskirai visuomenės dalies išsiginti didesnę gerbūvį negu turėtų įprastai, be profsąjungos. Tai viena profsąjunga negali pasirūpint visa visuomene, bet didžiosios dalies profsąjungininkų tikslas ir yra tas, kad atsirastų daugiau profesinių sąjungų, kad atsirastų tas platesnis solidarumo tinklas tarp paprastų žmonių.

T: Tai matytum, kad profesinės sąjungos kažkaip prie socialinio teisingumo gali prisidėt ir kad čia nėra tik tai vieno grupės interesai ir tiek?

I: Aš manau, kad ne tik gali prisidėt prie socialinio teisingumo, bet kad profsąjungos yra realiai būtinai praktiškam, reikšmingam apčiuopiamam socialiniam teisingumui pasiekti.

T: O tada, nežinau, tu, kaip pabuvęs toj visoj virtuvėj profsąjungos, kaip manai, koks tau įspūdis susidarė, kokia Lietuvoj yra situacija, kiek profsąjungos yra girdimos ir kiek realios įtakos turi, kažkokios galios daryti realius pokyčius?

I: Mmm, vienas dalykas yra kad GIPS'as yra ganėtinai maža profesinė sąjunga, tai mano asmeninė patirtis yra, kad mes buvom labai retai girdimi ir vos kažką sugebėdavom išjudinti, tik labai po truputį, labai atsargiai. Ir ne tik sakysime, iš žiniasklaidos pusės, bet net ir tų žmonių kuriuos bandydavom organizuoti, pusės. Nes pavyzdžiui aš atsimenu, kad kai buvo, nu kaip būdavo vis kažkokie pasitarimai apie tai kaip sekasi organizuoti kurjerius kurjerių asociacijai, tai labai sunkiai visas tas ėjo. Ir man atrodo viena iš priežasčių, kodėl tai taip sunkiai ėjos yra nes būtent kalbant apie kurjerių darbą, tai kurjeriai yra labai atskiri vienas nuo kito. Man atrodo profsąjunga iš esmės kaip organizacijos forma yra labai pritaikyta tai buvusiai devyniolikto amžiaus pramoninės ekonomikos struktūrai. Kur sakysime yra daug vyrų vienoj gamykloj kurie visą laiką kartu dirba ir turi ganėtinai šūdinas darbo sąlygas, bet jeigu tu su kažkuriuo vienu iš jų pasikalbi, tai idėjos apie geresnes darbo sąlygas labai greit paplinta. Su kurjeriais konkrečiai buvo ta situacija, kad jie visi yra atskiri, jie visi praktiškai užsiima individualia veikla, jie visi dirba tai pačiai įmonei, bet tarp jų nėra jokio bendrumo, kaip bendradarbių. Ir kadangi nėra to bendrumo, o profsąjungų organizavimosi metodai realiai tuo ir remiasi, tuo bendrumu, tai kažką tokio daryt, reikėjo labai permąstyt tuos visus metodus, kurie jau šimtmečiais egzistuoja. Ir man yra toks jausmas, kad visoj Lietuvoj, kadangi mūsų ekonomikos struktūra dabar yra labiau, tiksliau, ne labiau, bet yra į paslaugų sektorių orientuota, o ne į pramonės, tai yra panaši situacija daugumoj darbuotojų, kad metodai, kuriuos profsąjungos yra išsvysčiusios tam, kad organizuoti darbuotojus, dažnai nebe tiek veikia.

T: Mhm, o tai tu manai, kad profsąjungos ir negali prisitaikyti prie tų ekonominių pokyčių?

I: Aš manau kad gali prisitaikyt, bet jos dar to nėra pilnai padariusios. Mes matome tik tai, sakysime, žiūrint ne į Lietuvą, bet į užsienį, matome tik tai kelis pavyzdžius, kaip sugeba suorganizuoti paslaugų sektorius darbuotojus. Nes pavyzdžiui Amerikoje tik tai neseniai suorganizavo keliose vietose... Buvo tas Amazon'o darbuotojų streikas pirmas sėkmingas, tie Starbucks'o darbuotojai pirmą kartą susiorganizavo Amerikoje, Prancūzijoje žinau kad sugebėjo kažkaip MacDonald'o darbuotojai susivienyti ir net paversti savo MacDonald'ą iš privačios įmonės į kooperatyvą, tai čia ganėtinai masyvus, bet čia yra labai pavieniai pavyzdžiai susivienijimo paslaugų sektoriuje. O apie tuos duomenis kad apskritai dalyvavimas profesinėse sąjungose yra žymiai mažesnis, negu net buvo prieš penkiasdešimt metų, tai ne tik tai Lietuvos problema, o beveik visur, kiek žinau.

T: Jo, o dar tada gal grįžtant prie to, kad sakei, jog tu prisijungei ne dėl tų standartinių priežasčių, dėl kurių žmonės jungias į profsąjungas, kadangi nedirbai tuo metu. O buvo dar, sutikai kažkokių žmonių, dėl panašių priežasčių prisijungusių?

I: Nemažai iš tikrųjų (juokiasi)

T: Ane?

I: Jo, bet čia tuo momentu, kai prisijungiau, tai, nu, GIPS'o pagrindinė sudėtis vis tiek yra ganėtinai jauni žmonės. Nu sakysime iki trisdešimties dauguma. Ir būtent dėl to kad GIPS'as nėra kažkokios konkrečios profesijos ar pramonės srities profesinė sąjunga o yra visuotinė profesinė sąjunga, tai į ją ir pagrinde jungiasi žmonės, ne kurie priklauso tam tikrai profesijai ar pramonės sričiai, o žmonės kurie tiesiog nori užsiimti profsąjungine veikla. Tai aš tenai radau nemažai, netgi aš buvau ne vienintelis nepilnametis kuris prisijungė tuo metu, nes prie manęs dar buvo gal kokie keturi, penki žmonės, irgi moksleiviai, kurie prisijungė.

T: Aha, gerai, nu čia įdomu labai, nes kažkaip jau su kiek žmonių kalbėjau, tai tu pirmas toks esi.

I: Rimtai?

T: Jo, tai ką dar čia norėjau... Ai, dar norėjau apie tavo aplinką paklausti, ten draugai, šeima, ar jie irgi yra profsąjungų nariai ar tu toks išskirtinis variantas labiau?

I: Išskirtinis, ir kiek aš esu bandęs kalbėti tiek su tėvais tiek su draugais apie tai kad prisijunkit prie profsąjungos, tai žiauriai pradeda... Jie visi iš esmės atmeta tą idėją, iš principo.

T: Ane, o ką jie sako, kokie jų argumentai yra?

I: Amm, supaprastinus yra kad tiesiog yra per daug darbo. Arba kai kurie žmonės netgi yra atmetę iš tos pusės, kas ai čia socialistai kažkokie, aš nenoriu prie jų jungtis. Jo. Tai, nes dauguma žmonių iškelia kad sakysime kam man kovot už geresnes sąlygas su profsąjunga, jeigu arba aš galiu tiesiog išeit iš darbo, susirast geresnį, net jeigu niekadosis neišėjau ir niekadosis neišeisi. Arba aš tiesiog galiu susitarti su savo darbdaviu asmeniškai. Ir jie vis tiek dažniausiai to nedaro, bet tai atrodytų kaip žymiai paprastesnė alternatyva.

T: O tai kaip tie žmonės reaguoja į tai, kai tu pasakai, kad esi profsąjungoj? Ar būna kažkoks priešiškus ar tiesiog neutralus dalykas jiems atrodo tai?

I: Aš kaip sakiau, kadangi aš dar prie profsąjungos daug kitos veiklos užsiimu, pagrinde aktyvistinės. Nu ne dabar, bet anksčiau. Tai beveik visalaik į mane tiesiog numoja ranka, kad ai čia [informanto vardas], jis visą laiką kažkokia politika užsiima. Tai profsąjunga į tą pačią bendrą sferą įeina.

T: Aha, supratau tada. O kaip tau atrodo, kas lemia labiausiai tuos skirtumus tarp žmonių, kodėl vieni supranta, kad profsąjungos reikalingos yra o kiti numoja ranka ir nesijungia ar net žiūri įtariai į jas ir panašiai.

I: Man yra keista, kad aš per visą tą laiką, kiek buvau GIPS'e nesutikau nei vieno žmogaus, kuris tenai buvo realiai dėl to, kad jam darbo sąlygos reikalavo, o ne dėl to, kad jis iš pats savęs norėjo padėti tiesiog kitiems žmonėms. Tai mano asmeninis skirtumas yra tai kad nu mane motyvavo būtent noras politiškai padėti kitiems žmonėms, tai pagrindinis skirtumas su tais, kurie neprisijungia, yra tai, kad jie neturi tos politinės motyvacijos, jie nemato prasmės tame. Nes kur aš matau profsąjungas kaip iš tikrųjų įrankį dirbantiems žmonėms turėti kažkokį tai saviorganizacijos priemonių, politinės valios reiškimu per ekonomines priemones. Aš matau tame didžiulę reikšmę turėti na kaip, realiai papildomą demokratinės saviraiškos įrankį dirbantiems žmonėms. Kiti žmonės nemato prasmės turėti demokratinio balso ta prasme, jie prabalsuoja vieną kartą per keturis metus ir jiem to užtenka. Tada dar yra tas dalykas, kad kai kurie atmeta būtent iš tos pusės, kad asocijuoja profsąjungas su socializmu ar net komunizmu ir jie tiesiog nenori veltis į politiką, net kai profsąjungos yra visiškai nepolitiškos. Tada trečias yra tai, kad būtent tas individualizmas labai stiprus, nes profsąjungos būtent yra kolektyvinė organizacija ir jos būtent skatina ir pabrėžia, kad tam kad kažką galėtum iškovoti dėl savęs tau reikia labai stipriai kovoti kartu su kitais žmonėmis ir daug žmonių nenori bendrauti su kitais ir labiau linkę individualiai spręsti. Tai čia tos trys pagrindinės man atrodo. Ir tas būtent individualizmas šiuolaikinis mana atrodo labiausiai kiša koją.

T: O kaip tau atrodo, kokį vaidmenį ta mūsų sovietinė praeitis turi?

I: Jo, tai iš vienos pusės tai, kad suplaka iškart profsąjungas su socializmu, tai man atrodo čia yra grynai dėl sovietinės praeities. O ta pusė kad yra labai stipriai įaugęs individualizmas tarp dabartinių žmonių, net dirbančių žmonių mana atrodo yra ne kiek sovietų sąjungos pasekmė, bet kiek to pirmojo dešimtmečio nepriklausomybės, kur buvo labai staigi rinkos reforma ir ta rinkos reforma ne tik ekonomine prasme bet ir socialine - kultūrine, kad tipo staigiai bandoma perauklėti žmogų kaip mąstyti apie save ir mąstyti apie save darbo rinkoj, darbo rinkos ir darbo kontekste.

T: Jo, ir tada gal, norėjau paklausti, ar yra Lietuvoj kažkokia politinė partija, kurią tu taip be jokių išlygų palaikytum, nu, kuri tavo pažiūras atspindėtų?

I: Šiuo metu ne, deja.

T: O tada ar manai kad profsąjungos yra labiau toks kairiųjų pažiūrų žmonių dalykas?

I: Jo, šito irgi negaliu neigti.

T: Bet tada tu anksčiau minėjai, kad profsąjungos yra nepolitinės. Tai ar nematai tokios kaip ir prieštaros šitame?

I: Aš galiu patikslinti tada. Man atrodo, kad profsąjungų kaip sakysime istorinė kilmė, šiaip, ne tai kad profsąjungos yra kilusios iš socialistinio judėjimo, bet atvirkščiai, kad socialistinės idėjos kilo iš profsąjungų istoriškai pirmiausia. Ir istoriškai aktyviausios profesinės sąjungos būdavo būtent to, kurios irgi priimdavo socialistines ideologijas kažkokias tai. Bet dabartinės profsąjungos Lietuvoj konkrečiai, be GIPS'o nėra jokios kitos profesinės sąjungos kuri turėtų kažkokią tai oficialią politinę poziciją, kuri priimtų kažkokią tai ideologiją. Net GIPS'as savaime nepasisako už jokią konkrečią ideologiją, jis įvardina save kaip kairiuosius, nariai dažniausiai įvardija save, kaip kairiuosius, bet nieko daugiau už to. Ir aš matau kaip ir profesines sąjungas tuo pačiu kaip įrankį, kuris neginčijamai gali būt panaudotas politiškai, tam kad siekt ne tik ekonominių, bet ir politinių tikslų, bet šiuo metu Lietuvoj jis beveik niekad nėra taip naudojamas. Tai čia mano tokia pozicija.

T: O tai kiti žmonės, kuriuos tu sutikdavai profsąjungoj, jie visi kaip suprantu kairiųjų pažiūrų irgi, nebuvo kad išsiskirtų labai nuomonės dėl ekonominių klausimų ir kad kažkas sakytų ne, čia nesąmonė ką jūs darot, ir panašiai.

I: Šiaip nors ir didžioji dalis buvo kairiųjų pažiūrų, buvo labai daug žmonių kurie prisijungė ir save skaitė arba nepolitiškais arba netgi kažkiek save siejo su politine dešine, kad ne dešine kaip sakysime šeimų maršas, bet dešine kaip konservatoriai. Ir bent jau kiek aš kalbėjau su tais aktyvesniais GIPS'o nariais, kuri iš tikrųjų užsiimdavo sakysime kurjerių asociacijos organizavimu ir pritraukimu žmonių arba bendravimu su žmonių bendruomenėm kurios yra kaimuose ir taip toliau. Tai jie jau yra atidirbę sistemą, kaip rasti tuos bendrus taškus tarp žmonių, dėl to kad jie yra dirbantieji ir kad jie patiria problemas bendras darbovietėje, nepriklausomai kokios yra jų sąmoningos politinės pažiūros. Tai aš dar nesu išmokęs to įgūdžio, bet tie žmonės, kurie iš tikrųjų GIPS'e užsiima organizavimu žmonių ir pritraukimu į profesinę sąjungą, jiems nelabai rūpi, kuo tu politiškai tiki, nes jie mato, kad jeigu tu esi dirbantis žmogus, mes turime jau pamatinių bendrų interesų tame.

T: Mhm, jo, aš prisiminiau vieną straipsnį kur skaičiau apie Lenkijos profsąjungas, tai kad irgi pas juos tie žmonės atsakingi už pritraukimą irgi pastebėdavo tai, kad reikia taip tarsi bandyt išlaviruot tarp tų pažiūrų ir neparodyt per daug, kas atstovauji politinę kairę, tam kad neišgąsdintum tam tikrų žmonių, kurie yra dešiniųjų pažiūrų ir jaustų tam kažkokį priešiskumą.

I: Jo, tai aš kaip supratau Lietuvoj yra panaši situacija, nes yra labai dažna idėja pavyzdžiui net tarp ypač tarp kurjerių, kur labai dažnai, kai tu bandai su jais kalbėtis apie jų darbo sąlygas, jie sako jo

čia nėra lengva, bet čia yra laikinas darbas, aš paskui pradėsiu savo verslą kažkokį tai. Ir nepaisant tai kad tuo metu jiems yra šūdas, jie nenori nieko dėl to daryt nes jie sako kad kažkuriuo metu aš būsiu verslininkas. Tai tam reikia apeiti tas politines temas kad net iš praktinio pragmatinio požiūrio tam, kad tu galėtum kalbėt apie tai, ką žmonės dabar praktiškai patiria. Nes jeigu tu kalbi apie politiką, tai tu dažniausiai nueini į teoriją, apie tai kaip turėtų būti. O kai tu kalbi pragmatiškai ir vengi politinių temų, tu gali kalbėt apie tai, kaip yra dabar.

T: O dar čia vat ssu tavim bekalbant man tokia... Tavęs besiklausant tokia mintis galvoj mezgasi, kad gal... Aš čia tokį savo pasakysiu apibendrinimą, ir tu pasakyk tada man, ar galima būtų taip galvot. Tai kad profsajungos gal kartais tam tikriems žmonėms gali būt alternatyva tai politiniam dalyvavimui, kurio jie nori, nes na turi ganėtinai aiškias pažiūras, bet kurių negali niekur kitur realizuoti, nes pavyzdžiui Lietuvoj nėra partijos tiesiog kuri atspindėtų tas pažiūras tokias labiau kairiasias. Ar galima būtų taip galvot ar nelabai?

I: Aš manyčiau, kad tokių žmonių yra mažuma, bet aš nesakyčiau, kad tai yra ne tiesa. Nes bent jau mano pavyzdžiui, mano gyvenimo atvejui tai tikrai yra tiesa.

T: Mhm, tai ta prasme kad profsajunga kaip alternatyva kažkokiai politinei veiklai kitokiai, narystei partijoj pavyzdžiui?

I: Tam tikra prasme. Arba net ne alternatyva politinei veiklai, bet dar kita politinės veiklos forma. Jo. Nes bent jau aš kiek kalbėdavau su tais aktyvesniais GIPS'o nariais, tai aš nežinau, kuris nebūtų įvardinęs profsajunginės veiklos kaip nepolitinės. Man atrodo kiek aš bendravau su žmonėmis, mes visi supratom, kad užsiimti profsajungine veikla tai yra politika, lygiai tiek pat kiek eiti į rinkimus ar balsuoti.

T: Mhm, o bekalbėdamas su kitais žmonėms gal kažkokių dar alternatyvių priežasčių, dėl ko prisijungia žmonės? Ne dėl politinių, nežinau, kiti būna sako, kad dėl žinių nori įgyti arba tiesiog kad tokia kaip intelektualinė veika gaunasi narystė profsajungoj. Tokie lyg skirtingi tipai žmonių, kurie prisijungia. Tai nežinau, gal tu sutikai dar kokių?

I: Bent jau kiek aš žinau tai prisijungia dėl to kad arba jų darbo sąlygos konkrečios, dėl to nes jie nori padėt kitiems žmonėms dėl darbo sąlygų iš tos aktyvistinės pusės, trečias tai gali būt, nors mažuma, tai būtent dėl intelektualinių pamąstymų kad galėtų išmokt daugiau apie darbo teisę arba netgi politines pažiūras žiūrėt kokios yra tarp profsajungos viduje esančių žmonių. Ir ketvirta man atrodo, kažkiek bendra visiems yra kad kažkiek dėl tiesiog bendruomenės. Kad tu rastum žmonių su kuriais tu galėtum kartu būti kaip dirbantysis.

T: Mhm, o kaip tau atrodo jūsų profsąjungoj kaip buvo su ta bendruomene? Prisidėjo kažkiek, nežinau, ten turbūt tarp kokių kurjerių galėjo labiausiai, nes jie kaip ir vienos profesijos yra, o ten daugiau iš GIPS'o tai kaip suprantu labai skirtingi yra. Tai nežinau, ar tau matėsi kad kažkokia ten buriasi bendruomenė?

I: Tam tikra jo, sakyčiau, kad tikrai jautėsi, kad atsirasdavo po truputį bendruomenė. Šiek tiek vis tiek kliudė tas koją, kad grynai bendruomenės jausmas atsirasdavo tarp tų, kurie užsiimdavo aktyviau kažkokia veikla, o veikla didžiaja to dalimi buvo sukoncentruota į tarybos rankas, tai tai kad nebuvo padalinta tarp narių šiek tiek pakliudė koją didesnės bendruomenės ir stipresnės bendruomenės atsiradimui, bet net be to kažkiek tai jautėsi.

T: O kaip tau dar atrodo tada kas Lietuvoj labiausiai kiša koją, kodėl mūsų tos profsąjungos lyginant Europoj... Nu kad ir yra čia tas pasaulinis trendas kad silpnėja profsąjungos, bet vis tiek lyginant mus, mes labai atsiliekam. Tai kas čia yra?

I: Aš įvardinčiau kad sovietinė praeitis, vienas. Tada po visų rinkos reformų ir privatizavimų bangos atėjęs gilus individualizmas tarp lietuvių. Tada trečia būtų neprisitaikymas dabartinių profsąjungų prie naujų ekonomikos struktūrų ir darboviečių formų. Nepritaikymas metodų prie šių naujų formų. Ir tada ketvirtas būtų vėlgi, tuo pačiu metu žmonės atmeta profsąjungas dėl politinių priežasčių, bet tie kurie yra profsąjungose, dažniausiai nemato profsąjungų kaip realaus politinio įrankio, kurį galima pritaikyti politiškai. Ir tai kliudo, nes žmonėms prisijungti į profsąjungas ir kai jie jau yra profsąjungose pilnai jas išnaudoti.

T: Mhm...

I: Tai čia keturios priežastys.

T: Aha, o tada žiūrint į profsąjungų įtraukimą pas mus, tai čia realiai tik ta trišalė taryba ar ne, kur kažkiek gali tuos politinius sprendimus įtakoti. Tai kaip tau atrodo, kiek čia pakankamai yra ir koks politikoj turėtų būt profsąjungoj vaidmuo, ar reikėtų jas kažkaip įtraukti labiau?

I: Amm, šiaip aš nežinau, nes aš matau iš esmės, aš matau profesines sąjungas kaip iš esmės atskirą politikos sritį nuo parlamentinės politikos. Kur aš nežinau istorinio laikotarpio, kada profesinės sąjungos net socialistinėse valstybėse realiai turėtų įtaką politikai iš tos parlamentinės pusės, kad parlamente klausytų jų ar vyriausybės normaliai jų klausytų. Ir aš dėl to neįsivaizduoju, kaip tai galėtų atrodyti. Aš matau profesines aukščiausiam lygmenį nebent kaip dalyką, kuris galėtų veikti vietoj parlamento, bet ne kaip dalyką kuris gali veikti kartu su parlamentu.

T: Mhm, tai tu manai kad viskas ir turėtų išlikti tam lygmeny, kad profsąjunga tik su darbdaviu komunikuoja bet neina į tą nacionalinę politiką, ar taip suprast reikėtų?

I: Aš matau iš tos pusės, kad jeigu profsąjungos nori kažką pasiekti joms reikia pačioms visą laiką dėl pastangas kad suformuotų profsąjungų tinklą. Man atrodo profsąjungos gali veikti nacionalinę politiką, bet jos niekada to nedaro per tarimusis su valdžia, nes praktiškai visą laiką tai išsikovoja per praktinį tiesiog veiksma.

T: Okey, tai nežinau jau aš čia paklausiau viską, ką norėjau ir dar daugiau (juokiasi). Labai įdomiai pasakojai, atsiprašau, kad gal truputį ilgiau užtrukom nei žadėjom.

I: Ne ne, viskas gerai, man patiko.

T: O gal tau dar kažkokių minčių neišsakytų kilo ar gal kažko nepaklausiau, kas tau svarbu atrodo šitai temai?

I: Mmm, aš kai galvoju apie šitą dalyką, prieš susiskambinant, aš pagalvojau kad profsąjungos, mano manymu, yra viena forma, sakau, demokratijos, kuri yra ganėtinai pamiršta dabartinėj visuomenėj. Tai yra dar viena forma žmonėm išreikšt savo valią, bet vietoj to, kad tai daryt per parlamentinės valdžios, grynai politines struktūras, tai duoda žmonėms politinį balsą per ekonomines struktūras. Nes kadangi dauguma žmonių vis tiek didžiąją dalį savo laiko praleidžia darbe, o profsąjungos leidžia tau realiai tam tikra prasme užvaldyt savo darbovietę. Jeigu tu gali valdyt savo darbovietę, tu gali valdyt didžiąją dalį savo gyvenimo. Tai ir aš nežinau kas gali būt aukštesnis demokratijos idealas, negu valdyt savo gyvenimą. Tai aš norėčiau kad profsąjungos Lietuvoj būtent plistų labiau būtent kaip demokratinės savivaldos forma. Tai čia mano toks apibendrinimas būtų.

T: Gerai tai tada ačiū labai dar kartą ir išjungiu įrašą.

[Po interviu pabaigos poklabis tęsėsi, informanto leidimu buvo vėl pradėta įrašinėti]

I: Nes čia tų tikrųjų profesinių sąjungų, kur yra susiskirsčiusios pagal profesiją. Ir prie tų platesnių, kur yra užsilikę iš senesnių laikų, tai yra nu užsilikęs tas Solidarumo su LPSK ir su pramonės profesinių sąjungų konfederacija. Tenai yra užsilikusios tos senosios kartos žmonių, kurie buvo profsąjungose. Ir dar su jaunesniais žmonėmis yra tas, kad yra daug žmonių kurie nesijungia į profsąjungas, bet kurie atstovauja tą sakysime, jie sąmoningai gal net atstovauja tam tikrą politinio mąstymo kryptį kuri vadinasi anti work. Kad pavyzdžiui vietoj to, kad kovot už geresnes sąlygas darbe jie tiesiog dirba šūdiniau arba neateina į darbą. Ir tai yra, jie dažniausiai to neįvardina kaip sakysime politinės veiksmo formos, bet yra mąstytojų kurie tai įvardina būtent kaip neformalius bet

vis tiek politinius veiksmus, kurie kovoja prieš blogas darbo sąlygas. Tam tikrą tylųjį pasipriešinimą darbui, ir kai yra tokios pasipriešinimo formos, kurios yra labai pastiprinto dabartinio interneto įtakos, profsajungos kai kuriom prasmėm tampa nebereikalingos ir jų atstovavimo pamatinė ideologija tiesiog nebėra patraukli naujesnėm kartom.

T: Nu jo, čia daug galima išpešt iš šito.

7-as interviu

Interviu numeris: 7.

Informantas (-ė): Gabrielė, studentė, 25 m.

Profesinė sąjunga: „Gegužės 1-osios profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: Nuotolinis interviu, Facebook Messenger, Berlynas – Briuselis

Interviu data: 2022-11-21

Interviu trukmė: 38 min. 08 s.

Pastebėjimai: Kadangi tyrėja ir informantė – panašaus amžiaus, bendraujama labiau neformaliai

Tyrėja: Tai kaip rašiau jau tau, studijuoju Vilniaus universitete, TSPMI ir rašau magistrinį darbą apie Lietuvos profsajungas. Tai apie ką tas mano darbas yra trumpai, tai kadangi Lietuvoj narystė profsajungose yra viena žemiausių Europoj dėl įvairiausių priežasčių, tai ką aš bandau išsiaiškinti yra kodėl žmonės kai kurie visgi nusprendžia jungtis prie profsajungų ir ką jie patys apie jas galvoja ir kas juos motyvuoja jose būti. Tai turiu dar informuoti, kad interviu yra anoniminis, tavo vardas ir pavardė niekur nebus viešinami, o tai ką pasakysi bus naudojama tik tai mano darbe. Ir tada prieš pradėdant dar turiu paklausti, ar sutinki, kad naudosiu tavo atsakymus savo darbe ir kad bus daromas mūsų pokalbio garso įrašas?

Informantė: Mhm, taip, taip.

T: Gerai, ačiū tada. Tai...

I: Žinau šitą procedūrą, nes pati darius kokybinį tyrimą esu (juokiasi).

T: Gerai, tai tada gal pradžiai galėtum prisitatyti trumpai, pasakyti kiek tau metų, iš kur esi ir kuo užiimi šiuo metu gyvenime?

I: Mhm. Taip tai mano vardas [informanės vardas]. Man dvidešimt penkeri. Dabar esu šiuo metu Belgijoje, šiaip studijuojau, čia atlieka praktiką, o studijuojau psichologijos magistrą. Šiaip Vokietijoje studijuojau, bet dabar atlieku praktiką Belgijoje. Tai kol kas pastaruosiu metu į Lietuvą grįžinėju epizodiškai - vasarom ir atostogom. Nu, pastaruosius porą metų. Prieš tai studijavau Kaune irgi psichologiją, bakalaurą. Tai kaip dabar, daugiausiai turbūt be studijų veiklos yra santykiai, dalyvauju skaitymo grupėse keliose, taip pat kažkiek prisidedu prie organizavimo tam tikrų dalykų, aktyvistinė tokia prasme. Vasarą tai jau tris kartus iš eilės padėjau organizuoti, prisidėjau prie Kombinato festivalio organizavimo, čia kairės festivalis toks, nežinau, ar girdėjai. Nu taip pat kai būdavau anksčiau Lietuvoje, tai daugiau ir prie šitų Gegužės 1-osios profesinės sąjungos protestų prisidėdavau organizavimo, o paskui labiau gal Kovo 8-osios, jo ir dar esu studentų judėjimo, tokio politinio studentų judėjimo narė, kurio pavadinimas Šauksmas, tai irgi kartu su keliais kolegom įkūrėm šitą judėjimą, dar kai buvau Kaune, prieš jau kokius gal keturis ar penkis metus taip išėina. Tai jo, tai vis dar kažkaip biškį kuruoju tą, prisidedu prie to judėjimo truputėlį. Yra daug naujų narių, bet reikia vis tiek kažkaip tam tikrus dalykus palikti, tai toks nuotolinis aktyvizmas žodžiu, bet dabar nelabai intensyvus. Tai va daugiausia dabar vis tiek studijos užima laiko.

T: Tai paminėjai jau ir Gegužės 1-osios profsąjungą, tai gal galėtum papasakoti istoriją, kaip tu ten atsiradai?

I: Mhm. Jo, tai... Nu, aš jeigu dabar kai paklausei šito klausimo bendro, pateikei tą savo bendrą tyrimo klausimą, tai iš karto ir atėjo du atsakymai. Bent jau mano atveju, tai kas motyvuoja ir kas privedė prie profsąjungų tai filosofinis ir politinis švietimas ir bendruomenė. Tai tas švietimo aspektas tai atėjo per tai, kadangi VDU studijavau ir studijavau psichologiją ir man nu biškį norėjosi daugiau ir gal nelabai buvo įdomu psichologija iš tikrųjų, tai tuo metu kaip ir beveik turėjau, nu norėjau užsibaigti gretutines filosofijos, o VDU yra filosofinė ir politinė kritika tokia programa, kuri tokia socialiai kritiškesnė negu galbūt, ne galbūt, o tikrai, negu ką siūlo Vilniuje. Tai kažkaip tie labiau angažuoti dėstytojai ir studentai kažkaip paskatino dėmėtis tam tikromis temomis, kažkokiais socialinio teisingumo klausimus, apskritai, pamatyti ką reiškia tam tikra politinė ir ekonominė tvarka ir kažkaip ją kritiškai permąstyti. Tai galbūt šitas buvo tas toks švietimo aspektas. Šiaip visokių nemažai buvo viešų renginių, taip toliau. Tai tas leisdavo prieit prie tam tikrų klausimų ir sugrįžt, kurie ir anksčiau rūpėjo, bet nelabai turėjau kažkaip žodyno, ar kažkokių sampratų. Tai va. Čia tas švietimo elementas. O bendruomenės tai irgi, per tam tikras, tokias neformalias švietimo arba akademinės veiklas, ten tokia yra akademinė bendruomenė Academia cum laude, ir per šiaip, per kitas tokias irgi neformalias akademinės veiklas, ten per pažįstamus sužinojau apie socialinį centrą "Emma" Kaune. Tai čia kaip ir oficiali man atrodo Gegužės 1-osios profesinės sąjungos

būstinė yra (nusijuokia). Bet dar tuo metu nebuvo Gegužės 1-osios profesinės sąjungos, bet tiesiog aš atradau tą erdvę, tą socialinę erdvę, socialinį centrą, kuriame irgi daug buvo daug tokios saviedukacijos, skaitymo grupių, pranešimų, filmų peržiūrų, vakarėlių, draugų susipažinimo, įsitraukimo... Nu tiesiog tą turiu omeny, sakydama bendruomenė. Tai ir tas kažkaip irgi, matymas, kaip žmonės diskutuoja, kaip interpretuoja tuos klausimus ir pačios kažkaip noras daugiau suprasti skatino daugiau pačiai skaityti ir pradžioj stebėti ir gal biškį padėti, o po to jau, po poros metų, pačiai organizuoti arba padėti organizuoti aktyviau. Tai pradžioj visokios jo, visokias iniciatyvas nuo protestų palaikant turkų darbuotojus, kai jie buvo išnaudojami statant Kauno stadioną, iki Kovo 8-osios eitynių, iki Queer kino peržiūrų, vakarėlių.

T: O tas pats įstojimo į profsąjungą momentas kaip atrodė?

I: Ai, tai čia gana organiška buvo dėl to, kad mes jau daug, nu mes, ypač ta profsąjunga ji yra labai netipiška, nes jinai daug plačiau, jinai užsiėma daug ir tokia aktyvistinė veikla ir švietėjiška veikla. Tai dėl to man kažkaip atrodo, kad daug kas persidengia ką žmonės darė ir iki profsąjungos. Bet aišku ta specifika tokia, ta tokia teisinės pagalbos, tai gal po to ir buvo orientuojamasi į specifines profesines grupes po to. Bet man kažkaip gana organiškai tas išėjo, nes tiesiog nu realiai visi žmonės, kurie buvo užsiėmę ir angažuoti tam socialiniam tinkle ir am... solidarumo tam tinkle ir Emmos renginiuose tai labai daug kas tiesiog ir atvyko į tą steigimo, steigiamąjį susirinkimą. Čia buvo, jo aš irgi tame steigiamajam ir buvau. Ir pamenu ir Emmoj ir vyko tas pirmasis. Tai kažkaip tiesiog sakau, dėl to, aišku buvo tie ideologiniai momentai, bet tiesiog, nu tikrai, daug sunkiau būtų, jeigu nebūtų... Nežinau, ar būčiau įstojus į profesinę sąjungą, jeigu ne... Bent jau ilgą laiką nemanau kad būčiau stojus, nes tiesiogiai nepatyrčiau darbo santykių. O kadangi buvo ta bendruomenė ir tos praktikos, kurias norėjosi gal labiau legitimuoti ar formalizuoti ar kažkokį tai turėti teisinį pripažinimą, tai kažkaip atrodė visai prasminga ir matėsi, kad yra žmonių kurie nori nu grynai organizuotis, tai galvoju tiesiog, nu aš galvoju, prisidėsiu ir kiek galėsiu tiek dalyvausiu. Tai va.

T: Tai ar gerai supratau, kad tu tada kai prisijungei, nedirbai niekur?

I: Ne ne, aš buvau studentė. Aš jo. Nu aš turėjau darbo patirčių visokių vasaromis, bet ne, nedirbau. Bet čia ir yra tokia specifika GIPS'o, kad tiesiog labai įvairių žmonių yra, ne vien tik... Ir studentų, ir dirbančių, ir dirbusių, ir bedarbių, visokių.

T: O tada ką dar išskirtum kaip tokius privalumus, ką gavai iš profsąjungos, be tos terpės savo aktyvizmą kažkaip realizuoti ir bendruomenės. Ar buvo dar kažkas?

I: Mhm. Na, nu norėjosi kažkaip šiaip gal savo tas pastangas konstruktyviau kažkaip arba kažkokias... Nu kažkokio norėjosi, tiesiog kažkaip prisidėt, nes aš pati esu iš pakankamai privilegijuotos šeimos, vidurinės aukštesniosios klasės, tai kažkaip biškį norėjosi prisidėti kažkaip, tai toks konkretus buvo būdas prisidėti prie kažkokių socialinio teisingumo klausimų. Bent su kažkokiais ten darbais, užduotim profsajungoj, tiesiog yra daug tokių mažų dalykėlių, ką reikia padaryt, amm, su protestais. Tai čia toks vienas dalykas. Kitas tai tiesiog labai daug, nu, visai daug išmokau apie darbo teisę ir vis tiek pravers gyvenime, nes darėm ir savišvietos kažkokius užsiėmimus apie darbo teisę ir jo, ir dar darėm su studentų judėjimų, kooperavomės su profesine sąjunga ir darėm studentams darbo teisės mokymus. Tai jo, tai tas darbo teisės aspektas irgi labai buvo vertingas suprasti, nes vis tiek, neišvengiamai manęs jau labai greit laukia ta darbo rinka. Ir jo, nu ir dar šiaip gal toks labiau priartėjimas prie problemos, kurias tu žinai, kažkaip, bent jau aš, galbūt teoriškai žinojai.

T: Mhm, o šiaip apie profsajungas visuomenėj yra labai įvairių nuomonių. Vieniems atrodo, kad čia yra įrankis socialiniam teisingumui pasiekti, o kitiems atrodo, kad čia tik tai profsajungų nariai gina savo interesus ir kad apie kažkokį bendrąjį gėrį nelabai galima kalbėti. O kaip tau atrodo, ar profsajungos reikalingos tik ginti darbuotojų interesams, ar visai visuomenei?

I: Na, aš manau, kad būtent dėl to visuomenei reikalingas ir naudingas, nes ginami darbuotojų interesai, o daugelis ir yra darbuotojai, o ne darbdaviai. Tai ir tiesiog yra bandoma kompensuoti tą galios disbalansą, kuris atsiranda kai žmonės tam tikri turi ir kapitalą, ir gamybos priemones ir galią tave pasamdyti arba nepasamdyti, tai tiesiog, nu dažniausiai, tipiškai atsiranda labai didelis galios disbalansas, kur tiesiog, ypač tu ten jeigu... dėl to ir manau, kad atsveria šitą galios disbalansą būtent profsajungos ir įgalina žmones kurie yra pažeidžiamesnėj pozicijoj apginti savo teises ir derybinę galią įgauti. Ir tokiu būdu apskritai nu siekti iškelti kažkokius socialinio dialogo principus, ne kažkokio... Nu tiesiog tai apskritai, tokios praktikos derybinės, ir atpažinimas tos būtent silpnesnės pusės ir įgalinimas kalbėti nu yra tokia svarbi ir demokratinė praktika, nes pas labai dažnai yra toks tokio užgūjimo praktikos matomos: „oj jūs čia tylėkit, jūs čia ir taip darbo vietų nesukuriat, jūs čia iš viso, ką jūs čia galit, dėkokit, kad čia darbdaviai, čia...“ Tiesiog nu toks labai šiaip tokių mažiau galios turinčių žmonių dar labiau statymas į savo vietą. Mūsų kultūroj to labai daug, tokios dūhinimo kultūros, pavadinkim (nusijuokia). Tai man atrodo, kad čia šiaip viena iš tokių formų, šiaip skatinti socialinį dialogą tarp visokių visuomenės grupių ir tokį demokratiškumą, nes yra atstovaujamos grupės, kurios šiaip galbūt neturėtų daug galios. Taip, tai matau prasmę tame, ir dėl to nemanau, kad darbuotojai yra maža grupė ir reikėtų priešinti su bendrojo gėrio arba visuomenės interesais, o netgi priešingai. Jo. Nu ir šiaip yra labai daug, bent jau kadangi Gegužės 1-

osios profsajunga tokia labai interseksionali ir labai skirtingos, nu, neturi vienos fokuso grupės, tai toks bendras kažkoks apskritai solidarumo momentas yra ir tam tikras politinis kūnas, kuris nėra formalus, kuris nėra partija, bet kuris įgalina žmones burtis ir organizuotis visokiais klausimais, ne vien tik darbo teisės pažeidimų darbo vietoje klausimais. Na pavyzdžiui, Kaunas Pride tarkim buvo ir irgi profesinės sąjungos dalyvavo arba migrantų darbuotojų, kurie nepriklausė profesinei sąjungai buvo solidarumo akcijos tai... Tai jo, tikrai manau, kad jeigu, nu bent jau mano supratimu, tai turėtų būt daugiau nei vien tik tų narių interesų gynimas.

T: O sakydama tai turi omeny grynai tik jūsų profsąjungą ar visas?

I: Aš kalbu kaip turėtų būti, o šiaip tai nežinau, aš per daug negaliu pasakyti apie tas profsąjungas nes tikiu kad yra likusios iš tos tokios nomenklatūros ir visokių turbūt yra. Nežinau, netyrinėjau, tu turbūt galėsi pasakyti. Žinau, kad kai kuriose, Solidarumo man atrodo profsąjungoj, ten visai daug homofobų tokių yra tai nelabai norim su jais bendradarbiaut. Švietimo profsąjungos tai atrodo visai neblogai laikosi ir atstovauja tikrai plačiau nei vien tik savo interesus, o viso sektoriaus, kur irgi yra būtent nuvertinamas darbas ir pažeidžiamos, nes dažnai dirba vyresnio amžiaus moterys, kur tiesiog daug sunkiau yra darbo rinkoje. Tai nu tikrai priklauso nuo profsąjungos manau ir nuo kaip jinai organizuojama, kokiais principais, kokiais tikslais, kieno. Tai aš tiesiog tokio savo poziciją normatyvią pateikiu, kaip turėtų būt, o kaip yra tai nedariau tyrimo ir nesusipažinus su kitom.

T: Dar tada norėjau paklausti, tau kaip pabuvus truputį toj virtuvėj, norėjau paklausti, koks tau susidarė įspūdis, kiek Lietuvoj profsąjungos turi galios kažkokius realius pokyčius daryti?

I: Nu kol kas tai mažai, nebent labai radikalių veiksmų imasi, kaip pavyzdžiui, mokytojų protestai buvo. Nu bent jau žiniasklaidos dėmesį, nes ten buvo dėstytojų streikas irgi, ten "diplomas už ačiū" akcijos ir taip toliau. Nu bet čia labiau toks paskutinis šiaudas kai neturi realios derybinės galios, eini prie tokių viešų dėmesio atkreipimo praktikų. Šiaip tais mažai palyginus manau, mažai, kaip ir pati sakei, kad mažas procentas darbuotojų priklauso profsąjungoms Lietuvoj, yra ta visa sovietmečio tokia tas šleifas besivelkantis, kad žiūrima labai kreivai į žmones, kurie profsąjungose, tarsi kaip į kažkokius komunistų sinonimus. Ir kažkokio galbūt korumpuotumo. Tai tas yra gana apmaudu. Nu jo, aš nepasakysiu, nemanau, kad čia yra labai daug galios. Labiau kažkokia simbolinė ypač kai pasieki viešumą. Bet šiaip tais, nu tam tikrų konkrečių dalykų galima pasiekti, yra ir Gegužės 1-osios profesinė sąjunga pasiekusi, nes kai tokie teisiniai klausimai kur tiesiog pažeidžiami, tai tada galima tuos darbuotojus ir apginti, kurie kreipiasi. Bet šiaip sakau, nemanau, kad turi daug galios.

T: O tai tada kokia profsajungų nariam pagrindinė nauda turėtų būt iš narystės, jeigu tų poreikių pagrindinių ar politikoje kažko labai iškovoti negali, tai kaip tau atrodo, ką tada nariai gauna iš narystės tenai?

I: Tai kaip ir minėjau, kad yra ta konkreti pagalba tais atvejais kai yra kažkokie klausimai arba pažeidimai, plius turbūt šiaip kažkoks įsigalėjimas, bendruomenės jausmas kažkoks, kažkoks toks drąsumas savo pozicijos gynime ir mažiau tokio vergiško, baudžiauninkiško mentaliteto. Tai irgi visai manau kad veikia būnant profsajungoj. Jo nu tai yra tas toks pragmatinis elementas, toks kasdienis, jeigu kažkokių, nu, saugiau gali jaustis. Netgi GIPS'o šūkis buvo ten kažkaip kvietė paremti, tai "Paremk savo užnugarį" Nu taip kaip užnugaris, iš tikrųjų. Aš tai pavyzdžiui kai įeisiu į darbo rinką jausiuos daug saugiau, nes žinosiu, kad galiu pasitart, jeigu ką, jeigu ten kažkokios nesąmonės vyktų, tai tikrai palaikys žmonės, nesakys, kad "ką čia išsigalvoji." Tai jo tas toks praktinis momentas, bet yra ir tas bendruomenės momentas, ir to politinio švietimo momentas ir kažkokio įsigalėjimo momentas. Tai daugiau nei tik ta tokia praktinė tiesioginė nauda, manyčiau.

T: Mhm, o gal dar galėtum truputį plačiau papasakot apie tą bendruomenę ir kaip atrodė profsajungos tarpusavio ryšiai? Ar ten...

I: Nu bet...

T: Aha?

I: Sakyk.

T: Aš tiesiog kaip pavyzdį norėjau pasakyti, ar kažkokios diskusijos vykdavo, ar galbūt už profsajungos ribų kažkas vystėsi ar panašiai.

I: Na, čia aišku GIPS'o ta profsajunga labai specifinė ir labai mažai tokių manau. Tai aišku kad, reikia turėt omeny kad čia nereprezentatyvu, ką dabar pasakoju apie profsajungų padėtį Lietuvoj. Bet nu jo, mes tai tikrai turim bendruomenę, ir sakau, kadangi ta bendruomenė ir iki tol buvo, tai tikrai kai tarybos posėdžiai vyksta ar vykdavo, tai dažnai žmonės pasilieka pavalgyt, pasibūt. Šiaip čia buvo dabar toks išvažiavimas rudenį savaitgalį kartu pabūt irgi. Nu viena vertus galėtų ir apie reikalus padiskutuot, visokius principus, bent kažką pakoreguot iš įstatų, bet tuo pačiu ir tiesiog pasibūt, pabendraut. Tai dažnai persipina tas toks organizavimas reikalų ir tas toks neformalus bendravimo momentas. Ir kaip sakiau, daug žmonių persidengia kurie ir šiaip organizuoja kažkokius aktyvistinius dalykus tai nebūtinai griežtai profsajungos viduj, rėmuose, bet tiesiog daug lengviau prisijungt šiaip prie visokių iniciatyvų, kai pažįsti žmones, ten kad ir diskusijų, renginių ar skaitymo grupių, į vakarėlius nueit, kai žinai, kur kas vyksta. Nu toks sakau, nėra taip, kad čia labai

taip organizuojam viską taip grynai profsajungai arba profsajungoms nariams, bet tiesiog išsiplečia tavo bendruomenės laukas per tai, kad pažįsti daug žmonių, kurie tarpusavy irgi pažįstami ir kažką kartu veikia. Tai jo, o tie formalūs profsajungos suibūrimai tai gal labiau per protestus, po protestų ar per susirinkimus. Bet bent jau mano patirty tas daug plačiau siekia vis tiek.

T: Mhm, tai tada gal prie tavęs truputį grįžtant, kaip tavo artimiausia aplinka, koks jos ryšys su profsajungom? Ar tavo draugai, šeima irgi priklauso profsajungom?

I: Nu šeima tai labai priešišškai žiūri ir ilgą laiką net nežinojo, nes... nes labai priešišškai žiūri (nusijuokia). Nes žinojau, kaip išvadins - komuniste ir taip toliau ir kad ten mama pasakė "oi čia tavo senelis kape vartytūsi, jeigu sužinotų" ir taip toliau. Nu toks labai, labai didelė politinė įtampa buvo šeimoj tiesiog dėl to, kad tėvai žiauriai konservatyvūs ir ypač mama labai tokio, nu tokios "red scare" propagandos tokios labai daug turi prisisunkus, tai tiesiog labai bet kokius tokius va progresyvius, darbuotojų teisių klausimus mato kaip kažkokią grėsmę jos pasaulėjautai. Nu tai buvau ne vien tik kad nepriimama bet ir užgauliojama realiai šeimoj visai nemažai. Tai tas visai vargino ir vis dar kartais vargina, tai kažkaip stengiuos per daug nekalbėt. Jo, o draugų grupėj tai visai kitaip, nes draugai daugelis turi panašesnes politines pažiūras, kurie įsitraukia aktyviau į pačią profsajungą, dalis, gal kokie... Kiek čia iš mano draugų, kokie trys gal. Trys, keturi, penki, gal, iš draugų, dalyvaujančių GIPS'e. Kiti šiaip gal mažiau politiškai, prisijungia prie akcijų kažkokių, protestų ar kažko, bet patys nedalyvauja, neorganizuoja. Tai labai kontrastuoja šeimos ir kito, pasirinkto, socialinio rato pažiūros aišku.

T: Mhm, tai nesmagu girdėti, kad sudėtinga su šeima situacija. Ir nežinau, man būtų labai įdomu išgirsti, kokie yra tų žmonių argumentai, ką jie turi prieš profsajungas, bet jeigu nelabai nori apie tai kalbėt, tai galim tada ir palikt šitą.

I: Tai trumpai galiu pasakyti, porą jau kažką, jau kai ką minėjau, kad tiesiog toks bendras kažkoks, toks posovietinis sentimentas, toks red scare vadinamas, kad viskas, kas yra susiję su kažkokiais progresyviais politiniais klausimais, ekonomine ar kultūrine kaire, tai iš karto yra kažkoks, matomas, kaip kažkoks vos ne, nu jo, komunizmas, vos ne kartais kažkoks prorusiškumas, prokremliškumas, tokiam paranojiškam, ypač konservatoriškame diskurse. Šiaip mano tėvai, bent jau mano mama, turi tokį mažą verslą, tai šiaip turbūt labiau nesitapatina ir mato tai kaip kažkokią grėsmę jos interesams, tai dar tas. Sieja su tokiu kažkokiu reikalavimu ir tokia tinginyste kažkokia, nu laiko ten vos ne, kad žmonės čia tie kurie negali patys darbščiai prasisukt, nes čia atseit žmonės dirba ir užsidirba, tai ko jūs čia norit. Tai tokių va visokių, nu tokia tradicinė gana tokia nuomonė

man atrodo Lietuvoj. Tai kažko labai ypatingo, didelių argumentų neturi iš tikrųjų. Sakau toks tiesiog ideologinis skirtumas ir labai kažkoks radikalus toks, tokia moralinė panika kažkokia.

T: Mhm, o kaip tada pasakytum kuo išsiskiria tie žmonės, kurie stoja į profsąjungas, kuo jie kitokie nuo tos likusios visuomenės dalies?

I: Mhm. Nu, jeigu priežastis, tai man atrodo dažnai žmonės, kurie šiaip linkę būt aktyvesni ir mažiau į savo privatumą ir individualumą susitelkę, tie kurie šiaip linkę kažką kartu su kitais veikti, išeiti iš savęs, žiūrėti į kitų poreikius, bendrauti, tai manau labiau tikėtina, kad tokie žmonės, iš mano patirties irgi, kad prisijungia. O pasekoje buvimo tokiose veiklose tai šiaip atsiranda stipresnis solidarumo sentimentas, daugiau toks kritiškas mąstymas apie socialinę politinę tikrovę. Kažkoks angažuotumas gal dar sustiprėja. Tai jo, nu, tai žinoma, kad žmonės turbūt kažkiek politiškai, kažkiek drąsesni, kažkiek aktyvesni negu vidurkis. Turi turėt kažkokių galimybių, kažkokią prieigą, kažkokią žinojimo prieigą ar per kažkokius pažįstamus. Be to niekaip, labai sunku, ar mažai tikėtina kad tapsi tokio darininio nariu.

T: Mhm ir dar tada norėjau paklausti, ar yra Lietuvoj kažkokia politinė partija, kurią tu taip be išlygų palaikytum? Ar gal esi nare netgi, ar buvai?

I: Ne, nesu, nebuva. Kad be išlygų palaikyčiau tai tikrai ne, toli gražu. Tai tas gana liūdna, Lietuvoj nėra normalios kairės partijos, o socialdemokratai labai dažnai populistiskai ar net kultūriškai konservatyviai dažnai savo politiką stato. Tai ne, šiuo metu nėra partijos kuri atstovautų mano pasaulėžiūrą ir interesams. Balsavau už socialdemokratų nes man patiko jų programa ir tikėjau kad kažkoks toks naujumas ir reformos atsiras kažkokios pačios partijos viduj, bet nusivyliau, tai dabar nežinau iš tikrųjų.

T: O ar sutiktum tada, kad...

I: Dabar...

T: Aha? Atsiprašau.

I: Ne, nieko, sakyk.

T: Ar sutiktum tada kad profsąjungos toks labiau kairiųjų pažiūrų žmonių dalykas?

I: Tai žinoma. Jo, nu tai taip istoriškai ir buvo ir čia ir yra apie tam tikrą ekonominę, socialinę teisingumą, kažkokį kritišką santykį į tą savaiminę rinkos savireguliaciją ir kažkokį tokį... Nu yra tikrai tas kairysis sentimentas, ta prasme, ir istoriškai, ir idėjiškai. Čia nežinau, kaip būtų galima atsiet. Nu aišku yra kultūriškai konservatyvių profsąjungų, bet ekonomiškai tai tikrai čia yra kairioji

pozicija. Nepriimti tokios savaiminės kažkokios hierarchijos, status quo ir kažkaip nesusitapatinti su ta kažkokia valdančiąja grupe, ginti silpnesnius, solidarizuotis su žmonėmis, kurie yra engiami kažkaip arba patiria kažkokią neteisybę, tai mano supratimu tai čia visiškai kairysis, kairysis praktinis projektas.

T: Bet atskiriant tą ar ne ekonominę dimensiją nuo kultūrinės, kaip suprantu?

I: Nebūtinai atskiriant. Tiesiog nu kad vis tiek profsąjungos dažniausiai labiau į materialinius, tuos darbo santykių aspektus, ekonominius labiau orientuojas, todėl labiau ekonominė kairė kaip pagrindas turbūt bet kokių profsąjungų, o po to profsąjungos kultūrine prasme gali įvairiai turbūt save pozicionuoti ir manau kad Lietuvoj daugelis yra labiau kultūrinėj dešinėj ir tuo ir skiriasi GIPS'as nuo kitų Lietuvoj, kad ji yra labai ir kultūriškai kairė ir gana interseksionali. Bet, tai čia turbūt gali varijuoti tie dalykai, priklausomai nuo žmonių kurie organizuojasi ir kokiam kontekste.

T: Mhm, man tokia mintis kilo neseniai, aš ją pasakysiu ir tu pasakyk, ar sutiktum su tuo. Tai galbūt kažkokiam segmentui žmonių profsąjungos tampa kaip alternatyva politinei veiklai? Kai jie neturi kitokių galimybių ištraukti, pavyzdžiui, per partiją, dėl... Pavyzdžiui, kaip Lietuvoj kad nėra tinkamos kairiosios partijos, ir jiems tenka ieškoti kitų alternatyvų, ir profsąjunga gali būti viena iš jų?

I: Jo, gali būti, tik taisy aš kažkaip nesutikčiau su tokiu apibrėžimu tavo politikos. Man atrodo kad profsąjunginė veikla irgi yra politinė veikla tam tikra prasme, tik tai neformali, neinstitucionalizuota tokia prasme kaip partinė politika. Čia yra nepartinės politikos toks darinys, nes visos žmonių tarpusavio organizavimosi formos, kurios yra angažOTOS tam tikru būdu, į tam tikrus principus, tam tikrą visuomeninį pokytį ir yra tam tikra prasme politinės iniciatyvos. Tai profsąjunga irgi sakyčiau yra tam tikra politinė iniciatyva, tam tikra politinė bendruomenė. Nu bent jau potencialiai tai tikrai. Bet taip, kaip alternatyva partinei politikai tai sutinku, aišku.

T: Mhm, tai tikriausiai čia kaip ir būtų viskas, ką norėjau paklausti, nebent dar tau kilo kažkokių minčių neišsakytų, ar kažko galbūt nepaklausiau, kas tau atrodo svarbu?

I: Ne, manau viskas. Viską man atrodo, svarbiausius dalykus suklausinėjai pati kaip tik, taiklūs klausimai.

T: Gerai, tai turbūt tada galim baigti. Tai esu labai dėkinga, tikrai labai padėjai ir labai įdomu buvo klausytis tavęs.

I: Smagu prisidėti ir kad apie tokias temas kalba Lietuvoj kažkas iš tyrėjų, tai faina.

8-as interviu

Interviu numeris: 8.

Informantas (-ė): Laurynas, mokslininkas, 34 m.

Profesinė sąjunga: „Gegužės 1-osios profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: Nuotolinis interviu, Facebook Messenger, Berlynas – Kaunas

Interviu data: 2023-02-26

Interviu trukmė: 35 min. 10 s.

Pastebėjimai: -

Tyrėja: Tai kaip jau rašiau Jums žinute, aš studijuojau VU TSPMI, šiuolaikinės politikos studijų programoj ir rašau šiuo metu savo magistrinį darbą apie profsąjungas Lietuvoje. Tai kadangi narystė jose pas mus nėra labai populiarai, viena žemiausių Europoj, iš tikrųjų, tai aš tyrinėju, ką galvoja tie žmonės, kurie kurie visgi nusprendžia prisijungti prie profsąjungų, nepaisant visų sudėtingų aplinkybių. Tai dar norėjau informuoti, kad interviu yra anoniminis, jūsų vardas ir pavardė niekur nebus viešinami, o atsakymai bus naudojami tik tai mano darbe. Ir prieš pradėdamas turiu paklausti, ar sutinkat, kad bus daromas mūsų pokalbio garso įrašas ir kad naudosiu jūsų atsakymus savo darbe?

Informantas: Sutinku.

T: Gerai, tai ačiū. Tai pradžiai gal galėtumėt trumpai prisistatyti, pasakyti, kiek jums metų, iš kur esat ir kuo užsiimat dabar gyvenime?

I: Gerai, tai aš esu, aš dabar gyvenu Kaune, man yra 34 metai, dirbu jaunesniuoj tyrėju [minima darbovietė] ir taip pat dėstau universitete šiek tiek, [minimas universiteto pavadinimas]. Tai būtų pagrindinės veiklos. Taip pat su kolegom leidžiam tokį internetinį kairįjį, neleidžiam, o palaikom tokio portalo veiklą [minimas puslapio pavadinimas] ir šiek tiek [minimas leidinys] dirbu, vienos skilties publicistikos kuratoriumi. Tai tokios būtų veiklos.

T: Tai gal dabar galėtumėt papasakot, kokia yra jūsų atsiradimo profsąjungoj istorija?

I: Aa, šiaip tai, tikriausiai, kad aš įstojau dėl to, kad tai buvo mano artimas draugų ratas, jie nusprendė kurti profsąjungą, ir aš tiesiog kadangi tuos žmones gerai pažinojau ir pati ta profsąjungos idėja buvo artima, ir dar ta profsąjunga turėjo būti tokia kitokia profsąjunga, tokia,

kokios iki šiol nebuvo. Nes, nu, ta prasme, jeigu taip trumpai, nežinau, gal mes dar ateisim iki šito dalyko, jeigu trumpai, tai dėl ideologinių priežasčių aš nusprendžiau jungtis prie profsajungos, dėl to kad šiaip palaikau profsajungų veiklą ir dėl to, kad tai buvo ganėtinai artimas toks žmonių ratas, kuriuos aš pažinojau ir tikėjau tuo, ką jie daro, tai vat dėl to.

T: Mhm, o kiek laiko jau esat nariu, jei prisimenat?

I: Nepamenu (nusijuokia), bet manau kad apie kokius keturis metus tai tikrai esu.

T: O GIPS'as buvo jūsų pirmoji profsajunga ar teko kažkur dalyvaut ankščiau?

I: Jo, pirmoji. Iki tol niekur nebuva.

T: Mhm, tai dar kol esam prie to pradžios momento, tai norėjau paklaust, ar turėjot kažkokių lūkesčių prieš jungdamasis? Ko tikėjotės iš tos narystės?

I: Šiaip asmeniškai tai turbūt neturėjau didelių lūkesčių, nes aš, ta prasme, tiek mano darbas buvo toksai, kur nebuvo gal tiek aktuali ta narystė profsajungoj, tai aš tiesiog jungiausi, tam kad pastiprinti ją, tam kad, žodžiu, kad inai būtų gausesnė ir panašiai. O lūkesčių, tai gal tiesiog tikėjausi, kad šiaip pavyks įkurti ją ir kad inai išjudės ir kad inai pradės veikti ir užsiims kažkuo. Nes nu vis tiek tai nėra lengvas dalykas, tai pradžioj gal tokie lūkesčiai buvo, o vėliau gal jie šiek tiek keitėsi. Bet aš vėliau šiek tiek atsitraukiau nuo veiklos, tai negaliu sakyti, kad turėjau kažkokių labai asmeninių lūkesčių didelių pats, kaip narys.

T: Mhm, supratau, o tai kaip sakėt, tie lūkesčiai šiokie tokie buvo, tikėjotės, kad pavyks išjudinti kažkaip visą šitą veiklą, tai kaip dabar vertintumėt, jau praėjus keliem metam, ar pavyko tas ar nelabai?

I: Man atrodo, kad pavyko, inai buvo įsteigta, inai nuveikė visai įdomių dalykų, man atrodo. Inai nėra didelė ir nėra skaitlinga, bet man atrodo, tiek kiek aš žinau iš vidaus, ta prasme, ką inai veikia, tai man atrodo, kad tuos lūkesčius tikrai su kaupu išpildė, dabar tai jau yra veikianti organizacija, ir tada atsiranda kiti lūkesčiai, jau kai tu esi veikianti ir įsikūrusi, ir panašiai, ir panašiai. Tai tada galima kalbėti, ko dar galima siekti, bet pirminiai tie lūkesčiai man atrodo buvo išpildyti, kad inai buvo įsteigta, inai funkcionuoja, inai narių skaičiumi man atrodo vis po truputėlį auga. Turėjo tokių porą gal net rezonansinių, sakykim, nežinau, atvejų, kada nuskambėjo jos veikla, tai man atrodo, kad jo, išpildė tuos lūkesčius.

T: Mhm, o kaip išskirtumėt pagrindinius privalumus profsajungų? Čia galit tiek asmeniškai kokie jum buvo privalumai, tiek abstrakčiai mąstant.

I: Asmeniškai, jo, man galbūt tokių asmeniškai nebuvo privalumų, nes aš niekada neturėjau ten problemų su darbdaviu, bet žinau, kad, tarkim, mane gintų, nes aš esu narys ir ten profsajunga šita konkrečiai nėra kažkaip tai profesiniu pagrindu sudaryta, kad inai nevienija tik tai tam tikros profesijos žmonių, tai aš žinau, kad mane tarkim irgi gintų, jeigu reikėtų. Tai va, tai asmeniškai tokių nėra. O... dabar šiek tiek užmiršau klausimą.

T: Bendrai, kaip manot kokie yra privalumai profsajungų žmonėm.

I: Ai jo, tai man atrodo, ta prasme, teoriniu tuo požiūriu, tai tradiciškai, kad inai leidžia geriau atstovauti pavienių darbuotojų interesus, jeigu jie yra pažeidžiami, ypač. Ir lengviau teisinę pagalbą gauti, konsultacijas, ginčiuose su darbdaviu tu jautiesi stipresnis, nes tu nesi tik tai tu vienas prieš darbdavį ir visą organizaciją, bet ir tu turi už savęs kažkokį užnugarį. Ir tai ne tik yra teisinė pagalba, ne tik tai yra teisinė pagalba, jeigu tau reikia bylinėtis, bet ir tokia emocinė pagalba, nes tu žinai, ta prasme, emociškai tai yra svarbu, jaustis ne vienam toj tokioj padėty. Tai man atrodo vat tokios naudos yra.

T: O koks jums susidarė įspūdis, susidūrus kaip sistema Lietuvoj veikia, koks jum susidarė įspūdis, kiek galios ir įtakos pas mus turi profsajungos kažkokių realius pokyčius daryti ir iš tikrųjų atstovauti tuos interesus darbuotojų?

I: Čia jūs klausiat apie šitą profsajungą ar apskritai, apie ne tik šitą, bet ir kitas profsajungas Lietuvoj?

T: Gal būtų įdomu, jeigu abu aptartumėt, ypatingai jeigu matot kažkokį skirtumą tarp jūsų profsajungos ir bendros situacijos.

I: Nu mūsų profsajunga tai kaip sakiau, inai ganėtinai nedidelė yra vis tiek skaičiumi palyginus, man atrodo. Tai, bet, nu tarkim, čia buvo toksai atvejis Kaune su turkų darbininkais, kurie statė stadioną. Tai mūsų profsajunga padėjo jiems, sugebėjo jiems šiek tiek padėti. Kai kuriems atgauti ten tų šiek tiek algų. Ir, na ten aišku ir patys darbininkai buvo ganėtinai, ta prasme, turėjo atitinkamą klasinę sąmonę ir man atrodo gebėjo pastovėti už save, kaip už darbininkus. Tai čia buvo dėkingi tokie, dėkingi partneriai. O šiaip tai man atrodo, nu ten tokias pavienes bylas turim, tai jas padėtam laimėti, ten algas išsimušti. Tada prie GIPS'o veikia kurjerių asociacija, tai man atrodo irgi ten pavyko su streikais Bolt'o ir Wolt'o darbuotojų ir kurjerių kažką tai pasiekti, ta prasme, tai man atrodo, kad yra tos galios. Didžiosios profsajungos, kaip va neseniai buvo tokia diskusija su trijų profsajungų pirmininkais, čia GPB organizavo ją. Tai buvo diskusija su Vilniaus viešojo transporto profsajunga, švietimo darbuotojų profsajunga, Navicko vedama, ir „Achemos“. Tai man atrodo, kad

jų tie streikai yra geras pavyzdys, ko gali pasiekti, ir ten buvo pasiekta tam tikrų dalykų, bet tada yra institucinė aplinka, man atrodo, kuri labai riboja tą profsąjungų veiklą, nes tarkim tam kad tu galėtum paskelbti streiką, tu turi pereiti ten dideles tokia biurokratinės, teisines džungles. Ir tai labai ilgai užtrunka. Tai va, tai yra tokie instituciniai suvaržymai, bet kita vertus, man atrodo tos profsąjungos, kurios yra organizuotos, nu tai nuo jų pačių priklauso, kiek... Ta prasme, jų galia yra, mano supratimu, tiek kiek jos... tos galios savyje atranda, tiek jos ir geba ją panaudoti. Ta prasme, čia kaip raumenys, jeigu tu nepraktikuoji, jie atrofuojasi, bet jeigu tu praktikuoji, tai tada ir turi tą galią. Tai, tai va. Bet aš manau, kad kiekviena profsąjunga turi tuos raumenis, tik tai ne visos jos nori tą praktikuoti, kai kurios ten yra linkę susitarti su valdžia ir panašiai. Tai va tada, tada ir ta galia menkesnė.

T: Mhm, ir prieš tai dar kalbėjom apie privalumus profsąjungų, tai norėjau dar paklausti, gal kažkokių trūkumų yra, ar kažkokios žalos daugiau? Tokių neigiamų labiau aspektų. Gal teko susidurt ar kažkokių istorijų girdėt?

I: Kad žinokit nelabai. Nu pavyzdžiui pas mumis tai yra taip, nu aš galvojau dėl finansinio, kad reikia nario mokestį mokėt, bet čia tokia investicija, ir pavyzdžiui pas mus tai gali tas mokestis būt atidėtas. O jeigu neklystu, tai galima net ir šiek tiek tokios finansinės pagalbos susilaukti, būnant profsąjungos nariu iš profsąjungos kitų narių. Tai vat, tai mes, tai toks veikia kaip support network, lietuviškai nežinau kaip pasakyt, kažkoks paramos tinklas. O tokių neigiamų dalykų, tai net neateina į galvą.

T: Ten kokių diskriminacijos atvejų iš darbdavio ar iš visuomenės neigiamo požiūrio, neteko susidurt su tokiais dalykais?

I: Pačiam ne, nu tai čia kas streikuoja, tai taip. Gal gali sakyti, kad tada darbdavys kažkaip ten kreiviau pažiūrės ir tau atlyginimo kažkaip bandys nesumokėt bet kiek man atrodo, kiek teko girdėti, tai visą laiką, tie kas streikuoja, tai išlošia galiausiai. Nežinau, negirdėjau aš tokių neigiamų pasekmių. Gal yra, bet negirdėjau.

T: Mhm, tai dabar norėjau paklausti, kaip jum atrodo, kokia yra profsąjungų funkcija visoje visuomenėje mūsų? Ar jos iš principo naudingos tik tai patiems nariams, ar kažką gero ir visiem atneša?

I: Hmm. Man atrodo, kad visiem atneša, nes pirma, čia kai paminėta diskusija buvo, buvo kalbėta joje, kad nu tai yra, tai galima sieti su tokiu pilietiniu sąmoningumu, jeigu tu dalyvauji toje profsąjunginėje veikloje, tai tu dalyvauji kažkokią savanorišką organizaciją, ir tai jau yra gerai. Ta

prasmė, kuo didesnis žmonių skaičius yra dalyvaujančių profsąjunginėj veikloj, tai tikėtina, kad jeigu tu vienoj kažkokioj organizacijoj dalyvauji, tai tikėtina kad būsi ir šiaip neabejingas ir politiniams procesams ir galbūt kažkokiose kitokiose veiklose dalyvausi. O galų gale, tai man atrodo, kad ir patiems darbdaviams yra gerai turėti profsąjungas, nes tada tu turi motyvuotus darbuotojus, jeigu pas tave, aš taip įsivaizduoju, jeigu pas tave yra viskas tvarkoj su darbo santykiais, jeigu darbuotojai jaučiasi saugūs, tai ir tavo pačiam verslui tikriausiai viskas klostysis gerai, ir jeigu nebus kažkokių tai vidinių įtampų kolektyve, tai tau taip pat tai bus nauda. Tai nu čia tokia netiesioginė galbūt, bet aš įsivaizduoju, kad tai yra nu ne tik tai darbuotojams arba profsąjungų nariams nauda. Ir galų gale, kiek aš įsivaizduoju, tarkim, pokario gerovės valstybes, tai darbo judėjimas buvo labai svarbus tose pokario valstybėse ir tų valstybių demokratizacijai, tai man atrodo kad turi daug naudų tos profsąjungos, ir nebūtinai tik tai darbininkam ir nebūtinai tik tai tiesioginių.

T: O ar jūsų artimiausia aplinka, šeima, draugai, irgi priklauso profsąjungom ar jūs toks išskirtinis labiau atvejis?

I: Tai mano taip, draugų ratas, daugelis mano draugų arba pažįstamų turbūt yra profsąjungose arba dalyvauja jų veikloj. Vakar kaip tik sesė minėjo, kad įstojo į profsąjungą, bet inai užsieny gyvena. Tai nežinau, kiek čia inspiravau tą dalyką, bet minėjo, kad jau neapsikentė irgi, ir buvo priversta įstoti. O šeimoj mano kažkaip nebuvo, nebuvo tokių žmonių, kurie profsąjungai priklausytų, tai čia bent jau tikrai žinau, kad ne iš šeimos šitas dalykas ateina. Tai va. Bet šiaip jo, daugelis draugų tai dalyvauja ir priklauso.

T: O jeigu kalbatės kada nors apie tai, kaip aplinkiniai reaguoja į tą faktą, kad jūs įsitraukęs į profsąjungos veiklą?

I: Gerai, neutraliai man atrodo. Man atrodo neturi tai kažkokios tai stigmos. Jeigu politinės partijos veikloj pasakau, kad dalyvauju, tai tada gal kažkaip suklusta, nes mano atrodo politinė partija yra toks daugiau tabu, nu ne tabu, bet turi tokią stigimą arba neigiamą konotaciją. O profesinė sąjunga, tai man atrodo... Negaliu sakyti, kad labai teigiamai reaguotų, ten kad plotų per petį ir sakytų "puiku, labai gerai", bet tiesiog taip neutraliai reaguoja dažniausiai.

T: O ar tenka susidurti su žmonėmis, kurie va tą tokį neigiamą požiūrį turėtų? Na, tiesiogiai, kaip suprantu nesusiduriat, artimiausi žmonės jūsų neturi tokių nuomonių, bet tarkim viešojoje erdvėj ar tenka matyti kažkokių pasisakymų?

I: Tai taip, viešojoje erdvėje tai tikrai taip. Bet čia dažniausiai iš kokių nors verslininkų tikriausiai, tam tikros rūšies politikų arba tam tikros rūšies influencer'ių, kurie galbūt turi tą neigiamą nuomonę apie profsąjungas. Ypač streiko metu, Vilniaus viešojo transporto, buvo irgi išsakoma ta tokia neigiamą nuomonę, kad čia toks trukdis yra tos profsąjungos, ir va trukdo, trukdo gyvenimo gerėjimui. Tai viešojoje erdvėje tenka išgirsti, jo.

T: Galbūt dar iš savo patirties narystės profsąjungoje, turit kažkokių įžvalgų, kodėl vieni žmonės jungias, o kiti ne, ir kuo tie žmonės, kurie visgi nusprendžia jungtis, kas daro juos kitokius? Kažkokie bruožai gal yra ar idėjos?

I: GIPS'o atveju tai man atrodo jungtis skatina dar ir tai, kad nesam mes tokia tradicinė profsąjunga. Inai, pavyzdžiui, organizavo, nu, suteikė, ta prasme, pasitarnavo, kaip tam tikras juridinis asmuo organizuojant Kaunas Pride eitynes Kaune, tai aš kaip minėjau, mes savo profsąjungoje ne tik tai apie darbuotojų teises kalbam, bet ir plačiau žiūrim. Tarkim vat LGBTQ+ žmonių teisės irgi mums rūpi, feminizmo irgi visokie reikalai nėra apeinami, tai man atrodo inai gal tokia intersekcionali yra ir, ta prasme, nu inai tampa dar tokia patrauklesnė, nes aš kaip minėjau, anksčiau tai tos kitos profesinės sąjungos, jos kartais galėtų būti tokios netgi reakcingos šiek tiek, nes už darbuotojų teises pasisako, tarkim ar ne, bet tada, čia yra profsąjungų Lietuvoje, jos tarkim jau, jeigu ten apie LGBTQ+ žmonių teises reikia kažkokią nuomonę turėti, tai tada turi neigiamą nuomonę. Tai va čia gal toks patrauklumas, bent jau GIPS'o atveju yra, nu kad ji yra tokia labai idėjiškai marga ta profsąjunga. Tai iš to gal ir patrauklumas tas ateina jos. Ir dar dabar tikriausiai orientuojasi į tuos prekariško darbo darbuotojus, tai vat kurjeriai, paslaugų sferos darbuotojai. Tas irgi yra šiek tiek nauja, ir man atrodo tas gal irgi lemia tokį patrauklumą.

T: Mhm. Tai tada gal norėjau dar kartelį pasitikslinti, tai jūs sakytumėt, kad jums asmeniškai kažkokios apčiuopiamos naudos narystė profsąjungoje nedavė?

I: Asmeniškai, ne.

T: Su jūsų darbu grynai susijusios.

I: Jo, aš niekada, niekada neteko man su darbdaviu savo kovoti ir kažkaip jo, pasinaudoti va profesinės sąjungos paslaugom, bet tos neapčiuopiamos naudos nu tai taip, ištrauki į kažkokią veiklą, susipažįsti su kitais žmonėmis, su kuriais panašios vertybės ir panašios nuomonės. Tai tokių neapčiuopiamų, netiesioginių naudų patyriau, bet tokios tiesioginės, kad būtų reikėję pasinaudoti paslaugom profsąjungos tai ne, nebuvo.

T: Ir dar vat užsiminėt apie bendruomenę, tai norėjau paklaust, kaip apibūdintumėt santykius savo tarpusavio, ar tokie labiau dalykiški, tarp pačių profsajungos narių, ar vyksta artimesnis bendravimas tarp jūsų?

I: Tai kažkiek... Nu nėra jis toks dalykiškas, aišku aš ne visus pažįstu žmones, tai su tais, kurių nepažįstu, su jais toks dalykiškesnis, o su draugais toks artimesnis. Bet mes stengiamės kažkaip kartais, nežinau, nu ir išvykti kur nors drauge, pavyzdžiui vat šia vasarą buvom išvykę prie Molėtų tokius įstatus rašyti ir ten aptarti kai kurių tvarkų pakeitimą, tai tokios neformalioj aplinkoj tą darėm porą dienų. Ir, ta prasme, tokiam, nežinau kaip pasakyt, nu ne tik tai dirbti, bet ir kartu praleisti laiką ir susibondinti truputį geriau. Tai va, tai tokie man atrodo yra tie neformalūs ryšiai, bet tada dar yra tas taip pat svarbus veiksnys, tas profsajungos aktyvas, jis ir kituose projektuose dalyvauja, tarkim, nežinau, tam pačiam GPB, GPB redakcinėj kolegijoj arba dar yra socialiniai centrai „Luna6“ Vilniuje ir socialinis centras "Ema" Kaune, tai tie patys žmonės, kurie toj profsajunginėj veikloj dirba, dirba ir kituose kolektyvuose tai tada ten ir susibendrauji. Plius yra kairiųjų idėjų festivalis „Kombinatas“, kuris vyksta vasarą. Tai tokia vieta kur ten jau susiburia daug kas ir tada jau toj neformalioj aplinkoj ir su profsajungų nariais ir ne nariais praleidi laiko. Tai kadangi tas ratelis iš tikrųjų nėra toks labai didelis, tai patenka į jį ir tie profsajungos nariai ir visi leidžiam laiką žodžiu, pakankamai dažnai ir ne tik tai profsajungos veiklos, nežinau kaip pasakyt, rėmuose.

T: Mhm, tai dabar norėjau dar porą klausimų apie politiką užduot. Tai visų pirma, norėjau paklaust, ar yra Lietuvoj kažkokia politinė partija kurią taip nuoširdžiai palaikytumėt ir balsuotumėt?

I: Yra, bet nežinau, kiek to nuoširdumo, čia toks sąlyginis dalykas. Bet yra, aš ir priklausau jai. Priklausau socdemams, tai aš už ją ir balsuočiau, bet už ją tai dar nereiškia, kad už bet ką jos viduje (nusijuokia).

T: O kaip įvardintumėt kokios jūsų politinės pažiūros yra?

I: Aha. Nežinau, nesu atsakęs gal dar sau į šitą klausimą irgi. Aš norėčiau galvot visąlaik, kad radiklios socialdemokratinės, tai čia dar turbūt būtų arčiau į socializmą, ta prasme, linkusios, bet... Jo, socialistinės tikriausiai, bet... Manau, kad galima taip užfiksuot, bet, ta prasme, su visokiom išlygom, nėra jos radiklios. Čia gal yra toks keblumas, kad tai, kas Vakarų Europoj yra standartas arba bazė, tai Lietuvoj gali labai radikaliai skambėti. Bet tvarkoj, sakykim tegul būna socialistinės.

T: Tai norėjau tada paklaust ar sutiktumėt su teiginiu, kad profsajungos yra labiau kairiųjų pažiūrų žmonių reikalas?

I: Šiaip istoriškai taip, sutikčiau, dabar tai truputį keičiasi tikriausiai ir nebūtinai... Nežinau, kažkada mačiau, kad Lietuvoj ten buvo įkurta kažkokia krikščionių profesinė sąjunga. Ir man atrodo, tie žmonės kurie ją kūrė, nėra kairieji tikrai Lietuvoj. Ta prasme, aš juos pažinau. Tai va, tai matyt kuria ir ne tik tai kairieji, tas profesines sąjungas. Tada kai pasižiūri, kai kurie profsajungų nariai, iš to ką jie kalba, nu irgi su tuo kairumu galima matyt problemų. Tai istoriškai, tradiciškai, taip, manau, kad yra kairiųjų, bet sakau, dabar tas tikriausiai yra išplaukę šiek tiek ir gali būt visokių ten niuansų.

T: Mhm o kaip konkrečiai jūsų profsajungos atveju yra? Atrodo, kad daugiau kairiųjų pažiūrų žmonių yra, ar irgi persimaišiusios pažiūros?

I: Šiaip man atrodo jo, daugiau kairiųjų. Absoliuti dauguma tikriausiai bus kairiųjų ir ten bus didelis spektras to kairumo, nuo anarchistų iki gal komunistinių pažiūrų, nežinau. Bet manau, kad socialistinių, socialdemokratinių, jo.

T: Ar sutiktumėt tada kad narystė profsajungose yra kaip ir tokia politinio dalyvavimo forma? Ar čia kažkas atskiro yra?

I: Taip, taip, absoliučiai.

T: Galėtumėt gal plačiau paaiškinti?

I: Ne, politinio dalyvavimo forma. Aš manau, kad tai yra politinio dalyvavimo forma, ta prasme, nu kaip... Aš politiką šiaip suprantu, kaip tokį konfliktą ir interesų susidūrimą ir savęs organizavimasis, tas politinis, ta prasme... Tai yra politinis veiksmas, tik ne tas tradicinis, ne parlamentinės politikos veiksmas, išeinantis už tos parlamentinės atstovaujamosios demokratijos ribų, bet net jeigu žiūrėtumėm, ten pavyzdžiui, istoriškai, tai iš profesinių sąjungų išauga ten politinės partijos ir ta veikla yra labai glaudžiai susijusi, kur ten profsajungų nariai dalyvauja politinės partijos rinkiminiame sąraše ir eina į rinkimus ir Lietuvoj irgi taip buvo. Tai man atrodo, kad tai yra absoliučiai politinė veikla, tik tai, nu, tokia kitokia forma.

T: Ir jūs kaip ir pokalbio pradžioj irgi buvot užsiminęs, kad jūsų atveju irgi šitaip yra, kad jūs labiau dėl politinių priežasčių jungėtės?

I: Nu iš ideologinės gal pusės daugiau, ne tiek politinės. Ta prasme, vedamas tam tikrų idėjų, kad turėtų būt tos profesinės sąjungos ir jos turėtų stiprėt Lietuvoj, tam kad būtų galima pasiekti geresnių tų darbuotojų atstovavimą, nes jeigu nebus tų profsajungų, jeigu į jas niekas nesiburs, tai, nu tai tada tas atstovavimas liks menkas. Bet va man atrodė, kad reikia, ir reikia kažkaip tai išjudėti iš to tokio

sąstingio. Tai ne tiek gal dėl politinių priežasčių aš įėjau, bet kiek daugiau galbūt dėl idėjinių, dėl ideologinių.

T: Gerai, tai čia kaip ir buvo viskas, ką norėjau paklausti, nebent dar jums kilo kažkokių neišsakytų minčių ar galbūt aš kažko nepaklausiau, kas jums atrodo svarbu, kalbant apie profsąjungas?

I: Nežinau, man atrodo kaip ir pagrinde, daug, daug čia dalykų palietėm, tai gal ir pagrinde viskas, dabar kažkaip nieks neateina irgi į galvą daugiau.

T: Gerai tai tada dar kartą noriu labai padėkoti, kad sutikot pasikalbėti ir tada išjungiu įrašą.

I: Nėr už ką, nėr už ką.

9-as interviu

Interviu numeris: 9.

Informantas (-ė): Mindaugas, vairuotojas, 37 m.

Profesinė sąjunga: „Vilniaus viešojo transporto darbuotojų profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: Nuotolinis interviu, Facebook Messenger, Vilnius

Interviu data: 2023-04-08

Interviu trukmė: 1 val 16 s.

Pastebėjimai: informanto kalba ne visada taisyklinga, kalbama su akcentu

Tyrėja: Tai rašiau jau jums žinute, aš Aušra, studijuoju Vilniaus universitete, Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institute, ir rašau savo magistrinį darbą apie profsąjungas Lietuvoje. Tai kadangi Lietuvoje situacija ganėtinai sudėtinga ir profsąjungose yra labai žema narystė, tai aš bandau išsiaiškinti, ką apie profsąjungas galvoja tie žmonės, kurie kurie visgi nusprendžia prisijungti ir kokią mato naudą tame. Tai prieš pradėdant turiu informuoti, kad interviu yra anoniminis, jūsų vardas ir pavardė niekur nebus viešinami, ir tai, ką pasakysit, bus naudojama tik tai mano darbe. Ir taip pat turiu paklausti, ar sutinkat, kad bus daromas mūsų pokalbio garso įrašas?

Informantas: Taip, taip, prašom.

T: Puiku, tai ačiū labai ir pradžiai gal tada galėtumėt trumpai prisistatyti, tai pasakyti kiek jums metų, iš kur esate ir kokia jūsų pagrindinė veikla šiuo metu?

I: Tai esu [informanto vardas], man 37-eri metai ir dirbu autobuso vairuotoju Vilniaus viešajame transporte.

T: Ilgai jau dirbat šitą darbą?

I: Jau virš penkiolika metų dirbu.

T: O gal tada galėtumėt papsakot kokia yra jūsų įstojimo į profsąjungą istorija? Kaip sužinojot ir kodėl nusprendėt jungtis?

I: Na tai įstojimo į profesinę sąjungą tikrai neteko... Aš labai atsiprašau, bet man kažkoks yra atgarsis, kažkaip nežinau, su ryšiu kažkas nelabai.

T: Aha, o gal dabar geriau?

I: Ne, vis tiek, nes aš sakau ir man atgarsis vėl. Gal iš telefono pabandyt, aš nežinau?

T: Aš galiu pabandyt iš naujo paskambint jum gal.

I: Jūs paskambinsit?

T: Taip, tuojau.

Skambinama iš naujo.

T: Na tai dabar galim pasitestuot.

I: Taip, klausau. Nu lyg tais dabar dingo, dabar gerai. Nes negalėjau susikaupti, kadangi girdžiu savo balsą.

T: Jo jo, suprantu, atsiprašau. Tai buvom sustoję prie istorijos jūsų įstojimo į profsąjungą.

I: Tai iš tikrųjų neteko kažkaip priimti sprendimo, įstoti ar nestoti, nes tikrai žinojau kad profesinė sąjunga yra stipri viešajame transporte ir tikrai verta prisijungti, kadangi akivaizdžiai gina darbuotojų teises. O su tuo, kaip sakant, dirbo mano tėvas, autobuso vairuotoju, tai ne kartą pasakojo įvairių istorijų, kaip profesinė sąjunga padėjo savo nariams sudėtingose situacijose, kaip gina darbuotojų teises, kaip gerina darbo sąlygas, rūpinasi jų gerove. Tai tiesiog net negalvojau stoti ar nestoti, žinojau, kad reikia, reikia.

T: Tai jūs tik pradėjęs dirbti iš karto ir įstojot ar buvo kažkokia priežastis, kažkoks konkretus atvejis, kad reikėjo profsąjungos pagalbos?

I: Ne, tiesiog paklausė ar norėtum prisijungti prie profesinės sąjungos, papasakojo kaip gina darbuotojus, jeigu kažkas atsitiks, ar eismo įvykis, ar kartais ir su žmonėmis tenka, tai tiesiog yra teisinė pagalba, profesinė sąjunga suteikia, yra advokatas ir dėl to prisijungiau, kažkaip per daug negalvodamas.

T: O kaip tada pasakytumėt, kokie yra didžiausi privalumai narystės profsąjungoj, jums asmeniškai?

I: Tai labai, asmeniškai man privalumai yra... labai daug tų privalumų. Tai vieni iš privalumų tie, kad iš to ką mes matome, dabar vyko neseniai streikas, ir kaip profesinė sąjunga aktyviai gynė savo darbuotojų teises, teisėtus jų lūkesčius, kad būtų pagerinti darbo sąlygos darbuotojų. Tai visur, per visą šitą penkiolika metų laikotarpį, mačiau kaip iš tikrųjų, kas buvo nuveikta. Tai tokie, vieni iš privalumai, tokie kad, sakykim, įtvirtinti kolektyvinė sutarty, kad darbuotojo atleisti iš darbo darbdavys negali be profesinės sąjungos atstovo pritarimo. Nu va, tai, visi mūsų profesinės sąjungos nariai yra apdrausti nuo nelaimingų atsitikimų, tai traumų atveju, neįgalumo atveju ir mirties atveju, tai tikrai didelė parama ir pagalba suteikia profesinė sąjunga. Taip pat yra tokių papildomų privalumų, kurie tikrai labai yra kaip didelis plusas, tai profesinė sąjunga rūpinasi savo narių poilsiu, tai profesinė sąjunga turi kaimo sodybą, kur mes su savo šeimomis galime atvažiuoti pailsėti, ir aktyviai pailsėti, žaisti ir tinklinį ir krepšinį ir labai graži vieta, miškas, ežeras, čia Ignalinos rajone. Tai tikrai ir paplaukioti, ir su valtim, ir pirtis yra, ir kubilas, ir vaikų žaidimų aikštelė, nu tikrai, visai šeimai tikrai yra pramoga ir geras ir aktyvus poilsis gamtoje. Tai čia irgi labai didelis plusas. Iš tokių dar gal galima pasakyti tai poilsis prie jūros, tai Palangoj ir Šventojoj ir dalį pinigėlių, kur mes, tai kompensuoja profesinė sąjunga, tai mes turime tokią vat galimybę pailsėti prie jūros, va, su šeima. Tai manau, dar sakykim iš socialinės gal pagalbos, kurią teikia profesinė sąjunga, tai ir skiria išmokas jubiliejaus proga, darbuotojams, savo nariams, vestuvių proga, vaikų gimimo proga. Tai taip pat ilgalaikės ligos atveju padeda, vienu žodžiu, kaip gali, visai padeda ir rūpinasi darbuotojų gerove ir suteikia visokią pagalbą, tai tikrai verta įstoti ir būti profesinės sąjungos nariu. Juolab, kad mes matome kokie neseniai vyko, vyko streikas, ir darbuotojai prisijungė ir tikrai pasiekė gerų rezultatų. Buvo pasirašyta kolektyvinė sutartis, kuri dvejus metus buvo delsiama, iš darbdavio nebuvo iniciatyvos jos pasirašyti, mes per visus, kaip sakant, per teismus teko atstovėti savo teises ir streiko pabaigoj jau pasirašyti kolektyvinę sutartį, tai darbuotojus tikrai džiugina, kadangi kolektyvinė sutartį turim aiškiai įtvirtintą apmokėjimo sistemą, kuri nepriklauso nuo darbdavio, kaip sakant, malonės, nuo jo įsakymo. Tau šiandien moku, rytoj galiu paimti. Tai iš esmės darbdavys nenorėjo, kad būtų ta kolektyvinė sutartis, o darbo apmokėjimą galėtų valdyti, galėtų kontroliuoti savo įsakymais, ir tai yra, tai nėra naudinga darbuotojui. Tai darbuotojai išgirdo, tai suprato, žinoma per tuos du metus atlyginimai praktiškai

nedidėjo, tik tai naujiems atėjusiems kažkiek pakilo, ir labai buvo didelis trūkumas vairuotojų, virš dviejų šimtų vairuotojų. Tai nebuvo uždaromi grafikai, buvo labai sudėtinga situacija, ir tiesiog darbovietė nenorėjo matyti darbuotojų lūkesčių, o tiesiog norėjo pritaikyti savo apmokėjimo sistemą, nuimti dalį tų priedų, tų socialinių garantijų, kurie daugelį metų buvo taikomi įmonėms, tai tiesiog norėjo panaikinti, išbraukti. Mes tiesiog neleidom, pasakėm ne. Tai liečia ir stažo, stažo priemonę ir daugelį daugelį priemonių, kur aš minėjau, tai ir jubiliejaus išmokas, tai tas, tai pat darbovietė savavališkai, be darbuotojų sutikimo ir be profesinės sąjungos, bandė įvesti netipines apmokėjimo sistemas, tokias kaip kilnojamo darbo kompensacija, tai yra iš tų pinigėlių, kurie yra mokami darbuotojui, nėra mokami GPM mokesčiai ir Sodrai mokesčiai, ir nuo to tik tai nukentė darbuotojas, nes išeinant, sakykim, ligos atveju ar atostoginių, tai tiesiog mažiau gauna į rankas tų pinigų. Ir žinoma atsiliepiama ir pensijiniam kaupimui. Va, tai iš tikrųjų, manau, kad profesinės sąjungos svarba yra labai didelė, bet tikrai žmonės kažkaip, nu, pasyviai kažkaip į tai žiūri, galbūt nesupranta jos reikšmės, galbūt dėl to, kad yra šiek tiek nusivylę, nes yra iš tikrųjų "geltonų" profesinių sąjungų, kuri tikrai nedirba darbuotojų naudai. Tai manau, renkantis profesinę sąjungą reikėtų atkreipti dėmesį, kokia tai yra profesinė sąjunga, kiek yra narių, koks yra pagaliau lyderis, kaip jisai komunikuoja su savo darbuotojais, tai yra labai svarbu. Kaip jisai palaiko ryšį, kaip komunikuoja. Tai labai, labai priklauso nuo to pasitikėjimas darbuotojų savo lyderiu. Ir kaip savo veiksmais ir darbai tiesiog profesinė sąjunga gina savo darbuotojų teises, nes kaip ir mes pamatėme iš rezultatų, kaip buvo mūsų atveju, streike, tai daugelis, iš viso yra penkios profesinės sąjungos viešajam transporte, tai aktyviai dalyvavo tik tai viena. O kiti kaip sakant, sėdėjo krėmuose, galima taip pasakyti. Palauksim, kas čia bus, pažiūrėsime, o kai pasibaigė streikas, tai visi tada nori, žinot, tai mes čia irgi norim turėti kolektyvinę sutartį ir taip toliau. Bet jūs neprisidėjot, jūs nepadėjot, jūs nebendravot su savo darbuotojais ir taip toliau. Čia visa našta ir visa atsakomybė teko praktiškai vienai profesinei sąjungai. Tai vat iš perspektyvos va tą ir matėm. Tai iš tikrųjų tas labai liūdina, kad norėtumėte vieningumo, supratimo, kaip ir matome, ir jūs tikriausiai žinote, kaip profesinės sąjungos kovoja Vokietijoje, Prancūzijoje, kokie ten vyksta streikai, kur ir mokytojai, ir vairuotojai, nu ir daugelis profesijų darbuotojų išeina į gatves ir gina savo teises, dėl tų trijų metų stažo pakėlimo. Tai mes matome, kaip tai vyksta, kaip jie susivienija, koks yra pilietiškumas žmonių, tai tiesiog turime ugdyti tą vat pilietiškumą, supratimą ir svarbą profesinės sąjungos, nes kokią mes visuomenę norim sukurti. Ar mes norime oriai dirbti, turėti deramas darbo sąlygas, orų atlyginimą už savo darbą, pagarbą savo profesijai, ar mes tiesiog norim vergauti savo darbe. Tai čia yra du, kaip sakant, tokie vat klausimai, kuriuos turėtume atsakyti, ar mes norime dirbti, gyventi ir būti laimingais savo darbe, ir savo darbu, žinoma, galbūt ir darbdavys nelabai supranta, tik tai laimingas darbuotojas, patenkintas savo darbu tai ir gali atnešti tą pelną ir būti našus savo įmonei. Va, o ne tik

susikaupti ir žiūrėti į pelną. Nes dabar kaip matau verslas susikoncentravęs į pelną, pelnas, pelnas. O žmogus tiesiog lieka kaip įrankis, kurį aš išnaudoju, tu man nereikalingas - aš tave išmetu, viskas. Tai yra nu, neteisingas požiūris, kuris niekur neveda, nieko gero. Va o norėdami, kad... Norėčiau, kad būtų santykiai tokie, vieni kitų pagarba, jeigu jūs manęs prašot papildomai padirbt, tai atitinkamai man turi būti užmokėta. Neturi būti priverstinio darbo, kad aš per savo išeigines, savo laisvu noru, darbdavys pasakė - viskas, turi ateit dirbti. O darbuotojui... Jam taigi neįdomu, kad tai atsiliepia mano sveikatai, tai atsiliepia mano socialiniam gyvenimui, aš neturiu galimybės pailsėti, pabūti su savo šeima, su savo draugais. Tai viskas atsiliepia, suprantat, viskas turi savo kainą. Tikiuosi, kad tas požiūris bus keičiamas, keisis gerąją pusę, kaip sakant, visada viltis yra ir tikrai viliuosi.

T: O galbūt jūs turit kokių nors įžvalgų apie tai, kodėl vieni žmonės, vat kaip jūs, jungiasi į profsąjungas, mato tame prasme kažkokią, o kiti ne? Galbūt esat su savo kolegom, kitais vairuotojais, kalbėjęs, kurie nesijungia? Ką jie sako, kodėl jie nenori?

I: Nu vat, žiūrėkit. Kokia situacija dabar vat. Mes pasirašėm kolektyvinę sutartį, viskas gerai. O man vienas žmogus atėjo, vat, jisai nėra profesinės sąjungos narys, sako, nu va jūs pasirašėt, gerai, turit kolektyvinę sutartį, nu ir kas. O direktorius vis tiek, reiškia, išleido įsakymą ir patvirtino visas naudas, kurios jums galioja, ir man viskas galios. Sakau, nu klausyk, bet tau šiandien gali galioti, rytoj negalioti, arba kažką išbraukti iš šitos kolektyvinės sutarties ir tau negalios. Nu, sako, nu tai ką, aš jaunas, daug profesijų darbuotojų trūksta, aš susirasiu bet kur darbą, man mokės mažiau - aš išėisiu kitur. Sakau, nėra kad norėtum pastovėti už savo teises, ginti savo teise, būti kartu, būti solidariems, aktyviai veikti. Nu, tiesiog vat toks atsakymas. Nu mane stebina, žinoma, ir kažkaip liūdina tas, kad daugelis žmonių, nu galbūt, vieni kažkaip, iš streiko perspektyvos žiūrint, vieni norėjo galbūt, kažko tai bijojo, kad galbūt juos iš darbo atleis, ar ten dar kažkas, darbdavys ten nesutiks atostogų, ar dar kažką, pažiūrės į mane ir matys, kad aš ten dalyvavau streike ir taip toliau. Tai tokie žmonių išsigandimai, bijojimai, tai sakau, nereikia, bijoti, jeigu mes bijosim, tai mes taip ir gyvensim, vergijoje, visko bijau, visko paklustu, viska sutinku, kiek duosit, tiek ačiū, nu tai... Nežinau, kiek atsakiau į jūsų klausimą. O daug galbūt galėčiau pasakyti, daugiau gal jaunimas nelabai supranta reikšmės, gal jau vyresni žmonės kažkiek tai gilinasi, ir aš pats atėjau, kažkaip tai nelabai gilinausi į visą šitą, po to jau labiau pradėjau įsitraukti, gilintis, kolektyvinę sutartį pagaliau skaityti, kas yra labai svarbu, kad žinoti savo teises ir kas yra įrašyta. Va tai pradėjau gilintis, domėtis ir aktyviai dalyvauti profesinės sąjungos gyvenime ir tikrai supratau jos svarbą. O tiesiog gal žmonės nelabai nori gilintis, nenori kažkaip vat... Tai manau čia, kaip ir sakiau, čia mūsų ugdymas to pilietiškumo visuomenės, čia matyt tokia yra svarba. Nes kaip mes matom, čia gi visur

tas matosi. Dabar rinkimai buvo, praėjo rinkimai. Tai mes matom, kiek realiai žmonių atėjo. Pusė, kas antras žmogus neatėjo balsuot. Nu tai ką tai pasako? Abejingumas, nenoras, nu kaip, sunku atsikelti, nueiti prabalsuoti. Išreikšti savo valią, savo pilietiškumą, savo požiūrį. Nu va taip, kaip sakant, politikai tai mato ir naudojami.

T: O gal dar grįžtant prie to ankstesnio klausimo, kur uždaviau apie privalumus, tai jūs tikrai nemažai išvardinot, bet dar norėjau paklaust, galbūt yra kažkokių neapčiuopiamų privalumų ar naudų kitokių?

I: Nu žinoma, nauda tokia, kad mes kaip koletyvas, kaip sakiau, ir prie jūros susitinkam kartu ar ten kaimo sodyboj toj, pabendraujam, pailsim, kažką planuojam, aktyvus bendravimas, tai suvienija mus, tai yra labai svarbu, tas vat bendravimas. Manau, kad tokių vat, pagrindiniai tokie va privalumai. O šiaip tai ir kolektyvinėj toj sutarty tai ten iš tikrųjų irgi yra daug privalumų, dėl ko verta jungtis į profesinę sąjungą, nes tenai irgi labai labai... Socialinės išmokos labai naudingos yra darbuotojui, kaip minėjau, ten jubiliejaus proga darbuotojui išmokama išmoka, kuri siekia 800 eurų. Ir gimus vaikui išmokama išmoka, arba ilgą laiką darbuotojas serga, tai darbdavys irgi išmoka tam darbuotojui išmoką, pagal kolektyvinę. Vat nepaminėjau, jeigu darbuotojas miršta, tai mirties atveju irgi skiriama man atrodo dvi vidutinio darbo užmokesčio pašalpa, skiriamas autobusas nemokamai, arba šeimos nariui irgi mirus, ten tėvas, mama, žmona, sūnus, tai artimieji, arba kas gyvena su darbuotoju, veda kartu ūkį, tai irgi skiriama pagalba, pašalpa. Ir tai yra viskas įtvirtinta kolektyvinėj sutarty ir čia yra tikrai labai naudinga darbuotojui. Va ir svarbu žinoma, kaip iš pradžių minėjau, tai yra teisinė pagalba suteikiama darbuotojui. Yra advokatas, kuris bet kokia situacija jeigu įvyksta, ar eismo įvykis, ar nukentėjo keleivis ar pėsčiasis, tai skiriamas advokatas ir tikrai padeda ir gina darbuotojų teises. Tikrai tikrai naudinga yra. Nu kaip ir minėjau dar ir atleisti darbdavys negali be pateisinamos priežasties ir be profesinės sąjungos atstovo sutikimo, kaip ir minėjau, tai manau labai yra svarbu. O iš esmės tai turime, aš pats sau supratau, kad tai man, man reikalinga, nes gina mano teises, gerina mano darbo sąlygas, darbo ir poilsio režimas, kad aš... Dabar bendrovė atkreipė dėmesį į tai, kad daugelį metų nebuvo sprendžiamas pietų klausimas. Mes dirbom, vėlavom, be pietų dirbom, išvažiuoja žmogus nepavalgęs visą dieną, nu tai kaip jisai gali jaustis. Kaip net visą laiką vėluoji, grafikai nekeičiami, neatsižvelgiama, kad vairuotojas suspėtų. Tai yra surasta tokia išėitis, kad darbo metu yra sudaroma galimybė darbuotojui pailsėti, pavalgyti. Tai ne dvidešimt minučių, sakykim, padarė, o skyrė laiko penkiasdešimt minučių, keturiasdešimt penkios. Nu, iki valandos, sakykim. Tai jeigu vairuotojas vėluoja ten dvidešimt minučių dėl eismo sąlygų ar grūsčių transporto, tai jisai vistiek atvažiuoja ten dvidešimt minučių, dar lieka ten keturiasdešimt minučių, dvidešimt minučių lieka pailsėti, pavalgyti. Tai va atsižvelgė į tai bendrovė, tai matom tokį postūmį.

Problema labai didelė buvo su viršvalandžiais, kadangi trūko vairuotojų, tai visas krūvis teko vien vairuotojams dirbti. Dirbti ir poilsio dienom, tai teko dirbti virš dviejų šimtų valandų, tai du šimtai dvidešimt ir trisdešimt valandų per mėnesį. Nu tai čia pagal darbo kodeksą netgi yra viršijamas penkiasdešimt dviejų valandų, darbo valandų savaitė... per savaitę, valandų skaičius. Tai su tuo buvo problema, ir profesinė sąjunga ne kartą kreipėsi į valstybinę darbo inspekciją, ir darbo inspekcija buvo skyrusi ir baudas, bet žinot, tos baudos nelabai atgraso darbdavius ir vis tiek jie pažeidžia. Matyt reikia keisti tas sakykim, taikyti, gal baudas padidinti ir kitą atsakomybę darbdaviui už tokius pažeidimus. Taigi yra saugumas, vairuotojo saugumas, ir tuos keleivius, kuriuos jis veža. Taigi kiek jau atvejų buvo atsitikę, kad vairuotojas važiavo, ten su širdim ar kraujospūdis pakilo ir nuvažiavo nuo kelio. Buvo Santariškėse, sužalojo stotelėje stovėjusią moterį. Tai čia labai rimti dalykai, reikia rimtai į tai žiūrėti ir negalima pažeisti to poilsio, darbo ir poilsio režimo. Va ir su tuo profesinė sąjunga daugelį metų kovoja, bando aiškinti, bando atkreipti dėmesį, kad nebūtų pažeidžiamos tos darbo kodekse numatytos, tos teisės. Va, o dar ką norėjau paminėti, labai svarbu yra streikų liberalizavimas Lietuvoje. Čia labai yra svarbus, aktualus klausimas, kadangi mes ir pamatėme ir per pandemiją, kada buvo uždrausta reiškia streikuoti, nors mūsų Konstitucija nedraudžia žmogui išreikšti savo nepasitenkinimą, savo teisių pažeidimą, tačiau darbo kodeksas tai draudė, ir mes negalėjom parodyt tą laikotarpį, mes negalėjom ilgą laiką skelbti streiko. Tai mes draugiškai bandėm kažkaip tai kitais būdais, pagal darbo kodeksą spręsti tas problemas, tai stabdyti darbo sutartis. Taip jau būdavo, kad darbdavys ten taikė, nu tiesiog pradėjo keisti apmokėjimo sistemą, bet be mūsų pritarimo, be profesinių sąjungų pritarimo, tiesiog savarankiškai. Tai taikė kilnojamo darbo kompensaciją, kaip ir minėjau. Tai darbuotojai labai buvo nepatenkinti, pasipriešino, tiesiog ir tokio net atvejo nebuvo, kiek žinau, Lietuvoje, kad darbuotojai masiškai stabdytų darbo sutartis. Tai buvo šiek tiek netikėta jiems. Vat nu bet vis tiek matom, kad darbdavys kreipėsi vėl į teismą ir teismas, ir teismas, kaip žinome, užtrunka laiko, mėnesis, dar po mėnesio. O darbdavys visą laiką taiko paskutinės dienos apskundimo terminą, paskutinę dieną skundžia. Tai čia tokia rutina, sakau, mes du metai kovojom iki streiko. Ir jokių nebuvo, sakykim, iš darbdavio, jokių norų derėtis. Lyg tai jisai susitinka, bet žinot, nieko konkrečiai. Konsultacija. Pasikalbam, jie sako va taip, mūsų va tokia pozicija, mes sakom mes tokia pozicija, ir išsiskirstom. Jokio sutarimo, nieko. Tai vat vilkinamas buvo laikas, tai darbdaviui, žinoma naudinga. Vilkini laiką ir darai sau ką nori, jokios atsakomybės, nieko, žinot. Tai tą vat ir matom. Ir vat darbuotojai daugelis iš tikrųjų per tą laiką suprato profesinės sąjungos reikšmę, nes be jos, nu, vienas lauke ne karys. Vienas lauke ne karys. Jeigu profesinė sąjunga, tokio masto, virš tūkstantis du šimtai narių, taip sunkiai du metus, du metus kovojo per teismų maratoną, per visus sunkumus ir galėjo atstovėti savo teises. Tai trys savaitės dar streikavom, įsivaizduokit. Kadangi teismas taikė minimalias

paslaugas, tai penkiasdešimt procentų turėjo būti užtikrintas minimalus išleidimo maršrutų į liniją. Tai žinoma pasijautė miestui ir tikrai, ir dar oras toks, kaip sakant, šaltukas, buvo, tai keleiviai pajautė ir Vilniaus gyventojai ir pirmą savaitę tai kaip matau, derybos dar tokios vyko, galvojo, galbūt palūš. Nes iš karto gi bendrovė kreipėsi vėl į teismą. Kad atidėti ir taip toliau, ar čia teisėtai ar neteisėtai. Teismas išklausė kaip ir nesustabdė streiko. Tai kitą savaitę jau pastebėjome jau kad bendrovė jau pradėjo konkrečiai judėti, jau buvo atsisėsta konkrečiai prie kolektyvinės sutarties ir kas kiekvieną punktą jau žiūrėjom atskirai ir ieškojom kompromisų. Jau aš iš tikrųjų pamačiau, kad jau pajudėjo ledai, kad tikrai bendrovė nori susitarti, nori rasti kompromisą, nes mato, kad piliečiai yra nepatenkinti ir norėjo ieškoti kompromisų ir surasti tą sutarimą, nors vis tiek, daugelyje punktų, kurie jau netgi buvo sutarti, jie nori peržiūrėt. Mes sakom taigi mes jau pasirašėm, tas jau buvo. Tai mes norim dar kažką čia pakoreguot, tai čia jau vis dėl to praėjo pusantrų metų, čia gi... Nu, sakau, bet mūsų reikalavimas tai nesikeitė, tai kam... Nu vienu žodžiu, tokios buvo įtemptos derybos, bet matėsi, jau kad nori susitarti ir pasirašyti kolektyvinę sutartį. Tai va.

T: O koks jums įspūdis yra kaip mūsų visuomenė žiūri į profsąjungas, pavyzdžiui kai streikavot jūs, ar jautėt daugiau palaikymo iš žmonių, ar tokio pasipiktinimo kaip tik?

I: Mhm, iš tikrųjų tai labai norėčiau pasakyti ačiū visiem vilniečiams, mūsų keleiviams, kurie tikrai išreiškė paramą, palaikė mus. Mes tikrai tą matėm ir per socialinius tinklus, per komentarus, ačiū jums labai. Tai tikrai buvo kaip žinot tokia psichologinė pagalba mums, kad mus palaiko. Ir mes tikrai tą jautėme ir norėčiau iš tikrųjų labai padėkoti ir tai buvo iš tikrųjų toks, jautėsi tas palaikymas. Ir mes, kaip sakant, tapome dar drąsesni, dar aktyvesni ir toliau kovojom ir stovėjom iki galo. Žinoma, paskutinė sąlyga buvo, kad tiem darbuotojams, kurie streikavo, tai kompensuoti penkiasdešimt procentų jų atlyginimo. Savivaldybė nesutiko, tai mes tiesiog iš savo, kaip, nu, toliau jau, galėjom streikuoti toliau, ir ketvirtą savaitę, bet nenorėjom tiesiog taip prieš pat, šventės jau prasidėjo, Kalėdos, tai kad kažkaip neskriausti tų keleivių mūsų, tai vis dėlto priėmė sprendimą, kad vis dėlto mes atsisakysim, nes profesinė sąjunga pasižadėjo savo darbuotojams kompensuoti patirtus tuos kaštus, kuriuos darbuotojas nedirbo. Tai nusprendėm, kad pasiekėme savo rezultatus, pasirašyta kolektyvinė sutartis. Tai tikrai džiugina. Nu ir rasti sutarimai ir tiesiog baigėm streiką ir atėjom laimingi dirbti į darbą. Va ir matom, kad dabar bendrovė gerina darbo sąlygas. Yra pastatyti tokie nameliai, galbūt jeigu važiuot matėt arba pamatysit, tokie balti nameliai stovi, tai jie dabar yra pilnai jau įkuriami ir bus atidaryti darbuotojui, kad galėtų pasišildyti ten maistą, pailsėti, pavalgyti, o ne taip, kad šaltam autobuse reikia valandą sėdėti ir ten šaltą maistą valgyti, nei rankų nusiplaut, nu, čia gi, kokios čia darbo sąlygos? Tai ir netraukia darbuotojų. Nes darbuotojas atėjęs, padirbęs, klausykit, aš be išeiginių dirbu, atlyginimo ten devyni šimtai, tūkstantį euru gaunu, o nei

darbo sąlygų nėra normalių, nu tai, palaukit, tai... Kokia perspektyva. Išeidavo žmonės. Padirba ir išeina. Ir ieškosi kito darbo. Va. O ilgamečiai vairuotojai, kurie irgi pažiūrėjo, kad du metus nekeliamas atlyginimas, nieko negerėja, kolektyvinės neturime, nes darbdavys vienašališkai ją nutraukė. Pasižiūrėjo, nu ir išvažiavo į užsienį, Skandinavijos šalis, Europos šalis. Tai va. Šiek tiek dabar jau žiūrim, kad pagyvėjo, ateina nauji darbuotojai, tai bendrovei jau geriau sekasi valdyti tą situaciją. Va, tai, bet matome rezultatus, kai tu gerini darbuotojų darbo sąlygas, didėja atlyginimas, yra kolektyvinė sutartis, kuri nepriklauso nuo darbdavio gerumo ar negerumo, tai ir darbuotojai nori tada ateiti ir dirbti. Tai tik tas bendradarbiavimas tarpusavio darbdavio ir darbuotojo priveda į tuos teigiamus rezultatus.

T: O ar tenka susidurti su žmonėmis kurie neigiamą turėtų nuomonę apie profsąjungas? Žinot kaip tie stereotipai yra, kad čia kažkas iš sovietų sąjungos ir panašiai, tai ar tenka tokių girdėt savo aplinkoj?

I: Nu, būtent tokių, kad iš sovietinių... Galbūt vat buvo tokie, priemokos kurie galbūt taikė klasės, kurių dabar nėra, tai sakė, čia iš sovietmečio, kam tos klasės, nes buvo trijų klasių kategorijos, pirma, antra, trečia klasė. Tai jeigu žmogus gerai dirba, tai su laiku jisai gauna didesnę klasę. Šiaip čia nieko tokio blogo nematau, bet buvo panaikinta tas. Buvo ta priemoka perkelta prie valandinio atlyginimo. O šiaip tai nežinau, kaip galima kalbėt, nes mes matome, kad, kokios yra stiprios profesinės sąjungos, kaip ir minėjau, Vokietijoje, Prancūzijoje. Tai kaip galima sakyti, kad čia iš sovietmečio? Kaip tik reikia judėti link to, kad mes... Reikia suprasti, kad jeigu tu nori geriau gyventi, tai tu turi ginti savo teises. Visur. Jeigu tu neginsi savo teisių, tai tu taip ir gyvensi. Kodėl ten geriau gyvena? Nu tai stiprios profesinės sąjungos, turi streikų biudžetą, nes sustreikavus moka darbuotojams, kad jie nenukentėtų nuo to streiko. Tai stiprios profesinės sąjungos, žmonės jungiasi, mato realiai ką daro ta profesinė sąjunga. Galbūt kaip sakiau, yra tos geltonos profesinės sąjungos, kurias realiai nieko nedaro, nieko nedirba, galbūt darbdaviui dirba. Gauna kažkokių tai pinigėlių iš jų, ir jiems ten gerai. O tik tai imituoja darbą. Va ir ta priežastis, tai žmogus pažiūri, nu tai ką, už ką aš čia moku nario mokestį, o mane realiai neapgina, ar įvykus ten kažkokiai situacijai, ji tiesiog lieka nuošaly, sako čia tavo problemos, tu pats tvarkykis. Tai profesinės sąjungos tai ir yra tikslas ir uždavinys ginti darbuotojų teisę, rūpintis jų gerove. Kad jisai turėtų kokybišką darbo vietą, gerinti jo darbo sąlygas, tai čia yra jos uždavinys, tai jeigu žmogus to nesupranta, nu tai, bet... Iš tikrųjų tai tikrai reikėtų atsižvelgti, kokia tai profesinė sąjunga, kaip minėjau, koks jos lyderis yra, kiek žmonių, narių, kaip jie realiai... tiesiog reikia pasidomėti, pasižiūrėti, pasiskaityti ir priimti tinkamą sprendimą kur jungtis ir prie kokios profesinės sąjungos prisijungti. Nes galima daug kalbėti, bet aš tai vertinu, ir žmogų vertinu iš darbų, o ne iš kalbų. Jeigu žmogus realiai daro, tai norisi prisijungti ir padėti ir būti jos nariu.

T: Mhm, o dar čia, atsiprašau, kad jus truputį užlaikiau ilgiau, nei planavom, bet labai įdomiai pasakojat, tai noris visko išsiklausinėt. Dar gal, jūs apie rinkimus buvot užsiminęs, kad lietuviai balsuoja labai neaktyviai. Tai jūs kaip suprantu, einat į rinkimus, ar ne?

I: Taip, einu į rinkimus būtinai išreikšti savo nuomonę, savo pažiūras, palaikyti vieną ar kitą kandidatą. Tai galbūt iš tikrųjų, kai buvau jaunesnis, tai nelabai jau kažkaip ten domėjausi, žinot, kaip ten kas, o po to jau, galbūt jau virš trisdešimt metų, jau pradėjau labiau domėtis, kažkaip tie klausimai buvo jau man labiau aktualūs. O iš tikrųjų, kiek pastebiu, jaunimas mažiau domisi politika, kas vyksta politiniame gyvenime, bet vis tiek mūsų, kaip sakant, jaunimas, yra didžiulė dalis mūsų visuomenės ir turbūt reikia čia, žinot, ugdyti, pasakoti, aiškinti žmonės svarbą jau nuo pat mažens reikia aiškinti. Aš va mačiau į rinkimus ėjo tai vat malonu matyti, kaip šeima eina su vaikais, vaikai įsitraukia, mato, kaip tėvai balsuoja, išreiškia savo nuomonę, dalyvauja aktyviai. Vaikai tai mato, tai tiesiog va iš mažens tas ugdomas tas pilietiškumas, kad nuo mūsų visų priklauso, kaip mes gyvensim, kokie bus rezultatai ir politikai iš tikrųjų, manau, tai pradėtų vertinti, jeigu sakykim į rinkimus bent šešiasdešimt procentų ateitų. Ir jau tai būtų labai geras rezultatas, kad žmonės domėsi vis dėlto, kas vyksta valstybėje, jų gyvenime, jų mieste ir taip toliau, kad jie nėra abejingi.

T: O ar yra Lietuvoj kažkokia partija, kurią jūs taip palaikytumėt nuoširdžiai ir už kurią balsuojat?

I: Nu, įvairios partijos, žinot, partija tai partija yra, bet aš labiau vertinu žmogų ir jo pasiektus rezultatus. Bet koks žmogus, jeigu jisai tikrai stengiasi kažką padaryti visuomenei, jisai gali priklausyti bet kokiai partijai.

T: Tai jūs kažkokių numylėtinių neturit savo kur visą laiką palaikytumėt, jūs vertinat pagal žmogų?

I: Jo, žinokit aš konkrečiai žiūriu vat kokie žmonės yra, konkrečiai pasižiūriu, vienas ar kitas žmogus, ką jis konkrečiai padarė, ką jisai, kaip jisai stengiasi dėl žmonių, dėl visuomenės, kokie darbai yra padaryti, aš pagal tai vertinu, ne pagal partiją.

T: O gal prisimenat visgi kai Seimo rinkimai buvo, kokią partiją pasirinkot?

I: Seimo rinkimai?

T: Aha, nu čia jau senokai, dvidešimtais metais.

I: Žinokit nepamenu (juokiasi).

T: Nu suprantama, seniai jau vyko.

I: Jo žinokit, negaliu dabar atsakyti.

T: Mhm tai viskas gerai. Tai nežinau, čia turbūt kaip ir viskas turbūt būtų, ką norėjau paklaust, nebent jum dar gal kilo kažkokių minčių, kurių neišsakėt arba gal aš nepaklausiau kažko, kas jums atrodo svarbu apie profsąjungas kalbant?

I: Manau visus tokius aktualius klausimu, kad liečia profesines sąjungas, manau kad atsakiau, pasakiau, savo mintis, savo pastebėjimus. Manau, svarbiausia, gal tokia ir yra mintis, kad turėtume judėti darbo kodekso pakeitimo dėl streikų liberalizavimo, kad tai būtų paprasčiau, nebūtų sudarytų tokių kliūčių darbuotojams, norint išreikšti savo... Pareikšti, kad jų teisės yra pažeidžiamos, kad galėtų sustreikuoti, kad tai būtų lengviau, paprasčiau, tai tiesiog vat reikia darbo kodekse pakeitimų. Čia yra labai svarbu, kad mums, kaip darbuotojams, palengvintų.

T: Tai gerai, tada labai ačiū, labai didelė pagalba man buvote.

I: Tai nėra už ką.

Įrašas buvo sustabdytas, bet pokalbiui prasitęsęs ir gavus informanto sutikimą, pradėta įrašinėti iš naujo.

I: Jūs labai teisingai pažymėjot, kad vat kartais iš valdžios atstovų, kartais ir mes matėme iš pasisakymų, mus gi meras kaip pasisakė apie mūsų profesinę sąjungą, kad čia... Norėjo kreiptis net į ministrę, neva čia nori visuomenės pamatus pajudinti. Čia kaip nu, pamatus (juokiasi), valstybės pamatus. Nu čia tiesiog juokingai kažkaip. Darbuotojai gina savo teises, o tai kokios čia teisės, čia mes turim dirbti, ten pridėtinę vertę sukurti ir taip toliau. Nu tai mes gi ne vergai, mes turim savo teisę ir mus turi ir matyti, mūsų lūkesčius, o ne ignoruoti juos. Tai va tai iš tikrųjų, jūs teisingai paminėjot, kad vat to šmeižimo, va tokios informacijos, jos buvo. Ir čia žinot, kaip jūs ten sakėt, ten epitetai visokie tokie negražūs. Tai to tikrai matėsi ir kažkaip liūdina tai, kad taip žiūrima į žmones, kurie gina savo teises. O iš tikrųjų buvo ir politikų, kurie mus iš tikrųjų palaikė, tai tikrai labai palaikė, skambino ir ateidavo į susitikimus, ten darbuotojų kur buvo, ir prie savivaldybės buvo atėję. Tai tikrai, kvietė ir pas save pasikalbėti, kaip galim padėti, ta prasme, buvo ir tokių, kur tikrai norėjo padėti, gilinosi į situaciją, tikrai buvo ir tokių.

T: Jo, bet Lietuvoj vis tiek dar daug ką galima nuveikt, pagrindinis turbūt, kaip jūs sakėt, dėl streikų, kad atlaisvint.

I: Čia labai labai svarbus klausimas, mano manymu, čia iš tikrųjų, čia ir svarstyti reikia ir Trišalėje taryboje, ir profesinių sąjungų konfederacijoje tas klausimas turi būti keliamas ir... nes čia yra tikrai labai svarbu, nes, nu kokią mes visuomenę norim sukurti, ir viskas.

T: Ir tas dėl minimalių paslaugų užtikrinimo...

I: Taip, žinokit kokia situacija realiai gavosi. Mes gi ne vien viešasis transportas aptarnauja šimtą procentų maršrutų. Apie trisdešimt procentų aptarnauja dar kiti vežėjai, privatūs vežėjai. Ir gavosi tokia situacija, kad mūsų maršrutų sakykim septyniasdešimt procentų, tai padalink per pusę, tai čia gaunasi trisdešimt penki. Tai realiai matot kiek (juokiasi). Tai šitie privatūs vežėjai kaip vežė taip ir vežė keleivius, nestreikavo, o mūsų... Dėl to galbūt mes ir streikavom tris savaites. Tai galbūt galėjo pasibaigti, manau, per pirmą savaitę, per dvi pirmąsias dienas viskas baigtis, jeigu sustreikuotų konkrečiai visi, nes kaip aš, kaip žmogus, vat, aš turiu teisę streikuoti, tai leidžia Konstitucija, bet iš kitos pusės, teismas pripažino, kad reikia užtikrinti penkiasdešimt procentų. Jeigu man dabar, tai, kokia situacija gavosi, dabar va, šiek tiek papasakosiu. Reiškia, darbdavys sako, va jūs, kreipėsi į profesinę sąjungą, sako jūs neužtikrinat minimalių paslaugų. Penkiasdešimt procentų. Nes buvo sakykim autobusų parko daugiau ten neišvažiavimas, neuždaryta maršrutų. Sakom tai gerai, mes iš savo pusės, profesinės sąjungos, neturi pareigos vykdyti darbuotojų, vat pasakyti man "eik į darbą dirbt". Kaip man gali darbdavys pasakyti ar profesinė sąjunga pasakyti man "Vat tu rytoj eisi dirbt, tu nuo rytojaus nestreikuosi, nes nėra penkiasdešimt procentų. Aš pasakysiu atleiskit, čia yra mano konstitucinė teisė, aš turiu teisę streikuoti, aš pareiškiau, aš ir streikuosiu. Tai kaip čia taip, gaunasi prieštarauja įstatymas vienas kitam, nu kaip, tai yra mano teisė. Ir profesinė sąjunga bando aiškinti, kad mes iš savo pusės, dedam visas pastangas, informuojam, prašom darbuotojus ten, padėkit ten penkiasdešimt procentų ten uždaryti tas minimalias paslaugas, išeiti padirbėti, bet jeigu žmogus atsisako ir nenori, tu gi negali jo priverst. Ir profesinė sąjunga negali ir neturi tokios pareigos versti kažką ten dirbti, nes žmogus išreiškia savo norą. Man irgi siūlė išeit, gal galėtum išeiti ten va padirbti rytoj, sakau, ne, atleiskit, aš neisiu, aš nedirbsiu, aš nusprendžiau konkrečiai, streikuosiu kol nepasibaigs. O kiti vairuotojai tiesiog sakė "aš nenoriu būti ožiu prieš kitus darbuotojus (nusijuokia). Visi streikuoja, o aš čia dirbsiu?", sako, aš irgi žmogus, aš irgi turiu savo teisę streikuoti, ir aš tikrai naudojuosi ir aš tikrai neatsisakysiu. Tai irgi yra tokių žmonių. Tai va, ir vėl ta bendrovė sakė, va jūs neužtikrinat ten minimalių paslaugų ir taigi padavė į teismą vėl dėl to. Nu, mes sakom, bet profesinės sąjungos, jūs kaltinat, čia kaip tik jūsų pareiga, bendrovės pareiga užtikrinti išleidimą, tai jeigu, pagal darbo kodeksą trūksta darbuotojų, tada pasisamdykit, priimkit daugiau, čia jūs pirmiausiai turit galvoti, o ne perkelti tą, savo pareigas profesinei sąjungai. Profesinė sąjunga neturi tokios pareigos kontroliuoti arba, šitą... darbuotojų, sakykim, atžvilgiu ten leisti jiems dirbt, ar neleisti. Va taip, tai tokia va situacija buvo pas mus.

T: Čia labai įdomiai, apie šitą nebuvo pagalvojus, kas tada atsakingas, kad būtų tos minimalios paslaugos, ar profsąjunga, ar darbdavys. Ir tikrai logiškiau skamba, kad darbdavys pats.

I: Taip, čia tikrai labai svarbus toks momentas. Va ir tuo mus bandė visą laiką kaltinti, žinot, jie turi labai stiprią komunikaciją ir vadovus su gerais atlyginimais, ir advokatų kontorą, kurioms moka milžiniškus pinigus. Ir tikrai jiems nesunku iškomunikuoti, kad čia vat profesinė sąjunga, apkaltinti juos, kad jie ten neužtikrina, kad dėl jų ten kenčia žmonės, visais įmanomais būdais apkaltinti, parodyti iš blogos pusės, kad čia vat profesinė sąjunga kalta. Ta prasme, nu, ta ir matome, kad toks negražus toks veiksmas iš darbdavio. Tai va.

T: Gerai tai užlaikiau jau jus dvigubai ilgiau, nei planavau.

I: Tai nieko, šiandien šeštadienis kaip ir, ruošiuosi žinoma į darbą, antrą pamainą dirbti, tai va, o šiaip gražių jums švenčių linkiu, gražių šventų Velykų.

T: Ačiū labai, ir jums taip pat. Tai ačiū dar kartą labai, labai dėkinga jums jaučiuos ir lauksiu gal tada dar tų rekomendacijų kitų žmonių, jeigu prisiminsit kažką?

I: Gerai, gerai

T: Tai gražios dienos ir ačiū labai.

I: Gero savaitgalio, jums irgi. Viso

T: Viso.

10-as interviu

Interviu numeris: 10.

Informantas (-ė): Žilvinas, vairuotojas, 39 m.

Profesinė sąjunga: „Vilniaus viešojo transporto darbuotojų profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: Nuotolinis interviu, Facebook Messenger, Vilnius

Interviu data: 2023-04-11

Interviu trukmė: 33 min. 14 s.

Pastebėjimai: -

Tyrėja: Kaip jau rašiau žinute jums, aš esu Aušra Januškevičiūtė, aš studijuju Vilniaus universitete, Šiuolaikinės politikos studijų programoj ir rašau šiuo metu savo baigiamąjį darbą apie profsąjungas Lietuvoje. Kadangi pas mus narystė profsąjungose yra viena žemiausių visoj Europoj, tai aš

tyrinėju, ką apie profsąjungas galvoja tie žmonės, kurie vis dėlto nusprendžia prisijungti, nepaisant visų tų sudėtingų aplinkybių. Tai turiu taip pat informuoti, kad mūsų pokalbis yra anoniminis, jūsų vardas ir pavardė niekur nebus užrašyti, niekur nebus viešinami, ir kad tai, ką pasakysit, aš naudosiu tik tai rašydama savo darbą. Ir taip pat turiu paklaust, ar sutinkant, kad bus daromas mūsų pokalbio garso įrašas?

Informantas: Gerai, taip, sutinku.

T: Gerai, tai ačiū labai. Ir pradžiai gal tada galėtumėt trumpai prisistatyti, tai pasakyti, kiek jums metų yra, iš kur esat ir kokia jūsų pagrindinė veikla šiuo metu?

I: Šiuo metu dirbu Vilniaus viešajame transporte, autobuso vairuotojas, man šiuo metu trisdešimt devyni metai. Tai vat.

T: O kiek laiko jau užsiimat šituo, vairuotoju esat?

I: Autobuso vairuotoju dirbu nuo 2011 metų, tai vat kiek čia tų metų gaunasi... Dvidešimt treti berods dabar, tai va dvylika metų.

T: O kiek laiko esat profsąjungos nariu?

I: Tai nuo pat įsidarbinimo. Visą tą laikotarpį ir esu.

T: Gal tada galėtumėt papasakot pačią istoriją, kaip jūs atsiradot profsąjungoj? Kaip sužinojot, kad tokia iš viso yra, ir kodėl nusprendėt jungtis?

I: Jeigu taip atvirai, tai tiesą sakant, tada praktiškai vos ne automatiškai. Kaip atėjau, žinot, ten įsidarbinant tų dokumentų tikrai visokiausių daug. Ir pasiūlė į tą profsąjungą įstot tai ir įstojau, tiesą sakant, labai ten stipriai negalvodamas, nei apie naudas, nei dar apie kažką tai.

T: O tada, kaip suprantu, ir lūkesčių kažkokių neturėjot prieš stodamas, ar ne? Nesitikėjot kažko?

I: Ne, nelabai net iš tikrųjų žinojau, kas tai yra ir kaip tai veikia, tiesiog taip pasiūlė ir įstojau, žinot (nusijuokia). Tarsi, nu kartu su įsidarbinimu, vos ne privalomas dalykas ten toksai. Tai kažkaip taip.

T: Mhm, o tai dabar jau kai čia tiek laiko nemažai praėjo nuo to jūsų įstojimo, kaip pasakytumėt, kokie pagrindiniai privalumai buvo jum iš narystės tenai?

I: Tai aš, tiesą sakant, jau tada aš įsidarbinęs, ten nu vis tiek jau pradėjau suprast, kaip ten kas veikia ir kas ten ką, tai iš tikrųjų netgi tada, pradirbus ne tiek ir daugiausia laiko, reikėjo man ten operacijos ir aš paprasčiau finansinės paramos ir profsąjunga padėjo. Tai va, nu, sužinojau kad gali ten paprašius paremti tenais, nu, buvo reikalinga operacija man pačiam tai va tiesiog ir paprasčiau ir

parėmė. O po to, toliau dirbant tai, kaip sakant, suprantu, kad pavyzdžiui ta kolektyvinė sutartis ir visos jos naudos tai būtent profsajungos dėka.

T: O kažkokių neapčiuopiamų daugiau dalykų, nes čia va tokiu materialinius labiau išvardinot, kaip kolektyvinė sutartis? Bendruomenė galbūt?

I: Tai yra iš tikrųjų tenai, profsajungos nariai, gal ir ne tik nariai, susirenka ir krepšinį pažaidžia, bendrauja. Aš žaidžiau kažkiek laiko, bet aš šiek tiek, sveikata neleidžia, tai dabar nebežaidžiu. O šiaip pavyzdžiui tenai yra visada Kalėdiniai vakarėliai, ten boulingo vakarėliai, kur profsajunga organizuoja, ten pavyzdžiui, buvo kartingų varžybos, vat tų tokių renginių, ten sakau, visą laiką tenais per Kalėdas, tokios va šventės, sugalvoja, suorganizuoja su magų pasirodymais, su koncertais tenais, kaukių vakaras, tenais tokių dalykų tai kiekvienais metais sugalvoja, tai iš tikrųjų smagu.

T: O jeigu kalbatės su savo kitais kolegom, kitais vairuotojais, kurie nepriklauso profsajungai, ar pažįstat tokių? Ar jūsų rate visi priklauso?

I: Taip, taip, pažįstu, bendrauju, kurie buvo, kurie išėjo, irgi kaip sakant, esu ir paraginęs kitus įstoti, ir teiravęsis, kodėl išėjo iš profsajungos, tai įvairių yra tų dalykų. Kiti tiesiog šitą, net nežinau iš tikrųjų, čia nuo darbdavio gal priklauso. Nes pavyzdžiui dabar irgi, gaunasi, padarė jis tą kolektyvinę sutartį, kurią, kaip sakant, išsikovojo ir netgi per streikus profsajunga, tai gaunasi, kiek žinau dabar, yra direktoriaus įsakymas, kad tas visas naudas taikyti visiems darbuotojam, tai gaunasi, darbuotojai tada taip galvoja: aha, aš moku profsajungai pinigus, bet viską gaunu, tai jeigu aš išeinu iš profsajungos, tai vis tiek viską gaunu. Nu, nesupranta žmonės tiesą sakant, kad ta kolektyvinė sutartis, kad tas užnugaris tai čia būtent profsajungos dėka. Ir čia būdavo, daleiskim, dėl tų eismo įvykių tenais, žalos konkrečiai, tai pagal darbo kodeksą, bijau sumeluot, bet berods gali išskaičiuot ten iki trijų atlyginimų, ten kažkas tokio. Nu, už padarytą žalą. O ten, kadangi vairuojant naujas transporto priemones, kurios ten kainuoja labai didelius pinigus, tai ten menkiausias sugadinimas, tai, nu, tikrai didelė žala. Aišku ten vėl, jau pati įmonė, dabar sunku pasakyt, čia jie dabar nusprendė nebeišskaičiuot, čia dabar tiesiog reklamos, žinai, pasireklamuot save, ar visgi, taip sakant, tęsia tą profsajungos įdirbį ir... Nes nu sakau, su profsajunga buvo taip, kad įrašyta kolektyvinėj sutarty, kad gali maksimaliai išskaičiuot iš mūsų vieną atlyginimą vidutinį. Tai ten nesvarbu, kokią tu žalą padarysi. Nu aišku, jeigu netyčia, tai išskaičiuoja kaip sakant iki vieno atlyginimo. Tai nu, tikrai, nes aš asmeniškai, pavyzdžiui, irgi turėjau avariją, tenais, buvau kaltas dėl jos, ir ten buvo žala man atrodo virš 10 tūkst. eurų. Ir kai, kaip sakant, išskaičiavo šitą dalimis, pirmas dalykas, galima buvo, šitą... ir po to pusę sumokus, būtent kalba eina apie vieno mėnesio atlyginimą, tai sumokėjus dalimis pusę to vieno atlyginimo, galima buvo parašyt prašymą, kad kitą

pusę irgi nuimtų. Tai praktiškai sumokėjau tik tais pusę atlyginimo. O žala iš tikrųjų didžiulė padaryta buvo, tai vat nu, tai yra nauda. Aišku dabar yra iš darbdavio pusė, kad nu visai neatskaičiuoja už avarijas. Nu bet vėlgi, sakau, nežinau ar čia tikrai to darbdavio tokia iniciatyva, ar visgi čia mato, kad profsajunga už mus užstoja ir tęsiant, kaip sakant, jos gerus darbus prisiima.

T: O dar vat grįžtant prie to, prie jūsų kitų kolegų, kurie nesijungia į profsajungas arba išstoja, jūs sakytumėt, kad čia grynai dėl naudos? Nu kad, aš nebūsiu narys, bet vis tiek gausiu visas tas pačias naudas, ar būna kad žmonės iš principo nenori jungtis, kad turi kažkokią neigiamą nuomonę apie profsajungas?

I: Nu aš sakau, su vienu kai šnekėjau, tai jisai, tiesiog sako "nu aš nematau naudos". Nu... Nes nu, sakau, praktiškai gaunasi sakau, realiai, tas padidintas atlyginimas, tas neišskaičiavimas, kas dar čia, dabar tie tvarkomi nameliai ir panašiai, nu, tos visos naudos, kurias duoda darbdavys, tai, kaip sakant, privertė jį taip daryti profsajunga. Aišku nežinau, kaip jisai elgtųsi jeigu tos profsajungos nebūtų. Aišku vėlgi viskas priklauso nuo rinkos, jeigu, taip sakant, žmonių trūkumas, kas yra dabar, tai jisai norėdamas nebankrutuoti turėtų sugalvoti, kaip pritraukti darbuotojus. Tai nu, bet tai čia kol žmonių trūkumas, o jeigu, taip sakant, pasidarys tų žmonių pakankamai, tai vėlgi. Kai buvo, sakau, tie direktoriaus įsakymai, nu, jisai aišku pagal save teigė, kad jis norėjo pagerint atseit tais įsakymais, kad esant tam tikrai situacijai, jis galėtų greitai parašyt įsakymą ir atseit pagerint mum sąlygas. Bet taip pat vadinasi gali esant blogai situacijai pablogint tas sąlygas ir parašydamas įsakymą. Tai, nu... Čia vis tiek, pavyzdžiui, yra pasirašyta ta kolektyvinė sutartis, ten visiems viešais prieinama, turiu aš ją irgi namuose, skaičiau. Nu, matau konkrečiai punktus, aiškiai, kas, už ką ir kaip. Ir jie sakau, pavyzdžiui, kad ir toks dalykas buvo, čia seniau dar, irgi, buvo žodžiu, eismo įvykis pas mane ir seniau pas mus būdavo, ta prasme, kad yra nurodyta ta žala, ta prasme, ne žala, o yra už eismo įvykį nuskaičiuojamas nuo saugos eismo. Ir buvo nurodyta, kad nuo nulio iki šimto procentų gali tą priedą nuimti. Pas mane ten buvo avarija, nu, kaip sakant, ten labai maža žala, jokie žmonės nenukentėjo, nieko. Sakau, tokia visai minimali. Ir aš dabar bijau sumeluot, atsimenu, kad ten nuskaičiavo penkiasdešimt ar dar daugiau procentų, nuo šitos, nuo to saugaus eismo. Tai man tada toks klausimas, tai kada nulis tada? Tai ir kreipiausi į profsajungą, kad mano manymu, kad žalą juo labiau aš atlyginau padarytą, ten nuskaičiavo už žalą, nes buvo veidrodėlis nulaužtas, bet sakau... Tai tą žalą aš, kaip sakant, atlyginau, ir ten, ir vis tiek nuskaičiavo už tą saugų eismą. Tai tada sakau, man tada kilo klausimas, o kodėl ne nulis procentų, kada nulis procentų. Tai žodžiu, kreipiausi į profsajungą ir jinai išsireikalavo, kad gražintų man tą priemoną, kuri buvo išskaičiuota. Tai yra, kaip sakant, į ką kreiptis pagalbos. Nes, tiesą sakant, nežinau, jeigu tiesiogiai eičiau, šnekėčiau tenais, tai ar taip... Svertas, kaip sakant, yra rimtesnis vis tiek profsajunga.

T: O kaip apskritai jums atrodo, va čia dabar streikavot neseniai, jūs streikavot, ar ne, irgi?

I: Taip, taip.

T: Tai, koks jums šiaip bendras įspūdis yra, kiek Lietuvoj profsąjungos galios turi kažką pakeisti? Jūsų konkrečiai profsąjunga, kiek ji stipri, kiek ji padeda iš tikrųjų?

I: Nu parodė tikrai, kad galim. Praktiškai istorinis įvykis, vienas iš streikų tokių. Nu ir taip sakau, praktiškai man irgi, ten kiti pavyzdžiui irgi, kas nesupranta tenais tų įstatymų, taisyklių ir panašiai tenais, pradeda "nu tai viskas, sustojam, nevažiuojam, einam streikuot, ką čia ta profsąjunga, inai ten šneka, bet nieko nedaro", bet nesupranta, kad gyvena, teisinėj valstybėj. Tenais turi visus žingsnius padaryt, turi, kaip sakant, įspėjimas turi būt, turi praeit laikotarpis, tada darbdavys vėl pateikia kokį klausimą ar skundą, kreipiasi į teismą, kaip ne vieną kartą buvo, ir visa tai stabdo. Tu negali šiaip imt ir išeit į gatvę ir sustot, nes nu, iš karto yra finansinė atsakomybė už neįvykdytus reišus, už neišvažiavimą, tai kiti to nesupranta ir sako, kad ta profsąjunga nieko nedaro. Bet nu vat parodė, kad, juo labiau, pavyzdžiui, tęsiasi tos derybos ir visa kita du metai, inai galėjo pradėt ir anksčiau streikuot, bet vėlgi valstybės įstatymai - buvo nepaprastoji padėtis, kai draudžiama streikuot, po to vėl buvo corona virusas, vėl tenais draudžiama susirinkimai, streikai ir panašiai. Aišku, nu sakau, būtų galima ir apsieit be to streiko, bet nu, jeigu taip ignoruoja reikalavimus ir, taip sakant, tai vat, visgi parodėm, kad esam vieningi, susirinkom, sustojom ir išsireikalavom tai, kas priklauso mums.

T: O tada šiaip bendrai, apie visą profsąjungų situaciją, jeigu turit kažkokį įspūdį susidaręs, Lietuvoj? Nes reikia pripažint, kad jūsų profsąjunga ir dar kelios, ten Achemos gal sakykim, mokytojų, kad jūs tokie labiau išskirtiniai esat, ir kad Lietuvoj tie streikai, vat kaip ir jūs sakėt, čia buvo istorinis įvykis, kad jie nevyksta. Tai kaip jum atrodo, kodėl taip yra, kodėl tos profsąjungos dažniausiai būna silpnos?

I: Sunku pasakyt, iš tikrųjų, gal tų žmonių švietimas kažkoksai tai, ar, sunku iš tikrųjų pasakyt, ar tos pačios profsąjungos gal nepakankamai turi tų narių, tada automatiškai mažai turi finansų ir per mažai tos galios, gal žmonės taip sakant ir nestoja į tas profsąjungas, o jeigu įstoja, tai nusivilia. Nu žinot, visokių būna, kad ten tiesiog sėdi ir nieko nedaro, gal ir iš tikrųjų, kaip sakant, tada...

T: Mhm, o kaip jūsų šeima, draugai kiti, ne vairuotojai, ar jie irgi priklauso priklauso profsąjungom, ar jūs išskirtinis labiau atvejis?

I: Bent jau kiek, neteko daugiau daugiau girdėt, kad ten būtų kas profsąjungoj. Nu tiesą sakant, tenais, daleiskim, kokioj maximoj irgi ten ta kolektyvinė sutartis yra, yra ten tie kažkokie

darbuotojų atstovai, kaip reikalauja dabar įstatymas. Bet ar jie ten kažką daro, ar kažkaip tai gina tas darbuotojų teises, tai sunku pasakyti.

T: Aha, o jeigu kalbatės su šeima ar draugais apie jūsų tą profsąjunginę veiklą, kaip jie reaguoja į tą faktą? Ar neutraliai, nekreipia dėmesys, ar turi kažkokių nuomonių apie tai?

I: Ne, natūraliai, ta prasme, kad nu vat, kaip sakant, džiaugiasi iš tikrųjų, kad yra stipri profsąjunga ir kad tarsi taip turi būti ir yra į ką kreiptis. Ir iš tikrųjų pavydi netgi, kad yra užnugaris toksai.

T: O ar tenka sutikt kokių žmonių, ar šiaip nuomonių girdėt, iš žmonių, kurie priešiška būtų nusiteikę prieš profsąjungas, ten bandytų sumenkinti kažkaip pavyzdžiui?

I: Netgi iš mūsų tų pačių darbuotojų, kolegų, taip sakant, kurie nėra profsąjungos nariai, tai irgi aiškina, kad atseit nieko čia ji nedaro, jokios naudos iš jos, tai ten, visokių žmonių yra, visokių tų nuomonių yra.

T: O ten kokių, žinot, kaip ten toks stereotipas yra, kad profsąjungos tai čia kažkas iš sovietmečio dar ir kad čia mum jų nebereikia. Tai tokių netenka girdėt?

I: Nu, gal ne toks ir senas, nelabai žinau, kaip ten buvo tuo sovietmečiu tos profsąjungos, bet man tai kaip tik atrodo, kad tai yra kaip tik šių laikų dalykas, nes nu ten pavyzdžiui, pasiklausai ten kokioj Prancūzijoje, Vokietijoje, dar kažkas, kur profsąjungos sustabdo apskritai skrydžius, eisimą ir visą miestą ir... Sakyčiau šiuolaikinis kaip tik dalykas, o ne ten iš kažkokių tai sovietinių laikų.

T: Ir dar kelis tada tokius trumpesnius norėjau klausimus užduot apie šiaip jūsų dalyvavimą politikoj, tai norėjau paklaust, ar jūs einat į rinkimus? Dažniausiai?

I: Dažniausiai turbūt ne. Nu arba gal per viduriuką taip, ne visuose, taip sakykim. Nesu labai aktyvus politikas.

T: O ar turit kažkokią partiją, kurią palaikytumėt?

I: Ne. Jo, ta prasme, aš tai nežinau, man ten kairė, dešinė, man tiesą sakant, išvis... Nu aišku, čia gal tas kad turi būti įvairovė, tikriausiai tas. Bet logiškai tai politikai turėtų žmonėms padėti, o ne skirstytis į dešinę, į kairę ar ten dar kažkas, ten tų pavadinimų milijonas. Ir neaišku ką jie ten veikia. Tai ne, nesu tikrai jokios partijos narys ir artimiausiu metu bent jau neplanuoju, kad kažkur stot.

T: O galėtumėt savo politines pažiūras kažkaip įvardint, apibūdint?

I: Tiesą sakant, net nežinau, pagal kokius kriterijus tai daryti, tai...

T: Nu tarkim...

I: Esu laisvas, nepriklausomas Lietuvos pilietis, džiaugiuosi gyvenimu ir taip sakant, sakau, nežiūriu nei į kairę, nei į dešinę. Jeigu reikia ten, sakau, dažniau, pagal kokius kriterijus čia. Galima jei ten kažkokių kriterijus įvardinti, gal kažkur ir prisiskirčiau, prijaučiantis kažkam, žinai.

T: Aha, nu aš supratau jūsų poziciją, kad jūs kiekvienu atveju turbūt konkrečiai žiūrit ir vertinat atskirai, o ne pagal...

I: Taip, kaip sakant, reikia žiūrėti į jo nuveiktus darbus ar kažkas tokio, bet tenais nu... Ta pati kryptis kažkokia tai neaktuali man visiškai, nu.

T: Mhm, supratau. Tai nežinau, tai čia kaip ir buvo viskas, ką norėjau paklaust jūsų. Nebent jums gal dar kilo kažkokių minčių neišsakytų ar galbūt aš nepaklausiau kažko, kas jums atrodo svarbu, apie profsąjungas kalbant? Kokia jūsų tokia pagrindinė... pagrindinė, nežinau, mintis?

I: Nežinau, šiaip, iš tikrųjų, gal pavyzdžiui, kad buvo politikai, kaip sakant, ragino, skatino žmones, kad jungtis į tas profsąjungas, daryt tas kolektyvines sutartis, taip sakant, įpareigoja vat, kad būtų ten tie atstovai, tai tas gerai, bet turbūt reiktų kažkaip, nežinau... Aišku, iš tikrųjų gal, jeigu daleiskim, tų profsąjungų nebuvimas, tai galim galbūt gal ir teigiamą pusę išvelgti. Nebūtinai neigiamą. Tai reiškia gal, kad darbdavys, taip sakant, tenkina žmonių lūkesčius ir žmonėms nereikia tarpininkų, jie labai puikai sutaria tiesiogiai su darbdaviai, darbdaviai yra supratingi, moka tinkamus atlyginimus, suteikia tinkamas sąlygas ir jeigu kažko darbuotojams reikia, tai suteikia, tai netgi sakyčiau, kad tų profsąjungų nebuvimas nebūtinai neigiamas dalykas. Netgi galima, sakau, teigiamą pusę išvelgti, reiškia, kad darbdavys pats supranta, kad reikia išlaikyti, saugoti darbuotoją, gerbti jo teises, jam padėti, suteikti tinkamas sąlygas. Ir taip sakant, be tarpininkų. Netgi gal ir gerai, pavyzdžiui, ten nereikia skirti lėšų pačiai profsąjungai ir panašiai, tada tiesiogiai viskas pereina darbuotojam, be tarpininkų. Tai gali būt ir taip, kodėl ne.

T: Mhm, gali, bet jūsų atveju, jūsų darbe manot kad reikia to tarpininko visgi, kad ne taip lengva ten susitart tiesiogiai?

I: Nu, sakau, man tai pavyzdžiui, vat irgi tada toks klausimas paprastas, aš irgi čia šnekėjau kai prieš tą streiką, tai darbdavys teigia, kad jis ten nori gero, nori padėt ir panašiai, nu tai sakau, surašykite tada visą savo tą gėrį į kolektyvinę sutartį, pasirašykite ir pirmyn. Kam tada tos diskusijos, kam kreipimasis į teismą ir panašiai ir panašiai. Tai akivaizdžiai tada pagerinkite tas sąlygas, surašykite viską, nes ką... Tik tai kalbos, kalbos, darysim, stengsimės ir panašiai. Bet irgi dabar aišku, nu, pavyzdžiui tie dabar yra poilsio nameliai, tai nu, žadėjo, kad pastatys, nu pažadą vykdė, tai dabar visi gražiai stovi uždaryti (juokiasi). Tai nežinau, nežadėjo, kad atidarys (juokiasi).

T: Ir negalima dar naudotis?

I: Nu, daugely vietų stovi uždaryti, ir reikia, nežinau, kažkokių leidimų elektrai, dar kažkam, vis laukiam, kaip sakant. Tikėkimės artimiausiu metu padarys.

T: O kaip dar, prisiminiau, kad norėjau paklaust, dėl streiko, kai vyko, ar jūs jautėt iš visuomenės tokį labiau palaikymą ar nepasitenkinimą, kad čia trukdot miestiečių gyvenimui, koks tas pajautimas buvo, kaip aplinkiniai reaguoja?

I: Tai bent jau iš kiek vat interviu buvo, ir šiaip sako, kad žmonės palaiko, bet sakau vat tas man, kad teismas uždraudė streikuot daugiau negu penkiasdešimt procentų. Tai praėjo trys savaitės ir praktiškai žmonės susitaikė ir priprato. Nes man tai atrodyt toks dalykas, nu viešasis transportas, daug žmonių naudojami, aišku, išskyrus politikus, tarybos narius, kurie ten sako "ai nieks nesinaudoja, mes vis tiek su mašinom važiuojam", tai sako "tegul streikuoja, mums vienodai šviečia" žinai. Tai sakau, aišku čia vėl tas, kadangi socialinė paslauga inai kaip ir turi būt teikiama, bet sakau, jeigu tenais kokie bent jau aštuoniasdešimt procentų, ar tenais devyniasdešimt procentų sustabdyt, tai tada pajautų biškį gal ir rimčiau. Nes praktiškai, sakau, po trijų savaičių tų streikų, tai žmonės tiesiog priprato ir kaip norma pasidarė. Jo vadinasi, arba einu pėsčiom, arba kviečiu taksi, ar mašina važiuoju. Nebebuvo tokio poveikio, bent jau man taip pasirodė kažkaip tai. Nes nu sakau, streikas tai aš įsivazduoju, nežinau, aišku reiktų pasižūrėt, kaip kitose šalyse, bet pavyzdžiui, kai žinias pasižiūri, tai ten atrodo kad vieną, dvi dienas pastreikuoja ir viskas žiūrėk, tylu, ramu, streikų nebėra, tai... Nes nu sustabdo tenais ne penkiasdešimt procentų o turbūt visą šimtą ir visai tada ta derybinė galia kitokia.

T: Mhm, tai jūs sakytumėt, kad reikėtų leist kad daugiau darbuotojų galėtų streikuot?

I: Taip taip, aš manau tikrai taip, nes nu apskritai, mes gi galim nestreikuot, galim gi susitart, nu bet jeigu tariasi du metus. Nes buvo gi ten visokios akcijos, protestai, nakvynės prie durų direktoriaus, ir prie savivaldybės nakvojom palapinėj kiek laiko, niekas nekreipė dėmesio.

T: Jūs irgi tenai dalyvavot, tose kitose akcijose?

I: Taip, teko teko nakvoti. Tai kažkaip tai sakau, galima atrodo apsieiti ir be tų streikų, susitart, bet nu, yra kažkas, kažkokios povandeninės srovės ir nenori susitart kažkodėl tai. Nes pavyzdžiui kai paklausai tenais, daleiskim, kitų darbuose tokie dalykai vyksta, daleiskim, kad ir apie paprastą darbo grafiką. Kad pavyzdžiui, darbo grafikas, pirmas dalykas, turi būt pagal darbo kodeksą, aišku, ko žmonės nežino. Turi būt sudarytas prieš tenais, mėnesį, nu daleiskim, dvi savaites prieš ateinančią mėnesį, ir jis negali būt keičiamas. Yra sudarytas ir viskas. O ten yra pažįstami, kad ateina, va

šiandien tu dirbi, rytoj pas mus darbo nėra, tu nedirbi, poryt pas mus darbo yra, mes tave pakviesti - tu vėl ateini dirbt, kaip sakant, darbo grafikas stovi tuščias, ranka įrašo, paskambina, kaip sakant, ateini - išeini. Tai tokių dalykų vyksta. Žmonės nežino savo tų teisių, nėra pakankamai apsišvietę, to darbo kodekso tų naudų gal visų net nežino. Tuo darbdavys ir naudojasi, tai vat. Tai tokiu atveju profsajunga tikrai gerai, nes yra ir teisininkai ir yra, taip sakant, žmonės žino, kas priklauso, ir ne tik išreikalauja tas, kas darbo kodekse priklauso, bet ir papildomų naudų suteikia.

T: Mhm, o profsajunga jūsų taip pat ir tuo švietimu savo narių užsiima? Ten va tą darbo kodeksą padeda išaiškinti? Ar čia jūs savo laisvalaikiu visus tuos dalykus išsiaiškintot?

I: Ne tiesiog, pavyzdžiui, pirmas dalykas su ta kolektyvine sutartim, ten nurodyta visi tie punktai, pavyzdžiui, yra daug tokių dalykų, kad, yra profsajungoj pas mus teisininkas ir yra ten Facebook ta grupė, ir visą laiką pavyzdžiui, jeigu žmonėm kažkokių klausimų kyla, mano kad neteisingai, rašo klausimus - atsako, kaip pagal darbo kodeksą, kaip privalo būti. Tai tenai, pavyzdžiui, ir šitą, netgi kiek kartų kreipėsi į darbo ginčų komisiją, į teismus, jei ten darbuotojas mano, kad neteisingai išskaičiuota. Ir sakau, visą laiką tuos atvejus viešina, dėl ko kreipiasi darbuotojai, ir praktiškai ten visais atvejais profsajunga laimi. Tiek darbo ginčų komisijoj, tiek teismuose, visą laiką išviešina tuos atvejus ir parodo kad tikrai galima apginti savo teises.

T: Mhm, o jūs šiaip esat patenkintas tuo, kaip profsajunga organizuojama yra, viskas gerai pagal jus atrodo veikia? Ar kažką reikėtų keisti, tobulinti?

I: Tiesą sakant, nežinau, ar kažką tokio... Iš tikrųjų tikrai patenkintas esu, nes vyksta ir įvairūs renginiai, ir tenai veiklos, sakau, draudimas yra iš profsajungos pusės irgi, esam visi apdrausti. Nu, sakau, tokių visokių dalykų, tenais yra ir vat poilsis pigiau, galima tenais Šventojoj, Palangoj, turi profsajunga irgi savo tuos namelius, dabar tiksliai adreso nepasakysiu, bet žodžiu, poilsio vietovė, kur irgi galima nuvykti, pailsėti. Tai tų naudų įvairiausių yra, tai naudotis galima, aš manau, kad pakankamai tvarkingai, viską gerai daro. Nu aišku gal nežinau, gal iš tikrųjų, pavyzdžiui, nu čia reiktų turbūt profsajungos tarybos nariu būt, ten pavyzdžiui tuos finansus, daleiskim, nu, kaip jie paskirsto. Bet nu, gal tas kiek įdomiau būtų, bet nu, nežinau iš tikrųjų, gal ir prieinami tokie duomenys, pavyzdžiui, kaip man, ta finansinė pusė, kas ten už ką ir kur yra lėšos naudojamos.

T: O tai kyla kažkokių įtarimų jums, kad kažkur ne ten?

I: Ne, šiaip, ta prasme, įdomu tenais būtų, kiek yra gaunama lėšų, kur tos lėšos yra paskirstomos ir panašiai.

T: Kad viešumas kažkoks būtų, ar ne?

I: Šiaip gal jis ir yra, tiesiog reiktų pasigilint gal tiesiog.

T: Aha, čia įdomu, reiks gal ir man pažiūrėt. Ne šiaip gal turėtų būt kur nors skelbiama viešai.

I: Nu tai vat, aš sakau, nežinau, viskas... Gali bet kada nueit, kreiptis, pasiskambint tenais, jeigu kažkas neaišku.

T: Gerai, tai smagu girdėt, kad jūs taip pozityviai nusiteikę, ir turbūt nežinau, ar turėtumėt dar ką pridurti?

I: Tai turbūt viskas, ačiū jums.

T: Tai ačiū jums labai, norėjau pasakyt kad labai labai padėjot man tikrai. Ačiū, kad sutikot taip geranoriškai.

I: Tai jeigu turėsit dar kažkokių klausimų, prašom, kreipkitės.

11-as interviu

Interviu numeris: 11.

Informantas (-ė): Renata, vairuotoja, 46 m.

Profesinė sąjunga: „Vilniaus viešojo transporto darbuotojų profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: Nuotolinis interviu, Facebook Messenger, Vilnius

Interviu data: 2023-02-12

Interviu trukmė: 36 min. 4 s.

Pastebėjimai: -

Tyrėja: Kaip jau rašiau žinute jum, mano vardas Aušra Januškevičiūtė, aš studijuoju Vilniaus universitete, Šiuolaikinės politikos studijų programoj ir rašau šiuo metu baiginėju savo studijas ir rašau magistrinį darbą apie Lietuvos profsąjungas. Kadangi pas mus narystė jose yra viena žemiausių visoj Europoj, tai aš tyrinėju, ką apie profsąjungas galvoja tie žmonės, kurie visgi nusprendžia prisijungti prie jų. Tai turiu taip pat informuoti, kad mūsų pokalbis yra anoniminis, jūsų vardas ir pavardė niekur nebus užrašyti, niekur nebus viešinami, ir viskas, ką pasakysit, bus naudojama tik tai mano tame darbe. Ir taip pat turiu paklaust, ar sutinkant, kad bus daromas mūsų pokalbio garso įrašas?

Informantas: Tai tvarkoje, gerai, aš jau pripratusi prie visokių interviu, apklausų.

T: Gerai, ačiū. O dažnai tenka dalinti?

I: Nu per tą laikotarpį, tarkim nuo kažkur tai lapkričio iki dabar, taip, teko, nes ir streiko metu daug davinėjau, ir po streiko Lietuvos televizijoje buvo du reportažai, vienas radijo mediatekoje ten, radijo dokumentika laida buvo, būtent apie mūsų apie mūsų streiką, kitas buvo Feisbuke įdėtas irgi straipsnis, tai...

T: Mhm, populiarai čia tema dabar tokia.

I: Nu tai mes kaip ir galiu paskayti, mes Lietuvoje tokie stiprūs buvom ir dideli pirmą kartą, kiek aš žinau istoriją per visas profsajungas.

T: Joo, tai dar prieisim prie šito, tai gal pradžia tada galėtumėt jūs trumpai prisistatyti, tai pasakyti kiek jums metų, iš kur esat ir kokia jūsų veikla dabar pagrindinė būtų?

I: Tai suprantu, šitą, esu [informantės vardas], 46-erių vilnietė. Dirbu viešojo transporto autobuso vairuotoja, jau daugiau kaip trys metai.

T: O kuo prieš tai užsiėmėt?

I: Prieš tai aš dirbau vidaus reikalų sistemoje, dirbau policijos komisariatuose, paskutinė darbovietė buvo migracijos valdyba, bet administraciniam korpuse, pareigūne nebuvau.

T: Supratau, tai galbūt dabar galėtumėt papasakot istoriją, kaip jūs atsiradot profsajungoj? Kaip jūs sužinojot, ar kažkas pakvietė, ar jūs pati ėmėtės iniciatyvos? Čia jau kalbant apie viešojo transporto konkrečiai.

I: Apie viešojo transporto profsajungą, tai priešistorė tai mano darbo su profsajungom būtų labai ilga, nuo devyniasdešimt devintų gal metų, dirbusi vidaus reikalų sistemoj buvau ir tardytojų profsajungoje, po to pačioje policijos profsajungoje, tai mano visas gyvenimas yra susijęs su veikla būtent profsajungoj. O po to, kai atėjau dirbt į viešąjį transportą, kurso metu pas mus buvo atėjęs profsajungos pirmininkas, mūsų didžiosios profsajungos pirmininkas, nes žinom, kad jų yra penkios viešajam transporte. Tai va, ir išdėstė savo programą, tikslus, mūsų naudas, ta prasme, tos naudos yra ginti būti darbuotoja, profsajungos narį ir padėti visais įmanomais būdais. Tai tiesiog, nu aš iš pat pradžių buvau apsisprendusi, kad aš vis tiek eisiu į profsajungą, kadangi esu susidūrusi su daugeliu darbdavių, kurie tikrai labai neigiamai žiūri į darbuotojus pačius, stengiasi kažkaip tai juos palenkti į savo pusę, tuo pažemindami darbuotojų ne tik pareigas, bet ir jų teises. Tai va, tai tik

profsajungos dėka mes galim tai po truputį keisti, nes kaip jau dabar matėm iš mūsų paskutinių įvykių, kad vis dėlto, didelės jėgos darbdaviai bijo. Tai vat, tokia istorija.

T: Mhm, tai jūs, kaip sakėt nuo pat pradžių, nuo pat savo pirmųjų darbų jungdavotės į profsajungas visada?

I: Taip taip.

T: Tai čia jau toks kaip įprotis vos ne, ar ne?

I: Be abejo, be abejo, todėl, kad kai naujas žmogus ateina į darbą, pas jį visą laiką būna didelės baimės akys, jisai nežino kaip ir ką daryti, kur kreiptis kažkam atsitikus ir visa kita, tai tam būtent profsajunga yra galinga šiuo atveju, todėl kad jinai kiekvieną darbuotoją priima į savo gretas, arba netgi kalbėdama ne su profsajungos nariu, kaip sakyt, inai, plačiau išsako visas neigiamas detales darbo, nes darbdavys visada teigia, kad viskas yra labai balta, pūkuota, bet kai pradedi dirbti to nėra, vat, ir dauguma darbuotojų pasimetę, nežino, ką daryti. Galiu išvis pasakyti, kad dauguma darbuotojų, jie žino tik tai savo pareigą dirbti, bet jie negina savo teisių, kaip tas pareigas vykdyti nenuskriaudžiant savęs. Tai va, tai profsajungos dėka mes padedam darbuotojams susivokti, kad vis dėlto mes esam ne tik konvejeris, kuris dirba, bet mes turim ir savo teises, turime teises į savo gerovę, į savo poilsį, į savo šeimą, sveikatą ir visą kitą. Aišku, darbdavys to nenorėtų, jam geriau kad žmogus dirbtų, dirbtų ir dar kartą dirbtų. Tai va tiek.

T: Mhm, o jūs, na kadangi jau ilgai esat profsajungų narė, jūs visą laiką tokį gerą įspūdį apie jas turėjot, taip teigiamai žiūrėjot? Ar kažkas įvyko, kas jus privertė jungtis tenai?

I: Na, žinot, kadangi aš esu gimusi, augusi dar sovietmečiu, tai galiu pasakyti, kad sovietmečio profsajungos, jos buvo tik tai pavadinimas. Tuo metu jos neturėdavo visiškai jokio balso ir jokios teisės kažką tai darbdaviui pasakyti, kad darbe yra blogai. O dabar, šiais laikais, kai vis dėlto savimonė žmonių labai pasikeitė, mes turim išėjimą į platųjį pasaulį ir mes matome, kas darosi užsienio valstybėse, kaip profsajungos kovoja ir kaip galima pasiekti darbuotojam nenukentėjus, pagerinti darbo sąlygas, tai vat dabar su profsajungom yra lengviau ir darbdaviai, jie labai nenori profsajungų. Jie labai jų bijo, kadangi jie bijo visų kolektyvinių sutarčių, jie bijo trišalių sutarčių, kadangi tai yra teisėtas aktas, pagal teisės normą, atitinkantis tiek ir pagrindinį įstatymą - konstituciją, tiek ir kitus įstatymus, ir visų pirma, mus tai gina, o darbdavys, jisai to nenori, jisai gi nori išsunkti iš savo darbuotojų visas įmanomas sultis. O profsajunga čia trukdo, tai yra profsajunginė visa įmonė, profsajungos lyderių, profsajungos narių ir tiesiog žmonės jungiasi, mes matom, kad kuo toliau tuo blogiau darosi visose srityse, imant žinoma ir pedagogų streiką, kur lipo į

švietimo ministeriją, pro langus, tai vat yra tokie judėjimai, tik tai tokia jėga pasirodo mes galime parklupdyti darbdavius, kad įteisinti savo net tik pareigas, bet ir teises, ir kad jie laikytųsi to. Tai va.

T: Mhm, o kaip tada įvardintumėt, kokie yra pagrindiniai privalumai narystės profsajungoj? Kokios didžiausios naudos? Čia gali būt ir materialinės ir kažkokios neapčiuopiamos.

I: Yra ir neapčiuopiamos, jos yra ir realios. Neapčiuopiamos tai yra būtent tas savisaugos instinktas, vis tiek žinai, kad jei kažkas atsitiks, profsajunga bandys su mažiausiom pasekmėm neigiamom išnarplioti tą situaciją. Tai čia tas sprendimas kaltas, nekaltas, tarkim atveju ar eismo įvykis, ar sužalojimai kokie tai. O apčiuopiamos naudos, jos yra labai paprastos - tai yra apibrėžtumas kolektyvinėje sutartyje tarkim atleidimo atveju, kad darbdavys negali atleisti be profsajungos sutikimo, tai yra vienas iš tų saugiklių, nes kartais darbdaviai gali imtis to principo myliu-nemyliu, patinka-nepatinka, aš tave suėsiu ir tu pas mane nedirbsi, nors tu esi ir geras specialistas ir visa kita. Tai va tas saugiklis yra man atrodo pats pagrindinis saugiklis, kad profsajunga šiuo atveju apsaugo darbuotoją nuo nereikšmingų darbdavio puolimų ir netgi nuo neteisėtų susidorojimų darbe. Tai vat tas realus saugiklis yra įjungtas ir jisai galioja visose profsajungose, kiek žinau, Lietuvoje. Tai manau, ta tokia didžiausia yra nauda. Nu ten yra ir kitų smulkių naudų visokių. Ir sveikatos draudimai, tarkim, mūsų profsajungos nariai yra drausti kiaurą parą nuo nelaimingų atsitikimų, nuo visų nelaimių, nuo ligos netgi sukkelto dėl darbo. Tai va čia manau irgi labai gera nauda yra profsajungos nariui, nes nei vienas darbdavys nesuteikia tokio draudimo kiaurą parą. Tai vat, po to visokie organizaciniai reikalai, yra pas mus ir poilsinės, kur profsajungos nariai gali naudotis mažesnėmis kainomis, išvažiuoti prie jūros pailsėti, prie ežerų pailsėti, tai vėlgi, daug ką irgi lemia, kadangi tikrai darbas varginantis ir tai yra nuostabu. Šventės yra organizuojamos, vaikam dovanos, moterim va buvo kovo aštuntosios proga, nors aš prieš šitą šventę, bet nesvarbu. Tai vat, ir nu ir kas dar, nu daugiau... Šiaip yra pagalba, ir finansinė pagalba, tarkim, ligos išmokos jeigu trunkanti labai ilgai liga ir inai, kaip sakyti, nebuvo planuota, numatyta, o tiesiog susirgta dėl darbo ar kokios traumos buity, ir užtrunki ilgiau negu tris mėnesius nedarbingume, tai vėl profsajunga finansiškai paremia savo narį. Ir manau tai irgi yra labai didelė paskata būti profsajungos nariu. Tai va tiek.

T: O kaip manot kokia profsajungų reikšmė bendrai, visai visuomenei? Ar jos reikalingos yra ir kodėl? Nes kartais tenka turbūt ir jum girdėt ten visokių tokių stereotipų, kad profsajungos tai čia kažkas iš sovietmečio, kad dabar jos nebereikalingos, nieko gero nedaro ir panašiai. Tai ką jūs atsakytumėt į tai?

I: Taip, tai šitas požiūris, kad profsajungos yra sovietmečio palikimas tai čia yra mano va bendraamžių ir vyresnių, nes kaip ir sakiau, jos buvo neveiksnius, jos buvo nereikalingos. Dabar

profsajungos yra be galo reikalingos, aišku, profsajungos turi būti vieningos su kitomis profsajungomis, nes yra didelės profsajungos, mes prisijungę prie "Solidarumo" esame, kur ištis labai didelė teisinė bazė, jie dalyvauja ir Vyriausybės ir Seimo posėdžiuose ir netgi yra sudarę trišales sutartis ir stebi visas pataisas, tiek darbo kodekso, tiek visų mum reikalingų įstatymų. Tai visa tai yra, kaip dar kartą pabrėšiu, kad dabar profsajungos yra reikalingos ne susirinkti įnašus iš profsajungos narių ir pasistatyti sau pirtį ir joje maudytis, bet profsajungos dabar jos yra vieningos tam, kad kovoti už darbuotojų teises ir jų laisvę dirbti, netgi pasirinkti darbą mėgiamą ir nebūti vergu. Tai čia dabar yra tokios profsajungos ir ties ta savimone, ties tuo žmonių supratimu mes tikrai daug dirbame, nes labai daug jungiasi naujų atėjusių dirbti, jaunų žmonių labai daug jungiasi, nes suprantat, darbas darbu nelygus, mes dirbame tikrai labai stresinį ir sudėtingą darbą ir pas mus tikrai nelaimė gali atsitikti kiekvieną sekundę. Ir tikrai buvo ir atvejų, kai darbdavys tiesiog norėjo priversti, apkaltindamas darbuotoją, kad jis kaltas, ir kad tas darbuotojas daugiau mokėtų sužalotam asmeniui visą gyvenimą draudimą. Buvo tokių atvejų ir visa kita, bet profsajungos dėka tai tikrai buvo išsiaiškinta sąžiningai ir vis dėlto tas darbuotojas buvo išteisintas ir nebuvo įrodyta jo kaltė. Tada jau kadangi įvykus tokiam, tarkim, tokiam įvykiui, tai turėjo pats darbdavys susimokėti draudimą, nes ten buvo sugedusi transporto priemonė, o už transporto priemonės tvarkingumą ir kad inai būtų saugi ir nesugedusi išleista į miestą, vis dėlto atsakingas yra darbdavys, ne vairuotojas, tai va tas buvo įrodyta. Tai va, tai tokių pavyzdžių, aš gal per mažai žinau, daugiau dirbantys vairuotojai tai jie daugiau žino tokių, ir tikrai vat tokiais pavyzdžiais galime sakyti, kad žmonės buriasi, jungiasi, mąsto, galvoja, aišku galbūt yra ir tokių nuomonių, va aš čia tiek metų ilgai dirbu, moku mokesčius profsajungai, man jos pagalbos neprireikė, tai gal man ji nereikalinga. Bet kai žiūrim visą tą indėlį, kai dabar vat priėjome iki to streiko tai mes tikrai labai didelį pasiekimą pasiekėme. Visiems sakau ir visa kita, jūs po vieną eidami ir reikalaudami to, ką mes išsireikalavom kolektyviai, jūs būtumėt nieko nepasiekę. Tai va tai žmonės suvokia vis dėlto, kad susiburt į vieną didelę organizaciją yra naudinga.

T: O kai jums pabuvus nare jau ilgą visai laiką profsajungų, koks jums įspūdis yra apie tai, kiek Lietuvoj profsajungos galios turi, kiek jos yra girdimos? Kiek norima jas girdėti?

I: Suprantat, aš galiu pasakyti, nei politikai, nei darbdaviai jie profsajungų nenori ir jie nenori jų girdėti. Ir mes, profsajungos, kiekvienam darbdaviui yra rakštis vienoj vietoj, tai čia yra nuo seno, nuo susikūrimo, tai yra labai aiškiai traktuojama ir jie stengiasi visokiais būdais užgniaužti. Mes turime pavyzdį Achemos kaip užgniaužė streiką, vėlgi grasindami, grasindami tiesiog profsajungos nariam, kurie streikavo atleidimu iš darbo, viską. Ir ten buvo pasidavimas, mes stebėjomės, kad jie vis dėlto nėjo iki galo, matomai, ar pabijojo. Kitas dalykas, galbūt tokiose profsajungose yra silpna

teisinė bazė, tai turiu omeny, kad neturi stipraus teisininko, kuris išsinagrinėtų įstatymus ir ištraktuotų taip, kaip reikia, ir pasuktų ta linkme, kaip reikia daryti. Tai čia vėlgi, turi didelę reikšmę būtent teisininkai profsajungų, ar jie dirba vardan darbuotojų ir profsajungos narių, ar jie dirba vardan darbdavio ir politikų. Tai vat tas va tokias mažesnes profsajungas, jie tikrai užgniaužia. Žinom kito vežėjo viešojo transporto sektoriaus profsajunga buvo tiesiog sužlugdyta atleidus profsajungos pirmininką iš darbo už kažkokius šiurkščius pažeidimus ar kažką, aš dabar tiksliai nepasakysiu. Tokiu būdu jie sužlugdė tą profsajungą, bet jau dabar kaip žinom, mūsų ir pirmininkas ir keli tarybos nariai konsultuoja, ten vėl steigiasi profsajunga, ir mes padėsime jiems vis dėlto būti stipriam ir nepasiduoti. Bet tai sakau, viskas priklauso nuo teisininko, teisinių žinių, įstatymų žinojimo ir jų traktavimo, nes kai žinom kad kiekvienas įstatymas turi šimtus poįstatyminių aktų, kurie leidžia apeiti patį įstatymą. Na aš teisę kaip studijavusi, tai šitą žinau tiesiog. Tai va, tai va tas vat yra labai svarbus, jeigu profsajunga iš savęs negali to pati susižinoti, susitraktuoti ir išsidėlioti, tai kitos profsajungos yra, galbūt, "Solidarumas" į kurią galima jungtisi, ten tikrai labai stiprūs teisininkai. Ir gali kiekviena profsajunga sustiprėti ir veikti nebijodami rodytis valdžiai, kadangi yra įstatymuose įtvirtintos profsajungos, tai nėra draudžiama veikla ir kiekvienos profsajungos sužlugdymas, aš manau, turėtų būti baudžiamas.

T: Mhm, o dar norėjau paklausti, kaip jums atrodo, gal bendraudama su savo kolegom, kurie nepriklauso profsajungom, jeigu kalbatės apie tai, kaip jums atrodo, kodėl vieni žmonės jungiasi, o kiti nesijungia į profsajungas? Kuo jūs kitokie esat?

I: Nu aš manau tie kurie jungiasi į profsajungas, suprantat, yra labai įvarūs žmonės. Negalima juos traktuoti pagal vieną rodiklį. Aš jungiausi į profsajungą vien dėl to, kad aš esu iš savo būdo, iš savo priedermės, galbūt, kovotoja. Kovotoja už sąžinę ir teisingumą. Už teisybę. Aš niekada nenutylėsiu, jeigu matau kur tiesa. Kiti galbūt jungiasi vėlgi, gal ieško naudų sau, tokių kaip lengvatinių naudų, vėlgi paminėsiu, galbūt lengvatinio poilsio prie jūros su šeima. Kiti galbūt irgi turi kažkokias tai idėjines vertybes. Sunku pasakyti, nes jie pilnai neatsiskleidžia visi. Tai yra ir mūsų pavyzdys, kadangi kai mes sukilome streikuoti, buvo tokių profsajungos narių, kurie nestreikavo, kurie atsisakė, tai mane labai pašiurpino. Aš su savo Viršuliškių departamento vairuotojai netgi pykausi dėl to, nes sakau profsajungos narys, tos profsajungos narys, kuri organizuoja tokią reiškinį, turi jungtis šimtaprocentiniai, net negalvodamas. Bet yra visokių žmonių, jie tiesiog nestreikavo nes jų nuomonė buvo tokia: vis tiek jūs nieko nepasieksit, vis tiek niekas nepasikeis, buvo kaip buvo ir bus taip toliau. Bet pasirodo, mes pasiekėm, ir po to jie gailėjosi, jie tikrai daugelis gailėjosi ir pasakė, kad jeigu reikės dar kartą, tai mes net nedvejodami eisim ir stovėsime už savo teises. Tai čia... O tie kurie nesijungia, tai jiems yra neįdomu, yra kategorija tokių žmonių, kad man niekas neįdomu, aš

dirbsiu, man reikės - aš dirbsiu ir per poilsį, man reikia pinigų - aš dirbsiu be poilsio dienų, aš atidirbau - išėjau, pamiršau. Yra ir tokių žmonių. Jie tiesiog negalvoja apie tai, jie galvoja kas yra dabar, bet jie negalvoja apie tai, kas bus po to. Nes čia buvo kova dėl to, kad būtų šiandien ir rytoj gerai, nežiūrint kas buvo. Tai va dėl rytojau mes jau vis dėlto įsitvirtindami kolektyvinę sutartį esame saugūs. O tie kurie nėra profsajungos nariai, tai tie dabar turi laiko pamąstymui jungtis į profsajungą.

T: Mhm, o kaip jums atrodo, kokios pagrindinės problemos Lietuvoj, kurios trukdo profsajungom būti stipresnėm?

I: Aš manau kad vis dėlto dar tokios pagrindinės galbūt problemos yra pačių žmonių savimonė. Nes tikrai teko daug darboviečių, dar iki policijos, daug darboviečių pakeisti, ir pačioje policijoje dirbant, tiesiog vertės... Suprantat, galbūt savivertės nužeminimas. Aš dirbu, vadinasi jeigu man darbdavys pasakė, kad turi būti taip o ne kitaip, vadinasi jis yra teisus ir aš taip darysiu. Ir galbūt čia vat darbdavys tuo atžvilgiu jisai jaučiasi stiprus, jisai įbaugina, o darbuotojai jie tiesiog dirba taip kaip yra. Jie galbūt turėję yra karčių patirčių, kad ten pabandė kažką pasireikalauti, pasišakoti, gal buvo pažemintas pareigose, gal buvo išvis atleistas pagal kažkokį, vienašaliu sutarimu ar dar kažkas. Tai vat ta jų baimė tokia galbūt yra vis dėlto, nes tikrai dabar ypač naujas mūsų darbo kodeksas, tikrai yra palankus darbdaviui, ne darbuotojui. Ir kad tai pakeisti vis dėlto, aš manau, kad profsajungos turi stiprėti konsultuodamosis viena su kita, visos Lietuvos profsajungos turi konsultuotis tarpusavy, nes žinome, mus labai, tarp kitko, mus labai palaikė ūkininkai ir jie pasakė mes jus palaikome ir jeigu jums pavyks, mes stosime pavasarį, kas ir įvyko, tos pieno akcijos ir visa kita, dėl pieno supirkimo. Jie jau tai ruošėsi rudenį, bet jie stebėjo mus, ar mus sužlugdys vis dėlto valdžia ir teismai, su savo nutartimis ir įstatymais ar mes vis dėlto pasieksim. Mes pasiekėm, jie paskui matomai irgi. Tai va, tai būtent bendradarbiavimas profsajungų tarpusavy turi jas stiprinti ir konsultavimasis, bet kokių klausimų. Bet kokių, nežinau, net pačiu mažiausiu, profsajungos turi konsultuotis visų pirma tikrai su stipriais teisininkais, kaip kad nepažeisti įstatymo, darbdavys tik ir to laukia. Jeigu profsajunga pažeis bet kurį įstatymo punktą, jie kreipiasi į teismą ir teismas gali priimti nutartį naikinti profsajungą. Tai va tas vat galbūt pagrindinis dalykas.

T: Mhm, supratau. Dar taip pat norėjau paklaust apie jūsų aplinką, tai šeimą, draugus - ar jie irgi priklauso profsajungom ar jūs tokia išskirtinė labiau esat?

I: Savo šeimoje aš esu išskirtinė, nes tėvuko jau nebėra, mama jau senatvė gili, dukra studijuoja teisę Socialinių mokslų kolegijoje, tai jai ten pakolkas tokių dalykų nėra, bet inai jungiasi į visas jaunimo organizacijas, irgi aktyviai stebėti, dalyvauti visame gyvenime. Tai va tiek, o draugai,

draugai mano išsibarstę dabar pagrinde, daug kas užsieny, daug viską, bet jie mus stebi. Bet čia mano aplinkoje tokių kovotojų, kaip aš, per visą gyvenimą neturėjau. Netgi mokykloje mane visi kaip sakyti, sodino į vietą, kad tu neišsišok, nes tu mokyklos nebaigsi, tu neišsišok, tu neįstosi į aukštąją, tu neišsišok tau ten pažymius sumažins ir visa kita, nes aš visą laiką kovojau už tiesą, taip kad čia... Mano tėvukas, amžinąjį atilsį, jis irgi buvo kovotojas už tiesą, tai gal truputį čia jo genai manyje yra. Nors buvo gilus sovietmetis, tai nelabai ten ką galėjai pakovoti. O mes tai jau kai išsirovėm, tai išsirovėm, tai vat, pilna jėga. Svarbiausia nereikia bijoti sakyti tiesos, nes be abejo, darbdaviai, politikai, jie tiesos nemėgsta, tai čia mes jau šitą įsitikinom per trisdešimtu metus. Bet nereikia bijoti, visų pirma, yra Konstitucinė teisė, kiekvieną žmogų gina Konstitucija, tai yra žodžio laisvė, demokratija, gali išsakyti savo nuomonę. Aš jos neperšu, bet savo nuomonę aš galiu laisvai reikšti.

T: Mhm, o jeigu kalbatės su kažkuo apie savo veiklą profsajungoj, tai kaip kiti žmonės reaguoja? Ar palaiko, džiaugiasi, ar kažkaip kreivai būna kad pažiūri?

I: Tas žiūrėjimas kreivai, aš... Dabar stengiuosi žmonių netgi nebevertinti, ar jie palaiko, ar jie kreivai žiūri, nes labai sunku atspėti. Žmogus tau šypsosi, o nusisukęs gali priešnekti to, ko net nebuvo ir prigalvoti savo versijas. Tai pasitikėti dabar žmonėmis tikrai yra labai sunku. Pasitikėti galima tik savimi ir savo labai artimais žmonėmis. Tai vat, be abejo, kai šneki - visi palaiko, o ką jie iš tiesų galvoja, pasakyti yra sunku. Bet kai streiko metu skambinosi visi ir reportažus matė ir žinutes rašė, kad šaunuoliai, mes jus palaikom. Nu tai vadinasi palaiko.

T: Mhm, gerai, tai dar norėjau kelis tokiu bendresnius klausimus, apie šiaip jus, pavyzdžiui, na ar laikytumėt save tokia aktyvia piliete, dalyvaujat rinkimuose visada ir panašiai?

I: Visada dalyvauju rinkimuose. Visą laiką dalyvauju rinkimuose nuo pirmų savo rinkimų metų, kai įgijau teisę balsuoti. Visą laiką dalyvauju ir visą laiką visus skatinu dalyvauti, ir netgi skatinu, ta prasme, dalyvauti ne tam, kad balsuoti tarkim, nu nėra kandidatų, ar ne, už kurį aš galiu balsuoti, aš nepasitikiu nei vienu. Tai aš visą laiką skatinu ateiti, paimti, bent jau sugadinti biuletenį kad nebūtų tuščio biuletenio panaudojimui. Tai vat visą laiką skatinu tokiu dalykus, stebėti, dalyvauti. Stebiu aš ir politines laidas ir apžvalgininkų pasisakymus ir tai formuoja vis dėlto kiekvienos asmenybės savimonę apie gyvenimą Lietuvoje. Nereikia klausyti tik vieno šaltinio, reikia išklausti bent tris, keturis, penkis ir susidėlioti santraukas ir vis dėlto susikurti savo, savo mintį iš to viso. Nes aklas tikėjimas prie gero neveda.

T: O ar galėtumėt savo politines pažiūras kažkaip įvardinti?

I: (juokiasi) Aš į politiką nesiveliu.

T: Tai kaip suprantu neturit ir savo numylėtinių kažkokių, kažkokios partijos vienos kurią palaikot?

I: Visiškai, visiškai neturiu. Aš netgi, kaip sakyti, dėl ko yra sunku apsispręsti rinkimuose, būtent kai yra renkamas Seimas, tai kadangi, kaip pasakyti, politinė jėga, partija, nu tai yra partija. Ir tarkim, aš kaip asmenybės žinau kelis žmones, ir tekę susidurti netgi su tais žmonėmis asmeniškai, šnekėti ir viską. Jie visi yra skirtingose partijose, bet jie yra visi labai gerų pažiūrų. Bet tokių yra vienetai. Todėl man patinka vienas iš vienos partijos, kitas iš kitos, trečias iš trečios, nes jie kalba teisingai, jie mąsto teisingai. Tai va, tai tokios kaip vienos jėgos politinės išskirti tikrai negaliu.

T: O gal prisimenat už ką balsavot, pavyzdžiui, kai dvidešimtai buvo rinkimai, už kokią partiją?

I: Seimo rinkimai?

T: Aha.

I: Oi tikrai neatsimenu (juokiasi).

T: Tai nieko tokio, seniai buvo (nusijuokia).

I: Man atrodo aš nebalsavau už jokią partiją, aš gadinau, kadangi nemačiau partijos programose nieko reikšmingo, naudingo ir nemačiau nei vieno politinio veido, kuris galėtų vis dėlto tvirta valia eiti šturmu ir kažką tai racionaliai keisti. Nėra lyderių dabar dabar nėra tokios jėgos ir mes tą dabar puikia matome, kas darosi, kas darosi su įstatymų priėmimu, kas darosi netgi su savivalda, kaip kas tvarkosi, tai nėra lyderių, visiškai nėra lyderių. Aš bijau kitų metų rinkimų, aš netgi prezidentų lyderių nematau Lietuvoj.

T: Mhm, tai nežinau, tai čia tada kaip ir buvo viskas, ką norėjau paklaust, nebent jum gal dar kažkokių kilo neišsakytų minčių?

I: Ne, jau čia, sakau, jūs ne pirma ir dar įsivaizduoju, ne paskutinė (juokiasi). Todėl kad į mus tikrai daug kreipiasi ir mes tikrai visiems linkę padėti.

T: Tai labai smagu, labai ačiū.

I: Taip, tai nėra už ką, jum gerų studijų, gero baigimo.

12-as interviu

Interviu numeris: 12.

Informantas (-ė): Jurga, vairuotoja, 45 m.

Profesinė sąjunga: „Vilniaus viešojo transporto darbuotojų profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: nuotolinis interviu, Facebook Messenger, Vilnius

Interviu data: 2023-04-23

Interviu trukmė: 50 min. 41 s.

Pastebėjimai: informantės kalba ne visada taisyklinga, kalbama su akcentu

Tyrėja: Gerai, tai turbūt galim prie to interviu ir eit? Aš čia dar tokią įžangą turiu pasakyti. Tai kaip rašiau jau jums žinute, aš esu Vilniaus universiteto studentė, studijuoju politikos mokslus ir domiuos profesinėm sąjungom Lietuvos ir rašau savo magistrinį darbą apie tai. Tai kadangi pas mus narystė jose yra viena žemiausių visoj Europoj, tai aš tyrinėju, ką apie profsąjungas galvoja tie žmonės, kurie vis dėlto nusprendžia prisijungti. Tai dar prieš pradėdant turiu pasakyti, kad interviu mūsų yra anoniminis, jūsų vardas ir pavardė niekur nebus užrašyti, niekur nebus viešinami ir kad jūsų atsakymus naudosiu tik tai tame savo darbe. Ir taip pat turiu paklausti, ar sutinkat, kad darysiu mūsų pokalbio garso įrašą?

Informantė: Taip, sutinku, gerai.

T: Gerai, ačiū labai. Tai gal tada pradžiai galėtumėt trumpai prisistatyti, tai pasakyti, kiek jums metų ir kuo užsiimat dabar?

I: Man dabar keturiasdešimt penki metai, dirbu troleibuso vairuotoja tryliką metų, sueis gegužės mėnesį, arba keturiolika, reikia tiksliai patikslinti. Nu, dirbu ir esu profsąjungos narė. Kažkaip iškart įstojau į profsąjungą, kadangi visi buvo tai ir aš įstojau. Bet dabar žiūriu kitaip. Nu, ta prasme, kitaip žiūriu, kad ne reikėjo, bet dabar aš galvoju, kad būtina būt profsąjungoj. Mum, darbuotojam, būtina, todėl kad mes turim būti vieningi ir turim jungtis kartu, kažkaip taip.

T: Mhm, o kur prieš tai dirbot? Ar irgi tada buvot profsąjungos nare, ar ne?

I: Ne ne ne, aš dirbau privačioj įmonėj konditerijos, ten profsąjungų nebuvo. Buvom jauni, daug uždirbdavom ir nereikėjo gal tų profsąjungų, o dabar suprantu, kad tame darbe, kur mes esam... Anksčiau būdavo kolektyvas, kur dirbdavau, kolektyvas mažas ir profsąjunga nebuvo reikalinga.

T: Mhm, o jum gerai aš girdžiuosi? Nes man kažkaip atrodo lyg triukšmas kažkoks tai būtų.

I: Nu nežinau, aš girdžiu gerai.

T: Nu bandykim tada toliau. O tada kai stojot į šitą profsąjungą, ar turėjot kažkokių lūkesčių, ko tikėjotės iš narystės tenai?

I: Žinokit, kažkaip nieko nesitikėjau, mokėjom mokesčius ir tiek. Bet kada arčiau aš susidūriau su profsąjunga, aš esu vis tiek tarybos narė, tai aš visą tą veiklą suprantu ir žinau ir... Nu mokesčius mokam, ir tiek. Bet dabar aš suprantu, kad iš mano tų mokesčių ir iš kito darbuotojo mokesčių mes išlaikom ir turim daug, daug ko. Pavyzdžiui, draudimą, sveikatos draudimą. Iš tų mokesčių kur mes sumokam. Turim savo poilsio bazę, iš tų mokesčių mes ją finansuojam, išlaikom. Turim nemokamą, kaip pasakyt, ne advokatas, bet...

T: Teisininkas?

I: Teisininką. Tai yra jeigu reikia teisinės pagalbos, mes galime kreiptis. Taip gi ir kreipiasi kiti nariai, jeigu reikia kažkokios pagalbos sergant, operacijom, mes skiriam pinigų. Yra šventės, kovo 8-a, mes visą laiką gaunam kažkokių dovanų kaip moterys. Rugsėjo 1-ąją, kada mūsų vaikai eina į mokyklą, mes surengiam šventę, visą laiką kažkokiam Akropoly ar pavyzdžiui kitam, kino seansą vaikam. Daug galimybių yra iš tų mokesčių, ir aš suprantu, kad tas mano mokestis yra, nu, minimalus. Mes turim didesnę finansinę jėgą, ir pavyzdžiui kaip ir išstreikavom iš kokių pinigų? Iš tų mūsų pačių pinigų. O kada buvau toliau nuo profsąjungos, tai mes mokam ir mokam. Nereikia susidurt, nereikia kreiptis, nereikia pagalbos, paramos kažkokios tai - nu ir gerai. Bet taip inai reikalinga, reikalinga kaip žmogui, kaip pasakyt, kaip nugarai. Tiesiog vat jeigu kažkokios problemos yra darbe, tu eini, kreipiesi ir supranti kad ten padės tau tiesiog teisiškai. Jie žino darbo kodeksą, kurio tu ten neskaitei ir nežinai, kokios tavo teisės. Inai reikalinga tikrai, kaip mum paprastiem žmonėm, inai yra reikalinga. Bet ne visi tą supranta.

T: O kaip jum atrodo, kodėl kiti nesupranta? Kuo jūs kitokie esat, tie kurie stoja į profsąjungą, kuo skiriatės nuo kitų?

I: Nu, žinot, visokių yra žmonių skirtingų. Kiti galvoja, nu kam aš mokėsiu tą mokestį. Nu jisai pas mus dvidešimt eurų atskaičiuoja, nu maždaug, penkiolika, dvidešimt. Ir man viena sako, aš geriau nusipirksiu mėsos, bet kam aš tai profsąjungai mokėsiu. Nu bet jeigu kažkokia problema tai kreiptis kur tu neturėsi, tu neturėsi nugaros. Ir ta minimali suma, kurią apskaičiuojama yra vienas procentas nuo tavo darbo užmokesčio, tai yra niekas. Bet jeigu kažkas atsitinka, kažkokių problemų, tu visą laiką gali kažkur kreiptis. Tu žinai, kad gali kreiptis ir tau suteiks kokią įmanomą pagalbą, finansinę arba teisinę. O kiti...

T: O kaip, oj, atsiprašau, tęskit.

I: O kiti nu tiesiog ateina į darbą, dirba, atidirba. Atidirbo dieną ir gerai. Nu visaip būna. Jie tiesiog nesigilina ir tiek. Man šiandien gerai ir viskas. Nu kažkas nutiko, kažkaip žmonės savaip tuos savo klausimus sprendžia, bet nesupranta, kad galima turėt pagalbą. Nu vis tiek pas mus tų profsąjungų yra nemažai. Mūsų įmonėj yra viens, du, trys, keturios profsąjungos. Tai... Po biškį visur. Bet pati didžiausia ir stipriausia yra, nu vis tiek priklauso nuo pirmininko. Pas mus yra stiprus tikrai, yra stiprus, ambicingas ir ginantis darbuotojų teises, nu tiesiog paprastų darbuotojų.

T: O kaip tada jūm jau kurį laiką pabuvus toj profsąjungoj, koks jūm susidarė išpūdis apie Lietuvos šitą situaciją? Ar jūm atrodo, kad profsąjungos yra pakankamai girdimos, ar pakankamai stengiamasi jas išgirst?

I: Jos girdimos tik tada, kada jos stiprios ir galingos. Kadangi joje yra didelė dalis darbuotojų, tada jos girdimos. Bet jeigu, kaip pas mus yra nedidelė dalis, pavyzdžiui, vienoj profsąjungoj trisdešimt žmonių. Jie nieko negali. Bet kada yra galinga, didelė profsąjunga, turinti finansinę, nu, finansinį stabilumą ir palaikymą iš tų darbuotojų, tai mes galim. Tą parodė streikas, kaip buvo žiemą, gruodį, mes streikavom. Bet jeigu mes nebūsim vieningi, jeigu bus mūsų mažai, tai aišku, mes nieko negalim.

T: O kaip šiaip jūm atrodo visuomenės išpūdis yra, nes gal tekę yra girdėti ten visokių tų stereotipų, kad čia profsąjungos tai kažkas iš sovietmečio, kad čia dabar neberekalinga ir panašiai, tai ką jūs į tai atsakytumėt?

I: Kažkaip aš negirdėjau iš visuomenės kažką tai tokio blogo, neigiamo arba teigiamo. Turbūt pagrindė mūsų visuomenėj tų profsąjungų yra labai mažai ir jie dabar dirba, kaip ir mano vaikai dirba, nedideliose įmonėse kuriose nėra profsąjungų ir jie net neįsivaizduoja, kam inai reikalinga. Gal, kad pas mus įmonių tokių didesnių yra mažai, kad kurt profsąjungą. Tai turbūt tamė problema. Dabar bando kurt profsąjungą "transrevis", kur pas mus yra vežėjas, nu bet ten irgi savų problemų. Nu labai sunkiai dabar jungiasi, dabar jaunimas net nežino, ką tai reiškia, o jau vyresnio amžiaus žmonės jie galvoja atidirbsiu iki pensijos ir man gerai. Nu nežinau, nežinau, ko trūksta žmonėm, arba informacijos, arba tiesiog susivienijimo galbūt trūksta...

T: Ko tokio? Atsiprašau, neišgirdau.

I: Susivienijimo, kad mes visi kartu, mes galim, mes kumštis, mes galim. Vat pas mus to tokio turbūt labai mažai liko. Tiesiog reikia žmonėms suprast, kad jeigu mes kartu, jeigu mes dauguma, tai mes galim kažką tai pasiekti. Nu nėra taip, kad mes prašom neaišku ko. Mes norim savo teisių. Mes vykdom savo pareigas, bet mes norim kad ir mūsų teises gerbtų. O ne tai kad spaudžia iš visų,

kaip darbdavys dabar, iš visų galų bando spausti, kad dabar vis tiek pasirašėm kolektyvinę sutartį - jie nenori jos vykdyt. Ir jeigu ne profsajunga kontroliuotų nu va tą procesą, vykdant kolektyvinę sutartį, nu tai jie ir nevykdytų. Ir vis tiek reikia bylinėtis, reikia kažkur kreiptis, kad jūs privalot. Nu sunkiai, bet turi būt profsajunga labai stipri. Stipri finansiškai ir kad savo nariai palaikytų. Bet čia reikia žmonių, net nežinau, ar dirbti su žmonėm, nu bandai kažką tai aiškinti. Nu, sunku, nu tikrai kad pas mus su profsajungom dabar yra sunku.

T: Mhm, tai čia vat dabar ką išgirdau, tai sakot, kad žmonių mąstymo tokia kaip ir problema yra, kad iš vienos pusės mąstymo problema, o iš kitos, kad mažai tų įmonių didelių ir kad negali atsirast tos stiprios profsajungos. O gal dar kažkokių problemų išvelgiat, kodėl pas mus profsajungos nepopuliaros?

I: Gal daugiau žmonių, suprantat, užsidarymas galbūt, ta prasme, vat, gal siauro mąstymo, nu negaliu pasakyt. Anksčiau tai "va, mes su profsajunga važiuom ten ir ten". Bet taigi dabar niekas gi nepasikeitė. Ir visi anksčiau mokesčius mokėjo ir kažkaip, nežinau, gal situacija kažkokia gal. Net neįsivaizduoju, bet bandai kažką žmonėm aiškint, bet kai kurie nu va tiesiog „nu gerai, stosiu, vat kažką tai gausiu“. Kažką tai poilsį prie jūros. Bet kad tu gauni dar daugiau tos naudos iš to, niekas nesigilina. Net, sakau, net neįsivaizduoju kodėl. Tiesiog dabar gal žmonės daugiau užsidarę savo šeimoj, to socialinio gyvenimo gal mažai. Anksčiau aš atsimenu mano mama kai dirbo, tai daug buvo veiklos. Nu, kai aš buvau vaikas, tai aš atsimenu, pas mus buvo, pas juos, tai yra, buvo, ir aš dalyvavau kiek kartų, ir vis tiek tie vakarėliai naujametiniai vaikam, ir būdavo tas rusiškai vadindavo *subodnik*, kaip pas mus būna irgi kažkaip pavasarį, kada „darom“ visi, mes tvarkomės, mes ten žiedus tvarkydavom, šluodavom, susirinkdavo žmonės - daugiau bendraudavo, o dabar mažai to bendravimo, kiekvienas savyje užsidaręs, savo problemas turi. Mūsų gyvenimo tempas turbūt kitoks negu anksčiau. Nu net neįsivaizduoju, kas galėtų, kas galėtų žmones, nu, tiesiog ne tai kad pakviest, bet skatint. Bet mes bandom ir šnekam, nu vis tiek pas mus narių yra nemažai, bet vis tiek ne visi. Kai kurie nu kaip, atėjo, atidirbo, ir viso gero. Man reikia namo ir tiek.

T: Jo jūsų iš tikrųjų čia tokia išskirtinė. Aš nežinau dabar tiksliai duomenų, bet tikrai vienas gausiausių profsajungų. Ten Achemoj dar daug yra...

I: Taip, turbūt, kad gausiausia. Tą Achemą mes palaikėm kai jie streikuot pradėjo. Turim tą "Solidarumą", profsajungų susivienijimą. Viena gal iš gausiausių dar yra mokytojų profsajunga.

T: Ai, taip, aha.

I: Ir sveikatingumo, kaip ji ten vadinasi.

T: Medikų?

I: Medikų, aš net nežinau, žinau tik tai mokytojų tai ten kur ateidavo mūsų palaikyt kai mes bandėm praeitą rudenį, mitingavom prie savivaldybės, tai jie atėjo mus palaikyt. Aš gal, aš net negaliu pasakyt skaičių, kiek ten jų yra. Pas mus tai tūkstantis trys šimtai maždaug. Plius minus. Bet vis tiek yra didelė profsąjunga. Ir kuo didesnė inai, tuo stipresnė, tas spaudimas darbdaviui stipresnis, ir stipresnė finansinė padėtis. O mažesnė tai ką tu ten, su keliais euraiš nieko negali padaryt. Ir kada mažai žmonių, tavęs darbdavys tiesiog... Mūsų yra daug ir mes streikavom ir tai, labai ilgai... Nu, ir nenori kalbėtis nenori, derėtis, o vat nori savų, savų interesų. Bet mūsų interesų tai nenori žiūrėt ir sakau, jeigu ne profsąjunga, mes nepasiektume to, ką dabar turim. Bet vis tiek dabar turim tą kolektyvinę sutartį ir vis tiek mes turim stebėt, eiti kiekvieną dieną derėtis, kalbėtis, kodėl taip, kodėl ne kitaip. Tikrai profsąjunga reikalinga, sakau, kaip nugara, kaip tavo saugiklis, sakyčiau, darbe. Kadangi yra daug labai neteisybės darbuotojų atžvilgiu ir kažkas turi žinot teisiškai kaip tave apgint. Tam inai yra reikalinga.

T: Mhm, o dar grįžtant prie tų naudų visų, kurias čia jūs išvardinot, tai pagrinde ta kolektyvinė sutartis, ar ne?

I: Taip.

T: Tai čia toks apčiuopiamas labai dalykas, ar ne, bet gal yra dar kažkokių neapčiuopiamų naudų, ką gaunat iš profsąjungos?

I: Neapčiuopiamų, kaip suprast?

T: Nu ten pavyzdžiui, bendruomenė, kad vat kolegas suartina, kad draugų naujų įgyjat per profsąjungą ir panašiai, va tokie dalykai.

I: Nu taip, aš kaip tarybos narė, pavyzdžiui, nu aš dirbu troleibusų parke, o taryba yra iš skirtingų, tai taip, aš pavyzdžiui asmeniškai daug susipažinau, daug bendravom, ta prasme, pažinčių daugiau, taip. Būna pas mus ir šventės, sporto šventė rengiama, nu dabar kaip buvo pandemija mes nustojom tą šventę rengt. Tai taip, daug daugiau bendraujam. Kada arčiau bendraujam, tada kitaip, dabar va pavyzdžiui, susitinkam vieni su kitais - ten pamuojujam kai važiuojam keliu. Reikalinga tiesiog kaip ir bendravimui.

T: Tai turbūt čia irgi toks kaip ir privalumas ar ne, nes turbūt smagiau dirbti kai tarp kolegų geri santykiai.

I: Tai aišku, kad smagiau, tikrai, kad smagiau. Nu pas mus pagrinde, nežinau kaip kitur, negaliu pasakyti, visą laiką smagūs santykiai. Mes nieko blogo tarpusavyje. Bet mes neskiriam tu esi profsajungos narys arba nesi. Mes negalim smerkti žmogaus, kad isai nenori prisijungti prie profsajungos. Čia jo gi pasirinkimas. Mes galim kažką, nu kaip, nereklamuoti, kažką, kaip sakant, deklaruoti, kad yra gerai viskas, bet prisijungti nieko mes negalim priverst. Čia kiekvieno žmogaus valia. Bet tiesiog čia žmogaus reikia supratingumo. Bet nu pas mus gal to mąstymo, suprantat, yra paprastas, paprastas darbas, ta prasme, nes nėra išsilavinę ant tiek, kad suprasti visus tuos plusus, minusus. Nu tiesiog žmonės ateina, išdirba savo laiką ir lekia namo, kur kitos problemos. Gal jaunimas kitaip žiūrės, nu jaunesnė karta kitaip žiūrės į tuos dalykus. Pas mus pasakyčiau kad yra daugumas vis tiek vairuotojų didelė dauguma.

T: O ar jum buvo kokia nors situacija, kad asmeniškai būtų reikėję pasinaudot kažkokia pagalba profsajungos, kažkoks įvykis ar panašiai?

I: Nu, įvykio nebuvo, buvau ilgai, ilgai nedarbingumą turėjau, turėjau operaciją, nu tai kreipiausi ir profsajunga išskyrė pinigų, kaip paramą, nu atseit kad aš ilgai sergu. O taip, kaip aš tarybos narė, aš, mes susirenkam ir aptariam ką, kur mes tuos pinigus galim paskirstyti, ir daug žmonių kreipiasi pagalbos dėl operacijų, kažkokios paramos reikia. Nu vat pavyzdžiui aptariam, kokį draudimą mes pirkim savo nariam, todėl kad mūsų nariai apdrausti visam pasauly nuo nelaimingų atsitikimų ir ten kritinių ligų, tai yra vis tiek, ta suma pinigų, mes apgalvojam, kaip mes paskirstysim. Kreipiasi žmonės, ir aš pati asmeniškai kreipiausi. Nu pagalbos nereikėjo, kaip jūs sakot, kažkokios problemos. Nereikėjo ir ačiū dievui. Bet aš žinau, kad iš mano tų pinigų ir mokesčių ir iš kitų mokesčių mes padedam kitiem. Pavyzdžiui, mano porininkė kreipėsi du kartus, todėl kad turėjo nelaimingų atsitikimų darbe ir kad neapkaltingos jos, kadangi yra žmonės patys nesilaiko, jeigu stabdo - nugriūna, ten ir kažką, nu bet vis tiek, tą reikia įrodyti. Tave turi atstovauti teisme tiesiog profesionalas, o ne tu pats. Būna visaip, mūsų darbas yra susietas su rizika kitiem žmonėm ir sau, dėl to aš tikrai, dėl tos teisinės paramos, vien dėl to reikėtų būt. Ir dar, jeigu kažkokių kyla klausimų, dėl darbo santykių, su darbdaviu. Tu visą laiką gali kreiptis ir tau pasakys, ar čia galima taip daryti tam darbdaviui, ar tu privalai kažką tai. Tiesiog tu paprastas žmogus nu nesigilina ir aš to darbo kodekso net nemačiau kaip jis atrodo. Bet profsajunga ir yra tam, kad atėjai ir tau galės pasakyti, kad taip ir taip yra, darbo kodekse parašyta taip ir taip. Tu gali naudotis tuo punktu, kaip pasakyti, kaip jis vadinasi, straipsniu, sakykim. Tam inai yra reikalinga. Todėl kad mes vis tiek, nėra tiek išsilavinę ir tokių žinių mes neturim.

T: Aha, jo, čia tokį gražų dalyką man atrodo pasakėt, kad net jeigu jūs ir asmeniškai ten nesinaudojat labai dažnai...

I: Taip, aš žinau, kad iš mano pinigų kitiems žmonėm yra parama, nu ta prasme, šiandien - man, kitą dieną - kitam, trečią dieną - dar kitam. Tai yra, mano mažas tas vat mokestis, jis yra vienas procentas nuo atlyginimo. Tu jo nepamatai. Parduotuvėj nueisi, nu vat išleisi vienu momentu ir kažką tai turėsi, o čia aš žinau, kad iš mano pinigų gali būt parama kokiam žmogui ir jis gal didžiuosius po to, kad va, aš esu profsąjungoj. Kaip mano viena kolegė sakė "tu žinai, aš iš profsąjungos gavau šimtą eurų". Sakau bet tavo operacija labai menka. Nu sako aš žinau, bet vis tiek aš gavau. Nu mes nusprendėm, kad vis tiek mes turim, žmogus prašo, mes turim paremti. Nu tai inai labai didžiavosi, kad inai gavo, labai džiaugėsi. Ir man džiugu, kad nu va tiesiog žmogui yra gerai. Ir inai nu nesigaili kad yra tos profsąjungos narė ir gali didžiutis ir kitiem papaskot ir pasigirt, kad va, man davė pinigų.

T: Mhm, tai čia toks kaip ir solidarumas su kitais darbuotojais, su savo kolegom?

I: Nu taip, pas mus tai yra mažai narių, pagrindė visas, nu , visas aktyvas žmonių, didėsnis skaičius tai yra autobusų parke, bet troleibusų parke yra mažiau žmonių. Bet mes tarpusavy vis tiek pasiņnekam. Ir man džiugu kad inai giriasi, ir kiti gal galvoja "aha, kaip gerai, profsąjunga kažką tai davė".

T: Mhm, tai dar norėjau kelis tokius bendresnius klausimus, jau nebe tiek su profsąjungom susijusius. Tai šiaip ar jūs laikytumėt save tokia aktyvia piliete? Ten balsuojate rinkimuose visada, domitės aktualijom?

I: Nu balsuoju, tikrai visada visada balsuoju. O profsąjungos veikloj dalyvauju kiek įmanoma, mes streikavom - streikavau, jeigu mes mitingavom - ateinu į mitingą, palaikau. Nu aš esu profsąjungos tarybos narė, aš vis tiek arčiau ten tos veiklos, bet skaitau, kad taip, kad esu aktyvi piliete, ant kiek galiu.

T: O ar turit kažkokią partiją kurią palaikytumėt visada ar nelabai?

I: Ne, dabar nelabai. Kažkaip žiūriu daugiau savo profsąjungą ir partijom nesidomiu. Nu žinot kaip, visi žada, kad bus gerai. Galima išrinkt bet ką, kažkaip konkrečiai neturiu.

T: Tai jum sakytumėt kad profsąjunga artimesnė?

I: Nemeluosiu, kad... kaip sakot?

T: Norėjau paklaust ar jum profsąjunga yra artimesnė, daugiau kažkokios prasmės matot nei partijose ir politikoj?

I: Taip, daugiau žiūriu į profsajungą negu į partiją, todėl kad žinau, kad profsajunga turi net tai, kad daugiau galimybių, bet nu inai man yra artimiau. Žinot kaip pasakysiu, kad konkrečiai kažkokią mūsų profsajunga palaikytą partiją, mes neturėjom. Nu visi kažkaip po biškį kažką žada, bet tokią tikrai palaikančią partiją mes neturėjom tai ir nu ir aš kažkaip neturiu ką išskirt iš jų.

T: Mhm, o galėtumėt savo politines pažiūras kažkaip įvardint ar apibūdint, turit kažkokias savo nuostatas?

I: Nu, kaip, nu... Kokia politinė partija nežinau, turiu nuostatą kad reikalinga šeima, turi būt draugystė, turi būt palaikymas, turi būt solidarumas. Nu, kokiai partijai tą priskirt? Turi būt žmogiškumas, nu, tiesiog, gal sakyčiau, geros širdie politikai negali jie būt, bet geraširdiškumas, nu kažką tai nežinau. Mes turim būt visi vienodi, nesvarbu koks aš išsilavinęs, neišsilavinęs, mes visi žmonės. Mes Lietuvos žmonės, mes nešam, vis tiek, mokesčius mokam. Nu turi būt gerbiamas kiekvienas, nesvarbu isai yra paprastas žmogus ar labai išsilavinęs, ar politikas. Turi būt palaikymas visų sluoksnių.

T: O jūs šiaip bendrai dabar patenkinta esat Lietuvoj situacija, su politika ar nelabai jum patinka kaip čia vyksta viskas dabar?

I: Ne, man nelabai patinka, todėl, kad mes, nu aš taip, aš kaip iš savo moteriškos pusės sakyčiau, ar ne, mes turim gyventi gerai su kaimynais. Mes galim jų nekęsti, mes galim kažką, bet mes iš jų turim naudos. Na mes turim ta nauda pasinaudot. O atvirai rodyt savo neapykantą kažkokią, tai nu gal ir nereikėtų. Mes turim būt ne tokie, kaip sakant, pasididžiavę gal. Kažkur mes turėtume būt gal lankstesni. Tai net nežinau, neįsivaizduoju. Jiems gal geriau matosi. Bet aš su kaimynais sugyvenčiau kažkaip lygiai, gal meilės tokios neturėčiau, bet turėčiau iš jų naudos. Vat mano kaimynė, pavyzdžiui, prižiūri mano butą jeigu aš išvažiuoju. Nu ir inai burbuliuoja ant manęs, kad mes remontą darom, butą tvarkom, bet vis tiek, nu vis tiek su kaimynais reikia sugyventi ne tai, kad gerai, nu, ramiai. Tai va, tai politika tokia, kad labai mes per drąsūs esam, mes maži bet per drąsūs. Ir kas tuos mažus užstos, nu pažiūrėsime.

T: Mhm, o tada tą užsienio politiką paliekant šone, kaip šiaip jum Lietuvoj? Nekreipiant dėmesio į užsienio politiką, viskas kas lieka, ar gerai jums atrodo Lietuva valdoma, ar irgi sakytumėt, kad nelabai?

I: Žinot kaip, aš net nesigilinu, nu, valdoma. Nesigilinu į politiką tikrai. Aš net nežiūriu naujienų, aš ką va pamatau Feisbuke paskaitau. Bet nu, net liečiant mūsų darbą, labai didelis pinigų švaistymas,

nėra tikro šeiminko, kuris paskaičiuotų kiekvieną centą ir galvotų apie savo šalį, o ne tik kad švaistyt pinigų. Pas mus tikrai kad labai daug švaistoma.

T: O kaip jūsų darbe švaistomi?

I: Kaip pas mus darbe švaistoma? Nu, sakykime, kuria naujus etatus, amm...

T: Ten administracijoje kur nors, ar ne?

I: Administracijos kuria naujus etatus, dabar mes žiūrėjom, kurie kainuos per metus 1200 eurų. 1200 eurų. O paskaičiavo, kad vairuotojam vanduo vasarai kainuoja 5000 ir pasakė, čia yra daug. O kad, tada mes atsakėm, o kad jūsų etatai tiek pinigų, pasakė "ne jūsų reikalas". Tai yra nu ta prasme, valdžios problemos, savivaldybės problemos, kam jūs kuriat tuos etatus. Pas mus yra vairuotojų netoli apie du tūkstančius, pas mus administracijoje jau yra du šimtai žmonių, ir jie dar kuriami. Tai mes paskaičiavom, kad dešimčiai vairuotojų yra vienas administracijos darbuotojas, tai čia yra daug, labai daug. Ir nu tiesiog pinigų švaistymas. O, nežinau, aš atėjau dirbt - buvo geriau negu dabar. Viduj, neprižiūrima keliai, duobėti, mes išvažiuojam - duobės ant duobės. Transportas neprižiūrėtas visiškai, trūksta detalių, bet už tai aparatas administracijos toks išpūstas ir jų atlyginimai tokie didžiuliai, kad aišku, kad neužtenka. Ir tas yra ir valdžioj. Dabar susiaurino gatves, mes negalim prasilenkt vieni su kitais. Atėjo kitas meras, nežinia ką jisai darys. Gal jisai plės, plės vėl tas gatves, ir vėl tas pinigų, nu, nereikalingas pinigų švaistymas. O kas liečia ten aukščiau aš net nesigilinu, todėl kad aš nesuprantu ir nesigilinsiu. Aš matau tą, ką matau. Ir aš vat kiek dirbu metų, ir galvoju - važiuoju pagrindine Kalvarijų Vilniaus gatve. Inai duobėta ant tiek, ne tik kad to transporto gaila ir žmonių, bet man gėda prieš žmones, kurie atvažiuoja pažiūrėt į mūsų miestą. Miesto gatves va lopija. Tiesiog tą lopą uždeda ir tiek, ir tą lopą už poros mėnesių pasidaro duobė. Nu mūsų keliai Vilniaus yra tikrai baisūs. Bet nu tam reikia pinigų, bet nu net neįsivaizduoju. Jie gal neturi, jie gal nenori, nu aišku, išleidžiama daug nereikalingiems dalykam. Kaip pas mus įmonėj - nuperka kažkokį tyrimą iš kažkokios įmonės, va kaip valdyti tą įmonę. Nu kam tas tyrimas? Nu paprasčiausiai turi ūkį, nu ir mokykis jį tvarkyt. O ne kažkokia įmonė tau padarys planą kaip valdyti vairuotojus. Nu vienu žodžiu, nežinau, nu blogai. Blogai, nežinau. Mes visi dabar kalbam tarpusavy, nežinau kaip kitur, bet tarpusavy sakom kad taip blogai kaip dabar yra, pas mus nebuvo. Pas mus buvo šeiminkas direktorius, jis suprasdavo, ateina, pakalba su vairuotojais, su darbininkais, o dabar mūsų generalinis direktorius, mes kalbam - jis nežino, pavyzdžiui, kur tas Žirmūnų žiedas, kur sustoja autobusai pietauti. Jis nežino kur jis randasi. Nu tai ką galima pasakyt. Blogai, tikrai blogai. Ir visi galvoja, kaip išspausti iš to vairuotojo. Vat reikia nubaust už tą, už tą, už tą. Bet kad padaryti, nu, normaliai, kad jis galėtų dirbt... Nežinau, nu tikimės, kad bus, bus gerai, nu

bet be profsąjungos nieks nieko tikrai nepasieks. Nežinau, tada pats dirbtum. Atlyginimai turi būt atitinkami, turi būt vairuotojų poilsis užtikrintas, nu, blogai valdoma įmonė ir blogai skirstomi pinigai.

T: Mhm, nu čia įdomiai papasakojot iš to, ką jūs matot.

I: Taip, aš matau, kad nu tiesiog, nu nereikalingas toks vat toks didelis aparatas, kad valdyti tokią įmonę, iš tiek vairuotojų. Čia yra paprastas dalykas. O pas mus tiek tos administracijos yra išpūsta ir dar matėm internete, kad yra etatai, kur yra renkami, ir kad įmonei dar kainuos tai papildomai pinigų. Bet vis tiek paskaičiuotą, kad vairuotojui vat tiek vat vandeniui išleidžiam. Tai nežinau, ar gausim šiemet vandens (juokiasi).

T: (juokiasi) tikiuos, kad gausit. Bet šiaip jum patinka pats darbas ar ne, kaip suprantu? Vairuotoja dirbt?

I: Taip, taip, man patinka. Man patinka, todėl kad, nu mano mama išdirbo labai daug metų, virš trisdešimt, o mano teta - keturiasdešimt du išdirbo toj įmonėj. Ir aš nuo vaikystės kažkaip gyvenau, sakyčiau, kažkokį laikotarpį, mane ten atveždavo, aš ten važinėdavau, tai į darželį nenuveda. Nu ir kažkaip, man patinka, tikrai. Patinka ta atsakomybė, kad aš vežu daug žmonių, aš jaučiuosi, kad aš vat atsakau ir patinka, tikrai patinka vairuot, ypač šiandien. Atėjau į darbą, ankstyvas rytas, sekmadienis, miestas tuščias, bunda po biškį. Ir matai, kažkur bėga vienas žmogus, kažkur vaikšto, pasivaikščirot išėjo vat anksti ryte žmonės. Ir po biškį atsiranda žmonių, oras geras, gražus. Keičiasi miestas labai greitai, kažkur ten išauga nauji pastatai, kažkur rekonstruojama. Daro, nemažai, pasakyčiau, palyginus kai aš pradėjau dirbt, vis tiek daroma miestui daug ką, nu bet vis tiek trūksta matyt lėšų, bet man patinka.

T: Tai ir verta turbūt pakovot už geresnes sąlygas patinkančiam darbe.

I: Nu, yra profsąjunga, mes ir kovojam. Viena tai aš aišku nekovočiau (juokiasi). Jo, yra kas užveda, pas mus yra, mūsų pirmininkas vedlys geras. Tai mes ir einam paskui. Bet jeigu taip vienam kovot, tai aš nesiryžčiau. Tikrai nesiryžčiau. Ginčytis dėl kažko tai, gal neteisybės, būna ir skundų visokių, sakykim, nesąmoningų. Ir jeigu be nagrinėjimo to skundo tave nubaustų, tai būtų kažkaip labai graudu. Nu bet tam yra profsąjunga, jie žino kaip daryt ir ką daryt, nu tai jeigu ką, nu tai kreipsiuosi į juos. O jeigu tu vienas, vienas tu ne karys, tikrai. Tu nežinai, ką daryt ir kaip kariaut, ir tu neturi ginklo. O profsąjunga, inai turi teisininką, inai turi ginklą. Tai va. Su kuriuo gali užduoti. Aišku, jeigu tu esi neteisis, aš pavyzdžiui jeigu kažką padarysiu, pridirbsiu, nu tai aš ir nesikreipsiu. Aš žinau, kad aš kalta, už tai ir nubaust. Bet jeigu yra neteisybė, tai vis tiek aš kreipsiuosi ir tiek. Tam ir

yra profsajunga. Inai yra tavo nugara. Bet kad būtų nugara, turi būt ir kumštis, o tam kumštyje turi būt daug žmonių. Tada jis yra galingas. Bet nu, sunku aišku, bet reikia kovoti, ne tai kad kovoti, reikia savo teises ginti. Mes turim savo teisę į tą, tą, tą, tą. Pagal darbo kodeksą, pagal kažką. Ir dabar už savo teises mes turim ginčytis, kažką daryt. Tai yra jau blogai. Jau blogai, tiesiog kad jie privalo tau tą duoti, ir vis tiek tu turi dar dėl to kovoti. Tas yra. Nu ir sakau, tam yra profsajunga. Eini, žinai, palaikai. Aišku yra žmonių, netgi ir mano pačios, mes streikavom, yra kažkokia baimė, kad tu nenuėini į darbą, tu negauni pajamų. Nu bet vis tiek mes turėjom streiko fondą, iš to streiko fondo gaudavom pinigų. Vis tiek nu ta prasme, ir kada dauguma žmonių mes susirenkam ir pradedam vienas kitą palaikyti, mes jaučiamės jėga. Mes jaučiamės jėga. Mes gi nieko neprašom neteisėto, kad duokit mum nežinia ko. Mes norim normalių darbo sąlygų, normalių santykių tarp darbdavio ir darbuotojų. Sąžiningų. Tai va.

T: Gerai, tai čia kaip ir viskas buvo, ką norėjau paklaust, nebent dar jum gal atrodo, kad kažko svarbaus gal nepaklausiau, ką norėjot pasakyt?

I: Nežinau, aš jum pasakiau, kad profsajunga yra mūsų nugara. Mūsų nugara už kurios tu gali pasislėpti, jeigu pas tave iškilo problemos. Bet kad ta nugara būtų stipri, mes turim nu visi būt kartu ir visi ją palaikyt. Tada mes kažko pasieksim, o taip vienas tikrai...

T: Ne karys.

I: Ne karys ir būsi sulaužytas ir tylėsi ir dirbsi tiek, kiek tau lieps.

T: Tai gerai, tai aš jau jus truputį ilgiau užlaikiau, nei žadėjau.

I: Nieko. Gerai, norėjau jum padėt.

T: Labai labai padėjot tikrai, labai įdomu buvo ir smagu, kad jūs taip kovingai nusiteikus.

I: Nu ką daryt, reikia. Žinau, kad kuo daugiau tokių žmonių, tuo mes oriau gyvensim. Nu išsireikalausim sau to oraus elgesio. Kad nu aš dirbu savo darbą sąžiningai, aš noriu sąžiningai kad ir elgtųsi su manim darbdavys, o ne tai kad išnaudotų.

T: Mhm, taip, linkiu kad viskas gerai sektųsi jum darbe, tai tikrai labai ačiū, labai padėjot man ir smagu buvo pasikalbėti.

I: Gerai, sėkmės jums moksluose.

T: Ačiū, tai gražaus jums vakaro. Iki.

I: Iki.

13-as interviu

Interviu numeris: 13.

Informantas (-ė): Dominykas, vairuotojas, 42 m..

Profesinė sąjunga: „Viešojo transporto vieninga darbuotojų profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: nuotolinis interviu, Facebook Messenger, Vilnius

Interviu data: 2023-04-25

Interviu trukmė: 18 min. 28 s.

Pastebėjimai: informanto kalba ne visada taisyklinga, kalbama su akcentu

Tyrėja: Sveiki

Informantas: Laba diena.

T: Tai ačiū labai, kad sutikot pasikalbėt, labai didelė čia man pagalba bus.

I: Tikiuosi, ką nors padės.

T: Tai aišku, kad padės. O šiaip gal teko jau anksčiau duoti kokį intrviu, nes žinau, kad dabar vairuotojai populiarūs.

I: Na žmonai teko porą kartų duot, man tai ne, pirmą kartą.

T: Mhm, nu čia mano toks paprastas, ne koks nors žiniasklaidai, tai galit tikrai drąsiai jaustis, čia niekur nenueis.

I: Supratau.

T: Tai galim turbūt ir pradėt ar ne?

I: Galim.

T: Gerai, tai aš čia dar tokią įžangą turiu pasakyt. Tai kaip rašiau jau jums žinute, aš esu Vilniaus universiteto studentė, studijuoju, mano programa vadinasi Šiuolaikinės politikos studijos ir aš domiuosi Lietuvos profsąjungom ir rašau savo baigiamąjį darbą apie tai. Tai kadangi pas mus narystė profsąjungose yra viena žemiausių visoj Europoj, tai aš tyrinėju, ką apie profsąjungas galvoja tie žmonės, kurie vis dėlto nusprendžia prisijungti prie jų. Tai prieš pradedant dar turiu pasakyt, kad interviu mūsų yra anoniminis, jūsų vardas ir pavardė niekur nebus užrašyti, niekur

nebus viešinami ir kad tai, ką pasakysit, naudosis tik tai tame savo darbe. Ir dar turiu paklaust, ar sutinkat, kad darysiu mūsų pokalbio garso įrašą?

I: Taip, galit daryt.

T: Gerai, tai ačiū labai. Tai tada pradžiai gal galėtumėt trumpai prisistatyti, tai pasakyti kiek jums metų ir kuo užsiimat dabar?

I: Esu [informanto vardas ir pavardė], man keturiasdešimt du metai, dirbu troleibuso vairuotoju.

T: Mhm, o jau ilgą laiką?

I: Jo, penkiolikti metai.

T: O ir profsąjungos nariu nuo pat pradžios esat, ar vėliau prisijungėt?

I: Po metų kažkur tai prisijungiau. Po to ten, po poros metų pakeičiau profsąjungą į kitą, nes pas mus VVT ten keturios profsąjungos buvo tada, dabar trys, vienos nėra. Tai va, pakeičiau profsąjungą, na ir va taip, iki šiol profsąjungoj.

T: O gal tada galėtumėt papasakot, kaip nutiko, kad jūs į profsąjungą įstojot? Ar jus ten kažkas pakvietė, ar kažkas nutiko galbūt, dėl ko reikėjo profsąjungos pagalbos?

I: Ne, nenutiko, ten tiesiog vat kaip ateina naujas darbuotojas, tai ten profsąjungos atstovai ateina ir tiesiog ten vat pakviečia prisijungt.

T: Tai jūs lūkesčių kažkokių neturėjot prieš stodamas kaip suprantu?

I: Jo, neturėjau, tada dar buvau jaunas tai išvis man nelabai rūpėjo ten, dabar gal daugiau. Tada tai pakvietė ir įstojau ir viskas.

T: O pasakytumėt, esat aktyvesnis narys ar nelabai? Pavyzdžiui ar tame streike dalyvavot, kur vyko?

I: Nu aš nedalyvavau, aš dirbau. Ten kai skirstė, kas nori dirbt, o kas streikuoja, nes ten reikia vis tiek, kad žmonės važiuotų, tai aš dirbau, aš nedalyvavau streike.

T: O ten tos kitokios akcijos kur buvo anksčiau dar? Tas prie savivaldybės toks mitingas?

I: Ten irgi nedalyvavau, nes šitos vat profsąjungos jos tokios uždaros pas mus ir jie tarp visų darbuotojų mažai komunikuoja. Ir ten būna kad vat į mitingą dažniausiai eina ten lyderiai tų profsąjungų ir ten, jie ten neperspėja, pavyzdžiui, ten eilinių narių, kad ten kažkas tai vyks. Mažai komunikuoja. Ten būna ir pats prie tų lyderių prieini, ten ko nors paklausi, tai jie ten patys sako,

mes nežinom, tai tas, tai tas. Tai va taip va. Eik tu iš čia, mes ten nieko nežinom. Tai toks va požiūris tų profsajungų, jos tokios silpos, bestuburės ir nežinau. Tiesiog laikiu kažkokių tai geresnių laikų, gal pasikeis kas nors. Ten vat, norisi kad ten būtų kaip Europos Sąjungos valstybėse stiprios profsajungos, pas mus tai jos tokios, nežinau. Labai silpnos. Jos vat, atrodo, kad jos susikūrusios tam kad gal kokias ten subsidijas gautų ten iš savivaldybės, pavyzdžiui, kaip mūsų profsajunga, ir viskas. Ir jos geruose santykiuose su darbdaviu, ir ten stipriai nieko neklausia pas darbdavį ir viskas, va tokios jos, labai, žinot, labai silpnos. Nu mano tokia nuomonė.

T: Mhm, o jūs anksčiau irgi buvot profsajungų narys savo ankstesniuose darbuose, nes čia kaip suprantu ne pirmas darbas?

I: Ne, kituose ir nebuvo tokio dalyko kaip profsajungos išvis.

T: Ai šitaip. Mhm, o kaip jums atrodo tada kodėl Lietuvoj tokios tos profsajungos pas mus, kaip jūs sakot dabar, kad silpnos.

I: Gal kad jauna valstybė, gal aš galvoju. Čia vat viena priežastis. Kita gal... Nežinau, gal mentalitetas mūsų kažkoks dar sovietinis, kad aš geriau ten kokį pinigėlį gausiu ir tylėsiu, nieko nesakysiu, niekur nelysiu.

T: O aš dar norėjau pasitikslinti, jūs esat toj pagrindinėj profsajungoj, ar ne, ten toj didžiojoj?

I: Ne, aš toj mažesnioj.

T: Ai, o kaip inai ten tiksliai vadinas tada?

I: Aš vat užrašiau net, viešojo transporto vieninga darbuotojų profesinė sąjunga. Nu tokia ten maža, atrodo, apie trisdešimt narių.

T: Mhm, o kaip čia gaunas tada, kad keturios ar penkios yra profsajungos pas jus? Jos skiriamos tarpusavy kažkuo? Kodėl vieni prie vienos jungias, kiti prie kitos, kaip ten gaunas?

I: Nu suprantat, dėl kažkokių tai pažinčių, ten vat draugai, kažkokie ten pažįstami susirenka, tokiu pagrindu. Ir toks vyksta perviliojimas, vat pavyzdžiui, ta vat pati didžiausia profsajunga, tai jų atstovai vaikšto, pervilioja, vat sako atėik pas mus ir taip va renka narius.

T: Mhm, supratau. O kaip tada įvardintumėt privalumus kažkoku, kokius jūs gaunate iš narystės tenai?

I: Na, nežinau, ten pavyzdžiui, būna, kad ten padeda jeigu ten vat kokios problemos kyla, jeigu ten žmogus ten gal išgėręs ateina į darbą, dar ką nors. Tai vat, ir kaip ta profsajunga geruose

santykiuose su darbdaviu, tai tas atstovas ten nueina pakalba ir jie taip draugiškai viską išsprendžia, tai va taip. Jeigu tu nebūsi profsajungoj tai tu jau būsi tada vienas ir tau ten niekas nepadės. Darbdavys tik tau gal padės, jeigu jis geranoriškas bus.

T: O šiaip darbo sąlygos kažkuo geresnės yra profsajungos nariam ar tokios pačios kaip ir nepriklausantiem?

I: Ne, nes ten daug ir nepriklauso kas, tai manau kad tokios pačios.

T: Mhm, o šiaip tas streikas kai vyko tai jūs palaikėt ta idėjinę prasme?

I: Nu taip aišku palaikiau, nes norėjosi ir didesnių atlyginimų ir sąlygų geresnių. Tai vat toks didelis plusas, kad tikrai ta didžioji profsajunga ėmėsi tokių streikų ir viską, kad pagerinti sąlygas. Jo, palaikiau.

T: Ir ten aš kaip suprantu, ta kolektyvinė sutartis, viskas kas joje numatyta, tas galioja visiem vairuotojam, ne tik ten tos vienos profsajungos nariam?

I: Jo, visiem, po to viduj visos profsajungos turėjo pasirašyt tą sutartį kolektyvinę. Buvo irgi tokių niuansų, kad viena profsajunga iškart pasirašė viską, kita profsajunga, ta didžioji, nesutiko, o mūsų iškart pasirašė. Tai va konfliktų buvo tarpusavy tarp profsajungų.

T: O kaip jūs tada asmeniškai galvojat likti toj profsajungoj ar išeiti, nes jeigu taip sakot, kad labai kažkokios didelės naudos nėra, o tą nario mokesť mokėt reikia, ar ne, tai kaip galvojat, kas jus laiko tenai?

I: Nu aš toks idėjinis žmogus, tikiu, kad viskas keisis į gerą pusę, kad stiprės profsajungos. Laukiu.

T: O kaip jum atrodo tada, kodėl profsajungos svarbios yra visai visuomenei, kad sakot idėjiškai palaikot ir tikitės, kad bus stipresnės. Kaip jum atrodo, kokią jos naudą duoda mum?

I: Nu profsajungos, jos, kaip sakoma kovoja už darbuotojų teises, man tas patinka. Nes darbuotojas visada silpnesnė grandis ir darbdavys, jis stipresnė grandis, ir jo, tikiu, kad jos stiprės ir labiau kovos už žmonių, darbuotojų teises. Dabar to ten tokio nėra palaikymo stipraus, bet galvoju, kad keisis ateityje.

T: O jūsų, na, žmona žinau, kad irgi yra profsajungos narė, o vat kiti - draugai, šeimos nariai, irgi priklauso profsajungom ar ne?

I: Na, ne, nes vat kiek žinau jų darbuose išvis jų nėra, profsajungų.

T: Mhm, o kaip tada jie reaguoja į jūsų narystę profsąjungoj, jeigu kalbatės apie tai? Ar kažkas čia neutralaus, nesvarbaus, ar kažkokią turi nuomonę?

I: Na taip, vieni išvis pirmą kartą tokį dalyką girdi, kiti ten nesupranta kas tai išvis. Toks kažkoks silpnas supratimas dar žmonių. O tokie labiau išsilavinę pažįstami... Vat, kai mažiau išsilavinę, paprasti darbininkai, jie ten kai kurie net nežino, kas tai reiškia.

T: Mhm, o ar tenka susidurt su kokiais žmonėm, kurie neigiamai labai žiūrėtų į profsąjungas. Ar gal darbdavys, gal iš jo kažką jaučiat, kad nemėgsta profsąjungų?

I: Nu ne, mūsų darbdavys tai jis toks, sakau ji palaiko tokius gerus santykius su profsąjungom, tai atrodo jis normaliai reaguoja.

T: Mhm, tai dar tada norėjau paklaust apie jūsų tarpusavio santykius su kitais profsąjungos nariais. Ar profsąjunga kažkaip suartino jus, gal padėjo susipažint su kitais kolegom? Kaip tas jūsų vidinis gyvenimas?

I: Na, ten, kaip ten, kokių susirinkimų retai būna, mes susitinkam retai, ten va tokie būna profsąjungos baliai kai kada, susirenkam, pasėdim, pakalbam.

T: O kažkokių veiklų bendrų neorganizuojat? Kokių švenčių ir panašiai?

I: Nu tai va tokios va šventės, tokie vakarėliai ten porą kartų per metus būna. Taip porą kartų per metus susitinkam.

T: Mhm tai dar tada norėjau kelis tokius bendresnius klausimus, jau nebe tiek su profsąjungom susijusio, bet ar jūs save laikytumėt aktyviu piliečiu? Einat į rinkimus visada, domitės politika ir panašiai?

I: Na taip, galėčiau save taip pavadint, einu į rinkimus, domiuosi politika.

T: Tai čia gal kažkiek susiję ir su ta profsąjungos veikla gal, ar čia kažkas atskiro?

I: Taip, dėl to aš irgi ten, matau kažkokią tai vat naudą iš to.

T: O dar norėjau paklaust ar turit pavyzdžiui kažkokią politinę partiją kurią palaikytumėt visada ar nelabai, ar kiekvieną kartą žiūrit iš naujo vis?

I: Aš toks liberalas esu, tai kažkaip visada liberalus palaikau. Liberalių pažiūrų esu žmogus.

T: Jo, tai nežinau, tai čia kaip ir tiek buvau pasiruošus, ką norėjau paklaust, nebent dar jum gal kažkokių minčių kilo? Ar nežinau, koks nors bendras jūsų įspūdis, apie profsąjungas, kažkokia pagrindinė žinutė, ką norėtumėt pasakyti?

I: Na, tikiu į geresnę ateitį, kad jos keisis, stiprės ir nuo to bus darbuotojam tik geriau. Nu norėčiau, kad jos va tokios stiprios taptų, kaip Prancūzijoje pavyzdžiui, tai matai ir pavydi, kad jos va tokios stiprios. Gal tiek būtų.

T: Mhm, o jums šiaip darbas pats patinka jūsų, ar ne, vairuotoju dirbt?

I: Jo, patinka, patinka vairuot.

I: Tai planuojat ir likti, nėra kažkokių minčių kur nors kitur pabėgti?

I: Nu minčių kyla gal kokiu verslu užsiimti, galvojam su žmona.

T: Tai gerai, daugiau ką nors pridurt nebenorit?

I: Ne, viskas turbūt.

T: Gerai, tai ačiū labai tada jums, pagalba tikrai labai didelė, tai ačiū, kad skyrėt laiko man.

I: Tai ačiū jums, laimingai.

14-as interviu

Interviu numeris: 14.

Informantas (-ė): Justina, vairuotoja, 47 m..

Profesinė sąjunga: „Vilniaus viešojo transporto darbuotojų profesinė sąjunga“

Interviu atliko: Aušra Januškevičiūtė

Interviu vieta: nuotolinis interviu, Facebook Messenger, Vilnius

Interviu data: 2023-04-29

Interviu trukmė: 48 min. 35 s.

Pastebėjimai: -

Tyrėja: Tai kaip rašiau jau jums žinute, mano vardas Aušra, aš esu Vilniaus universiteto studentė ir studijuoju programoj Šiuolaikinės politikos studijos ir domiuosi Lietuvos profsąjungom ir taip pat rašau savo baigiamąjį darbą apie jas. Tai kas mane sudomino, tai kad Lietuvoj narystė profsąjungose yra viena žemiausių visoj Europos, ir aš tyrinėju tada ką apie profsąjungas galvoja tie

žmonės, kurie vis dėlto nusprendžia prisijungti prie jų. Tai, taip, tai turiu pasakyti, kad mūsų interviu yra anoniminis. Jūsų vardas ir pavardė niekur nebus užrašyti, niekur nebus viešinami, ir tai ką pasakysit, aš naudosis tik tai savo darbe. Ir dar turiu paklausti, ar sutinkat, kad darysiu mūsų pokalbio garso įrašą?

Informantė: Gerai, sutinku.

T: Ačiū labai. Tai tada gal pradžiai galėtumėt trumpai prisistatyti, pasakyti kuo užsiimat šiuo metu gyvenime ir ką anksčiau gal veikėt, kokie darbai buvo?

I: Tai aš šiuo metu dirbu Vilniaus viešajam transporte, prieš tai dirbau tolimojo susisiekiimo traukinių palydove. Bet nuo pat mažens, dar iš mokyklos laikų, norėjau būti troleibuso, arba kosmonaute arba troleibuso vairuotoja. Tai viena svajonė išsipildė, troleibuso vairuotoja tapau. Kosmonaute - ne. Bet bendrauju su galaktikom, su mėnuliu, veikia mane labai mėnulis. Nu o šiaip tai, toj pačioj įmonėj, dvidešimt kelis metus ir viskas sekasi puikiai.

T: Tai labai smagu girdėt, kad savo svajonę išpildėt, tai gal galėtumėt tada papasakot, kaip atsidūrėt profsajungoj? Kokia ta istorija buvo?

I: Istorija tokia, kad čia toj profsajungoj, ne šitoj, bet bendrai profsajungoj aš gal nuo pat pirmų darbo dienų, nu gal ne nuo pirmų, bet... Nes kadangi buvo gal kokia mada, gal tos profsajungos daugiau įtakos turėjo, kažkaip tai... Sakau, jau daug daug metų esu profsajungoj. Vos ne, nu sakau, nuo darbo pradžios, galima sakyti. Kadangi vėliau atsirado daugiau profsajungų, atsirado lyderių, didesnių, mažesnių, nu va taip ir suskilo viskas ir pasidalino. Kiekvienas būrėmės kur jautėme, kad gali būt geriau, kokioj profsajungoj. Kur daugiau žmonių, daugiau narių. Kur kažką tai profsajungos pirmininkas gera daro žmonėm, va taip. Tai aš išbuvau, dabar esu gal ketvirtoj. Nes šitos mažos ir įtakos neturėjo nei darbdaviui, nei kolektyvines sutartis pasirašyt, nei sprendimus priimt. Nu tai po truputį byrėjo, byrėjo ir subyrėjo. Dar liko pas mus troleibusų parke trys. Bet viena tokia merdinti jau. Ne, dvi mūsų liko. Viena merdinti, kita dar gyvuojanti. Tai šita jau planuoja prisijungt prie mūsų didžiosios profsajungos. Tai profsajungoje aš kaip ir gyvenu (juokiasi).

T: O tai ar prisimenat tą įstojimo momentą, kaip ten buvo? Ar jus pakvietė, ar jūs pati susiradot tą profsajungą?

I: Nu nelabai pamenu, bet matyt, kad tikriausiai kvietė. Profsajungos vis tiek gerą įtaką daro darbuotojui ir, kaip sakant, gerą, negerą daro darbdaviui. Todėl kad vis tiek profsajungos yra stiprios, turi būt stiprios, kad darbdavys, kad ir bijotų jų, kabutėse jų bijotų, profsajungų. O jeigu pirmininkas profsajungos geras, tai čia yra labai gerai, čia yra saugumas būt profsajungoj, ir nu,

saugu, tiesiog žinai, kad tave, tau padės, užtars, išspręs visas problemas. Nu aišku ne visas, jeigu tu ten išgėręs išėjai į darbą, tai čia jau niekas to neišspręs, jau čia pats esi kaltas. O šiaip profsajunga, dabartinė mūsų profsajunga labai stovi už darbuotoją, labai. O dar prieš tai mes važiuvom į Briuselį, į visos Europos profsajungų suvažiavimą, nu ne suvažiavimą, bet kaip suvažiavimas, didžiausia eisena buvo. Ir Lenkijoje buvom, Solidarumo profsajungos irgi buvo labai didelis suvažiavimas profsajungų. Taip kad ir kelionių dar buvo tame mano buvimo profsajungoj laike.

T: Mhm, tai labai smagiai skamba. O jūs gal esat kažkokia tarybos narė, ar ne, ar paprasta narė?

I: Ir ankstesnėje buvau, ir dabar, pas Algirdą Markevičių, esu tarybos narė. Neseniai, neseniai, va dabar po visų tų streikų, kur dalyvavom streike, pamatė mano aktyvumą. Jie ten turėjo savo stiprią valdybą, tai vienas išėjo, tai Algirdas pakvietė mane. Tai dabar esu, nu, sakykim nuo sausio mėnesio, valdybos narė.

T: Ai valdybos, atsiprašau.

I: Jo, valdyba ten vadinasi.

T: Tai tuo valdybos nariu tampama kažkaip labiau pasireiškiant, aktyviai dalyvaujant? Ir pakviečia tenai būti?

I: Taip, taip, tai sėdėsi, niekur... Tik tai nario mokesį mokėsi, ir nu, gerai tas yra, bet kai kažką tai padėdi, patari, palaikai, savo žodį pasakai, kažkokį tai pasiūlymą duodi, tai aišku, jau atsižvelgia. Kaip ir visur, gerai dirbi - ir premiją moka darbdavys, blogai dirbi - nieko nemoka.

T: O kiek ten yra narių iš viso, toje valdyboje?

I: Oj, žinokit, net nežinau, kiek jų yra, valdybos narių. Tikrai nesigilinau, nežinau. Bet dabar buvo, čia balandžio 14-ą buvo valdybos susirinkimas, tai buvo gal apie penkiolika, gal ne visi dalyvavo, nežinau. Bet nežinau skaičiau, tikrai nežinau kiek. Čia jau pirmininkas ir sekretorė žino.

T: Jo, tai dar norėjau paklaust, kokias jūs matytumėt pagrindines naudas, ką gaunat iš profsajungos asmeniškai. Na jau minėjot, kad saugumas yra, bet gal dar kažkas?

I: Tai punktai, kurie pagal kolektyvinę sutartį. Ten poilsis, nu, aš dabar neišvardinsiu, bet kolektyvinė sutartis galioja profsajungos, inai yra kolektyvinė sutartis, tai kas galioja ne nariams, o visa kita kolektyvinė sutartis galioja profsajungos nariams. Apdrausti profsajungos nariai yra ištisus metus ir dvidešimt keturias valandas per parą. Draudimas nuo nelaimingų atsitikimų, nuo onkologinių ligų. Va kaip pavyzdį pasakysiu, spalio mėnesį vienai kolegei mūsų nu onkologinė liga buvo, darė operaciją. Ir draudimas išmokėjo tūkstantį eurų. Prieš tai mano draugė buvo, nugriuvo

nuo kėdės ir susilaužė ranką ir koją, bet čia buvo dar litai, jai išmokėjo draudimas pusantro tūkstančio litų. Čia yr ava šitas labai gerai. Moka pavyzdžiui septyniasdešimt metų, šešiasdešimt, penkiasdešimt, moka piniginę išmoką. Kas dar tenai, oj dabar nebeprisimenu staigiai. Ai, nu pavyzdžiui, jeigu žmogus ilgai sirgo, tris, keturis mėnesius, pašalpą išmoka, atsižiūri pagal ligą, pagal laiką, šimtą, du šimtus eurus išmoka pašalpą profsajunga iš savo lėšų. Kadangi mokam mokesčius. Va dabar pervedinėju 0,6 procento nuo pajamų mokesčio deklaruotų, nu va iš tos sumos ir sumoka išmokas, pašalpas, premijas tokias vienkartinės jubiliejau proga. Naudos yra. Naudos yra vien dėl to, kad būsi apsaugotas. Vis tiek profsajunga, kiek buvo atvejų, kad žmonėm nebemokėjo darbdavys šitų, švenčių proga, nu, jubiliejų proga, padavė į teismą, prisiteisė ir gražino tuos pinigus už praėjusį laikotarpį, kad teismas priteisė, kad turi būt išmokėta, pagal kolektyvinę sutartį. Tai vis tiek profsajunga padaro savo darbą. Aš jau raginau visus stot, tas vienas procentas nuo uždarbio nėra daug, bet naudos tikrai yra daug.

T: O jum teko asmeniškai kažkuo naudotis, gal buvo kažkoks eismo įvykis ar kažkas, kad irgi būtų reikėję profsajungos pagalbos?

I: Eismo įvykio ne, eismo įvykis dabar pagal mūsų kolektyvinę sutartį, yra kad jeigu reikia remontuoti, anksčiau mokėdavom mes, nu ne visą sumą, bet didelę dalį, o dabar viską apmoka įmonė. Čia pagal kolektyvinę profsajungos sutartį, apmoka. Ne, man nebuvo tokių. Kovo 8-osios proga, gavau dovanų kuponą. Vat jubiliejaus dar nebuvo man, aš pas juos trys metai esu, šitoj profsajungoj, man jubiliejus jau buvo praėjęs, taip kad negavau dar jubiliejaus proga. O šiaip tai ne, tik tiek kad kovo 8-osios proga, o daugiau ne, daugiau tik kad kai streikavom, mokėjo mum 40 eurų į dieną iš profsajungos biudžeto, iš profsajungos lėšų, mums mokėjo po 40 eurų į dieną kai streikavom. Kadangi darbdavys nemokėjo, kad neturėtume nuostolių, vis tiek mes 18 dienų nedirbom, tai profsajunga sąžiningai visiem pervedė už kiek dienų streikavom, visus pinigus tiek ir pervedė. Taip kad profsajunga yra labai geras dalykas, tikrai. Tik kad žmonės ne visi supranta. Ai čia žinot kaip, kas surišta su pinigais, kad kiekvieną mėnesį po 20 eurų atskaitys, o nieko nedaro. Nu tai vieniems atrodo, kad nedaro, kitiems atrodo, kad labai daug ką daro. Kiekvienas turi savo nuomonę ir savo įsivaizdavimą.

T: Mhm, o manot, kad čia pinigai pagrindinė problema yra, kodėl kiti žmonės nesijungia? Gal mąstymo irgi kažkokia?

I: Nu aš nematyčiau jokios problemos, nu esi profsajungos narys ir esi. Nu nesikišk niekur, jeigu tu nenori kad tave ten matytų, girdėtų, ar tu neturi ką pasiūlyt, nu bet tu būk. Čia reikalingas yra skaičius žmonių. Kuo didesnė profsajunga, tuo stipresnė. Jūs pati sakėt, kad mažiausios

profsajungos Europoj. Tai viskas priklauso nuo žmonių skaičiaus. Bus vienas žmogus, nu kas čia per profsajunga, nieko. Bus tūkstantis žmonių, čia jau galinga profsajunga yra. Ir darbdavys, ir darbo inspekcija, ir teismai vis tiek atsižvelgia į profsajungos ir dar ginčų komisijos labai ateina profsajungai į pagalbą, tikrai. Kiek mūsų darbdavys yra pinigų sumokėjęs, už teismus, pralošęs teismus. Jisai paduoda į teismą profsajunga, o profsajunga atgal darbdavį paduoda, nu ir va toks tampymasis gaunas ir gale darbdavys pralošia, profsajunga laimi. Bet kodėl neina, aš nežinau, man tai atrodo tik piniginiai, tik piniginiai, daugiau niekas negali būt.

T: O žinot dar kaip pas mus Lietuvoj gal yra toks truputį neigiamas požiūris į profsajungas, kad būna, kad sako kad čia kažkas iš sovietmečio, ir kad čia vat šiais laikais nebereikalingas toks dalykas, tai vat ką jūs į tai atsakytumėt?

I: Nu nežinau, man tai net minties tokios nekilo, bet gal kiti taip ir mąsto. Bet svarbiausia kad tie, kurie nėra profsajungoj, šaukia balsu garsiausiai "va, kokie", jie nepatenkinti sprendimai įmonės vadovų. "Bet tai kodėl profsajunga nieko nedaro?". Nes nebūnant profsajungoj, tu negali priekaištus profsajungai reikšt, tu gi nežinai, ar daro, ar nedaro. Bet vat šaukia, kad profsajunga nieko nedaro. Taip kad nežinau, jų mastymo nežinau, nežinau. Pradėt aiškint, aiškini, kalbi su jais, "oj, o kas man iš to nauda", nu ir pradėk vardint tas naudas. Nauda, jau kad tu būsi profsajungoj, kad tu būsi saugus, apsaugotas, apgintas, užstos tave prieš darbdavį. Dabar pas mus taip yra, tas darbuotojas, sakau ne darbuotojas, o darbininkas, mes gi darbininkai esam, taip suspausti, taip mus seka, tai mus stebi, mus bauduoja. Pavėlavom - negerai, atvažiavom anksti - negerai. Kažką prispaudėm, nors nekaltas - negerai, prie šaligatvio blogai privažiavai, vėl vairuotojas kaltas. Nu visom prasmėm vairuotojas kaltas. Sugalvojo taškus, dabar seka mus, nu ar kultūringas aptarnavimas. Ar laiku išvažiavom, ar nenukrypom nuo maršruto, nors nukrypt nuo maršruto negalima. Yra valdymo centas, kuris duoda tą nukreipimą, pavyzdžiui, avarija yra, čia aš galiu pasakyt, prie Petro ir Povilo bažnyčios, kur aš važiuoja. Man skambina, [informantės vardas], važiuok pro Žaliajį tiltą, Šeimyniškių, tenai išvažiuosi, Gerai, važiuoju. Aš gi pati negaliu pakeist maršruto. Pamatė, kad reiškia kažkur tai nukrypimas, vairuotojai, kodėl tu ten nuvažiavai. Nu bet tai yra pas mus kelialapiai, ir kelialapy reikia užrašyt, kad valdymo centras nukreipė tokią ir tokią valandą ten ir ten. Čia gi ne vairuotojo kaltė, kad jis neužrašė, o kai tikrina kelialapius pamatė, aha, vairuotojas kaltas. Labai mus spaudžia, labai, labai. Tiesiog eini į darbą ir kažkaip toks įtemptas, aš jau pati, aš tokia karštakošė esu, žemaitė, kaip ir jūs, ar ne?

T: Jo (nusijuokia).

I: Aš iš Telšių.

T: O, tai netoli visai, aš iš Mažeikių.

I: Nu, aš mačiau profily, pasižiūrėjau. Sėdžiu ir pati dabar paskutinėm dienom, ir [informantės vardas], ramiai, ramiai, ramiai, nesinervuok, nesinervuok (juokiasi). Aš save taip raminu, nu kad kuo tai nepakliūt. O pakliūsi, iškart per pinigine, nuima procentų, nuima balus, ir už tuos balus nuskaičiuoja algą ir mažesnis atlyginimas. O profsajunga nu žiūri, gal kartais ir darbdavys neteisingai kažką, arba galima išsikviest tą, kuris parašė skundą, galima išsikviest, pasikalbėti, jeigu eis žmogus. Gal negerai jisai parašė. Būna taip: vat, dabar ženkliukai, nuskanavo su telefonu, įvertinkite darbą, 6, 7, 8 įvertinkite troleibuso darbą. Aš nežinau, kaip jis įvertins. Jis gali prirašyt ten bala žino ką. Kad vairuotoja sėdėjo trumpu sijonėliu, vairuotoja valgė saldainį, taip, ir tokius skundus gaunam. Vairuotoja neišplovusi plaukų, taip. Tai čia mes kaip ant podiumo turim atrodyt (juokiasi).

T: Aha, nors atrodo sunku ten pamatyt jus labai.

I: Kas nori, pamato. Kas nori, pamato. Nu bet žinot, dabar labai visi užsiėmę telefonais. Būna įvykių, visokių situacijų kely, gal matėt, prieky sėdi, prie manęs netoli sėdi: "o kas buvo, ne, nemačiau". Vienam darbuotojui buvo pervažiavo koją. Jam nukrito srovės imtuvai, išėjo pastatyt, važiavo mašina, nu jis gatvėj stovėjo matyt, reikėjo išeit į kitą eismo juostą jam srovės imtuvus sutvarkyt. Atvarė, pervažiavo koją, ir nuvažiavo. Ir sakė mojavau, nes jis iškvietė policiją. Atvažiavo policija, surašė aktą, sako, kaip tu vaikščioji. Nu nieko, sako, pats kaltas. Sako, greitosios nekvietai? Ne, sako. Sako, nu dabar turi dokumentus, turi policijos kvietimą, jeigu ką, nes nu maža ką, dabar neskauda, o paskui gali ištint. Ne su dviračiu pervažiavo, su lengvosios mašinos ratais. Nu va, o sakau, tu su žilete buvai, kadangi mes turim būt su šviesą atspindinčiom žiletėm, taip, sako, ir su žilete, ir avarinį įjungiau, šitą, signalizaciją, vakare, tamsu jau buvo. Jie nemato mūsų. Taip kad visokių atvejų būna.

T: Nu jo čia darbas tikrai ne iš saugiųjų.

I: Ne, ne, ne, oj, vienai net koją amputavo. Bet seniai, jau seniai inai. Trenkėsi su mašina, išėjo taip pat srovės imtuvų užstatyt, atlekė mašina trenkėsi, ten jai matyt gangrena prasidėjo ar kažkas, kad reikėjo koją amputuot.

T: Oj, nu siaubas.

I: Taip, būna visokių atvejų. Retai, aišku, retai, bet pasitaiko, kaip ir visur.

T: Mhm, tai gal tada prie tokių gražesnių dalykų grįžtant...

I: Aš jau taip įsivažiavau (juokiasi).

T: Tai jau daug pasakėt, kokios naudos gaunat iš profsąjungos, bet gal dar yra kažkokių neapčiuopiamų tų naudų, pavyzdžiui, bendruomenė, gal vat su kolegom suartino?

I: Taip, taip, yra poilsis, yra nameliai Palangoj, Šventojoj. Yra prie pat Paberžėje nameliai, ten Kalėdų vakarėliai, susitinkam boulinge, žaidžiam. Yra tų tikrai, suartina labai. Mes dabar vien per streiką, kai streikavom, labai suartino, labai. Taip tai mes kiek, pasimatom pietų pertraukoj, ir tai vienas kitas. Į kabinas, sėdim ir važiuojam. Ypač vasarą dar labiau išeinam į lauką, o kai žiemą šalta, niūru, tai mes taip ir sėdim kabinose va taip aštuonias valandas, toks vienišas vilkas esi. O profsąjungos yra tikrai labai tikrai toks bendravimas. Ir per messenger'į yra grupė, susirašinėjam, visus sprendimus darom, įkeliam, įkelia pirmininkas ką daro, kokius raštus rašo į savivaldybę, dar ten darbo inspekcijai, darbo komisijai. Labai bendraujam, tikrai. Nori - suranda, kas yra bendraujantys, suranda tą bendravimą, ir pats prašo, kažką tai pasiūlo. Bendravimas yra, yra.

T: Tai turbūt ir smagiau dirbt, kai su kolegom artimesni kažkokie santykiai?

I: Taip, taip, ir važiuojant jau pasimojuojam, su autobusais, anksčiau kažkaip to nebūdavo.

T: Aha, aš pastebiu šitą žinokit, kad matau, kad pamojuoja vieni kitiem prasilenkdami.

I: Jo, anksčiau mes ir autobusai buvom kažkaip ir priešai tokie. Jie sau, mes sau. Nes anksčiau buvo autobusų parkas ir troleibusų atskirai, net talonai, ir finansai. O dabar kai mus sujungė, bet vis tiek jie atlyginimą daug didesnį gaudavo už mus, bet paskui jau čia kai prasidėjo visas tas profsąjungų sujudimas Algirdo Markevičiaus, jau suvienodino, mes jau gaunam vienodai, vienodai vežam keleivius, tuos pačius žmones. Mano keleivis perbėga į autobusą, autobuso keleivis pas mane. Ne, reiškia jie didesnį atlyginimą gauna, mes mažesnį. Tai dabar jau visi vienodai. Nu sakau, toks kolektyviškumas jautėsi.

T: Mhm, o kaip dar pasakytumėt kokia apskritai iš profsąjungų nauda, ne tik jum, ne tik nariam, bet ir visai visuomenei? Kodėl reikalingos yra profsąjungos apskritai?

I: Kaip čia dabar pasakyt. Nu nežinau, visuomenei. Tas pats tiek man, tiek kitam žmogui, kitoj organizacijoje, nu reikalinga yra, naudinga. Todėl kad profsąjungos eina už darbo žmogų. Ir mes kai streikavom, mus labai palaikė. Labai. Keleiviai, tie patys keleiviai, kurie neturėjo normalaus susisiekimo, jie kokias žinutes rašė, kokius palinkėjimus rašė, kad palaiko profsąjungą, palaiko pirmininką. Taip kad čia matyt ne tik mums naudinga, ir žmonėm, ir visuomenei mato, kad tikrai profsąjunga yra veikianti ir daranti gera. Man taip atrodo.

T: O šiaip tada kaip jum susidarė įspūdis, kiek profsajungos Lietuvoj turi galios kažkokius pokyčius daryti ir kiek profsajungos yra girdimos darbdavio ar politikų?

I: Nežinau, nedaug. Jeigu nedidelė profsajunga, tai inai tikrai galios man atrodo nelabai. Nes vienas lauke ne karys. Todėl kad ir dar priklauso nuo profsajungos pirmininko. Kaip jisai moka bendrauti, kaip jisai moka tiek su darbuotojais, su savo nariais, kalbėti, tiek kalbėti su darbdaviu, tiek su kad ir tame pačiam teisme, darbo ginčų komisijoje ar kažkur. Nu o politikai tai jie man atrodo apie profsajungas nelabai ir girdėti nori ir nežinau. Jeigu, vat aš jum tokį trumpą pavyzdį pasakysiu, kai mes streikavom, buvo savivaldybės valdybos posėdis ir pas mus tą posėdį ištransliavo, pas mane dabar telefone yra. Vyksta eilinis valdybos posėdis. Mero klausia: ar jūs žinot, kad streikuoja? Kažkur tai buvo išvykęs, paskui grįžo, ar specialiai buvo išvykęs, čia irgi tokių klausimų buvo. Ar jūs žinot, kad streikuoja Vilniaus viešasis transportas? Ar žinot, kada pradėjo streiką? Jisai, nu, nežinau. Vienas sako - penktą valandą ryto. "Oj, penktą valandą aš miegojau", meras sako. Kitas, tarybos narys, nu, reiškia viešasis transportas streikuoja, jie matyt, taip jiems reikia, o miestas nenukentės. O mes tai, sako, beveik nesinaudojame viešuoju transportu, mes važiuojam su savo automobiliais, taip kad mums nepakenks. Tai va. Kaip politikai apie profsajungas kalba. Ir apie tuos pačius, didelį kolektyvą, pati didžiausia įmonė yra savivaldybėj, nu Vilniaus viešasis, mūsų, dirbančiųjų skaičiumi. Ir jie nesiskaito. Meras apeina aplinkui, kaip mes juokėmės, pro požeminius garažus, kai mūsų profsajunga kelias naktis nakvojo prie savivaldybės pastato Europos aikštėj. Meras nepraėjo, juokėsi, meras kažkur požeminais garažais išeina pro kitą pusę, kad nesusitiktų, nepakalbėtų. Nu niekas neprašo, kad tu ten pažadus kažkokius duotum. Priek, pasisveikink, laba diena ar labas rytas, kaip miegojot čia, nesušalot, gal kavos atnešt. Meras apeina vingiais. Tai koks yra politikų atsinešimas ir bendravimas su profsajungom? Nėra jo. Profsajungos yra kaip rakštis. O dabartinis meras, čia prie, jis gi pradėjo dirbt, čia 26-ą buvo jo inauguracija. Jau dabar jis per savo sekretorę liepė paskambint mūsų pirmininkui, susižinot kada, susiderint, kada jis gali mus, ne mus, o pirmininką priimti. Tai apie ką kalbam, čia jau kitoks mąstymas. Taip kaip Algirdas rašo mums į messengerį, "naujas meras kviečia mane kabutėse ant kilimėlio". Jis bendraus jau matyt, kažką kalbės, kokias padėtis, ką reikia daryt, gal nebars, jis dar tik pradėjo dirbt, gal nebars dar. Nu, kalbės iš esmės, ką reikia daryt, koks stovis, kaip darbuotojai, kaip jie jaučiasi, aš taip galvoju. Jau čia geras ženklas iš naujo mero pusės, kad jisai jau pradeda bendrauti su mumis, su mūsų įmone. Tai aš dar pajukavau pati sau, tik įdomu, ką pirma kviečia, ar mūsų profsajungos pirmininką, ar generalinį, įdomu kuris pirmas eis pas merą į kabinetą. Jeigu profsajungos pirmininkas tai čia išvis nonsensas (juokiasi). Jau pagarba tokia, pagarba. Nes mūsų dabar yra tūkstantis šimtas kažkiek tai

narių. Iš tūkstančio aštuonių šimtų, aštuoniasdešimt kelių dirbančių iš viso įmonė. Tai didelis skaičius, didelis. Taip.

T: O kaip jums atrodo kodėl, vat kaip sakėt, kad profsąjungos politikam tai rakštis. Kodėl, ką tos profsąjungos daro?

I: Profsąjungos reikalauja gerų darbo sąlygų. Profsąjungos reikalauja kelti atlyginimus. Kur čia eina kova pas mus du metus, generalinis išvis nenorėjo kalbėt. Vos ne du metus tesėsi, kol parašė kolektyvinę sutartį, kol pakėlė atlyginimą. Profsąjungos reikalauja šito, kad darbo žmogui būtų gerai. Kad jis galėtų darbe į tualetą nueit, kad jis galėtų darbe rankas nusiplaut, kad jis galėtų maistą pasišildyt. Kad jis gautų ne minimumą, kaip naujai atėję darbuotojai, minimumą beveik uždirbdavo. Va šito jie, šito jie nenori. Mes nereikalaujam, kad politikai mums išpirktų kelialapius į kažkur tai Ispaniją, į Graikiją, dar kažkur. Profsąjunga reikalauja, kad žmogus uždirbtų tiek, geras sąlygas, ir kad jis pats galėtų kažkur tai iškeliaut, pasidegint ar išpūdžių pasisemt. O jie šito nenori. Kaip tik kalba eina apie algos kėlimą, viskas, fsio, viskas jau. Profsąjunga bloga yra. Šitas yra jiems baisiausia.

T: O dar taip pat norėjau paklaust, ar jūsų aplinka, vat draugai, šeima, irgi priklauso profsąjungom ar jūs išskirtinė tokia labiau?

I: Nu, iš mano šeimos, aš gyvenu viena, dukra gyvena atskirai. Dukra žurnalistė. Bet ne, profsąjungom nepriklauso. Žinot, tie maži kolektyvai, jie nekuria profsąjungų. Išėjo iš žurnalistikos, dirbo [informantės dukros darbovietė], komunikacijos vadovė. Nu tai ten žmonių ne N, tokiose biuruose nekuria profsąjungų. Čia kur daug darbuotojų yra, bet nu dirbančių tą eilinį, paprastą darbą. O daugiau ne, pas mane nėra. Kas iš draugų, tai draugai profsąjungoj, nors ne visi, bet yra profsąjungoj. O iš šeimos, aš vieną dukrą turiu, tai inai ne, todėl kad ten nesikurs profsąjungos nedideliuose kolektyvuose.

T: O šiaip ar tenka susidurt su kokias žmonėm, kurie priešišškai būtų nusiteikę prieš profsąjungas, kolegos gal kiti?

I: Taip, taip.

T: Ir ką jie sako?

I: Profsąjunga nieko nedaro. Nieko nedaro. O ką inai padarė? O ką inai padarė? Sakau, atlyginimą gauni. Pažiūrėk, ant popieriaus kiek, nu, ne ant popieriaus, elektroniniam. Nu ir kas, nu ir kas, o ką daugiau? Kai profsąjungoj, žmogus dar jisai supranta, o kai ne profsąjungoj, tai sako, nieko profsąjunga nedaro. Ir viskas. Tai va.

T: Tai dar... Čia girdžiu jums skambina kažkas?

I: Nieko, aš paskui perskambinsiu, čia darbinis telefonas.

T: Gerai, nu tai aš jau kaip ir į pabaigą, tik dar kelis klausimus norėjau tokius bendresnius, nebe tiek apie profsąjungas, bet apie šiaip jus. Tai norėjau paklaust, ar jūs save laikytumėt tokia aktyvia piliete, einat į rinkimus visada, domitės politika ir panašiai?

I: Taip, šimtu procentų. Todėl kad, iš manęs jau ir darbe juokiasi, [informatės vardas] atėjo, šviesą išjungęs, [informatės vardas] tualetu duris uždarys, [informatės vardas] šiukšles surinks, va tokia, kam kažką, kokį pastebėjimą pasakysiu, nu, labai. Į rinkimus einu, politika kažkiek tai domiuosi, radijas va ir dabar kalba virtuvėj įjungtas. Taip. Dalyvauju, domiuosi ir nemažai žinau, galima sakyti.

T: O kaip sakytumėt, taip bendrai paėmus, esat patenkinta, kaip dabar Lietuvoj situacija visa yra. Na, ar esat patenkinta, kaip šalis valdoma?

I: Ne. Nelabai, ne. Ne. Aš prisijungiu prie šitų, didesnės dalies, kurie yra nepatenkinti.

T: O gal galėtumėt kažkokį pavyzdį, kas vat būtent nepatinka?

I: Nu tai žinot, bendrai, ignoravimas žmonių. Gyvuliais išvadina, gyvulių ūkiu, runkeliais ten visokiais, nu toks va, nežinau. Ignoravimas grynai žmonių. Yra atskira, atskiri kurie geri, ir yra kurie blogi. Nu man va tokia prasme.

T: O ką apie partijas galvojat. Ar yra kažkokia, kuri patinka, ar yra kuri nepatinka?

I: Apie partijas? Nepatinka konservatoriai. O iš tų, iš tų, bet taip pagalvoju logiškai, neišrinks konservatorių, išrinks kitą partiją, ir vadovaus kaip konservatoriai. Nu čia niekada nebus gerai. Niekada. Kas vadovauja, jie visada savo daro, vis tiek savo daro. Nežinau. O taip, tik tiek, kad gražiai šneka. Viskas. O ateis kita partija, ir irgi būsim nepatenkinti, todėl kad vis tiek jie turi tą savo tokį raktą, kad kur patenka į mūsų širdis, kol prisibeldžia, kol mes prabalsuojam, tol viskas gerai. Bet kai jau išrenka, tada viskas. Apsiverčia viskas aukštyn kojom, ir vadovavimas, nu, aš tokios nuomonės esu.

T: Mhm, tai nežinau, čia turbūt kaip ir viskas buvo, ką norėjau paklaust jūsų, nebent jūs gal dar kažkokią bendrą, tokią pagrindinę žinutę norėtumėt kažkokią pasakyti apie profsąjungas, kas jums svarbiausia atrodo?

I: Profsajunga yra jėga. Jėga (nusijuokia) ir siūlyčiau ir patarčiau, ir rekomenduočiau, kas ne profsajungoj tikrai įstot ir būti profsajungoj, nesvarbu kokioj įmonėj ar įstaigoj dirba, ar Maximoj ar Rimi ar dar kažkur, ar kelių asfalto ten tiesimuose ar kažkur tai. Jėga. Todėl kad profsajunga užtaria ir kovoja už žmogų.

T: Mhm, o kaip jum, gal pastebit kažkaip ką jaunimas, nes yra pas jus ten darbe ir jaunesnių žinau žmonių, gal pastebit kaip jie, ar jie irgi jungias, ar daugiau vyresni supranta tą profsajungų naudą?

I: Jungiasi, jungiasi, tikrai čia buvo tokia, kaip atėjo daug jaunų, čia prieš kelis metus, kuriuos profsajungos pirmininkas greitesnius ir sumanesnius iškart prisistatydavo dar jiems atėjus į darbą, forminant dokumentus, ir tiesiog įviliodavo iškart į profsajungą. Yra jaunimo taip, tikrai yra daug. Nes jaunimui irgi reikia. Jaunimas, mes gi jau įpratę, arba nemiegot arba atsikelt anksti, taigi reikia keltis antrą, trečią valandą nakties, ir pramiegam, ir pavėluojm, ir tą ir tą, kiek visko buvo per gyvenimą. Kažkaip tai, kur prašai profsajungos pirmininką užtarkit mane, ten kažką tai prieš darbdavį, kad nu, toks vis tiek, yra toksai, kažką tai paprašyt kažko tai pagalbos. Nes profsajunga tai sakau jėga yra, jėga. Man asmeniškai, aš nei kiek nesigailiu, ir nedaug liko dirbt aišku, bet nesigailiu nei kiek.

T: Bet jūs jokioj kitoj profsajungoj ir nebuvo, ar ne, iki vairuotojų dar?

I: Aš, ankstesnis man buvo tik geležinkeliai, bet ne, ten nebuvo profsajungų, nelabai aš atsimenu, bet man atrodo. Kad Vilniaus troleibusai tai taip, tik su viena pertrauka, kai išėjau iš vienos profsajungos, paskui kažkurį laiką nebuvo, gal metus, nu labai trumpai, ir perėjau į kitą profsajungą, kadangi tų profsajungų buvo trys. Galėjai rinktis pas ką nori, ten eit. Nu vat, profsajungų pirmininkai, atsirado tokių vadovaujančių, suprantančių, kad jis tikrai čia susitvarkys. Ne visiems gavosi, pabuvo kiek, iširo, iširo. Reikia stipriam pirmininkui būt ir taip vat, priviliosi daug narių, kur esi.

T: Tai gerai, tai tada ačiū labai, aš atsiprašau, kad truputį ilgiau užlaikiau, nes žadėjau pusvalandį, o žiūriu kad jau ilgiau kalbam.

I: Oo, nu nieko, nieko.

T: Tai labai smagu buvo susipažint, labai įdomiai papasakojot, tai čia man tikrai labai didelė pagalba.

